ПИСМА

А. ПИСМА ОТ ГЕО МИЛЕВ

1913

1

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора[1]
(Лайпциг, март 1913)

...Защото: едно – аз съм на чужбина, а чужбината има такива свойства, че прави и ренегата дори голям родолюбец; а пък аз и без това не съм лош патриот. Освен това естеството е у мен с много по-голяма чувствителност и усет към всички работи, отколкото у всеки друг. А освен това и разумът ми – както знаете – е доволно бистър, критичен и схватлив. Тъй че всичко онова, което става там, съвсем не остава чуждо за мен. И аз съм раснал наред с моя народ, наред с неговата гордост. Назад съвсем не ще остана. Струва ми се – казвам, – че зная много добре каква е сега България и българинът. И инак не бих се заел да пиша оная студия, за която ти писах – „Балканската война и поезията“, която е по-скоро един очерк на новия велик дух, който създаде тази война, и на онова, което тя ще създаде в поезията. А за мен то е ясно повече от бял ден: един гигант народ не може да пее чрез своите поети херолди за лилипутите. Нова ера в нашата поезия иде. Оная поезия, от която досега никой не струваше хас, ще излезе сега с могъщи крачки напред, тъй могъщи, както са крачките на нашия народ. А тази незачитана поезия – това е свръхчовешката поезия на Пенча Славейкова, който казва:

„Това е Чаканий, Желаний и Единний.
След него тоз народ ще тръгне и ще мине
морето кърваво – Червеното море
на временни беди и само ще да спре,
Обетованата земя когато види:
такива са народи на бога само свидни.
Народ творец – родила в живота свой Мойсей,
Мойсей, човекът, тъй в когото бог живей,
Едничкий със смъртта на който бог е плакал!“

(„Кървава песен“)

Това е основната, оригиналната същност на първата моя критична студия, която, разбира се, ще бъде научно разяснена и обоснована.

Ето един от най-бляскавите пасажи на тази ми работа: „Нека твърдят вечните опозиционери и протестатори, че това беше „война икономическа“, „война за затвърдяване на интереси“. Народът, който я изнесе на своите плещи, е горд, че той я изнесе, че той именно порасна неимоверно след нейните мъки и несгоди. Времената вървят, времената се пречупват, времената се прекатурват – зафучава вятърът и разлюшква стария лес, дълбоки подземни тътнежи разклащат мирната земя, далечни светлини озаряват черния кръгозор, бурята иде, бурята се приближава, бурята реве, бурята трещи – и мирният селянин, търпеливият орач, се вижда принуден да остави ралото насред браздите, да издигне войнско чело срещу мълниите, които разпарят небето, да свие мишци, да изпъчи гърди и да се понесе ведно с шеметния ураган, за да създаде една нова епоха!...“ – Химн! А по-нататък: „Може би широките народни маси – главната мощ на нашата армия – да не са проникнати от съзнанието на освободители, от съзнанието, че извършват нещо божествено и свещено, че се борят „за свободата на брата роб“. Но що? Затова пък липса-

та на подобно съзнание се запълня от един велик гняв – подобен на ярост – гнева на разплатата, който пълни и надува гърдите, създава героите и геройските дела. И толкова по-велики бяха подвизите, озарени от тази ярост на разплатата. Тази война беше краят на една петстотингодишна война, чиито борци са откърмени в самите нейни жестокости. Това бе война на два сорта племена, на две раси, на два свята, които не могат да вървят заедно, защото единът иска да бъде господар, а другият отказва да бъде роб; единът се възражда, а другият гние; единът създава, а другият руши; единът търси мир, а другият се храни от безмирие и анархии." И по-нататък: „Нов българин имаме пред себе си – българина, преминал през чистилището на войната. Бурята бе велика и огромна, велики и огромни са и нейните последици. Тя помете и отнесе всичкия прах и боклук на времето, който тровеше нашия обществен живот. Нажежените куршуми пронизаха нашите гърди, техният пламък премина през кръвта ни и прогори там всичките отровни бацили на пропадането. Не мислете вие, че българинът е все същият хрисим и най-верен орач. Той оре пак нивите, но носи вече в гърдите си и гордостта на победителя, самоувереността на силния и волността на свободния от свързаност и страх гражданин. Нов народ стои пред нас, нов българин – с нови чувства, с нови мисли, с нови стремления, с нови идеали; старите (думата ми е за Вазовата поезия например) свършиха своята работа. Бурята бе велика и огромна, велики и огромни са и нейните последици." И тъй нататък. Тия цитати, разбира се, няма защо да отиват до чуждите уши. По-нататък в тази студия[2] аз ще се спра и на критиката на оня невежа в „България"[3], чиято задача изглежда, че е само да накастри К. Христов, като му противопостави – намерил кого! – Ст. Михайловски, най-непоетичния ни по-

ет. Та думата ми беше, санким, за дохождането ми: отдалечих се твърде. Искам да кажа, че съвсем не съм останал чужд на нова България, тъй като не съм роден за старата. „Ний младежите!“

Затова от тази гледна точка няма защо да си дохождам. Но най-важната причина – четвърта поред, струва ми се – е сметката. Практичният Санчо Панса заговорва: По-рано от 15-и не мога тръгна (1); ще бъда в България един месец само (2); един месец тук бих прекарал дори с 60 марки, т.е. 75 лева (3); пътните ми разноски са 140 лева и с живеенето ми там най-малко 150 (4); излиза, че разноските ми за още един месец ще трябва да идат на вятъра (5); затова най-добре е да си остана на мястото (6)!

Така че – няма да си дойда през тази ваканция, макар че ми се иска туй, и ми се иска – ама как!... Знаеш ли?... Ама как!... Боже мой, един път да си дойда! Но, право да ви кажа, не толкова хората ме влекат, колкото самата наша земя българска. Пръстта и камъните. О, как великолепна е тази дивотия! Като си представя някое кътче в нашата градина или лозята към гарата, или нивите, пълни с кадънки, под гробищата, дето тъй съм се възхищавал понякога, като си представя дори циганската махала „Сърьоулу“[4] – и заплаквам... А спомня ли си за букаците на Балкана, аз съм вън от себе си и крещя:

„Да бягам веч от тук, печални ми са дните!“

Сякаш съм сраснал с пръстта и шубраците на този Балкан, на този стар Балкан, с пръстта на всяко кътче, на всяка педя родна земя. Балканът.

„От пръвни още дни
душата ми е той омайвал и унисъл...“

Вижте какъв харен българин съм аз и каква родолюбива кръв играе в жилите ми! Ах, тая родолюбна

кръв! Тая наша чудна българска земя, това „отечество любезно“! „Ах, пустата Стара планина“!

Но все пак няма да си дойда тази ваканция, а ще потрая до идната, когато и без това ще трябва да си дойда, ако бих си държал латинския изпит. Ако се отварят училищата, вярвам, че ученето ще се продължи до средата или края на юли. И по-добре, тъй като тук вторият семестър е чак до 16 август, или фактически 15 дена по-рано (нов стил). Латинския език – бая го научих. Брожковата читанка[5] свърших напълно и сега почвам латинските автори, на първо време Салустий, после Цезар и пр. Купих си ги, а също и Хорация – най-великия латински поет. Четох вчера една от неговите оди, която Вазов е превел (Христоматията Мишев и Костов, III т.[6], в която Борис[7] ще трябва да се позавре и разчете, особено и III том), – която, казвам, Вазов е превел:

„Вдигнах си паметник, по-твърд и от метала“
(„На Мелпомена“)

Оня стих от Пушкин, който П. Радев[8] цитира в речта си на 19 юли и който обърна вниманието на баба, че „и тя чула да споменават веднъж моя Пушкин“, е подражание на Хорация и стихотворението носи като мото – първите думи – на латински:

„Я памятник себе воздвиг нерукотворный,
К нему не зарастет народная тропа,
Вознесся выше он главою непокорной
Александрийского столпа.
Нет, весь я не умру!...“

А аз съм го превел в сбирката си от руски преводи за Г. Бакалов[9]:

„Не, цял не ще умра! Живее моята песен
и няма с моя прах душа ми да изтлее“ и пр.

Ще преведа и Хорациевото стихотворение, тъй като Вазовият превод не е точен. Изобщо Хораций е може обект на литературната ми работа, тъй като е великолепен, а досега непревеждан. Разбирам го доста добре: „Вдигнах си паметник по-дълготраен от бронза, по-висок от царственото чело на пирамидите, що нито разрушителната мъгла, нито безсилният аквилон[10] може да разруши, или безбройният ред от години и бегът на времената. Не цял бих умрял – и голяма част от мене ще избегне Либитина[11] (Смъртта) – ...“ и пр. Това са моите студии с латински език. От два дена си позволих една малка почивка и чета две-три български книги, които едно българче, ученик в немската гимназия (собствено по-голямо от мен), ми даде. Викат го „поетчето“, тъй като има по-стар „поетът“, едно увлечено подир „идеализма“ хлапе от София (Ненов), което, като му заговоря за литература нещо, и ме зяпва в устата като светец. Та ще му направя и бела дори; възхитен от моите речи, заявило на Парлапанов (там живее под надзор), че ще се запише по литература и няма да ходи вече на училище. И не ходи!... Ех, Боже мой, ти Господи!... И постоянно: „Аз обичам ей тъй да слушам, като приказвате... Ах, вий сте много начетен човек!...“

През втори семестър ще запиша следните лекции сигурно: пак от стария ми професор Köster: „Стихотворенията на Гьоте“ (3 часа – 13 марки); Birch-Hirschfeld: Френ. литература на 16 и 17 в. (21 марки – 5 ч.); Friedman: Старонемски език и Песента на Роланда, или Holz: Старонемска граматика (3 ч.)

Wundt: Народна психология – на народите (5 ч.). Най-голямата знаменитост на цяла Германия, създател на новата опитна психология и специално на новата негова собствена наука: психология на народите.

И още някоя друга лекция – всичко около 50–60 марки, или не повече от 72. Лекциите сега са все по-

вече 3-часови, 2-часови, т.е. по-евтини.

Онова, което се мисли и разправя за Германия у нас, съвсем не е тъй. Мен поне не ми прави никакво впечатление един от най-големите им градове, какъвто е Лайпциг (3-и – след Берлин и Хамбург). Нашата София е много по-хубава като град, макар тук улиците да са навсякъде постлани, а в центъра с дървен паваж. В София паважът, ония жълти камъчета, е много по-красив от тукашните засмолени улици. И зданията там са много по-красиви. Тук има много вехти къщички, дори в центъра; разбира се, има и нови, и хубави. Но в София има само нови. А и университетът тоже не ми прави впечатление. Разбира се, не съм слушал още всички професори, а този, когото слушах досега (до петък), макар и представител на катедрата по немска литература, не е никакъв голям авторитет, никакъв авторитет дори. Най-сериозно говоря, като заявявам, че не е дори 1/10 от нашия Шишманов, който има едва ли не по-големи познания и по самата немска литература, и разбиране – без съмнение – много по-дълбоко. Дори и доцентите като М. Арнаудов са по-умни от него, макар и негови ученици. Той говори действително понякога с въодушевление и патос, но това съвсем не е увлекателното слово на Шишманова, а тоже и на Арнаудова, който тоже не разправя по-лошо от него. Да не казвам пък за Балабанов, който е много умен, учен и проницателен критик. Изобщо в София аз имах може би по-добри професори, а ако ги мерим само с Koster'а – без съмнение по-добри. Но няма какво. Заради филологията на Беню Цонев трябваше да избягам от тях. Все пак аз много голямо внимание не обръщам на професорите, тъй като работата ми едва ли е да уча о т т я х нещо, а само една тапия и една нужна титла, за която съм дошъл тук. Пък и театърът на Лайпциг съвсем не е нещо особено. Ние имаме в София гениални актьори

(които впрочем загубихме) и великолепен театър.

Това ме научи чужбина, че не трябва да се мисли, че само на Запад има хубави работи, а ний сме още на долния басамак. Не, не! И у нас има велики работи, и велик народ, и велики професори, и велики актьори, и велики поети. Поне германският запад не е нищо особено. Само търговията и фабриките тук превишават ония в България, но и ний можем и да ги стигнем, бидейки на 70 милиона 8–9 000 000 само. Но в културата и ний не сме назад. И криво се мисли, като се крещи у нас: „Запад, Запад! Европа! Германия! Запад!“ – Вятър! Може би това минаваше през времето на бай Ганя, който се хвалеше, че и „той е ходил из тая пущина Европата“, но не и сега вече. Хе!... Тепърва европейците ще обърнат очи и към нас и ще видят, че и зад Сърбия имало някаква си Европа, някакъв „Изток“ за тях, много по-велик и от Сърбия. Защото тук само Сърбия, като по-близка, се познава и тя се смята като първенство на Балкана. Други, други са първенците, господа европейци. Ще ги видите. Вождди сме били някога на славянството, на това тъпо славянство, книги и просвета сме му дали, и сега съдбата пак нас – най-малките – предопределя да бъдем неговите възродители. И ще бъдем достойно, сме вече – ний – най-малките и най-великите от всички славяни! За това загатвам и в студията си. Та казвам, че в Германия работите съвсем не са тъй велики, както се хвалят. У нас например студентките са почти 1/2 от университета, а тук (в Leipzig) има най-много 20–30 или 40. Питах отначало моя немец има ли тук много студентки? „Ах, много, много!...“ – отговаря ми... Понятия! Много! А у нас те са 400–600 или повече на 2000 студенти. Тук 30 на 4000. Тия числа говорят много. Но немчулягите, разбира се, нямат хабер от това. Тук всички са грамотни (а у нас почти всички – 80%). Но каква е тукашната грамот-

ност? Само грамотност! Особено жената. Гимназията свършват много малко, повечето средно училище, а в университета недосвършват само 20–30 жени. Жени докторки в Германия няма. А в по-малките университети няма може би нито една жена студентка. В това се състои немската култура. У нас културата е нещо общо и демократично, защото такъв е и народът. Тук има само грамотност... Но ще кажеш, че все пак тук има повече учени, по-велики (като Вунд и пр.). Но – търпение!... Гледайте каква е почвата у нас и смятайте какво може да роди тя, макар че вместо 70 000 000 имаме 8–9 000 000. Може би в Берлин всичко да е по-хубаво като в столица и там биха се видели по-чудни работи, но университетът не ще е по-добър, защото немската наука е най-вече в Лайпциг. Струва ми се, че във Франция човек би намерил повече култура и повече изящност, защото, както казва Хайне, Германия мирише на армия. Тука има по-големи грубаци и простаци от най-дивите шопи дори. Но все пак заради езика и „д-р“ няма да се местя от тука, разбира се. Пишеш ми дали няма да пратя нещо във вестниците. Незавидна чест. Пък и яд ме е защо пратих досега в „Мир“ няколко работи, освен превода от Деруледа, който беше хубав. Аз знаех, че няма да го напечатат, но все пак – хайде!... Не те ли познава никой – и с най-хубава работа да излезеш, едва ли ще я напечатат. Изпратих пак в „Мир“ превода на оня френски сонет от Goutron du Coudray[12], който бе напечатан пак там, но моя превод не напечатаха. Изглежда, че за народняшките му редактори поезиите на Иван Вазов са нещо неимоверно по-хубаво, та ги печатат дори и с по-големи букви. Моят превод е такъв:

НА БАЛКАНСКИТЕ ГЕРОИ

О, ти народ-герой, народ предизбран,
роден от славата – чаровникът лучисти!
Като на Самбр-е Мьоз дафинът твой цветисти
безсмъртен ще цъфти над смазаний Исаям.

От дивий кюрд презрян борците ти пречисти
ще вземат пак с песни тоз Стамбул окаян,
Византия бляскава, що храбрий меч искристи
от кръстоносний вожд отнемаше без бран.

Пред твоя тръбен ек ще утре да разтвори
Света София двер за твойте знамена
победни; пак светаий олтар – щеш въздигна

и Константиновий кръст блесна ще отгоре!
И верни рицари – князете твои – веч
ще счупят с яд тогаз издигнатия меч.

3.12.1912

Но, разбира се, някакъв си „Г. М.“, както бях се подписал, не вдъхва доверие. Но няма защо да го пращаш пак, а може не и в „Реч“, защото не искам да се навирам там. Може би после ще го печатам в някое списание, както и други някои работи, заедно с критиката си – сигурно в „Демократически преглед“. Сега не излиза никакво списание, нали? Също възможно е още през септември да печатам поемата си[13] – дивна работа, – ако я довърша, докато бъда в България през лятото.

Сега получих от Kuhn'a[14] рисунките за новите картини „Булаир“ и таблото; направени са много хубаво и ще го заставя също тъй хубаво да ги напечата. Пише ми, че ще дойде тук утре (понеделник) за панаира, който почва тогава. От два дена са го затъкмили.

Панаир на едро. Към края на март има още друг един – предвеликденски панаир. Картините, казвам, са изпълнени много добре. Но за споразумението ми около тях ще ти пиша утре. Собствено – какво споразумение, като ми свързва ръцете неразбраната ти телеграма? Дано получа до утре някое твое писмо! Затова отлагам си писмото до утре, за да стане тридневно!! През февруари излиза, че с всичко (без картите и 1,50 за надписи) съм похарчил 63 марки. Както виждате, все спада. Голям икономист съм аз; стипца дори! Но да не мислите пък, че се измъчвам нещо или че гладувам за икономия – напълно доволен съм. Между тия 63 марки има и две-три за книги и една за театър. А сега, като се преместя, разходите ми още ще спаднат. Засега имам около 80 м. (без 160 – за картините), но без да съм си платил наема до 15.III. – около 19-20 марки.

Днес (неделя) вестниците говорят още по-силно за мир. Ще видим какво ще е до утре. Агенцията Стефани съобщава една телеграма, която ще четете: „Лондон. Отоманското правителство съобщава на английското, че относно сключването на мира то се оставя всецяло в ръцете на Силите“ – ще видим какво ще излезе до утре.

Тук ви прилагам портрета на моя професор Кьостер, когото рисувах в час. Абсолютно подобен като фотография.

„Ne davai nichto Künou – Milu“ – това е завчерашната твоя телеграма, от която не разбирам нищо. Какво е това „нищо“? Какво да не давам? Поръчка ли, пари ли?

* * *

Сега бях при Kühn. Вчера занесох на брата му рисунките и пр. Но да вземат, че кой знай как да загубят календара с портретите. Тъй че работата сама се отложи. Но аз ще намеря същия календар тук; знам, че го

има един българин. Ако не го намеря, ще ти пиша да ми го пратиш. Kuhn е тук до петък. Дотогава ще чакам очакваното ти писмо; но ако го не получа, ще видя, дано го склоня някак на изработка от по 5000 и ще ги поръчам. Ако ли не, ще поръчам и 10 000, без да бъда, разбира се, аз крив, ако сбъркам, след като не ми казваш какво да правя. Разбира се, ти трябва да ми пратиш пари веднага. Картините сигурно си получил вече: четох днес в „Мир“ новото обявление. Булаирската картина случайно е направена според последното описание в днешния „Мир“ – турците притиснати до Мраморно море. Както ти казах, изработена хубаво. Но относно портретите ми казва, че съвсем прилични не могат да бъдат направени, защото ще ги рисува. Можело с някакво особено клише „galvanos“, което струвало за един портрет – 5–8 м. Ще видя как ще наредим това. Може би с обикновени клишета, които ще бъдат по-евтини, ако трябва портретите да бъдат подобни. Ще мисля и ще се спра на най-износното.

Освен това Kühn работи за себе си една нова картина „Бомбардировката и пожар в Одрин“...

Съхранява се в НБКМ.

[1] Началото и краят на писмото са изгубени.

[2] Въпросната студия не е отпечатвана, нито ръкописът и е запазен.

[3] „Невежата“ от в. „България“ е Александър Дзивгов. В статията „Малко литература през нелитературно време“, отпечатана във в. „България“ (бр. 95 от 3 февруари 1913 г.), той посочва, че в преживяното героическо военно време не се е създала същинска голяма литература, не са се наложили творци от величината на предишните, които да възпеят и пресъздадат патриотическия подвиг. По същество статията на Ал. Дзивгов е насочена против патриотската поезия и тъкмо това е раздразнило Гео Милев.

[4] Сърьоулу е махала в Стара Загора близо до дома на Миљо Касабов.

[5] Отнася се за учебника по латински на Иван Брожка.

[6] Ст. Костов и Д. Мишев, Христоматия по изучаване на словесността, издава Хр. Г. Данов, Пловдив, ч. 1–3.

[7] Борис е по-малкият брат на Гео Милев.

[8] Петко Радев – учител по литература в Стара Загора по онова време. На 19 юли всяка година пред паметника, намиращ се близо до къщата на Касабови, се е чествала годишнината от обесването на възрожденеца Кольо Ганчев. На едно от честванията е присъствала и бабата на поета. Вкъщи тя казала, че чула да се споменава от оратора П. Радев името на Пушкин, за когото Гео Милев много говорел.

[9] Гео Милев се запознал с Г. Бакалов и е правел преводи от руски по негова поръчка. От настоящото писмо се вижда, че поетът е готвел сборник от свои преводи на руски автори. Подобна задача не е била невъзможна, като се има предвид колко негови преводи са събрани в ръкописните му сборници. Но такава антология не е излизала от печат. Бакалов е напечатал само „Каченният гост“ от А. С. Пушкин в превод на Г. Милев като №100 на „Нова библиотека“ на издателство „Знание“.

[10] Аквилон – силен северен вятър.

[11] Либитина – в древноримската митология богиня на погребението. В стихотворението на Хораций – в смисъл на богиня на забравата.

[12] Г. Милев има предвид стихотворението „На Балканските герои“ от Гутрон дю Кудрай, превода на което от 3.XII.1912 г. поместил в своя четвърти сборник „Изкуство“ от 1913 г.

[13] Поемата, за която споменава Г. Милев, е „Епопея на Свободата“, част от „Пролога“ на която е поместена в неговия ръкописен „Четвърти сборник Изкуство“, 1913.

[14] Кюн, Густав, е представител на търговска издателска фирма в Нойрупин–Берлин, с която Миљо Касабов е имал оживени търговски връзки дълго време. В съгласие с баща си Гео Милев е поръчвал там илюстрации за детски книжки-албумчета, за които сам е писал стихове, както и печатни картини с епизоди от Балканската война.

2

До ГЕОРГИ БАКАЛОВ – София
Липиска, 14/27 октомври 1913

Любезний г. Бакалов,

Получих първата книжка на „Борба“, а заедно с нея и – съвсем неочаквано! – „Ив. Вазов“, „Бълг. литература“ и „Бълг. антология“, загубените между другото в Лом книги, които и досега (много естествено) не съм получил от ломската жандармерия, дето подадох заява, пък и дявол знай дали някой ги е подирил! Во всеки случай тия трите (немските и др. разни тоже загубени книги почти си купих вече наново), тия трите книги ми бяха извънредно нужни и аз Ви оставам извънредно благодарен, др. г. Бакалов.

Ci-inclus[1] Ви изпращам за сп. „Борба“ три куплета от „един работнишки руски поет“ – Ив. Савич Никитин, – които, разбира се, се нуждаят и от одобрението на редакцията. За мене – изповядвам го открито – тази поеска не е нещо особно, но между всичките си дела нещо „по-работнишко и по-борческо-протестаторско“, сиреч по-подходно за „Борба“, не намерих. Може би по-късно ще Ви пратя някоя по-подходна поезия от Фрайлиграта или Хайне.

Първата книжка на „Борба“ прави изобщо добро впечатление. Литературното съдържание е задоволително (включая и стихотворението на Норманди). Но мисля, че ще бъде по-добре, ако се освободи списанието от неговия тясно „работнишки“ характер и се разшири понятието „популярно социалистическо списание“; думата ми е за дреболиите, които обаче често дават типичния тон и оттенък: напр. по-добре ще бъде, струва ми се, ако името д-р Кр. Раковски върви без онова „др.“ или „граждан. „отпред – знаете, че това беше някога нещо като материал за думите на Лан-

челото[2]. Името цар Фердинанд може даже и без титлата „Негово величество“. Казах Ви, когато бях в София, и за някои остри, съвсем публицистически (т.е. вестникарски) изрази во вашата литерат. критика „Муза в мундир“[3]. Острите изрази, често свидетелствуващи за жестокостта на нравите, са станали нещо като отличителна багрилка на нашата социалдемокрация. Дори понякога социализмът на нашите чирачета се състои в една само вик: „Долу буржоата!“ Нека това се избегне, нека се пооблагородят нравите... Впрочем това е мое мнение, мнение на „буржоа“.

Защо не сте турили корица от тъмнокеремидов цвят на списанието? Така би ще по-добре.

Прочее, моите привети и Dank[4] за пратката.

Гео Милев

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 3 от март 1958 г.

[1] Ci-inclus (фр.) - тук приложено.

[2] Ланчелото - псевдоним на Трифон Кунев, който е подписвал хумористичните си фейлетони.

[3] „Муза в мундир“ - остро критична рецензия на Георги Бакалов за стихосбирката „На нож“ от Кирил Христов. Рецензията е печатана в сп. „Борба“, кн. 1, 1913 г.

[4] Dank (нем.) - благодарност.

3

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
(Берлин, краят на октомври 1913)[1]

...по каравелче едната марка, както се продават и тука. Тези, които ти пращам (24 – цяла серия), съм купил за 50 пфенига (изцяло ги продават), което е доста скъпо. Ще искам и Кюнови мостри с цените. Размисли върху тази работа и ми пиши. Може да се научат децата да събират такива рекламни марки и да ги лепят в тетрадки албуми, както се прави тук, има дори и такива специални албуми с графи (квадратни, големи), в които да се залепят тези марки; ний можем да си направим такива и сами.

Тези, които ти пращам, са малък формат рекламни марки; има и по-големи. Тъй че за всичко разпореждай бързо и ми пиши както за албумите, тъй и за тия марки – дали да поръчам веднага да се изпратят 5–6000 (за 5–6 марки) или и повече дори.

За облеклото и топливото ми не се кахърете вече; стига толкова. Аз сам зная доста добре какво да правя, за да ми бъде по-добре. Тук досега, може да се каже, студ не е имало. Защо не ми кажеш кои и колко албума си получил от Кюна, за да му се платят? Всички ли според фактурата му от август? Пиши ми.

С поздрав на всички и от Берлин

Твой син Георги

P.S. Както казах, за всеки случай, доде се разбере с парите, които си ми пратил, прати ми и други – за всеки случай – поне 50 марки, било те руски или каквито и да е.

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Началото на писмото е изгубено. Липсва датата.*

4

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 2/17 ноември 1913

Тате, вчера се върнах от пътуването си до Берлин-Нойрупин и бързам да ти съобщя онова, което можах да наредя относно албумчетата. А то е, че няма да можем да ги изкараме на свят, защото: 1. Печатането не ще трае по-малко от 12 недели, тъй като всяка печатна страница с един цвят трябва да лежи 2–3 недели, за да изсъхне. 2. Кюн ми представя една сметка на разноските при издаването от 2000, която гласи: прехвърляне на нов камък и печат при 10 000=600 м (арки); т.е. за 1000=60 м., при 2000=360 м.; т.е. за 1000=185; значи на 1000-та 125 м. по-скъпо. При това идват и разноските за книга, свързване и пр. (може и печат на текста), тъй че Кюн няма да ни ги даде поевтино от 300 м. хилядата, а нам в България ще струват по 40 и няколко стотинки може би. 3. Той не се съглася изобщо при такова малко издание от 2000 да печата албумчета с двойни цветни страници. И това може би ще увеличи цената още повече. Тези три пречки, разбира се, не позволяват да ги печатаме сега, пък нито и занапред. Но друго: когато Кюн печата втори път за себе си албумчета (сега вече си е напечатал), т.е. в началото или в средата на идната година, той ще може да ни отдели едно количество от 2000 с текст (или без текст, който ний да печатаме в България); разбира се, албумчетата ще са такива, каквито си са, без никакви комбинации и двойни цветни страници. За подобна работа ще ми съобщава при всеки случай. Тъй че да свършим въпроса с албумите №1, 2, 3 – съобщавам ти, че от всички писма, телеграми и пътувания излезе нищо. За №4 (т.е. 150) важи тоже казаното до тук за №1, 2, 3, т.е. до Коледа не може да

бъде готово, а от такива работи като него не може Клон да печати по-малко от 10 000. Иначе няма смисъл и сметка нито за него, нито за нас.

Но друго: той има албуми (с животни най-вече – два-три) без текст, които може да ни даде веднага, разбира се. Те са с двойни цветни страници, но аз не ги харесвам, тъй като животните са големи (едно на една и на две даже страници), т.е. много малко картинки в един албум и не много евтини: по 28 пфенига.

Онова, от което ще може да стане някоя работа до Коледа, са картините, които ти пращам отделно. Това са два големи листа с животни като в 374 (нашия №2). Те ще могат да се срежат, както съм показал, и да се образува от тях албумче с 16 стр. – 8 цветни и 8 със стихотворения. Стихотворенията ще си печатаме ний в България (то няма да бъде много скъпо) и ще им сложим и една цветна корица с надпис. Клон надали ще има някоя подходяща картинка в същия формат за корица. Забравих да го питам, но ще го питам пак. Тия два листа с картинки той продава ей така, без никакви гарнитури, по 40 м. 1000-та от един вид (една лист или смесени и двата). Смятам, че ако вземем 1000 такива листа (от двата вида), за да образуваме 500 албумчета за опит, не ще е зле. Смятам при това, че не ще ни струват с всичките си разноски (печатане на текста отзад и съшиване с телчета) по-скъпо от 60-70 лв., т.е. по 14 стот., най-скъпо 15; значи пак имаме сметка, голяма даже, като ги продаваме по 50 или 80 стот. Тъй че за тази работа ще ми отговориш веднага, дори и телеграфически, ако я одобряваш – колко да поръчам и дали да са срязани на две или цели. (Свързани не могат да бъдат, тъй като ще трябва да се печата върху тях.) Сега имаме 3 ноември, да получа отговора ти до10, до края на месеца вярвам да бъдат там, тъй че за Коледа ще ги имаме готови. Нужните при това стихотворения ще ти

пратя веднага. (За по-бързо могат да бъдат набрани предварително в печатницата и да чакат само картините.) Тук ти пращам и стихотворенията, които бях приготвил миналата събота, когато ти телеграфирах (на един солук) за албумите, които не станаха обаче, някои от тях ще могат да се вземат за новите албуми, за които ти разправям, напр. №2, 3, 5, 6, 8, 31 (31 непременно, то е готвеното стихотворение „за майката“ за №2). Ще ми пишеш тоже и за малките игралца №980, каквито ти пращам и други – колко да поръчам и дали без надпис (за да го печатаме в България), или с немски надпис, тъй както си са. Има и други по-големи такива, които струват по 25 м. на хилядa, тези са по 5 на хиляда. (Кюн им иска по 5,50, но ще стане и по 5.) За всичко по-скоро обаче, ако искаме да свършим нещо. Разноските ми до Берлин плаща Ив. Илиев[1] (ще го запишат в търговско училище), а от Берлин до Нойрупин ми струва пътят (4-та класа отиване и връщане: 3,10 + хотел 2). Сега разбирам защо ми казваше едно време Балабанов[2] да вървя в Берлин и какво има да видя там: там има 2–3 музея, 10-ина големи и прочути театри срещу 4-те в Лайпциг, много галерии разни и пр. Когато иде човек в европейските столици, само тогава може да повярва, че Европа е нещо по-друго от България, защото и там, както и у нас, всичко върви на централизация в центъра. Нойрупин пък е едно малко, но хубаво градче като Оршова, но с 20 000 жители на брега на Рупинското езеро и в средата на тъй наречената Рупинска Швейцария. Кюн пък (или по-право Мойзел, Кюн е само фирмата) е много богат човек, има вила, каквато и в Стара Загора надали има, а имал и още една. Мобили царски, зимна градина само от палми и пр.

Много здраве на всички

Георги

Пинкау ми е пратил оня ден търново-сейменските фотографии. Да ги изпратя ли, или да ги задържа?

Съхранява се в НБКМ.

[1] Иван Илиев – младеж, съсед от Стара Загора, потърсил помощта на Гео Милев, за да се запише в Търговското училище в Берлин.

[2] Вероятно като студент във Филологическия факултет на Софийския университет Гео Милев е влизал в контакт с д-р Ал. Балабанов, който е преподавал в него. При разговорите Балабанов ще да го е съветвал да иде да следва в Берлин.

5

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 27 ноември 1913

Тате, както ти писах, вчера поръчах на Кюн 1000 „играчки", които ще бъдат или с немски надпис, или без надпис – само с някоя винетка, а също и 1000 листа от картините, които ти бях пратил и които трябва да си получил вече. Вчера тоже ти съобщих и отговора на Кюн, че се съглася (не ми се вярваше това!) – да ни изработи 5000 екземпляра от №1, и то „изключително", един вид за хатър, макар че и цветовете не съвпадат: единът от албумите (№301), от който е комбиниран нашият №1, е с 5 цвята, другият (№291) с 8. Цената: за 1000 – 120 марки, а не, както ги искаше ти, по 70 марки, което е много евтино и невъзможно. Ако поръчаме обаче – пише ми Кюн – същевременно още един втори албум, комбиниран от същите 2 № (291 и 301), ще ни ги отстъпи по 100 м. Но в такъв случай би трябвало да поръчаме наведнъж вместо 5000–10 000, т.е. да вложим и по-голям капитал.

Тази втора комбинация ще бъде, разбира се, от съвсем други картинки, тъй като двата тия № (291 и 301) са сортирани в 6 разни вида, т.е. в 6 разни албумчета, всяко от които съдържа отделни, различни от другите картинки, но минава под същия №; би трябвало да се номерират обаче 291a, b, c, d ect. – 301a, b, c...; разбираш, мисля, как стои работата и каква може да бъде тази втора комбинация от същите №291 и 301. Писах ти тоже, че аз намирам за по-добре да имаме една втора комбинация само от №301, т.е. наш №2 (или 2а по-право, да не го бъркаме със стария №2), да бъде по-малък по формат от №1 (=291). Естествено в такъв случай този последният ще бъде по-евтин от 100 м. на хиляда, тъй като е по-малък, с по-малко цветове, по-проста хартия; може би ще струва 80 или 90 м. По външност и вътрешност изобщо той ще наподобява напълно Клюновия №301, тъй като и той е с двойни цветни страници. Стиховете ще бъдат кратки. Него можем да имаме мисля вместо №5 (=150), който е съвсем дребна работа. Впрочем, ако искаш, можем да имаме и него (150). Само че Клюн не ще се съгласи да го изработи в по-малко от 10 000 екз., тъй като е много малък. Затова ти писах - 1000 от Р150 ще струват 25 марки. Тъй ли да си остане с черни и цветни страници?

В случай, че решиш да поръчаме и №2а (II комбинация), за който ти говоря, ще трябва да ми пратиш същевременно и надписите (стиховете), които ти пращам. Пратих ти вчера „умдрук папир“. Стиховете за №1 ще напечатаме в един екземпляр само, един под друг, и ще ми ги пратиш добре увити или направо на Kühn (Gustav) – Neuruppin, Deutschland. Същите, напечатани на обикновена бяла книга (втори екземпляр, или 2–3), ще пратиш на мене, за да му обясня кой стих къде ще се постави. „Умдрук папирът“ е доста, но го икономисвайте, макар че струват 2-та листа само 16 пфенига, защото може да трябва и за после. Тук ти пращам сега и

стиховете за албума, който ще образуваме и напечатаме там в Ст. Загора от листовете (1000), които ще прати Кюн (струват 40 марки на хиляда). Днес му писах за корица, че вчера забравих; ако има, той ще прати; ако няма за корица, ще турите един дебел цветен или съвсем бял лист (или картон) за корица с някоя хубава винетка. Тоже и около стиховете вътре да има по-разкошни винетки, каквито може да има в „Светлина“[1]. Тристишните стихове ще бъдат разположени тъй — 2 и 2 и отдолу един; т.е.

а 5-стишният („На чифлика“) — 2 и 2, отдолу 1, ако може се събра. Не знам дали всичко ще ти се хареса, т.е. дали ще изглеждат стихотворенията като g e m c k u, но във всеки случай туй не пречи да бъдат албумчетата рекламирани като „запълващи една отдавнашна празнина в нашата детска литература; помагала при възпитанието на децата“ и пр. Пръсни циркуляри до учителите и пр., като се обявиш издателство на детски книжки албумчета. В такъв случай ний ще харчим тия албумчета във всяко време, а не само срещу Коледа. За Коледа ще имаме само този албум, който ще печатаме там, и „играчките“. За другите е *невъзможно*. *Не забравяй* да ми пратиш напечатан на умдрук (няколко екземпляра) и нужния надпис „Книжарница М. Касабов, Стара Загора“.

Писмото се съхранява в НБКМ.

[1] *„Светлина“ – печатница в Стара Загора, в която издателство „М. Касабов“ е печатало своите издания.*

1914

6

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, краят на февруари
или началото на март 1914

Таме, книгите, които ти изпращам тук, трябваше да изпратя най-късно в понеделник, но тъй стана работата, че едва днес се получиха поръчаните руски и френски книги. От руските изпращам само 2 (стихотворения и поеми от Лермонтов); другите са поръчани и след 5–6 дена ще пристигнат (в Берлин); оттам ще бъдат изпратени направо (ако се излъже книжарницата) или на мене (за да им тегля разноските аз). Лермонтовите стихотворения и поеми в изпратеното издание („Всеобщая библиотека“) не са пълно издание: избрани. Тоже и всички съчинения, които ще получиш по-късно. Както ти писах, да се поръчват от тук чужди книги (руски и френски) няма сметка: затова ще бъде много по-добре – ако можеш да вършиш работа с чужди книги – да ги поръчваш направо от Франция и Русия. Извади си адресите от френските книги и по едно писъмце: ще имаме така и търговското шконто, каквото тук ми не правят като продажба на дребно.

Малките книги френски са издадени от:

1. Artheme Fagard et Cie, rue du St Gothard 18–20, Paris.

2. Librairie Paul Ollendorff, chaussée d'Antin 80, Paris.

3. У А. Fayard са издадени и „Moderne bibliotheque“ по 0,95.

4. Други по 0,95 „Nouvelle collection illustrée“ у Calman Levy 1, Paris.

5. Пак по 0,95 (Tartarin) у Ernest Flamarion, rue Roime 26, Paris. У същия има и други „класически автори“, по 0,95, големи томове, жълти. Можеш да изискаш предварително по един подробен каталог и да запиташ за условията. Същото се отнася и за руските книги, разбира се; обърни се към:

1. Книгоиздателство „Польза“, В. Антик и Ко, Козицкий переулок, №2,

Москва, Russie, издател на „Универсальная Библиотека“ по 10 копейки №.

2. Книгоиздателство А. С. Панафидиной, Москва, Покровка, Лянин переулок, собственный дом.

В това издателство са издадени Пушкин (1,50 рубли), Лермонтов (1 руб., неподвързана), Жуковски (1,50 р.), Кольцов (10 копейки), Крылов (Басны, 15 коп.), Гогол (1,75), но у Сьотина, в София – 0,50 коп.! и пр.

У Панафидина са издадени Пушкин, Жуковски, Лермонтов, Гогол в отделни малки книжки, илюстровани по 2-3, 4, 5 коп. – всяка поема, драма или разказ отделно, напр.

„Медный всадник“ от Пушкин с 2 илюстрации, цена 3 коп.

Бахчисарайский фонтан	„ 2	„	„ 3	k.
Руслан и Людмила	„ 6	„	„ 10	k.
Демон от Лермонтов	„ 8	„	„ 6	k.

3. Товарищество М. О. Вольф. С. Петербург, Гостиный двор 18.

Там са складирани „Всеобщая библиотека“, от които пращам по 10 копейки, тоже издадени Некрасов, Надсон, Мицкевич и пр. Изискай въобще каталози и условия.

От тук особено руски книги не могат да се изписват, тъй като в Лайпциг няма руска книжарница, а от Берлин е дълга и широка. Някой там все може да напише по едно писмо на френски или руски (пък става и български).

Тук изпращам една пазарска чанта (гарантирано здрава) за 1,1 марки; пращам я за наша употреба. Също и друга една японска чанта за Гина[1] – струва 35 стотинки, има по-големи от по 45, 55, 75.

Пращам и каталог от пианата[2] на Цимерман, които гледах. Препоръчаха ми първото (Model 2 или 4) за 800 марки (със столче или школа – не знам какво разбират под Ansatz). Има и по-евтини, по 675, 600 м., но, разбира се, по-друга работа; не са мелодични. (В каталога ги няма.) Тук ще видите и други, още по-скъпи. Този, който ме развеждаше, ми препоръча това за 800 м.; той имал същото такова и го харесвал много. Тези пиана са от собствената Цимерманова фабрика. Има, разбира се, и други фабрики. Най-прочута е, доколкото зная, Ibach, от която имат и д-р Кожухарови[3] пиано. Но ако вземем такова, не ще имаме никаква отстъпка, защото ще го вземем от музикален магазин, а не от фабриката; тъй че ще бъде по-скъпо. При Цимерман ако имаме 20%, ще ни струва по-евтино от 800 марки или всичко заедно (с разноски и пр.) – около за 1000 лв. Размислете и каквото изберете, съобщете ми, да го поръчам.

При други фирми не съм ходил по речените по-горе съображения. Свако[4] взе ли вече нещо от сумата за мината?

Ходих вчера у една голяма фабрика за календари (специално)[5]. Fritsche не намерих; дявол го знае къде е. Има книговезница G. Fritsche (бившата G. Fritsche), трябва да е променил занаята. Във фабриката, в която ходих, ми казаха тъй: най-малко изработват 10 000. При такова издание ще ни струва по около 20 стот. (релефни, което е по-скъпо).

Клишето, което искаш да смяташ отделно – не може да стане тъй, тъй като то е и най-скъпото (камъните, които ще сторят около 500 м. 12 цвята). Затова: предварително могат да ни изработят една ри-

сунка, каквато искаме, която ще струва 30 м. Ако искаме после, можем да я печатаме, ако не, свободни сме. Показаха ми такива изработени подробно с особени бои – също като печатано. Но да приготвят „клишета“ (камъни), които да заплатим отделно, е невъзможно, тъй като е скъпо (500 м., и то е съществената работа).

По рисунката на картон в исканата величина можем да събираме абонати. Такива мога и аз да направя, но и то е труд и иска време. Във фабриката ще я изработят за 8 дена. Печатането тук 6–7 недели. Аз мисля, че ако речем да печатаме такива календари, можем (като рискуваме, разбира се) да напечатаме повече, за да има и за следната година. То ще рече – да лежи стоката 1 година. Каквото решиш, ще ми съобщиш. Това за календарите. За българката: носии имам в Атласа, но не ще е зле да ми пратиш някоя от хубавите картички на Мърквичка (Придворна печатница), ако ги имаш.

За албумите: работата ще стане дълга, та боя се дали до края на март ще могат да бъдат готови (поне до края на март); дано в събота получа надписите. За кориците на №3 (заглавието) Кюн иска отделно по 1,50 на 1000, тъй като в неговите албуми липсва това нещо. Също иска и за рекламата отзад, и за азбуката. Азбуката изхвърлям, както ти писах, тъй като няма смисъл, а може и рекламата; то ако не е напълнено навсякъде, не може, ха! Че даже и азбука! Нека бъде по-изящно нещо. Рекламата – писах ти – ще туриш на №2 отзад; шарките ще се махнат и няма нищо да плащаме тогава. Тъй че дано си ме разбрал, да напечаташ рекламата за №2. Заглавията за №3 ще напечаташ сигурно пак, макар че не трябват; с камък на лъскавата книга не хваща, затова поръчах матрици, за които платих 2,50 м. Пращам ти един образец от тези работи да видиш дали ще може да

се направят и там. Ако не, втори път ще правим клише тук, което ще бъде по-евтино, струва ми се. Нови албуми Кюн ще печата след 3–4 недели. Ще ми съобщи. След малко ще бъде тук панаирът и той ще дойде сигурно.

За моите мнения за християнството, които са те обидили, но – прощаваш ми[6]. Няма нищо обидно там, защото това ми е в я р а т а; една вяра, която съм повярвал с двете си очи и единия си ум, и такава вяра, че, струва ми се, би трябвало да я вярват всички. Какво е християнството? Най-песимистичната философия! Най-страшният песимизъм, защото не ти казва: Суета сует – убий се!, а ще ти изтезава душата с разни изпитания, изкушения. Ядката на християнското учение е: Човекът е слаб да живее сам, затова има нужда от чуждата помощ. „Дай сърцето си мене", иначе ще ти го откраднат! Но защо ми е дадено това сърце? Защо – когато в никой случай то не може и не трябва да бъде мое? Или дяволът ще го вземе, или Исус. Не е ли това песимизъм? Не води ли към отричане на света, на живота, на битието? Защо ни е това сърце, живот, ако трябва непременно да го дадем на Исуса? Само за да го дадем ли? О – твърде безсмислен смисъл? Християнството винаги остава на криво гледище пред факта, че на човека е дадена *собствена воля*, която да му бъде кормило. Е – според Исуса това кормило трябва да бъде в негови, не в мои ръце. Защо съм тогава аз? (Ето песимизъм!) Аз слаб ли съм? Слаб си, казва християнството. И тук е песимизмът, и тук е моят спор с християнството. Спорът е: дали да гледаме *песимистично или оптимистично* на човека и битието? Аз съм за оптимизма! Преди всичко една фалшива мистериозна основа е основата на християнството; добро и зло. Всичко е едно нещо и се слива във *волята*! Пред волята, за волята природата е една и съща – едносущна ис-

тина, една-единствена истина! Защо да пълним света с демони и ангели? Защо да поставяме духа в страх пред греха? Що е грях? Всичко е волята! Защо да си представяме греха като дявол, като звяр, като разбойник, който ни дебне и преследва? Защо да се поставяме под страх? Защо да си измъчваме душата със страх? Да, всичко това е наредено твърде добре от християнството – защото трябва да служи за обосновка на цялата негова теологична философия, на неговата песимистична философия. А аз съм за оптимизма! Оня писател в „Зорница“[7] казва: Презрете света. Защото той е в ръцете на дявола! Не, приятелю! Няма да го презрем! А ако е в ръцете на дявола, ела да го изтръгнем! Защо да го презрем! Тъй хубав е светът: и природата, и онова, което е в природата, всичко, което е пред очите ни!

Оптимизмът: какво значи то? То значи жизнерадост! – т.е.: извор на живота! Що е християнството: невяра, съмнение в живота: песимизъм! Отречение на живота! Не, ний не щеме отречение на живота; дайте ни любов към живота! Ти ще ми цитираш евангелието, дето на толкова места се говори за живот! Да, но това е отвъдният живот (в който вярвам и аз!); но защо живеем тук, на земята: ето железният юмрук, който притисва неумолимо протестантските проповедници до стената. Собствено, като казвам – християнството, аз имам предвид не нашите глупави попове, нито още по-глупавите протестантски владици, но онова християнство, което е в евангелието. Едно от доказателствата на днешните християнски проповедници за б о ж е с т в е н о с т т а на християнството е, че то се разпространило по цял свят и царувало ето вече 2000 години. Единствено то! Това съм чувал и от тебе дори. Какво от туй? Какви са резултатите от това християнство? Успя ли то да направи хората братя? Не! В XIX в. се прок-

ламира „принципът на националностите“, т.е. на народите, т.е. на езиците – т.е. почва епохата на новото „езичество“. Християнството е вече само в книгите, а ако някога е успяло с такава бързина, за това говори историята: Христос се роди в едно време, когато античният мир беше уморен, изнемощял, загубил авторитета си и авгурите са били голи[8]! Тия работи са впрочем всеизвестни. Онова, което казвам аз, то е: дали трябва да бъдем песимисти? т.е. аскети? т.е. да бягаме от света? Ако трябва да бягаме, защо идеме тогава? Давам 100 000 000 лв. премия на оня протестантски поп, който ми разреши със собствения си разум тази гатанка!

Аз не съм безбожник! Моята вяра не е вяра в бога на безбожието – но аз не съм човек на християнската философия. Аз знам, че сигурно ще ми пишеш надълго за тези работи, като се мъчиш да бъдеш непоколебим във вярата си; но аз знам, че всичко това, което казвам, ще смути твоята вяра. Не искай да ми се покажеш правоверен християнин. Ти помниш, че веднъж (преди 2 години) спорихме с дяда Тонча[9] за вярата: дали трябва да бъде основана върху критиката на собствения ни разум, или да бъде вяра без питане: защо? просто, както е в Писанието казано: Вярвай и не разсъждавай! Ти беше на моето гледище. И това гледище е единствената велика мисъл в Светото Писание: „Всичко изпитвайте и само доброто вземайте!“ (Павел). Това се е врязало неизличимо в паметта ми и то е темелът на цялата ми по-горе несистемно изложена философия. Всичко изпитвайте: т.е. със съвестта си. Аз казвам на съвестта воля! Няма грях там, дето има съвест! Аз казвам на съвестта воля.

Щом като трябва да изпитваме всичко, защо да си дадем сърцето на Исуса? Това пълнейшо противоречие! Или Исус трябва да ни води, или ний сами да се водим със своето „изпитване“ – със своята съвест

– със своята воля, която писачът в „Зорница“ отрича като слаба и затова имаща нужда от воденето на Исуса. Не вярвам да посмееш да кажеш, че аз стоя в ръцете на някакъв дявол. Аз стоя в своите собствени ръце, волята ми, съвестта ми, сърцето ми е в моите ръце. Досега не съм го изтървал. Досега не ми го е взел никой. Ако го загубя – което е невъзможно – тогава ще плача върху тези парцаливи листове със сълзи на разкаяние. Затова запази ги. Може би някога ще ги соча с гордост.

До тези мисли ме доведоха моите литературно-философски разсъждения върху м о д е р н а т а поезия на Пшибишевски. Това е според мене поезията на душата, на Психеята, на бледата, измъчената, страдалната, пълната със съмнение душа. Н а д с о н – един несъмнено християнски поет – знае само едно: Душа сомненьями разбита!

Впрочем това е основата на един Пшибишевски. Същата душа, която стои на кръстопът: кръстопътя на съмнението! Слаби хора: – Смелост! Оптимизъм! Воля! Мъжество!

Мама, ако иска блуза, да пише какъв цвят и мярка; или колко метра плат.

С поздрав най-любезен на всички
твоят верен ученик-син Георги

P.S. Както знаеш, аз обичам да мисля само със собствения си мозък, за да мога да наричам истините, до които идвам, мои. Може би идеите, които казвам отвъд, да ти се видят „ницшеански“ (съвсем не „рашовски“ обаче). Да, и Ницше мисли почти така. Но аз съм мислил независимо от него и едва преди няколко дена разгърнах неговите „критики на християнството“. Той критикува като философ, аз наблюдавам като историк. Както казах, размишленията ми вър-

ху пътя, по който е минала човешката душа до днес, до модерната душа, ми доказаха тези идеи. Тъй ме научи Историята. Аз няма да се нарека „ницшеанец", тъй като обичам да съм по-добре самичък. Но: постарай се и ти да прочетеш Ницше[10] добре, тъй добре като Евангелието[11], та тогава ме обвинявай в незрелост и пр. Ницше е „мост към бъдещето". Действително, мислиш ли, че историята ще се обърне, че мястото, до което е дошел 20-ият век, е случайно и че 40-ият ще се върне при I...? У Ницше, разбира се, има и много неправди (в критиката на християнството), не в други съчинения, дето защитава егоизма!

Но все пак р а з м и с л и здраво върху онова, което казвам аз, и п о в я р в а й!

Съхранява се в НБКМ.

[1] Гина (Евгения) – сестра на Гео Милев.

[2] Ганю Иванов, богат старозагорски винар, съсед на М. Касабови, поискал Гео Милев да му купи пиано от Германия.

[3] Д-р Кожухарови, известно богато семейство в Стара Загора.

[4] К. Попгеоргиев, сватко на Гео Милев, бил продал по това време каменовъглената си мина „Надежда" в Хаинбоаз на немска компания.

[5] Бащата на Гео Милев дал идея да се напечатат в Лайпциг календари с цветна рисунка отгоре.

[6] Милъо Касабов е обичал да спори с големия си син на философски и религиозни теми.

[7] „Зорница", седмичен независим вестник, орган на протестантската църква в България, издаван първоначално в Цариград (1874–1897), а по-късно в Пловдив. Бащата на Гео Милев като книжар и комисионер е получавал и протестантски издания, вестници, брошури, Библията, които разпродавал. Гео Милев е имал възможност да следи тази литература и по-специално „Зорница". Религиозната и обществената реакционна пропаганда на

вестника го е дразнела извънредно силно. Десет години по-късно той отново се спира на реакционната обществена и културна позиция на „Зорница“, изобличава неговата антинародна насоченост в статията „Вестник Зорница“ (сп. „Пламък“, 1924, кн. 2).

Под „оня писател в „Зорница“ Гео Милев вероятно има предвид Р. Томсън, който е държал слово в Самоков, и това слово, под заглавие „Сине мой, дай сърцето си мене“, е отпечатано в три последователни броя на в. „Зорница“ (бр. 1, 2, 3 от 2, 9 и 16.I.1914 г.).

[8] Авгури – древноримски жреци, „предсказвали“ бъдещето по летежа на птиците. Отначало имали голямо влияние върху обществения и политическия живот, но при упадъка на древноримското общество сами вече не вярвали в своите „предсказания“. Оттук и изразът „авгуриева усмивка“ – лицемерна усмивка. С израза „авгурите са голи“ Гео Милев иска да подчертае тъкмо този упадък на античната цивилизация, в религията на която не са вярвали дори нейните жреци. Мисията му, че християнството се появява, защото при залеза на античния свят е била необходима една нова, отговаряща на епохата религия. Следователно появата на Христос не е божествено проявление, а резултат на историческите условия.

[9] Дядо Тончо е бил стар основен учител, близък на семейство Касабови.

[10] Няколко години преди Гео Милев е спорил с баща си за Ницше.

[11] М. Касабов, който е бил културен, религиозен човек, редовно и с увлечение е чел Библията. Когато синът завършил гимназия, той му подарява Библията с посвещение.

7

До ГЕОРГИ БАКАЛОВ
Липиска, 14 март 1914

Драгий г. Бакалов,

Току-що получих VI кн. „Борба“, а още преди седмица — II и V; тях — последните — ако сте пращали и по-рано — не знам по какъв начин са се загубили, но аз не съм ги получавал. Тук имате Марсилезата и едно мое оригинално стихотворение („В тържествен ден“) — първото по реда, което с голяма нерешителност решавам да печатам. То е дадено още преди време в ръката на един приятел да го тури в „Свободно мнение“, но изглежда, че това не ще е станало, тъй като досега хабер нямам. Во всеки случай ще прегледате февруарските броеве на „Св. мнение“. Писал съм отдолу „Каз“ (Казбич) — прякор от училището.

Марсилезата Ви пращам не дип такава, каквато я исках. То е едно непоетично дело, чиято слава е само популярност. Исках да дам един малко нещо пооблагороден превод, освободен от свирепите, площадни викове a la Marat[1] - но — ударих на камък: без тях като че ли Марсилезата не е Марсилеза. Доколкото е било възможно — направил съм го. Ще има какво да викат „рошавите момчета“ на 18 априлия[2] — макар че то е повече буржоазен патриотизъм, отколкото пролетариатство, но все пак — революция е...

За всички досегашни писания (които — според съвета на Съюза на бълг. писатели — ще сторят повече от 50—60 лв. — по 40 ст. на стих) искам да ми пратите като хонорар онова, което по-рано не „можехте“ да ми дадете поради трудните времена: Паскалевите книги стихотворни; или поне по-важните от

тях. Трябват ми постоянно. Какъв „Ев. Онегин“ ще издавате? В стихове ли?

С поздрав: ваш Гео Милев

P.S. За Ausstattung'а[3] на стиховете в „Борба“ ще си позволя един съвет: употребявайте по-добре шрифта, с който се печата „Звено“ – кръгли, хубави букви. Вашите дълги и високи Buchstab'и[4] приличат на щъркели и голяма красота не са...

Г. Милев

P. S. Посъветвайте и Н. Лилиев да не пофранцузва фламандското име Verhaeren, а да го транскрибира: Верхар(ъ)н; русите пишат: Верхарнь.

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 3 от март 1958 г.

[1] A la Marat (фр.) - по маниера на Марат.

[2] 18 априлия - международният ден на труда, 1 май, който първоначално у нас се празнувал на 18 април по стар стил.

[3] Ausstattung (нем.) - художествено оформление.

[4] Buchstabe (нем.) - буква.

8

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 8 април 1914

Тате, ако мама не е харесала блузата, която изпратих, трябваше да задържи сръдните за себе си. Аз писах веднъж и двaж, че ако купя блуза, не отговарям за това. Загубил ли съм си вкуса, или друго – това не е важно: моят вкус тази харесва. А ако маминият не я харесва – аз не съм крив. Освен това Тана[1] бе писала да купя блуза, каквато е модна. Модата е такава на! То са женски работи и трябваше мама да си купи блуза оттам, за да си нямаме главоболия разни... Точка.

Фактурите Кюн изпраща до мене, но аз ти съобщих подробно какво е изпратено и колко струва. В такъв случай фактурите защо ти са? Затова ги и не пращам. Изпратени са завчера в 1 колет 80 екземпляра №296 албумчетата за рисуване (с наложен платеж), които струват (с разноските) 11,75 марки. Аз не плащам нищо; с наложен платеж. Също с наложен платеж са пратени албумите 2 и 3. Това писах толкова пъти. И по тази причина изпратените на мене 384,61 марки остават за мене, твърде просто, макар че съм имал и стари. Всичко засега имам около 450 м. или с 1 долар (=4,15 м.), който получих днес = 460 (около) марки: имам ги у себе си. И затова писах вече няколко пъти. Платил съм вчера 6 м. институтна такса. Лекциите ми ще струват около 95 м. всичко. И за това писах. Пиша пак. В събота ще ида при Кьостера и ще се запиша в семинарните упражнения[2]; в просеминарните се записах. Тоже ще постъпя и във френския семинар. На 1 май нов стил ще ида да поискам дисертацията. За одобрение ще поставя няколко, но ще наблягам на Демеля (като такава, която най-

приляга, тъй като го зная на пръсти). Освен това ще представя и следните за одобрение: Лилиенкрон, лириката на Ницше, Хайне като модерен поет; но ще наблягам на Демеля. Ако Димитровата[3] дисертация е сторила 2000 м., моята няма да стори повече от 400 и с черните дрехи[4], ако купя такива, и разни други – всичко най-много марки 500. Таксата е 350 м. Разбира се, преписване на дисертацията и печатане всичко смятам около 400. Но чак когато връча готовата работа (след 1 година).

Не получи ли преди Великден пощенски колети (5) с албумчета №2 и 3? Пиши!

С поздрав – Георги

Прати ми адреса на Асен Азманов, че може да ида през майската ваканция (15 дена) в Дрезден с 4 класа.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Тана Кожухарова – учителка по литература в Старозагорската гимназия, родственица по майчина линия на Гео Милев.

[2] В НБКМ (арх. ед. №1, л. 47) е запазена служебна бележка от проф. Къостер, която удостоверява, че Георги Касабов е посещавал семинара по немска литература.

[3] Димитър Атанасов, втори братовчед на Гео Милев, е следвал и завършил агрономство в Германия.

[4] Защитата на дисертацията и връчването на дипломата за докторат са ставали по тържествен начин и в строго официално облекло. Черните дрехи, за които говори Гео Милев, са необходими именно за този случай.

9

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 27 април 1914

Тате, за Парлапановата[1] картина ходих днес при него и узнах това: има около 2000 още. Продал е 1000 и нещо досега, но в Германия, Франция и Русия; в България не повече от 110; около стотина се намирали у Кирил Кръстев (хрищенеца). Продава ги поотделно 4 лв. едната, 1000 по 1,25 лв., 100-те по 2 лв., но можем да вземем напр. по 100 или 500 и т.н. и когато станат 1000, да имаме школтото и пак да ни бъдат по 1,25 (искаше 1,50, но се съгласи на 1,25). Все пак струва ми се, че е скъпо, а по 4 лв. едната едва ли би се продала. Пък и не са бог знае каква хубост. Други работи собствени има „Железната врата на Дунава" (картина), а други разни картини (географски и пр.), физически, химически инструменти доставя като комисионер. Ако искаш, мога да ти пратя каталога му. Такива доставя и Данов[2]; но той (Парлапанов) ги доставя с 30-40% по-долу от Дановите цени. От картините има и без своята фирма, та можем да печатаме наша – т.е. да ги прехвърли нам или поне 1 част. Можеш да ги изпишеш и от София (д-р Ив. Парлапанов – София), има там складирани.

От днес ни започва семестърът. Ходих при Кьостера[3] за дисертацията и казах му какво мисля (Демел, Лилиенкрон или Ницше...). Не каза нищо против, но тъй като нямаше повече време (имаше лекция), покани ме да ида в къщата му (в четвъртък следобед) да се разправим по-добре. Така че тогава съм пак на аудиенция: ще видим. В сряда съм при професора по френска литература[4] и ще го питам за разпределяне и съкратяване на материята. В семинара на Кьостера не

можах да постъпя, тъй като нямаше повече място, и от десетината последни души, които трябваше да се изберат на късмет (с билетчета)[5], аз нямах късмет; но ще бъда само слушател. Но ще участвам в семинара му редовно. Да се разберем веднъж в четвъртък, да си взема дисертацията – та ще ми олекне!...

Едно листче изпадна от вестниците, писано: В. Фриче: Съвременна художествена литература в Германия, в Скандинавия, в Англия[6]; Овсянико-Куликовски: Психология на художественото творчество[7]. Ако е за мене, не разбирам защо ми е. Ако е случайно попаднала твоя забележка и потребна – преписвам ти го по-горе. Ако има на дюкяна първата и ако е писано нещо там за Демеля, прати ми я[8]; аз не съм я виждал.

С поздрав Георги

Таниното бяло[9] струва 1,5 марки + 55 разноски.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Д-р Иван Парлапанов е бил комисионер издател. Вероятно става дума за закупуване на картина от него.

[2] Хр. Г. Данов – известен книжар и книгоиздател в Пловдив.

[3] Проф. Къостер е бил ръководителя на катедрата по немска литература и поради това Гео Милев е трябвало да иска от него одобрение на темата за дисертация.

[4] Гео Милев е слушал лекции по френска литература при проф. д-р Бирш-Хиршфелд.

[5] Вж. бел. 2 към писмо 5. От нея се вижда, че макар и да е нямал късмет в жребия, Гео Милев не само е посещавал редовно семинара на Къостер, но е получил и документ, за да може да си завери семестъра.

[6] В. Фриче, приват доцент при Московския университет. Художествената литература и капитализмът (Германия, Австрия, Скандинавия, Англия). Превел от оригинала Я. С. Хлебаров. София, издание на книгоиздателство „Буревестник“, 1908.

[7] *Овсянико-Куликовски. Психология на литературното творчество.*

[8] *В книгата на В. Фриче, която разглежда немската литература в края на XIX и началото на XX в., е отделено място главно за Хауптман, Зудерман, Шлафг. Поезията на Демел не се анализира.*

[9] *Става въпрос за бяла тоалетна вода, за тоалетно мляко, което Тана Кожухарова е искала Гео Милев да ѝ изпрати от Германия.*

10

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 20 май 1914

Tame,

Тук ти пращам един превод от Паула Демел – първата жена на Демеля, може поетеса (детска), и две рисунки – като проект за една книжка от „Детски живот“[1], макар и с черни картинки вместо цветни. Смятам, че такава една книжка ще може да излезе около 16 стр. (1 кола) и да се продава 15–20 стотинки. Тук, за да стане всичко по-хубаво (макар и не цветно), ще трябва малко повече старание и внимание от печатницата. Именно: хартия по-дебела и мека, а не обикновена печатарска; букви по-хубави, кръгли и едри; на всяка страница повече бяло поле, отколкото текст – хем да изглежда спретнато, хем да се поразпъне всичко по-нашироко; тъй смятам, че само текстът ще изпълни 8–10 стр.; в немския оригинал са 4 пълни обикновен шрифт; при това 4 стр. (2 листа) за картинките стават 12 стр.; 2 стр. за заглавие = 14; и отзад или отпред един празен лист, на който на първата страница

ще се пише: „От библиотека Детски живот са излезли №1, 2, 3...“ и пр.; всичко 16 стр. Рисунките могат да се печатат с кафява или тъмнозелена боя; въобще хубаво и спретнато. На първия лист, resp. корицата[2], ще се пише: отгоре Паула Демел, след това с червени (или зелени, цветни въобще) букви, по-едри: „Сребърното звънче“; със ситни черни: „превод от немски“; и фирмата отдолу. Обвивната корица: бяла или жълтава. Сега печатниците нямат много работа и ще могат да го направят по-хубаво и по-евтино.

Вчера изпратих още 4 големи картини по 0,25 и 5 рамки: две от плат по 0,20, 2 дърво – 0,12, и 1 книжка – 0,08. За получаването съобщавайте. Две шишета бяло изпратих и трябва да сте ги получили. В едното има писмо (в бяла книга завито). На Зака[3] ще пратя днес-утре.

Като писах, че до октомври „ще мисля“ върху дисертацията[4], то значи, че ще мисля и ще скицирам, ще наредя план и ще набележа главните мисли и след това ще обработвам. А между това ще си се готвя и за устните изпити, които са по-опасни – това зная най-вече: история на изкуството; другото – както и да е; но по този предмет почти нищо не съм чел – разни готически стилове и пр....

С поздрав на всички
Георги

За грешка в ръкописа внимавай. Не съм преглеждал. Можеш да ми пратиш коректури. Формат на книжката: някак си квадратен, напр. 17Х17 там дето съм отбелязал с червени черти в текста, може да се остави повече бяло място между двата пасажа.

От Пинкау картички получи ли? Аз получих само от едните (Аибунар)[5] моста, а за другите не зная какво стана. С албумчетата как е работата?

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Детски живот“ – библиотека за деца, издавана от М. Касабов в Ст. Загора и уреждана от Гео Милев. Албумите с картинки, за които става често въпрос в писмата, са включени в тази библиотека.

[2] В архива на Гео Милев се пази проектът за корицата на „Сребърното звънче“ от Паула Демел.

[3] Зака е Златка Кожухарова, сродница на Гео Милев, сестра на Тана Кожухарова.

[4] Гео Милев работи върху дисертация на тема „Лириката на Рихард Демел с оглед на новата поезия“. Негов научен ръководител е проф. Георг Витковски.

[5] Аибунар е местност близо до старозагорските бани.

11

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 4 юни 1914

Таме, поръчах вчера Парлапанову 100 картини без фирма – 125 лв. Май не му се щеше да праща без фирма, тъй като от тук до Ст. Загора има повече разноски, отколкото от София, където има складирани с фирма – Franko St. Zagora. За машини ще прати каталог и цени.

Пращам 4–5 албума от Клюна. Печатал той за себе си от тях, та оставил и по 5000 за нас. Но: пише най-малко можем да вземем 2500 от всеки, т.е. от един вид 10 000, а от другия – 12500. Поотделно един албум не ни дава. На това не можем да се съгласим, нали? Пиша му го. Освен това и албумите не харесвам аз, та можем нищо да не вземем. Пиша му и това – и още, че ангажимент нямаме и не сме давали, за

да ни приготви такива албуми, тъй че ще му благодарим само за вниманието и ще се извиним, че не можем да вземем, за жалост... Ако харесаш някои от тях, ще видим ще се съгласи ли да ни даде 1 или 2 поотделно, може и всичките 5000 – нали? Напр. Червената шапчица или Снежанка и джуджетата (познати са у нас). Аз съм написал на всеки и по една буква, за да не се бъркаме при преговори: а, в, с... Първите №313 (малките) струват по 55 марки 1000. №355 (големите – приказки) по 50 м. 1000.

За календара той отговори, че може да го направи – но не ще е хубаво, уверен съм – затова гледай в София; придворната печатница печата отлично такива работи.

За Гьоте да поясня – че той не е крив, ако днес е станал дрипа ненужна; криви са филолозите[1], които продължават да го венчаят още. Но трябва да се принудят да си оставят настрана венците и самите те – филолозите – да се пръждосат по дяволите!... Вчера пръв път четох в семинара на Кьостера; той пак си показа снизходителното внимание към мене; прочетох всичко добре.

С поздрав Георги

Пиша сега на В. Димов за „Художествена култура“[2].

Съхранява се в НБКМ.

[1] Към филолозите, под влияние на П. П. Славейков, Гео Милев заема тогава, пък и по-късно, рязко отрицателно отношение. Той мисли, че те са неспособни да разберат същината на поетическото изкуство, че техните научни изследвания не се занимават с естетическата природа на литературата, а само с външни езикови и текстуални подробности. В печата своето отношение изразява в четвъртото от „Литературно-художес-

твени писма от Германия", посветено на немските поетики" (Сп. „Листопад", 1914, кн. 28).

Надъхан вече от модернистическите естетически идеи, Гео Милев заема отрицателно отношение към реалистичното изкуство. За него то и неговите представители като Гьоте са остарели и само ограничени естетически хора, каквито са филолозите, могли да се възхищават от тази традиционна поезия. Оттук иде и възторгът към носителите на модерното изкуство – Демел и Яворов.

[2] „Художествена култура" – илюстровано списание за изкуство и литература. Урежда Васил Димов, художник, София. Излиза от 1910 до 1930 г.

12

До ГЕОРГИ БАКАЛОВ
4 юни 1914

Драги Бакалов,

В отговор на отворената Ви картичка – какво да кажа? Демеля аз вардя като очите си и не ми се ще да чувам криви присъди върху него, както разправят братушките, напр. че и той заедно с Верхарна бил певец на пролетариата, „да си късаш главата". Тази воля изразява и първата фраза на бележката[1] ми. И затова от нея не бих се отказал!... А следното не е никаква „отсечена присъда", а просто сведения... ни най-малка критика! Прочее, както Ви писах, може да я поставите – нея (бележката) – на друго място (напр. в отдела бележки и рецензии), а не току след стихотворението; тъй то ще стои по-хубаво, нашироко, само н а 1 с т р а н. Ако ми дадете свобода на мнението (че Демел не е нито на к о с ъ м пролетарий) – добре! Иначе – не съм съгласен. На мойто

мнение е и самият Демел, на когото, знаете, вярвам. Но „незабравките“ са за черноработочите, за народа въобще!

Ако Ви е зорът за Демеля – не бойте се – той няма да се разсърди за „отсечената присъда“.

Нека не се заблуждава бълг. читател, че Демел – този (...) на вечността (...), на Стриндберга, бил служител на деня, т.е. на пролетариата, и пр.

Без бележката не съм съгласен. Ще я печатате от мое име най-сетне (Г. Милев), а редакцията може да сложи своя бележка, че „не споделя мнението на автора“.

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 4 от април 1959 г.

[1] Бележката е оценката на Гео Милев за творчеството на Демел, която е съпътствала стихотворението „Незабравки“, с която оценка Бакалов явно не е съгласен.

13

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 8 юни 1914

Тате, днес получих писмото ти с обясненията за календара и 1 долар, за който ще взема 4,15 (17) марки. Пари имам засега около 200 м., които ще ми стигнат чак до края на семестъра и можеш да ми пратиш чак когато ще заминавам за Лондон – ако замина – или даже след това, тъй като за път (отиване), мисля, ще имам пари. До днес отпреди 1 неделя имахме ваканция. В семинарите още не съм чел нещо, но то са прости работи. Питаш за някакви изпити: знаеш, че изпити никакви нямам; всичкият изпит е един: най-напред дисертацията; приеме ли се – тогава устен по

3 предмета, избрани: немски, френски, история на изкуството. Това е всичко; разбира се, то ще бъде тъкмо след 1 година.

За Демеля има да ти кажа, че ще се изучава тоже като Пушкина, Байрона и пр. Защото не на шега говоря, че той е по-голям от тях. Има хора в Германия, които го смятат за най-великия от всички немски поети. Но както става с всички таланти на словото и делото, допреди 10 години той е бил осмиван, хулен, освирквan (твърде често), а „една кадъна чехъла извади – както казва Вазов за Караджата – и с ярост в лицето му три удара даде“[1]. Той – Демел – неговата слава – се издига от днес; или по-точно речено, от 1911 или 1912 г. насам. Завчера ходих в графическа изложба: в нея има 1 негова художествена фотография, една гравюра (съставена от 5 отделни портрета) и един голям бронзов бюст (от М. Клингер): това го има само за Демел. За никой от новите немски поети не съществува такава голяма литература както за Демел, за никой от новите не са се писали досега дисертации – само за Демеля, моята е втора. Но и ние, българите, можем да се гордеем с 1 подобно велик поет – Яворов, който е писал най-малко от всички, но всичко, което е писал, е перл. Човечеството върви все по-напред; най-новото е и най-великото; не може серсеминът Гьоте да бъде по-голям от Демеля; то са дървените мнения на дървени филолози, които за жалост царуват, но ще трябва да се изтребят. Целта на живота ми като критик е да унищожа Гьоте като поет (и заедно с него всички стари поети) и второ, да издигна Демел и Яворов. Додето не ми изчезне охотата, аз няма да се разочаровам, макар и сам. Но в дисертацията си, разбира се, няма да пиша такива неща. О! пази боже!

За дисертацията почти съм наредил мислите и плана, освободени от поетически патос и пр. Пиши

ми издава ли Димов „Художествена култура“, за да му пратя нещичко, та да ми праща списанието си.

С поздрав Георги

Сега бях при професора по френска литература да го питам за изпита и пр. Нареди само литература *без филология* и специално XIX век, който знам наизуст!

Съхранява се в НБКМ.

[1] Стих от стихотворението на Ив. Вазов „Караджата“, включено в цикъла „Епопея на забравените“.

14

До ГЕОРГИ БАКАЛОВ – София
Лайпциг, 16 юни 1914 г.

Високо уважаеми г. Г. Бакалов,

Позволете ми отговора, който Ви дължа. Когато около една проста работа се налепят ред софизми, тя става на глупост; в случая моя милост попадва неволно в положението да представлява глупостта! Действително за изхвърлянето на „никому ненужната закачка“[1] – за което би трябвало да Ви благодаря – благодаря от сърце. Но от сърце и душа бих Ви благодарил, ако благоволите да ме оправдайте заради бележката – да ме оправдайте пред собствената ми съвест; защото с нея (бележката) аз съм станал без своя воля изразител на една мисъл, която не е моя мисъл! Това неясно ли е? Виждате, че сравнението на Демеля и (...) се явява излишно. Аз Ви пиша повторно, че съжалявам, задето исках да Ви наложа бележката непременно – но не ще Ви позволя да мислите, че с нея

съм искал „да споря с редакцията“. Оня „материал за спор“, който ще ми представи вашата статия от Дем., та ме каните за заповядам – благодаря, но занаятът ми не е да водя спорове и кавги, макар че все сме ученици на кавгаджията Пенча... Колкото за бодливите комплименти относно моето „ребячество“(...) и пр., danke schon! Дано обаче и този път не ме разберете криво, „че съм се разсърдил“!! Merkwurdig! За Петка, когото би трябвало да ми не пращате при горната „ситуация“ – благодаря тоже!

P. S. Не ще ли ми сторите една услуга? Ако Подвързачов ми е пратил последните книжки на „Звено“ – да му съобщите, че не съм ги получил.

Ваш отличен Гео Милев

Моля на гърба на „Борба“ ме пишете само Mill.

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 4 от април 1959 г.

[1] *В своето списание „Борба“ (кн. 9 от 1 юни 1914 г.) Бакалов публикува преведеното от Гео Милев стихотворение на Демел „Незабравки“. Преводачът е придружил превода си с кратка бележка за Демел. Бакалов е изменил текста и смисъла ѝ и тя е отпечатана в следния вид: „Онова, което Демел твори, твори го за всички, за света. Не L'art pour l'art (изкуство за изкуството), а изкуство за живота е изкуството на Демела. Този негов възглед върху изкуството се е обърнал в последно време в една бясна жад за популярност (във вид на легенда) между масата; не само в изящни общества, но и пред хилядни събрания от работници е чел Демел своите стихове. Изкуство за живота; това символизира и настоящето стихотворение (б. пр.).“*

Но... тази „бележка на преводача“ не е дадената от Гео Милев преценка за Демел, а е мнението на редактора Георги Бакалов. Точното си мнение за Демел Гео Милев отразява в заключителната статия на „Литературно-художествени писма от Германия“ (сп. „Листопад“, бр. 42, год. 1), на която като мото пос-

тавя думите на Демел: „Всяко изкуство, което не стане народно изкуство, е неизкуство, прах и плява на вятъра. Изкуството върви по своя собствен път, блазя му, ако народът може да го последва.“

Т.е. става дума не изкуството да „слезе“ при народа, а обратното - народът да се издигне до изкуството. Два коренно различни подхода и две различни позиции за изкуството, като Бакалов приписва своето си схващане като схващане на Гео Милев, заради което младият литератор категорично протестира.

В сп. „Борба“ Гео Милев печата преводите си на „Черно-червено-златно“ от Фердинанд Фрайлиграт, „Силезките тъкачи“ от Хайне и др., които подписва с „Mill“. За пръв път се подписва с „Г. Милев“ под превода на „Незабравки“, както и при статиите и преводите си в сп. „Листопад“ и „Звено“.

15

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, краят на юни 1914[1]

...Картини (2 панки по 90 ст. и 5 други художествени черни от *Рембранд* по 10 pfeniga вм. по 25) ще изпратя с Арнаудов, който ще си дойде тези дни, на 1 юли. Може да пратя и едно шише бяло.

Завчера (в понеделник) ходих при Кьостера да го питам за устните изпити. Язък! Тук късметят мой не провървя. Каза ми: ще ви донеса 1 текст средненемски (за старонемски или готски обаче няма дума) – да можете да четете правилно, да го преведете и да кажете нещо върху автора. Сиреч – филология ще ми иска, макар и малко нещо. „Да не сакаш, каже, че като пишеш за Демеля, че няма да те питам за Вол-

фрам фон Ешенбах? Ще те питам!“ Да пита, то не е впрочем много страшно и няма какво да се боя. Освен това ще ме пита върху литературата една епоха не много малка, разбира се, но не и много обширна; напр. целият XIX век е много. Каза ми: „Напр. времето на Ренесанса и реформацията или романтизма“ и пр... Значи не за цялата литература, както наредихме с френския професор (че без филология), а само една част. Все пак това, което ми каза Koster, аз го знаех и от порано, та няма какво да се плаша: нали е само среднонемска (аз го зная него); не дай, Боже, да има и старонемски или готски и пр. (него пък и Koster не знае). Но на среднонемски – действително – са писани произведенията на първия класически период на немската литература (XII и XIII в.) – „Нибелунги“, „Парсифал“ и пр., та твърде естествено е, че ще ми го иска Koster да го зная и него, „макар че пиша за Демеля“.

За тези работи той говорил този семестър в една от лекциите си, които аз не слушам, тъй като е уж за „начинаещи“ („но то има начинаещи и с 10 семестъра“, ми каза Кьостер). Та по тази причина не щеше да ми разправя още веднъж – пращаше ме при някой, който слуша тази лекция, но пак: нейсе, каже, ще Ви разправя поне в общи черти. Разправи ми и как мога да си изискам I издание от Демеловите стихотворения от Берлин. Въобще благодушен е. Ще зависи всичко от дисертацията. Възхитя ли го веднъж – среднонемският ще остане само като формалност.

Тана щеше да ми праща нещо си, защо не го прати?

Батювата Колюва сватба какво излезе?

Подвързачовото „Звено“[2] да не е спряло? Пиши ми не са ли излезли 4 и 5 книга?

Тук съм до края на юли нов стил.

С поздрав на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото не е датирано.

[2] „Звено“ – месечно литературно списание, редактор Д. Подвързачов, София, 1914. Орган на символистите у нас. Сътрудници: К. Константинов, Д. Дебелянов, Хр. Ясенов, Н. Лилиев, Л. Стоянов, Ем. Попдимитров и др. В 4–5 книжка, за която пита Гео Милев, са напечатани негови преводи от известни западноевропейски символисти (Ж. де Нервал, Бодлер, Верлен, Ж. Мореас, А. Самен, Ем. Верхарн, М. Метерлинк, Р. Демел, Х. фон Хофманстал и др.), както и статията му „Модерната поезия“.

16

До ГЕОРГИ БАКАЛОВ – София
Лайпциг, 22 юли 1914

Драги г. Бакалов,

Получих последната „Борба“; много обеднял художественият отдел. По този път списанието рискува да стане просто на месечен вестник. Не бихте ли се съгласили да откриете II годишнина напр.... с Верхарновата поема „Бунт“ („La Revolte“), за която Ви бях писал едно време. Само че хонорарът ми за тази работа – доста голяма, 4–5 печат. страници – трябва да бъде значителен: именно – ония Паскалеви издания, които не сте ми пратили (Вазов, Кирил, Острова на Бл., Сен. на облаците, Хайдушки копнения, Траяновите химни и бал. и епич. песни)[1], които ей *тези* дни ми са *необходимо* нужни, а ще ми бъдат по-после и още по-нужни. Превода ще ви дам без „опашка“, т.е. без „предговор“. Бях се зарекъл след неудовлетворението, с което ме награди „Борба“, да си дам оставката, но, знаете, не съм лош човек и скоро ми „премi-

нава“... Впрочем *оправданието*, което ми отказахте за бел. към Демеля, аз ще си го направя сам по-после по повод на статията ми за Демеля, която сте натъкмили, и отговора ви за *Верхарна*. Чакам веднага, тъй като идния петък-събота не съм вече в Лайпциг.

С поздрав: Ваш Гео Милев

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 4 от април 1959 г.

[1] Книгите, които Гео Милев иска да му се изпратят срещу хонорара му за „Бунт“ от Верхарн, са освен произведения на Вазов, още стихотворения на Кирил Христов, „На острова на блажените“ и „Епически песни“ от П. П. Славейков, „Подир сенките на облаците“ и „Хайдушки копнения“ от Яворов, „Химни и балади“ от Т. Траянов.

Преводът на „Бунт“ не излиза в сп. „Борба“. Гео Милев го печата следващата година в „Лирични хвърчащи листове“.

17

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 27 юни 1914

Тате,

Американския долар (4,15 м.) получих. За календара питах в две цинкографии, от които взех и образци – пращам ти ги: отбелязаните с червено са от E. Singer, другите Em. Heue (Хойе). Преговарям по-подробно с последната. От едната фирма имам един вид работи (3-цветна цинкография), от другата (Heue) – 3-цветна аутотипия. Разбира се, и двете фирми могат да направят и едното, и другото, но при Heue

не ми обясниха за втория вид (цинкография цветна). Днес ще питам пак и ще наредим. Но веднага ми отговори да поръчам ли 3-цветна цинкография?

Разликата в цените е огромна: аутотипия 3-цветна струва по 60–70 pfenig'а кв. см, когато цинкографията по 0,5 pf. кв. см. Всичко са около 1000 кв. см. Ако поръчаме работа като мострите от Неие (дамски журнал), ще ни струват (клишето) около 400 марки! Във втората фирма (Singer) ми отговориха: „У!... те ще струват стотици марки!...“ И ми препоръчаха цветна цинкография (т.е. фототипия). Тъй ще струва цялата работа около 150 м. Разбира се, ще знаеш, че работата (3-цветна фототипия) ще бъде похубава от приложените образци: тук рисунките са прости. А при нашата ще могат да се ударят тоже цвят върху цвят и да се получи зелено, мораво, черно и пр. само с трите бои. Зависи от рисунката. Виждаш каква е разликата между фототипия и аутотипия: първата е с цели цветове гладки, а II — на търкалца.

Само рисунката ще струва около 40–50 м. Така че пиши ми да поръчам ли фототипия с три цвята (като имаш предвид, че ще бъде нещо по-хубаво от приложените образци: риби, паметник и връзки; но, разбира се, не тъй файн както аутотипията). Аутотипия са календарите на Придворната печатница, тоже картичките, но виждаш, че то е скъпо. Ако искаш, запитай колко ще струва в София 3-цветна аутотипия, но надали ще е по-евтино. Както разбирам, и с фототипия (обикновена цинкография) може да се направи нещо хубаво, стига да се ударят ясни бои и не накриво — зависи от печатницата.

Това е прочее работата: аутотипия или фототипия? Първото струва 400 марки, второто 150 (около). Първото е, разбира се, малко по-хубаво, но и второто не е лошо; за календар може! Само рисунката

струва 50 марки (може би и по-малко), а не 300, както е писал Щамбора.

Отговори веднага по работата, за да поръчам веднага. Клишетата са готови за 2 недели. Отговори може що разбираш под „оградата", на която ще се пише „Търговски календар"? Дъски ли? То е дип май такава никаква... Ако ще трябва да поръчам, прати и пари, разбира се, за да не остана аз без пари.

На Кюн не съм писал нищо. Добре станало, че е съвсем без мито. Няма да му пиша, защото надали ще си стори труд и пр.; то е наша лична работа[1].

Съхранява се в НБКМ.

[1] Краят на писмото липсва. На един от „приложените образци" (паметник) Гео Милев е писал: „От Пинкау ми казаха, че понеже чакали да се съберат и други поръчки от същия род за едно печатане – по тази причина се забавила работата с цветните картини, но имали събрани вече и в най-кратко време ще бъдат готови. Черните карти получил ли си? За тях не ми пишат нищо, а не са ми пратили и мостри, само от едната (Аибунар).

Виж да се свърши работата с календара по-скоро, за да си гледам работата и да не губя повече време."

18

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 18/30 юли 1914

Тате,

Днес е четвъртък. Решил съм да замина утре през Холандия за Лондон. Положението е тъй опасно и тъй тъмно, че от завчера мислех да си стоя на мястото – тук в Лайпциг; но – каквото тук, таквоз и там. Опасното е на първо време да не се затворят всички наши граници[1], та да не мога да получа пари; но ако ще гладувам в Лондон – ще гладувам и тук; 2-ро: да не би да правят мобилизация и у нас, та да викат и мене, но не ми се вярва;

3-то: в случай на общоевропейска война, каквато ми се вижда неизбежна, ако русите бият, не е чудно да допрат и до Leipzig; а в Англия топ никога не е пукал и не ще пукне. При това – Германия е уж приятелска страна, но и Англия не е дип неприятелска (като Франция напр.), та не ще ме изпъдят – да речем – с Маджарова[2] наедно в случай на война европейска. По всички тия съображения реших, че ще е по-добре да замина за Лондон, т.е. по-далеч от бойното поле – Германия. Мислех във вторник да ти телеграфирам, дори за тези работи, но реших го сам; пък и надали вървят телеграми. Днешното ти писмо получих през Русчук, т.е. през Румъния; ако се сбием с нея, писмата ще вървят сигурно през Цариград. Ще видим. Додето получиш това писмо, кой знае какво ще стане! Във всеки случай аз съм здрав и кахъра ми не берете. Вий гледайте там да не долазят пак гаджалите... макар че сме достове уж! Нашите дипломати, ако не си ококорят този път очите да изкопчат поне сръбска Македония, ще има да кукуват още много след това. Върху писмото ти от тази сутрин ще пиша допъ-

ти, че сега не е време за такива работи. Постарай се само да забравиш думата „смирение“; то не е никаква скала, както казваш, а – пясък. Ще четеш после в „Листопад“[3] какво казва Ницше за смирението на червея! „Славата на Бога е моя слава, тъй като богът съм аз.“ Демел казва: „Да победиш бога Аз“, равно то значи да бъдеш сайбия на себе си и няма какво да се молиш томува и ономува да те пази от „лукавия“. Светът е единосущен!

Тъй че утре в 10,40 сутринта тръгвам за Лондон. Оттам ще пиша, щом се установя. С клишетата не зная що да правя; но ще ги пратят, та когато стигнат (ако санким се затвори границата). Пращат се със 115 марки наложен платеж; едно, за да не влагам чисти пари наведнъж, и друго: да не остана аз с малко. Сега имам около 170-80 марки.

С поздрав Георги

От Холандия ще ви пратя една картичка.

Съхранява се в НБКМ.

[1] По това време България още не се е намесила в бушуващата война, обаче това е било предстоящо, поради което Гео Милев се е страхувал да не бъдат затворени границите.

[2] Маджаров, Михаил Ив. (1852–1944) – политически деец и публицист. По онова време е пълномощен министър в Лондон.

[3] „Листопад“ (1913–1935) – седмично литературно-художествено списание, редактирано първоначално от Димитър Бабев. През 1913–1914 г. в него се печатат серия статии от Гео Милев под общото заглавие „Литературно-художествени писма от Германия“. Между тях няма статия за Ницше. Гео Милев не е пратил в „Листопад“ статия за Ницше с превод от него, или, ако е изпратил, тя не е била публикувана.

19

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лондон, 11/23 август 1914

Тате,

Вече месец почти стоя тук, без да можех да ви пиша нещо, тъй като пощи и пр. са спрени поради войната. Да ви разправям пътуванията си, преди да замина от Лайпциг – ако сте ми получили писмото, – че ще замина през Холандия и тъй направих. Пътят ми трая 24 часа от 10 сутринта до другата сутрин. Добре, че побързах малко нещо със заминаването си, защото ако бях се забавил нещо, едва ли щях да мога да изляза дори от Германия; два-три часа пред границата ме спира един полицай в трена: „Стой, какъв си? Къде отиваш? Откъде? Защо?“ Тоже и на границата друг пък: „Военно положение!“ Добре, че бях българин... От Hock van Holland пътувах 9 часа с парахода без нещо лошо. Пътуването ми излезе по-скъпо, отколкото смятах, тъй като в парахода бях в I класа (20 шилинга); всичко: до Холандия 23,80+20+5,20=49–50 марки вм. 40. Нейсе!

Тук пристигнах, писах ви една картичка, която едва ли сте получили. Настаних се в един френски пансион, дето уж се говори и английски (от 15 години стопанинът е напуснал Франция), но аз самият съм крив, че карам-карам – все на френски избивам; поне него понаучих доста. Тази седмица – в събота – ще си изляза и ще намеря друга квартира. В сегашния си пансион плащам всичко с храна и пр. 22 шилинга = марка на седмица; в новия пансион ще бъде сигурно поевтино, тъй като напоследък поради войната са поевтинели: ще бъде 20–21 шилинга. Тогава – два-три дена след пристигането си – телеграфирах да ми пратите „много пари“, тъй като не се знае какво ще ста-

не занапред, т.е. дали ще има възможност да се пращат пари; една неделя по-после получих изпратените 392 шилинга (19 лири и 12 ш.). Те ще ме разправят за 4–5 месеца заедно с моите 100 и няколко, които имах от Leipzig. (Една австрийска банкнота 20 крони ми остана неразменена.)

Засега съм много добре. Живея добре – сиреч за мен да не се кахърите – храна добра – обед и вечер; сутрин закуска – чай с мляко, едно варено или пържено яйце и хляб, намазан с масло.

Това писмо – ако го получите – пращам с един българин, който иде от Америка и заминава за България. Струва ми се, че вървят писмата (легацията получила завчера вестници), но много бавно – върви пощата (през Malta) за 15–17 дена – дълга и широка. Все ще можете да ми пишете през време на тази война, макар и бавно. Изобщо кахър за мене не берете. Тук има легация – нали? Добре, че избягах от Германия – там едва ли бих получил пари през войната. Адресът ми до: Bulgarian Legation, 3 Queensberry Place, London.

С поздрав на всички Георги

Когато има възможност, пари ще пратиш. Сега имам. Дано не се продължи войната дълго.

Продължавам след няколко часа, тъй като преносвачът българин отложи заминаването си. Да напиша във всеки случай малко по-добре адреса:

Bulgarian Legation for G. Kassaboff,
3 Queensberry Place, S. W. London.

За всеки случай, ако има възможност, да се изпрати писмо. Ако в България продължава редовният живот, т.е. ако не спират да излизат вестници и списания – което не вярвам – прати за всеки случай адреса ми (без коментарии) на Дим. Подвързачов, та ако има възможност, да ми прати корекции от работи-

те, които му пратих напоследък, а също и за списанието[1]. [Прати ми – ти или Подвързачов – сборник „Мак“[2].] Но не може! Вятър![3] В „Пряпорец“[4] (в легацията) четох едно обявление за дядо Славейковите „Пословици“[5], че се продават на половини I и II част за 3,50 вм. 7. Изпиши ги и ги задръж за мене. Те са важни работи и има човек случай да ги има.

Какво стана с клишетата в Лайпциг, не зная. Както писах, платих за тях 100 марки, остатъкът ще бъде взет като наложен платеж (126 м.). Дали си ги получил, не зная също.

Тази пуста война, ако се продължи доста, сигурно ще има да загубя поне един семестър[6], но да имах поне свидетелството си, та да се запиша тук... Но и то не е много важно, тъй като имам вече минималния брой семестри (6). За изпит аз мога да се готвя и оттук, да си продължавам дисертацията ест. Тук казват, че дрехите били все по-евтини и по-хубави, та ще мога да си направя едни официални черни дрехи, които ще ми трябват за изпита после. Но то ще бъде по-после, когато се проясни положението малко нещо, та да се види кой ще спечели, кой не... Засега пари имам: 20 лири – 400 шилигна кръгло. По-после или пък още сега – да не би да се затворят границите ни – изпрати още нещо, та не се знае докога ще продължи тая работа... Нещо повече да пиша – няма какво в сегашните размирни времена. Знайте само, че аз съм в пълнейша безопасност, а дано и вий там останете на мира – да не би сиреч да плъпнат пак гаджалите нагоре. Както писах в I част, тази събота съм вече в друга квартира, дето ще мога да говоря изключително английски. Досега съм го научил, колкото да се разправям тук и там – и разбират ме – но пусто – аз не мога да им разбирам разгащеното произношение, което аслъ е най-мъчното на английския език...

Лондон вече съм го обиколил почти целия. Впечат-

ленията ми: ужас: Америка! трясък, спекула, хлад, студ, пари, алч, мизерия, каквато в Германия все пак няма, и пр. Обикалям тук и там музеите, книжарниците, които не са много, но все пак тук се намира и най-голямата книжарница на света „Таймс“ – цял квартал, обикалям градините и пр. Тук в парковете им хората тъпчат тревата на общо основание и спят върху нея. Сега обаче са ги обърнали на лагери, дето обучават новите си войници: сега ги обучават, та след това ще бият вече немеца. Маджаров и той си вее брадата и върти дипломация. Завчера ходил при Грей – ама слънце надали ще ни огрей. Днес идвал при него Ноел Бъкстон, председателят на Балканския комитет и пр. Да видим: дано вземем този път Македония без бой, след като я не взехме с бой.

Ако ли някак си занапред не би могъл да ми пратиш още пари, тук не ще остана на пътя, не се кахърете много. Счетоводителят на легацията е харен мъж, макар че Маджаров бил страшен стипца.

Завчера бяхме на концерт голям – но няма смисъл да ходи човек по английски концерти. Вятър! Няма свят вън от Стария свят, вън от континента. И колкото повече се отдалечава човек от него, толкова по замирисва на „американизъм“[7]. Как ли намират тия хора смисъл в живота си – пуст и лишен от всяка култура, т.е. вътрешен живот. Доколкото можах да разбера, досега модерна поезия – за която говоря аз – в Англия не съществува. Да живеят Марк-Твеновите комедии!...[8]

Нека свърша обаче с поздрав на всички вкъщи и всички близки.

Георги

Адреса още веднъж (защото не ще стане на работа):
Bulgarian Legation, 3 Queensberry Place, London.
Съобщи за всеки случай адреса на Подвързачов, да

ми прати корекции, ако може. Фотография ще ви пратя друг път – по-сигурно. Когато има възможност, пари ще пратиш. Сега имам. Дано не продължи дълго войната.

С поздрав на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Отнася се за коректурите на статията на Гео Милев „Модерната поезия“.

[2] Литературно-критически сборник „Мак“, книга „Пролет“, София, 1914.

[3] Думите в квадратни скоби са зачертани от Гео Милев, защото е съзнавал, че искането му е неуместно и неизпълнимо във военните условия.

[4] В „Пряпорец“ (1898–1932), орган на Демократическата партия.

[5] П. Р. Славейков. Български притчи, ч. I, 1890, и ч. II, 1897. Гео Милев има предвид това първо издание на „Пословиците“.

[6] Поради войната Гео Милев загубва в университета не само един семестър. Дисертацията му остава незащитена и той не успява да се сдобие с докторска титла, което е било и целата на следването му.

[7] Под „американизъм“ Гео Милев разбира механичния, лишен от по-дълбоки духовни преживявания живот. Своите разбирания за обеднения, погълнат от техниката човешки живот и за „американизма“ той е развил подробно в статията „Добрият американец“.

[8] И в случая Гео Милев, както е и в статията „Добрият американец“, се изказва отрицателно за големия американски писател Марк Твен, свързвайки реалистичното му творчество с „американизма“.

20

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лондон, 8/21 септември 1914

Тате,

Пиша това писмо допълнително, тъй като преносвачът българин ще замине едва утре – отложи пътуването си. Завчера, когато писах I си писмо, получих – слава Богу най-сетне! – 2 твои писма: затворено от 11 авг. и отворена картичка от 19-и. Пишеш, че си пратил „няколко" – разбирам още други – тях обаче не съм получил. Аз съм ви писал досега само 2 писма – отворена картичка, която сте получили, и друго едно чрез преносвач – частна поща, – което мисля да сте получили тоже. В това последното съобщих, че получих на времето си изпратените 19 лири и 12 шилинга. Пращаш ми сега още нови 560 лв. – 20 лири и нещо, – за които е получено сведение в легацията тук; ще се получат и парите; те няма да се загубят, щом са чрез министерството. Писах в I тук приложено писмо колко пари ми остават: 13 1/2 л. + новите сегашни 20 L. С тях мисля, че ще мога да прекарам до пролет и повече, тъй че няма какво да прося тук и там.

В отговор на получените от тебе писма – ще видим какво ще кажа. И аз действително мисля да се запиша студент в университета тук, обаче документите ми са в Германия. Тъй че в случай, ако реша да остана като студент за 1 семестър тук, ще трябва да направиш разпореждания там да ми се издаде от гимназията един п р е п и с от дипломата. Но ще бъде може би нужно да се извади препис и от класическата допълнителна диплома в София. За всичко това обаче няма защо да вземаме решения още отсега; ще видим пак накъде ще извият работите. Тези дни

особено почват решителните събития: ако германците бъдат бити, работата ще се свърши скоро; ако ли бият, ще има да се проточи още с месеци може би. Тогава ще ви пиша или, ако е необходимо, ще телеграфирам за преписи от свидетелствата. Английският университет е съвсем проста, повърхностна работа и студентстването ми ще бъде само за лице – както е било впрочем в Германия. В това време аз ще продължавам да работя върху дисертацията си, която ето от сега вече започвам по-сериозно и по-усилено: досега установих вече напълно кръга на мислите и идеите, които ще сложа в нея. Изхабих досега толкова време в размишления – в борба между моите собствени мисли и всички ония глупости, които са се писали досега върху Демеля и които трябваше да зачета... Но най-сетне разчистих в ума си – за себе си – сметката си с мненията на старите критици, което беше и най-трудната работа и при това работа необходима.

Колкото за следването ми в търговски училища, по финанси, дипломации и пр. – за каквито разправяш – то хич няма и да го бъде, ами да не си пилеем акъла по тези работи. Мен ми омръзна да следвам тези глупави и суетни литературни истории – та финанси ще вървя да следвам: наука за хора без ум, без съвест, без душа – хора американци!... Че накрая дори ме пращаш да ставам и журналист: хайде де! Ний се мислим за апостоли, а ти ме тъкмиш за – фарисей... Стига толкова! Досега колкото учих, достатъчно е: видях, че никой нищо не знае; намерих в *своята* си глава много повече наука, отколкото цялата наука на нашето сегашно време; намерих в собствената си глава Весела наука – наука на артистизъм и фантастика – и ще протегна ръка на ония, които могат да се зовят „братя“ спрямо мене: за да турим истинско начало на тази Весела наука. Американизмът, материалната наука, практичното, физичното, машинарийството,

техниката и пр., и пр. – с една дума „американщината“ – тя трябва да се изгони из Европа, Стария свят, където хората трябва да бъдат *човеци* – както казва Ницше, този брат на Христа, втори син на Мария Дева – да бъдат „добри европейци“. Ти пак ще се намръщиш пред името на Ницше, но ако би се заловил да го поразгледаш по-подробно, ще видиш, че той не е по-малък прокламатор на *висшия интелект*, отколкото Исуса. Неговото дело е най-свирепата буря, която е преминавала през съвременния свят за опреснение на нашия задушен съвременен въздух – не въздух: фабричен черен дим!

Но сякаш толкова много е този дим на нашия Днес, че един ураган като Ницше не беше достатъчен. Ще трябват още ветрове, още бури! Добре – ний ще надуваме тоже!

Ако само би могъл да поразгледаш целия Ницше (за жалост той не е преведен на български!!), ти ще видиш тогава, че у него – набедения „егоист“ – има много повече идеализъм и любов, отколкото в мучащето говедо Толстой – това брадато изчадие на сатаната. И ти не трябва да се чудиш, ако ти кажа, че някога – след като се освободя от изпитите си – аз ще пиша една статия върху „Ницше като продукт на християнството“: той: най-големият враг на християнството! той: Антихристът!!

Виждаш, че смелостта на идеите ми отива до крайност. А това значи, че идеите, които бучат днес в главата ми, не са обикновено редовно следствие от възрастта ми – както ми бе писал напоследък в Лайпциг, – а нещо по-друго от обикновеното, нещо, което се върти само в единични глави. Защото аз – тоже един „егоист“ с много по-голям обаче алтруизъм от всичките алтруисти, сбрани в един кош, – защото аз не мога да не гледам на себе си като на *единична глава*. С езика на сганта: гений: да: гений

е всеки, който може да се издигне един пръст над тази тълпа, *тълпата на професори* и философи, тълпата, която е пълнила и пълни пропастите на земята!

Ах, де е блаженото време, когато жаднеехме да чуем златните уста на тия – благословен Бог наш! – на тия: професори. Изслушах ги, писах им доскоро лекциите; днес обаче: дайте газ и кибрит!!

Не се учудвайте на това, което говоря: аз съм луд. Луд е бил и Исус Христос, всички ний сме луди – божествени луди. Висшата цел на един индивид като *божество*, като част от божество – *тук на земята* – е да покаже преди смъртта си, че е *луд*. Да: да бъдеш един пръст повисоко от тълпата!! Аз ще накарам светът да повярва това. В „Листопад" (пращам го сега) ще четеш няколко парчета из една непозната тебе Ницшева книга: *Залез на Идолите* (1888). Обърни внимание на бележката, която съм поставил отпред. Зад всеки ред има 50 други реда, които съставят основния чертеж на нашата Весела наука. Обърни особено внимание на *тази* Ницшева Мъдрост – аксиома: не искам *да зная много*; не искам да бъда *учен*: *мъдростта слага граници на знанието*. Т.е.: *ний се раждаме учени достатъчно*, за да няма нужда да ходим на училище: ний прости рибари и говедари! хора на Веселата наука (la gaya scienza).

Това са аксиоми. Да можеш да ги намериш и у себе си като елементи от твоята собствена душа: то значи: да бъдеш 1 пръст над тълпата – от месеци те се борят в гърдите ми. Тук е началото на онова отвращение към университетското ми учение: „не искам да зная много"!!, но... *ний блену̀ваме*, а отвън е действителността, която ти казва: ти си животно, безумний, ти имаш търбух! Уви! ти имаш търбух!

Ах, да бих могъл да не свърша никога този университет! Защото, за да го свърша, ще трябва да си *изкривя* душата. Сега аз съм в Гетсиманската градина: аз виждам отпред чашата, пълна с изкривяването на

душата: тя горчи; но как да се отмени? Дано поне *изкривяването* да бъде по-малко!... Да, ето това е „злото“. Но не е ли то моя воля? Моя съвест? Да, аз го искам тъй. Аз: един л у д, сложен между 2-та остри камъка на Свят и Свят. Хей, ти си длъжен да вървиш „левий-десний“, а не „десний-левий“ – както искаш ти... О – свят! Суета! – Де е великият, огромният млат, де е великият замах на Силата!... Раздробление! Освобождение! Американски вериги на съвременния свят: дай ум, лудий: как да ги разкъсаме? Как да бъдем като птиците небесни, но *само* като птиците? – Точка.

Тъй се търкаляме ний по земята и разсъждаваме, ний – осъдените с това тежко наказание: да разсъждаваме за сметка на ония, които не могат да разсъждават, нито дават 5 пари за нашите разсъждения. Тъй разсъждавам аз тази вечер ей тук нà, в моята малка стаичка, моята Гетсиманска градина, за която плащам 22 шилинга на седмица.

И тези 22 шилинга не са мои: аз ги вземам от тебе и ставам – длъжник: де са птиците небесни?

Аз живея на: 19 Gordon Street, W. C. London.

Тук е моята стая: един шкаф, едно легло, един умивалник, една маса, върху нея един цял ред дебели и тънки книги и върху нея тоже – аз с моите мисли: с моя страх... Но – вий няма защо да се боите, вий не сте длъжни да се боите. Вий можете да бъдете съвсем весели, тъй весели, както и аз: да, аз съм съвсем здрав, съвсем здрав; над главата ми звезди и върху листа, на който пиша – едно огромно слънце: моят страх! Но аз съм безстрашен и вий трябва да бъдете спокойни, трябва да бъдете весели...

Прегръщам всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

21

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лондон, 27 септември/10 октомври 1914

Тате,

От няколко дена насам мисля съвсем усилено какво да направя, какво ще трябва да направя занапред пред наличността на тъмното положение, пред което стоим. От ротердамския наш консул още не се е получил отговор дали ще се отворят университетите в Германия, но чакам го тези дни – днес-утре – и ще пусна това писмо чак когато се получи отговорът на консула. Но отворят се или не немските университети – едно се знае засега, че работите стават все по-черни, все по-тъмни и до де ще стигнат, не се знае; не се знае тоже и кога ще се свършат. И друго: ако се отворят сега университетите в Германия, има 99% възможност да се затворят след 1 месец, защото, струва ми се, невъзможно е да устои Германия пред напора на Русия: знаеш, руската армия се увеличава всеки ден повече. И второ: не се знае какво ще прави България: ако е вярно предположението ми, че Германия не ще устои на руския н а п о р (не удар!), то значи, че България ще иде с Русия (защото това означава нашето чакане на неутралитет – да видим накъде ще се наведат везните). Иде ли България с Русия, ний българите в Германия заедно с берлинския дипломатически агент ест. ще трябва да си дигнем парцалите.

Това са то първа категория вероятности и фактически положения, които трябва да се вземат под внимание. Затова ми иде на ум следното I решение: да не се запиша в Лайпциг, а в Цюрих – тоже немски университет, още повече че този семестър ще трябва да се презапиша в Лайпциг (10 марки такса – наполовина), тъй като по-рано бях записан за 2 години. Но:

ида ли в Цюрих, то значи да свърша там, което не е твърде за предпочитане, тъй като поне у нас Лайпциг има друго значение. Но то не е болка за умиралка. Друго обаче: защо въобще да студентствам още? Аз имам 6 семестъра пълни, от които 3 в Leipzig (4 са даже) – както го изисква правилникът, за да бъда допуснат до изпит. Защо да не остана една година студент, през която да се готвя за изпит и пр., и след като го положа – да си разправя сметките?

Тук започва II категория вероятности и положения. Първо положение: това, което казах по-горе; че няма защо непременно да бъда студент; II положение: че мога и в България да си работя дисертацията дори; III положение: по-добре е така, защото тук – чувствайки, че трябва да я бързам – чувствам как ме обзема едно трескаво настроение, което като че ми свързва ръката и вместо да я бързам, тя стои все на едно място. Защото: IV положение (най-важното): чувствам, че е необходимо, нужно за мене да се върна в България – трябва ми български въздух, за да отдъхна от умората – умора от мисли, които като кошмари са надвесени вече година над главата ми. Трябва ми български въздух, български вятър, българска вода, за да тръгне вятърната или водната мелница, която ще смели онова в главата ми – житото, което е готово за смилане, за да олекне на главата ми. А това е работа за един-два дена – стига само да стъпя на българска земя; но работа тъй важна, за да мога да гледам по-нататък работата си с облекчена глава. Затова – II решение: да се върна в България. Но понеже започва да ми тежи да ти ям хляба повече, то: не ще ли се намери едно вакантно място за мене като учител в прогимназия или извънреден учител в гимназия по немски език? Но да бъда в Стара Загора почти ми се не иска. Затова – там имаме радослависти, стамболовисти и пр. – вуйчо Захария[1] на първо място, ко-

ито ще могат да я свършат – да се намери 1 място учителско в София. Смятам, че заплатата ми там не ще бъде по-малка от 120 лв. (учител на час), които ще ми бъдат съвсем достатъчни и ще има за икономия дори. Настрана при това хонорарите, които мога да взема от: 2 от миналата година дадени книги и 3 малки + 2 големи, готови сега у мене – стихове, които отчасти съм печатал (най-вече от Демеля: 1 том от стотина страници + предговор и пр.); 40–50 стр. „Песни" от Метерлинка; един не малък том „модерни поети", каквито печатах и ще се печатат още 2-3 серии в „Звено"[2]; Новалис, Ницше и пр. Това са, разбира се, башка кярове. Но важното е да си имам осигурена работа там: само така бих се върнал. Освен учителство, разбира се, друго чиновничество не мога да върша, тъй като там ще иска работа и губене на всичкото си време. Като учител обаче аз ще бъда пак съвсем свободен, за да се занимавам със своята си работа: да пиша дисертация и пр., да чета (история на изкуството) за изпита. Но затова именно трябва за бъда пак в София, тъй като ще ми трябват книги, които само там ще намеря. Не се ли намери обаче място, аз ще остана в Цюрих (ако немските университети не се отворят), ще се въоръжа с инат и ще гледам да си свърша работата до идното лято. Това е II категория мисли и вероятности.

Синтетично разрешение: днес е събота; сигурно идната събота ще замина оттук – накъде? – мисля: за Германия (Leipzig), дето ще чакам отговора ти (по-добре телеграфически) за учителско място – адрес: Levy-Kassaboff, Leipzig, Brandvorwerkstrasse 20. Стигна ли в Лайпциг, телеграмата ще ме намери с този адрес. Ако отговорът ти е отрицателен, т.е. ако трябва да остана там (= тук, в Европа), ще си дигна парцалите от Лайпциг и ще замина за Цюрих. Но в Лайпциг ще трябва да ида, за да си взема багажите и книгите оттам.

Обаче – след като прочетете вий там всичко това, което ви пиша, мисля, че ще решите непременно – както и да е – да си дойда в България. Но знайте, че ако не мога да остана като учител в София, аз няма да се върна, а ще остана тук, за да си върша работите – както и да е. Не ви казвам, че съм уморен и пр., за да възбуждам милост у вас, та да ме извикате да се върна и да ме хрантутите там. Макар и уморен, както и да е, аз ще видя да свърша тук – т.е. в Leipzig или Zurich. Ако не мога да имам там работа и да си печеля хляба, няма да дойда. Оттук ще замина за Холандия – Амстердам, а оттам за Германия, по-право речено – за Хамбург – той е току край пътя ми (Лондон–Leipzig), дето ще видя Р. Демеля; оттам: Берлин–Лайпциг, дето ще чакам отговора ви. В Германия – доколкото зная – пътуването е сигурно (разбира се!), тъй че риск никакъв няма при това; оттам нататък вярвам, че пак ще може да се пътува свободно (през Румъния), ако дотогава не се разбъркат нещо работите.

Една бележка: ако си дойда в България, т.е. престана да бъда студент, ще трябва да се явя за войник – нали? Но можем, разбира се, да бъдем сигурни, че войник няма да ме вземат, т.е. – че ще ме отложат[3].

Да обясня още малко нещо по-добре: връщайки се в България, аз се надявам, че ще мога да пиша дисертацията си много по-добре и много по-бързо, отколкото ако стоя тук на тръни и бързам непременно бързо да я напиша. Защото, оставайки на своя глава и сметка там, аз ще я работя по-бавно, та когато я свърша (свой хляб ще ям); но това, когато я свърша, не значи, че никога не ще я свърша, а напротив – то ще бъде само 1 успокоение на ръката и духа, една плавност и бавност, която е много по-добра и по-бърза от бързината. Разбирате психологичното: бързата кучка (не слепи, а) никак не ги ражда.

Но започвайки даскаллък, то съвсем не значи, че ще си остана все с даскаллък (и то прогимназиален!). Никога; нито дори за в бъдеще ще се помиря и с гимназиално даскалство. Професорската катедра ми е нужна – физически нужна – по много причини: преди всичко – повече свобода и повече доволност от материална точка, и трето – като проповеднически амвон; защото онова, което мисля – за него трябва и перо, но и живо слово... Затова именно, понеже за да бъда професор, трябва да имам университетска тития, без която и звезди да снемам, пак не ще стана професор; за това именно, макар че тъй безсмислен е за мене днешният университет, аз ще гледам непременно да го свърша, съзнавайки, че – *трябва*, за да *мога*! Тук спирам, за да чакам отговора на Ротердамския консул.

Продължавам. Още отговорът на консула не се е получил и надали ще дойде скоро. Преди 4 дена писал до легацията тук, че ще се постарае... на драго сърце... и пр., та кога пък ще отговори университетът, не се знае. Но тъй като и тъй, и инак – все трябва да замина за Лайпциг – няма какво да чакам отговор и пр. А след 1 седмица ще замина оттук. Преди 2 дена – казаха ми днес в легацията – са заминали група българи от Америка през Германия за България: тъй че може да се пътува свободно. Остава вий да разсъдите върху плановете ми и да видите ще ли се намери учителско място и след това да ми телеграфирате да се върна. Постъпки в министерството нека се правят от името на „Г. Милев“[4] и в свръзка с него да се иска София. Хората в министерството са все критици и пр., та не е възможно да не знаят това име. То е все аргумент... Оттук нататък оставям вам и ще чакам в Leipzig.

Писах преди 2–3 дена отворена картичка и ви казах, че се теглих; тежа 65kg и 200 gr с дрехите и обущата.

В твоето последно писмо имаше там някои некрасиви въпроси и пр., които добре е други път да не се задават. За какво „религиозно чувство у английския народ“, за какви „секти“ и пр. питаш? То са работи отдавна известни. Аз ги слушах тях – тези знаменити английски пастори – тези бръснати езуити. Изправил се приятелят – ей го нà, – сложил отпред написано словото си – гледа право пред себе си – нито се смее, нито се мръщи – и обяснява на „народа“, на „стадото“, що е то бог, що е то религия. Глупец! И мислиш, че той сам знае що е Бог? Не, не! Християнството – то не може никога да вирее в студена Англия! Никога, вярвай, никога! Християнството – то значи възторг, екстаз, екзалтация, лудост, живот!

Съхранява се в НБКМ.

[1] Захари Иванов, братовчед на майката на Гео Милев.

[2] В кн. 4–5 на сп. „Звено“ Гео Милев печата цикъл свои преводи на стихотворения от западноевропейски модернисти. Други преводи там не са печатани, понеже списанието спира да излиза поради войната.

[3] Надеждата на Гео Милев не се сбъдва. Макар и със закъснение от една година той е взет в армията и изпратен в школата за запасни офицери в Княжево, а след това – на фронта.

[4] Пълното име на Гео Милев е Георги Милев Касабов. В многобройните си преводи и в оригиналните си статии на страниците на сп. „Борба“ (1914, ред. Г. Бакалов), сп. „Листопад“ (1913–1914), сп. „Звено“ (1914) той се подписва „Г. Милев“. С право той очаква, че хората от Министерството на просветата ще са запознати с неговото име, и то не като Касабов, а като „Г. Милев“.

22

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лондон, 2/15 октомври 1914

Тате,

Завчера ви писах едно пространно писмо, което дано получите – и дано го получите скоро, тъй като имаше в него важни и спешни работи. Пишех там, че искам да се върна тази година в България и да не бъда студент, но учител в прогимназия напр., но в София. Ако се намери място по партизански ли, по дяволски ли начин – безразлично – добре: ще ми телеграфирате да се върна (адрес: Leipzig, Levy-Kassaboff, Brandvorwerkstasse 20). Оттук заминавам в събота вечерта 9,25 (днес е четвъртък) за Холандия – Хамбург през Флисинген (тъкмо срещу Анверс!). Второ писмо след това надали ще ви пиша. Вчера бях на гости у Емил Верхарн[1]: прие ме любезно (без яка, по жилетка), даде ми право да преведа неговата драма „Манастирът“[2], която – ако се върна в София – ще туря на сцената. В събота ще го видя още веднъж.

Питах освен това за антиката[3] и я продадох за 64 шилинга = 80 лв. на Британския музей. Номиналната и нормалната ѝ цена е 55 fr., а не 500. Другата антика е твърде обикновена: ще стои; дава един търговец за нея 14–15 шилинга; в музея я имат. Оттук напущам Лондон с 26 английски лири (заедно с взетите от антиката; без да смятам пътни до Флисинген и пр.).

Тъй че остава да гледате за учителско място; ако не се намери (в София), ще остана значи в Leipzig или пък ще замина за Швейцария. Парите оттук сменям в английско и френско злато и част в немски пари.

С поздрав на всички – Георги

Да живее руският цар![4]

Съхранява се в НБКМ.

[1] В НБКМ – БИА, ф. „Гео Милев“, арх. ед. 45, л. 1, 2, са запазени две пощенски картички от редакцията на лондонския вестник „Обзървър“ до Гео Милев. В първата, от 8 октомври 1914 г., му се съобщава, че неговото писмо до Емил Верхарн е препратено и вероятно скоро ще има отговор. Във втората, от 13 октомври 1914 г., се съобщава адреса на Емил Верхарн.

За самата среща Гео Милев говори подробно в своите спомени за белгийския поет, печатани първоначално във в. „L'Echo de Bulgarie“ (бр. 2321 от 16 юли 1921 г.), а поместени по-късно в превод на български, направен от Гео Милев в Алманах Везни *(1923).*

[2] В НБКМ – БИА, ф. 26 „Гео Милев“, арх. ед. 28, л. 155, се пази ръкописът на драмата на Емил Верхарн „Манастирът“ в превод на Гео Милев.

Преводът не е излязъл от печат. Само краят на 3-то действие е поместен в сп. „Везни“, год. III, кн. 16.

[3] Старинните монети са били подарени на Гео Милев от майка му.

[4] Възгласът за руския цар издава русофилските чувства на Гео Милев.

23

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лондон, 5/18 октомври 1914

Таме, тази сутрин – неделя – 8,30 заминавам от Лондон през Фолкстон за Флисинген – Ротердам и оттам за Германия (Хамбург–Лайпциг). Получих завчера телеграмата, с която ми казваш, че университетите в Германия са отворени; добре, но и да са отворени, не ми се иска да студентствам още, а да се при-

бера малко нещо: едно – на почивка, друго – да си гот-вя работата за изпита по-бавно, по-сигурно, по-уме-рено, а не да бързам непременно да свърша до идното лято, което иска повече усилие и пр. Тъй че ще чакам отговора ви за учителското място. Пък в краен слу-чай – нейсе – бих останал и в Ст. Загора или Мъг-лиж (по-добре!) само и само да не зоря вас, от една страна, и, от друга – да не зоря себе си. Ако ли оста-на в Ст. Загора, трябва да си купя от Германия една „История на изкуството"... Гледайте и струвайте! Но искам да си дойда, още повече че не се знае докога ще бъдат отворени немските университети и пр.

Вчера бях при Верхарна пак. При него се запознах и с един английски поет – негов преводач[1].

Оттук тръгвам с 25 лири английски, а не 26, как-то бях писал завчера. Повече ще ви пиша от Герма-ния, дето пощата е по-сигурна.

Може би – довиждане. С поздрав на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Английският поет, преводач на Верхарн, за когото ста-ва дума в писмото, е Осман Едуардс (Osman Edwards).

24

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Лайпциг, 3 ноември 1914

Тате,

Завчера ви писах една отворена картичка, която възможно е да не получите, тъй като я писах на български, а чувам, че не било позволено да се пишат писма на чужди езици. В края на това си писмо ще отбележа дали това е вярно.

Тук, в Лайпциг, пристигнах в събота вечерта, в неделя получих телеграмата ти (пратена на несъществуващ адрес Levy etc., тъй като Levy си отишъл в България) и въз основа на нея си намерих къща и вчера сутринта (понеделник) се записах (презаписах) в университета; получих си записателното свидетелство и легитимационна карта; такса 12 марки. Тъй че оставам и тази година – още една година – тук в Лайпциг. Ректор на университета е Кьостер. Тези дни ще запиша и платя лекциите си, които ще струват всичко: Кьостер 2 лекции – 22, история на изкуството – 9, френска литература – 9, среднонемска филология!! Сиверс – 9, всичко = 49 м. + вероятно още 9 м. = 58; при това 15 м. разни добавни такси, тъй че всичко (най-много) 70 и няколко марки. Има професори, които не четат лекции, други са ги променили и пр. Но във всеки случай университетът е отворен и ще бъде отворен, ако ли случайно не бъде принуден да се затвори.

Писах ви в завчерашната си картичка за моите одисеи и пр. странствания и плен в пещерите на хамбургския Полифем, еднооката циклопска прусашка полиция. От Лондон тръгнах в неделя 18 октомври н.ст. до Флисинген (Холандия) с парахода – дето имаше този път бълване и пр. – и, както ви бях писал, заминах

след това за Хамбург. На сутринта обаче (19.10) се изтърсиха в хотела ония ми ти тайни полицаи и – стой! дръж! разтършуваха ме, разручкаха ми куфарите и ме откараха за справка при инспектора на полицията – Behrens – прост човечец, роб на службицата си, който, бидейки полицай, е уверен, че трябва само да следи и във всичко, което следи, да вижда подозрителни, фатални работи: „Не, не – каже, – това е доста подозрително!...“ Че имах у себе си един хумористичен английски хвърчащ лист „Завещание на Кайзера“ и 28 английски лири в злато. Що? английски пари? иде от Лондон? Англичаните са му платили за шпионаж! Скоро в дупката! И ме ръгнаха... Нещастието ми беше там именно, че изпаднах без моя воля в ръцете на хора прости, неуки и сурови – обикновени селячи, – които са способни на разсъждение като горните. Първия ден стоях буквално в дупката и трябваше да рева като вол 2–3 часа, додето се помиря с положението си. Вечерта ме туриха обаче в коридора пред един прозорец с маса и стол; коридорът обаче препречен с желязна врата. В този коридор стоях цели 11 дена – до 30 октомври – петък сутринта.

Нейсе телеграфираха в Лайпциг да питат дали съм наистина живял там и след отговора трябваше да ме пуснат. Но... парите!... И пратих цялата работа в ръцете на комендантството, което бара – както е лесно да се разбере – яваш-яваш. Тогава именно (предидущия петък) писах писмо до легацията в Лондон, което се получило там след една неделя. Предполагам, че освобождението ми е следствие на постъпките на легацията, това не ми казаха обаче... За парите искаха да питат (сигурно чрез Германската легация в София) дали съм ги получил от тебе или не; не зная дали си получил някакво запитване и дали въобще комендантството е направило нещо през всичките ония 11 дена... Исках да ви телеграфирам, да ме знаете къде съм и да

се обърнете към министерството за освобождение – не може! да телеграфирам до легацията, понеже отговор на писмото ми нямаше – не може! Речи го: пленник – „сношения с външния свят не са позволени!...“ При това, разбира се, трябваше да се прибавят неотменните прусашки грубости; един от полицаите дори ме блъсна, понеже съм му дигал гюрултия... После ми донесоха 2–3 от моите книги – за развлечение...

През всичкото време трябваше да се храня на своя сметка (което е чист зарар, понеже не вършех почти нищо!) 22 м.

Всичко това беше в полицейския затвор Altona bai Hamburg. Katlarirenstr. 24. Не зная дали не ще е добре да се направят постъпки чрез Външното министерство за наказание на чиновниците, които от прекалена ревност надминават длъжностите си. Пруси!... Варварски режим! Та ний нали сме уж приятелска държава, бива ли да се допущат такива безобразия с български поданици? Дълг на правителството е да протестира и пр.

Този път влязох в пълнейше съприкосновение с онова, което се нарича прусащина, и изпитах, както трябва, жилото... В Англия такива чудеса няма: пък и там уж има война и военно положение; само последната вечер на улицата вървях с една французойка, живееща в същия пансион, в който бях и аз, и говорехме тогава по немски – чуха ни тайни полицаи и ни спряха: „Извинете, каква сте народност?“ Пък случайно нямах и паспорта у себе си; и въпреки това само при заявлението, че съм българин, ме оставиха тутакси да си вървя по пътя. Но прусащината – то е друго нещо: африканщина!!... Нека бъде тази Германия, тази Прусия смазана на прах! – смазана! Руският сибирски режим не ще е по-лош от прусашката полиция. Държава на полицията и милитаризма!

Както и да е, най-сетне ме пуснаха. И тогава

именно ме беше яд, тъй като узнах, че напразно съм дошел в Хамбург: Рихард Демел – нещо невероятно – 51-годишен дъртак – отишел *доброволец*! Сега бил във Франция. Видях му портрета в униформа с пушка и пр. – изкаран на картички. По-рано той е издал цяла сбирка със стихотворения по войната – диви работи! – озаглавена: *„Глас божи – глас народен*!..“ Иска да софизира той с туй заглавие, но то не ще го спаси. Това е то друго немско чудо: един поет, който е стоял вън от всеки национализъм, който се е наричал с гордост „културинтернационалист“, „всемирен гражданин“ и пр.; който разправя преди години, че няма „отечество“, а само „роден кът“ – неговите нойрупински гори; който разправя, че поради интернационални съображения (аз съм – каже – полуславянин, полуфламандец, полунемец), че по интернационални съображения се бил оженил два пъти за еврейки; който е говорил в 1895 г., че за побратимяване на Франция и Германия трябвало да се направят: 1) от Елзас и Лотарингия свободни републики, 2) всеобщо разоръжаване на европейските държави и 3) 2–3 века търпение...; човекът, който завчера възторжено превеждаше Ем. Верхарна, белгийски поет: ето го същия този днес отива доброволец да се бие с Франция, да опустошава Белгия, да прокужда Верхарна в чужбина бежанец... Може би случайност, но във всеки случай катастрофа, морална катастрофа на една голяма душа...

Но аз си спомням, че миналата година и аз се бях разфучал с такъв един патриотизъм (тук има огромни елементи от психологията на масовия живот и проявленията на силата...) – нека обаче излеят гореща вода върху главата на Германия, па да го видя аз Демеля как ще започне да говори като мен за ireално изкуство, блян към вечност и пр.

Събота, 31 октомври, бях в Берлинската легация! Вечерта пристигнах тук в Лайпциг. Получих телег-

рамата ти на другата сутрин, намерих си къща и оставам тук. Защо обаче не ми одобри плана да се върна в България – не разбирам. Той беше изгоден и за тебе – че нямаше да се мъчиш повече с мен, а също и за мене – че нямаше да се напъна да свърша *наведнъж*, което ще изисква усилия големи и пр.... А от друга страна, времената са несигурни и не се знае дали ще мога да достоя и да свърша тук тази година. Бях снощи при Кьостера: исках да се запиша в семинара: ами, каже, не ще ли стане нужда да заличиме после името ти от списъка: нека потърпим още една неделя. Сиреч ако до понеделник не се види нагде ще извие България, ще ме запише тогава. Това именно ти казах да вземем предвид – че е възможно да бъда принуден да напусна Германия. Всички почти българи са си отишли оттук и ще се върнат чак след войната. Ив. Илиев се върнал също; хазайката му в Берлин си иска парите – кажете му. Това писмо пращам по един българин, който се връща в Габрово – свършва си търговското училище.

Сегашната ми квартира е в центъра на града, недалеч от университета, тъй че ще икономисвам обущата поне. Стая широчка, южна, хубаво наредена и плащам 20 марки (по-рано е струвала 30) – резилък! Има обаче и поскъпване на брашното; хлябът, който струваше 20 стотинки, струва сега 30 и не тъй бял. В гостилницата се продава хлябът отделно, не като по-рано, колкото искаш: две парчета – 5 стотинки. Ястията обаче не са поскъпнали. Поскъпнало е и маслото, и яйцата... В Англия беше също тъй.

Сегашният ми адрес е: ...[1]

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Липсва краят на писмото.*

1915

25

До ЕМИЛ ВЕРХАРН – Сен Клу, Париж[1]
Стара Загора, началото на февруари 1915

Nous tremblons dans la fierté d'une haine sévère, d'une haine barbare. Nous – Bulgares; nous – moi et mes amis, poètes et artistes bulgares et beaucoup, beaucoup d'autres.

Voilà, je vous assure, cher Maître, que s'il y a sur la terre un peuple qui peut comprendre avec toute sa profondeur le terrible destin belge – ce n'est pas le peuple anglais – juif et sans coeur – qui admire la Belgique – oui – avec le fameux „little brave Belgium" et même dans cette admiration on voit que c'est parce que la Belgique est devenue un sacrifice pour l'intérêt britannique; ce n'est pas aussi la France (fraternelle mais) où on conntaît la Belgique non mieux que l'Australie (vous êtes l'exemple pour cela, n'est-ce pas?), ce n'est pas moins notre Russie qui ignore la Belgique pour se donner la pensée que c'est la Serbie (oui, la Serbie qui a dechiré diaboliquement avec beaucoup d'autres ma patrie) que la Serbie „c'est le grand martyr, la terrible victime de notre temps"; non ce ne sont pas les pays (n'importe qu'ils sont amis) où on ne connaît pas qu'est qu'un „esclavage" – un esclavage noir, mais – c'est ma petite patrie, c'est la Bulgarie, je vous assure, cher Maître, qui peut comprendre qu'est-ce que la liberté belge d'autrefois et le joug probable (ou moins l'Allemagne en est prête), oui, qu'est-ce qu'une Belgique prussienne. Voilà, je vous montre, cher Maitre flamand, les sentiments d'une amitié profonde et c'est au nom de ma patrie et avec toute la sincerité. Mais vous demanderez les causes intimes de ces sentiments envoyés d'un pays si eloigné et si étranger.

Mais oui, je vous le dis: nous, Bulgares, nous sommes des Flamands; les cieux et les plaines de Flandre – ce sont nos cieux bulgares et les mornes plaines de notre Thrace. Et surtout; nous deux, Bulgares et Flamands, nous seuls dans le ,,vieux monde" connaissons les ténèbres de l'esclavage. Nous avons trouvé notre âme dans la souffance d'un joug de cinq siécles, une terreur immense, dure, rude et barbare qui doit être comparée seulement au joug flamand du Moyen Age de l'Eglise catholique, des Espagnoles (d'où j'explique la génération et la vie de l'âme moderne, la création de la poesie moderne, c'est-à-dire une poésie antiréaliste ou bien „irréaliste", la poésie des rêves, des vision, des envies vers l'infini, des folies divines, du musticisme, des mélancolies et des ennuis au milieu d'une réalité réelle, avec un mot, une poésie tout à fait lyrique) et j'ai déjà appelé dans une étude critique la Flandre „le pays natal de la poésie moderne", du symbolisme s'il vous plaît.

(Превод)

Ние треперим в гордостта на строга омраза, на варварска омраза. Ние – българи; ние – аз и моите приятели, български поети и артисти и много, много други.

Ето аз Ви уверявам, скъпи Учителю, че ако има на земята един народ, който може да разбере с цялата ѝ дълбочина страшната белгийска съдба[2], това не е английският народ – с еврейски нрав и безсърдечен, който се възхищава от Белгия – да – със знаменитото „little brave Belgium"[3] и даже в това възхищение се вижда, че то е, защото Белгия е станала жертва на британските интереси; това не е също така Франция (братска, но), където Белгия е позната не по-добре, отколкото Австралия (вие сте пример за това, нали?), още по-малко това е нашата Русия, за която Белгия е неизвестна и може да я помисли за Сърбия (да, Сърбия, която дяволски е разкъсвала моето отечество с много други), че Сърбия „това е великият

мъченик, ужасната жертва на нашата епоха“. Не, това не са страните, независимо че са приятелски, където се знае какво е „робство“, черно робство. Но това е моето малко отечество, това е България, аз Ви уверявам, скъпи Учителю, която може да разбере какво е някогашната белгийска свобода и вероятното робство (поне Германия е готова на това), да, какво е една пруска Белгия. Ето, аз Ви изразявам, скъпи фламандски Учителю, чувствата на едно дълбоко приятелство, и то от името на моето отечество и с най-голяма сърдечност. Но Вие ще запитате за интимните причини на тези чувства, изпратени от една страна, така отдалечена и така чужда.

Но да, аз Ви го казвам: ние, българите, ние сме фламандци; небето и равнините на Фландрия са нашето българско небе и тъжните равнини на нашата Тракия. И най-вече ние, българи и фламандци, само ние в този „стар свят“ познаваме мрака на робството. Ние намерихме нашата душа в страданията на едно петвековно робство, на един огромен, груб, жесток и варварски терор, който може да бъде сравнен само със средновековното фламандско робуване на католическата църква, на испанците (откъдето аз обяснявам зараждането и живота на съвременната душа, създаването на модерната поезия, т.е. на антиреалистичната или „нереалистичната“ поезия, поезията на мечтите, на виденията, на стремежите към безкрая, на божествените лудости, на мистицизма, на меланхолиите и на отчаянията всред една реална действителност, с една дума, поезия напълно лирична) и аз вече назовах в едно критично изследване[4] Фландрия „родната страна на съвременната поезия“, на символизма, ако желаете.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Откъс от чернова на писмото. Без дата. Датата е с оглед на отговора на Верхарн, който е от 21 февруари 1915 г.

[2] На 4 август 1914 г., нарушавайки нейния неутралитет, в Белгия нахълтват германските войски, за да преминат оттам във Франция. Независимо от съпротивата на белгийските войски страната е окупирана от германците. Окупацията трае 4 години и причинява големи загуби на белгийското стопанство.

[3] „Малката храбра Белгия“.

[4] Гео Милев има предвид статията си „Модерната поезия“, отпечатана в сп. „Звено“ (кн. 4–5, 1914), в която между другото се казва: „Именно, че родното място на модерната поезия е Фландрия. Двама от най-големите и най-типичните модерни поети са коренни фламандци: Метерлинк и Верхарн.“

26

До ЕМИЛ ВЕРХАРН
3 февруари 1915

Скъпи и велики Учителю Верхарн,

Разрешете за момент: Ваш млад български приятел, с когото се запознахте в Лондон.

Веднага, връщайки се от Германия и имайки възможност да Ви пиша, аз се считам задължен или поне това е голямо удоволствие за мен – българин – да поднесе на един белгиец, на един фламандец моя поздрав и моите надежди в настоящия момент.

Преди четири месеца, когато бях при Вас, в Лондон, аз не разбрах, така да се каже, неизмеримостта на нещастието, което е заляло сега Белгия: и беше нужно за

мен да бъда в Германия, в Берлин и т.н., за да видя с несъмнени, със сигурни очи, че в тази страна има наистина адски сили, които са способни или поне са готови да хвърлят целия свят в нещастие, подобно на нещастието на Фландрия. Да, в настоящия момент, по време на войната, този, който се намира в Германия, може да разбере много по-добре, отлично — какво се казва „немски милитаризъм". В продължение на три години престой в Германия аз слушах да се говори за него, аз видях неговия не особено приятен етикет, но само след известно време аз го видях в собствения му образ, само след някое време аз видях, че разликата между *„двете Германии"* е много по-голяма, отколкото може да се вярва; двете Германии, т.е. Германия – тук и Германия – там; Германия на нашите трима или четирима поети, трима или четирима артисти, които ние обичаме, и Германия – там, да, там, в пушека на патриотизма, на монархизма, на милитаризма, на Schutsmanisme, на кайзеровия фетишизъм и т.н. Тази Германия – може да се види, да се разбере (и аз я почувствах така, както трябва, когато бях задържан в продължение на единадесет дни в затвора на полицията в Хамбург, бидейки подозиран – по един типично пруски и типично варварски начин – че съм бил... английски шпионин и т.н.). — Аз казах: тази пруска Германия може да се види и – без съмнение: тя трябва да се ненавижда, тя трябва да се смачка! Ние вярваме – разбира се – в думите на Исус Христос, ние винаги живеехме с неговата любов, с божествената глупост, божествеността на Исус, най-големия безумец, който светът е видял (аз винаги така го наричам) – и заради всичко това: ние потрепваме в благородството на сурова ненавист, на една дива омраза. Ние – българите; ние – аз и нашите български приятели, поети и артисти и много, много други.

Ето – аз Ви уверявам, скъпи Учителю, че ако има на земята народ, който може да разбере с цялата своя дълбочина ужасната белгийска съдба – във всеки случай

това не е английският народ - евреин и без сърце, – който се възхищава от Белгия - да - с известното „малката смела Белгия“ и в същото възхищение се вижда, че то е само защото Белгия стана жертва на британския интерес; това не е също така Франция (братска, но), където познават Белгия не по-добре, отколкото... Австралия (В и е сте примерът за това, нали?); това още по-малко е Русия, която не познава Белгия, която иска да мисли, че това е Сърбия (да, дивата Сърбия, която заедно с много други, все като нея, дяволски разкъса моята родина), че Сърбия „това е великата мъченица, ужасната жертва на нашето време“; не, това не са страните (независимо че са приятели), които не познават какво е робство, черно робство; но - това единствено е малката моя родина - аз Ви уверявам, скъпи Учителю, това е България (не трябва да се забравя и Полша!), която може да разбере какво е някогашната белгийска свобода и вероятното иго (поне Германия е готова) – да, която може да разбере - какво е една пруска Белгия. – Ето, скъпи Учителю, аз Ви показвам чувствата на дълбоко приятелство от името на моята родина и с пълна откровеност. Но Вие ще попитате за интимните причини на тези чувства, изпратени от толкова далечна и непозната страна. Ами да, аз вече Ви ги казах: ние, българите, ние сме фламандци; небето и равнините на Фландрия - това е нашето българско небе и „мрачните равнини“ на нашата Тракия със своя широк и тържествен траур... И преди всичко: ние, фламандци и българи - два много малки народа, – единствено ние в Стария свят познаваме мрака на *робството*. Ние открихме нашата душа и я запазихме в теглото на едно иго от пет века - един неизмерим, груб и див терор, който може да бъде сравняван само с фламандското иго през средните векове под властта на католическата църква, на испанците; *страданието*, чрез което аз обяснявам раждане-

то и живота на „съвременната душа“, създателка на модерната поезия, една антиреалистична или пък „нереалистична“ поезия, поезия на бляновете, на видения-та, на мистичните копнежи към безпределността, на божественото безумие, на меланхолията и досадата от една реална действителност – с една дума: една съвършено лирична поезия! – И аз вече споменах Фландрия - в едно критично изследване, – „родната страна на модерната поезия“ или на символизма, ако разрешите. Да, *страданието* е нашата гордост, това е нашата кръв, нашата душа – то е и Ваша душа. Страданието: ето кладенеца, където двата народа - фламандци и българи (и полският също не трябва да се забравя) - са намирали своята горда сила. Мисля, че това също е и Ваша вяра. *Там* са скрити корените на едно българо-фламадско приятелство и единство. Ние, страдащите, ви обичаме, фламандци, които също страдате. Вашата свобода е застрашена от един груб варваризъм и нашата - с ъ щ о. Еднаква съдба. И наистина, обществото в нашата страна, скъпи Учителю Верхарн, е почти равнодушно към пруската или английската съдба и т.н., но страданието към Белгия е голямо, може да го видите и чуете навсякъде.

И какво може да се пожелае: да молим Господ, както ни казва Вийон, помислите на пруските варвари да се провалят. И всички да се борим срещу тези пруси, целият свят, и аз го правя, макар с думи, аз го вършех дори в Германия, разбира се, във възможните граници. Накрая, нещо доста необикновено, което вероятно не знаете и което ще бъде по друг начин интересно за Вас: Вашият приятел Рихард Демел е заминал през месец октомври като доброволец срещу белгийците и французите. Понастоящем той е на фронта. Той е публикувал също един малък сборник „военни песни“ („Vox populi - vox dei,“ това е заглавието), където той казва нещо като следното „Treu dem Keiser“!; това е може

би (или: е несъмнено) съвършено по пруски; но един Демел?... Погром!!... погром на душата!... да...

След няколко дни ще публикувам една поредица „Хвърчащи лирични листове“, където ще се появят стихотворения, взети от Вашето голямо творчество: първата, озаглавена *Три стихотворения* от Е. В. – („Есенен час“) („Dans les Debacles“), „Бунт“, „Рибарите на кон“ („Цялата Фландрия“); втората, озаглавена *Четири песни на луди* (Les campagnes hallucinees). Аз Ви моля да ми известите Вашия адрес, ако обичате, за да Ви ги изпратя.

Приемете, наш скъпи и велики Учителю, най-добрите чувства на приятелството към фламандците и още един път възхищение от поета – от мое име и от името на моите приятели.

Ваш задължен Гео Милев

P. S. Моят точен, постоянен адрес, защото аз съм известно време в София, известно време в провинцията, е: М. Касабов (моят баща) в Ст. Загора (България), за Г. Милев.

Фрагменти от черновите на писма на френски език до Емил Верхарн са открити от Г. Марков в архива на Гео Милев и публикувани в „Литературен архив Гео Милев“. Рангел Божков открива изцяло писмата в архива на Верхарн в Белгийската кралска библиотека в Брюксел и ги публикува в сп. „Пламък“, кн. 13 от 1974 г.

27

До ЕМИЛ ВЕРХАРН
Стара Загора, 9 март 1915

Скъпи Учителю Верхарн,

Получих Вашата много приятна картичка, която ми говори, че сте се върнали отново в Париж: благодаря Ви искрено. В Париж – това е, тъй да се каже, близо до нас. Лондон за хората „оттук" е много по-далече от Париж, твърде далеч, някъде в безкрайността.

Колкото до мен, аз в настоящия момент съм тук, в бащината къща, в нашия спокоен провинциален град – където може, ден и нощ, да се пие от купата „мирът на сърцето и мистичните вечери"... както казва поетът Верлен, далеч от „пипалообразните градове". Моят адрес остава същият: ако аз не съм тук, в Ст. З., всяко получено писмо ще ми бъде изпратено там, където съм.

Тук, в България, е много спокойно, не както във Франция, но във всеки случай при нас също се усеща дъхът на войната. Всички интереси са превърнати в един-единствен: интереса на политиката (Ужас). За мен – човека, който никога не мисли за нещата на настоящия момент! – това е съвършено нетърпимо или противно. Но – още млад човек – аз имам огъня на мечтите, за да бъда против този безумен момент... Няма значение, че е мечта да се говори (б. л. – сега) за поезия и за подобни неща: аз го правя.

Писах Ви вече, че ще се появи от мен една поредица от преводна поезия под формата на „хвърчащи лирични листове". Третата книжка, съдържаща четири от Вашите стихотворения (Две песни на луд: „Аз ги видях", „Пребийте им краката, кръста!", „Бунт" и „Рибарите на кон"), ще излезе следващата седмица.

Досега са излезли № 1 и 2 „Херодиада“ на Маларме и 3 от „Verwandlungen des Venus“ от... Р. Демел; отначало аз желаех да издам една серия най-малко от дванадесет стихотворения (от които само две не са откъси от Вашето творчество), но в настоящия момент, предвид на много причини (породени от войната), вероятно ще се появят само пет. Две други от „Песен на луди“ с „le Fleau“, чийто превод направих преди известно време, трябва да останат за списанията. Колкото до „Манастирът“ – преводът ще бъде готов, вярвам, до края на лятото, но ако времената не се изяснят, аз не желая да я поставям на сцената сред суматохата на война като тази и т.н.

Очаквайки да получа нещо повече от Ваша страна, аз Ви поднасям, скъпи Учителю, още един път, както винаги, чувствата на едно искрено уважение –

Изцяло ваш Г. Милев
Стара Загора
9.3.1915 г.

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 13, 1974 г.

28

До ЕМИЛ ВЕРХАРН
19 април 1915 г.

Скъпи Учителю,

Преди известно време аз Ви изпратих от София 3-та книжка на моите „Лирични хвърчащи листове“, съдържащи на български четири Ваши стихотворения,

сред тях е „Бунт“, и се надявам, че вече сте ги получили. Как Ви изглеждат?

Винаги ваш
Гео Милев

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 13, 1974 г.

29

До МИЛЬО КАСАБОВ – София
Стара Загора, 24 април 1915

Тате, не си си обадил досега адреса, затова ти пиша пак чрез Спаса[1]. Относно лекциите (колите) – дано се е наредила вече работата, т.е. дано този, който щеше да ми ги намери, да ги е намерил и донесъл, както му писах, у Спасови. Може би ще се срещнеш с Подвързачов и ще узнаеш как стои работата с Берлин, но изглеждало, че няма да стане никаква и пр... Аз я оставям настрана...

Ако ти остане утре свободно време, или пък накарай някой друг там (Стефан напр.) да види в Германската легация дали не ще се вземат 2–3 марки, немски пощенски марки, с които да мога да изпиша някоя книга от Leipzig.

Днес пристигна багажът ми; най-сетне!!

Добре сме.

С поздрав Георги

Ако този, който щеше да ми достави коли, не е свършил тази работа, ако можеш, в краен случай подири го на ул. „20 април“ №10, казва се Стефан Алексиев, и го убеди да свърши тази работа по-скоро.

Донеси 10 екземпляра сборник Теми, в Балканската агенция; поръчани са.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Спас Стефанов, пътуващ книжар, който разпространявал изданията на М. Касабов. Живеел на ул. „Сан Стефано“ №30, докъдето е адресирано и писмото.

30

До ЕМИЛ ВЕРХАРН
3 май 1915

Скъпи Учителю,

Искрено Ви благодаря за Вашето великолепно писмо, което ми донесе много радост. Наистина, превъзходни дни. Дойде ми идеята да преведа на български „Кървавата Белгия“, за да проявя активно моите симпатии и приятелство към Вашето велико отечество. Но аз нямам тази поема и ако желаете да ми я изпратите, ще Ви бъда много задължен. Днес ще излезе една статия за Вас в[1]....

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 13, 1974 г.

[1] Краят на писмото е нечетлив.

31

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ
Стара Загора, 16 май 1915[1]

Бях за една неделя нещо в София на гости на господата[2], драги Николай Лилиев, и едва днес се върнах; беше ми твърде приятно да заваря тук твоята любезна картичка с интересното в нея „откритие". Да, да – колкото за него: твърде е вероятно. Вчера бяхме цял ден след обед и пр[очие] заедно с Ник[олай] Райнов: чете ми той няколко от своите поеми (между тях и посветената тебе „Жена"[3]) – и всичко това тъй още ме държи в странно възторжената си мрежа от впечатления, че бих искал – ist dringend notwendig[4] да споделя с някого тия огромни кошмарно-великолепни впечатления от един просто гениален мъж; един исполински мозък; и все пак, както казва Димчо[5] пред вида му: „а бе т о з и ли е той?" Струва ми се, че „Богом[илски легенди"[6] са нищо в сравнение с тези Поеми[7] и Руините[8], за които той (Райнов) дирил издател. А какво пък би излязло занапред из този огромен череп? Смеси Бодлера и Верхарна наедно: и това е то, напр. „Исус Хр[истос]"[9] и пр... Драго ми е същевременно, че доколкото разбрах – между вас двамата съществува искрена привързаност и взаимен възторг. Поне... И „Той" – той пиянствува постоянно (заедно с Димча!).

С адмирация bien a vous[10]

Гео Милев

Видя ли вече новия превод на „*Заратустра*"[11] от Мара Белчева и сіе?

Съхранява се в архива на Николай Лилиев.

[1] На пощенския печат датата е 14.IV.1915 г.

[2] Става дума за общите им приятели в София: Димчо Дебелянов, Николай Райнов и др.

[3] Тази поема не е печатана и ръкописът не е запазен.

[4] На всяка цена.

[5] Димчо Дебелянов.

[6] „Богомилски легенди". Страници из летописа на света. Николай Райнов, С., 1912 г. Някои от Богомилските легенди Гео Милев превежда през 1918 г. на немски език и ги публикува в сп. „Aktion" – орган на експресионистите Йоханес Бехер, Франц Верфел... Сътрудници на списанието са били и Карл Либкнехт и Роза Люксембург.

[7] Не се знае за кои точно поеми става дума. Много по-късно Николай Райнов издава книгата „Вечни поеми. Песни за човека и земята". С., 1928. Тук влизат: Исус Христос, Мария Магдалена, Ахасфер, Свети Иоан Рилски, Дон Жуан и Пръстен, някои от които вероятно са писани по-късно. Други две поеми – „Саломе" и „Семирамис, царица Асирска", са публикувани в сп. „Земя", I, 1919, кн. 2, стр. 2, а поемата „Градът" е излязла като отделна книжка.

[8] „Руини" е заглавието на неиздаден роман, от който е печатана една глава – „Прокажените", в списание „Листопад", I, 1913, кн. 4, стр. 13-14, с подпис Аноним – псевдоним на Н. Райнов.

[9] „Исус Христос. Последен от боговете". Поема, Печатана в сп. „Везни", III, 1922, кн. 19, стр. 325–336; „Четец декламатор". Сборник избрани стихове. С. 1922, стр. 114–122.

[10] Винаги ваш.

[11] „Тъй рече Заратустра", Фр. Ницше, прев. на Мара Белчева, С.,1915. Гео Милев намеква и за участието на Пенчо Славейков в този превод с „и с-ие". Самият Гео Милев е превеждал от немски стихове от Фр. Ницше – „Из мъдростта на Заратустра", печатани в сп. „Листопад", 1914, кн. 26, стр. 187.

32

До ЕМИЛ ВЕРХАРН – Сен Клу
Париж, 28 юни 1915

...pour nous en Bulgarie le même que Valéry Brussov a fait en Russie: au moins de faire paraître un volume contenant des traductions de vos plus beaux poèmes et aussi, comme vous le savez, de traduire et si possible d'introduire sur la scène „Le Cloître". Le volume dont je vous parle sera fait probablement avec collaboration de M. Nicolas Liliev, poète parfait, qui a traduit déjà quelques-uns de vos poèmes: La Vie (admirablement) – „il faut admirer tout pour exalter soi-même" – Un Soir (dans les Apparus de mes chemins: „en ces heures de soirs et de brumes ployées sur des fleuves partis ver des lointains sans bornes) etc... Je voudrais bien que ce volume contienne aussi quelques poèmes pris de „Toute la Flandre" (par ex. „Les Pas" etc.) mais je n'ai pas chez moi, je ne peux avoir ces cinq volumes qui sont autrement bien chers.

Je prépare à présent une Anthologie des poètes nouveaux (français, belges, allemands, anglais, danois, polonais et russes) – un fort volume de 400 p., recueil de toutes mes traductions où seront pris aussi les plus belles traductions de vos poèmes que j'ai faits.

Mais je dois vous dire, cher Maître, qu'aujourd'hui je vais partir pour un mois en Allemagne („Une Saison en Enfer"!). Seulement – pour achever mes études, c'est-à-dire pour prende mes examens de doctorat, etc. – des réalités quotidiennes... Et je dois prende mon adieu en espérant qu'après un mois je reviendrai du pays ou je ne voudrais pas être encore une autre fois.

Je vous reste, mon cher Maitre, bien obligé pour l'encouragement et la confiance que vous avez en moi, au revoir donc et

très à vous Georges Milev

(Превод)[1]

...за нас в България, също както Валери Брюсов е направил в Русия[2], може да излезе един том с преводи на Вашите най-хубави стихотворения, а също, както знаете, да преведа и да поставя на сцената „Манастирът“[3]. Томът, за който Ви говоря, ще бъде подготвен вероятно в сътрудничество с г-н Николай Лилиев, отличен поет, който е превел вече някои от Вашите стихотворения: „Животът“ (възхитително) – „трябва да се възхищаваш на всичко, за да вдъхновиш себе си“ – „Една вечер“ (в Apparus на моите пътища: „в тези вечерни часове на мъгли, които са се спуснали над реките, отправили се към безпределни далнини“)[4] на... Аз бих искал този том да съдържа също някои стихотворения, взети от „Цяла Фландрия“[5] (напр. „Стъпките“ и др.), но аз нямам и не мога да имам тези пет тома, които са между другото много скъпи.

Засега готвя антология[6] на новите поети (френски, белгийски, немски, английски, датски, полски и руски) – един голям том от 400 стр., сборник на всичките ми преводи, където ще бъдат включени също и най-хубавите преводи на Вашите стихотворения, които съм направил.

Но аз трябва да Ви кажа, скъпи Учителю, че днес ще замина за Германия[7] („един сезон в ада“). Само за да довърша образованието си, т.е. за да взема изпитите си за докторат и т.н. – ежедневна действителност. И трябва да си взема сбогом, надявайки се, че след един месец ще се завърна от страната, където не бих искал да бъда още един път.

Аз Ви оставям, мой скъпи Учителю, много задължен за насърчаването и за доверието, което Вие имате в мене, довиждане впрочем и

винаги Ваш Георги Милев

Съхранява се в НБКМ, чернова на част от писмо.

[1] Липсва началото на писмото.

[2] През 1908 г. Валери Брюсов (1873–1924) посетил Белгия, където се запознал лично с Емил Верхарн. Оттогава между двамата се завързва сърдечна творческа връзка и В. Брюсов става ревностен преводач и популяризатор на поезията на Верхарн в Русия.

[3] Неосъществена идея.

[4] Стихотворението „Една вечер“ в превод на Н. Лилиев е напечатано в сп. „Звено“, 1914, кн. 4–5, откъдето е взет цитираният стих.

[5] „Цяла Фландрия“ – стихосбирка от Ем. Верхарн.

[6] Вероятно Гео Милев има предвид своите „Лирични хвърчащи листове“ (1915), крайната цел на които е да съставят една голяма антология на съвременната му модерна поезия. №3 на тези „Лирични хвърчащи листове“ е съставен от преводи на Верхарн.

[7] Гео Милев действително заминава за Германия, явява се на някои изпити, представя дисертацията си, но не успява да вземе докторат.

33

До ЕМИЛ ВЕРХАРН
29 юни 1915

Скъпи Учителю,

Преди няколко дни получих Вашата последна картичка, но другите две (картички), за които Вие говорите, още не съм получил. Също и книгата за войната в Белгия, която сте ми изпратили; очаквам я следователно още.

По отношение на моя превод трябва да Ви благодаря безкрайно за Вашите много искрени поздравления. За самия мен преводите, които направих на Вашите стихотворения, са част от най-хубавите, които аз съм правил до този момент. Това е, мисля, мнението и на други хора. Един от моите приятели например, същият на когото е посветена книжката със стихотворения, поетът Дебелянов, ми писа по отношение на тези преводи какви са и преди всичко за „Бунт" – „превъзходно преведени на български". Аз Ви вече говорих, че имам желанието да преведа на български най-хубавите от Вашите стихотворения, тези, които ме развълнуваха някога и които продължават да ме вълнуват още. Имам също желанието да направя за Вас това, което Валери Брюсов направи в Русия: поне да се появи един том, съдържащ преводите (или пък адаптации) на Вашите най-хубави стихотворения, и също, както знаете, да преведа и ако е възможно, да поставя на сцена – „Манастирът", една творба, която става за мен от ден на ден по-велика, по-силна и по-дълбока. Томът, за който Ви говоря, ще бъде направен – вероятно – в сътрудничество с моя приятел Николай Лилиев, отличен поет, който вече преведе някои Ваши стихотворения: „Животът" (прекрасно), „Една вечер" (в Apparus: в тези вечерни часове на мъгли, които са се спуснали над реките, отправили се към безпределни далнини...) и други. Много бих искал тази книжка да съдържа също и някои стихотворения, взети от „Цялата Фландрия" (например „Стъпките"), но за съжаление нямам и не можех да имам сега – тези пет тома.

Приготвям в настоящия момент една Антология на нови поети (французи, белгийци, германци, англичани, датчани, поляци и руси) – един голям том от четиристотин страници – сборник на всички мои преводи, разпръснати тук и там или непубликувани,

– където ще бъдат включени голям брой (двадесет или тридесет) от Вашите стихотворения.

Но аз трябва да Ви кажа, скъпи Учителю, че днес ще замина – за един месец – в Германия („един сезон в ада“) – само за да „довърша моите науки“, за да взема докторските си изпити, и т.н. – ежедневна действителност... И трябва да си взема сбогом, надявайки се, че след един месец аз ще се върна завинаги от страната, където никой не би желал да бъде друг път пак.

Аз Ви оставам, мой скъпи Учителю, много задължен за насърчението и за доверието, което имате към мен – следователно довиждане и напълно ваш

Г. Милев

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 13, 1974 г.

1916

34

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора[1]
Княжево, 25 юни 1916

Тате, рядко ми пишете, кой знай защо, може би защото и аз рядко пиша; последната ти картичка получих завчера. Голям е въпросът, де е по-добре да бъда – тук или там. Дори и крайни решения и планове ни идват на ум: напр. да станем калугери. Аз мислех и друго – да се преместя, ако е възможно, във Военното училище. Но изглежда, че това няма да стане – освен ако има някой да подейства; а това става за мене нужно и наложително, тъй като със своята „недисциплинираност" почнах да си навличам големи неприятности от взводния командир. Тук сме фотографирани цяла банда на реката.

Поздрав на всички
Георги

След 1–2 недели почват изпити, което обаче не е толкоз важно. Лоши, добри – все ще ни направят офицери[2]. Дано обаче ни пуснат след изпитите малко в отпуска.

Вчера свърших окончателно речника[3].

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на гърба на фотокарта, на която Гео Милев е снет с голяма група войници край една река, вероятно Владайската.

[2] Гео Милев получава при завършването на школата военен чин старши подофицер.

[3] В школата Гео Милев е работил върху „Френско-немски речник“. Ръкописът му се пази в архива на Литературния институт. В края той е записал: „Княжево, 24.VI.1916“.

35

До АНАСТАСИЯ М. КАСАБОВА
– Чинакчийски бани[1]
Княжево, 9 юли 1916

Мамо, завчера беше тук чичо Христо и ми каза, че сте били вече на баните. Драго ми е тоже, че всички почти (с изключение на Чинан и Кеман) са изкарали успешно. Аз съм добре. След една неделя почват изпитите ни, от 15 юли до 10 август. Ако след това ни дадат отпуска (но уви!...), ще бъде добре да мога да дойда там. Работите ни след изпитите ще станат много тежки и ще поотслабна още от слънцето, което ни изгаря. Изпитите ще бъдат за мене почивка, понеже няма да уча нищо; колкото зная – стига. Тази фотография е на стрелбището – стреляхме вече 2 пъти с истински патрони. Завчера правихме поход до Военното училище, а Борисови до Руен: 20 км. Как са лелини? Евгена[2] върнала ли се е, или ще мине оттук? Танини[3] къде са? Пишете ми по-често, за да не си мисля, че съм като че ли на бойното поле.

Поздрав на всички, на лелини и на баба –

Ваш Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на гърба на фотокарта, на която Гео Милев е снет с голяма група школници на стрелбището. Сним-

ката е датирана: „Княжево, 28.V.1916“.

[2] Евгения Попгеоргиева Минова – братовчедка на поета.

[3] Тана Кожухарова.

36

До АНАСТАСИЯ М. КАСАБОВА – Стара Загора
Фронтът, 6 декември 1916

Мамо,

Както ви писах преди два дена, сега съм в окопите, но и тук съм добре. Длъжността ми е преводчик при щаба на дружината. Да не мислите, че съм нещо изложен на голяма опасност и пр.... Аз се считам твърде сигурен в нашето дълбоко скривалище, тъй че бъди далеч от всяка грижа и лоши мисли. Но в друго отношение беше по-добре, когато бях назад: беше по-удобно и по-чисто. Но на същите мъки, на които съм, са и моите началници, с които живея заедно. Но писах ви също, че надявам се това положение да не трае повече от няколко дена, когато ще ида при Николая[1]. Надявам се много на тая работа.

Сърдечен поздрав Георги

Тук се много спи и много яде. Само че и кашкавалът, и маслините скоро ще се свършат.[2]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Николай Лилиев.

През войната Н. Лилиев е бил на служба в щаба на 2. дивизия и вероятно Гео Милев се е надявал също да бъде изпратен там.

[2] Подател: старши подофицер Г. Милев, 34 полк, 1. дружина.

1917

37

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ
Началото на 1917

И днес, драги Николай, една внезапна радост сред многото! дъждовни сплинове: твоята картичка от 29 януари. За жалост – все тъй кратък и далечен! За жалост – тук всичко съвсем не е comme il me plait; пък къде ли „me plait"? Все по-твърдо и твърдо засяда у мене убеждението, че аз съм „рицар с печално призвание, преминал през светли тъми, а днес сред пияна компания от весели, волни моми". Кажи ти! нещо по-хубаво. Аз не мога с нищо да ти се похваля освен с безпътни дни и безсънни нощи. И стоя под свирепата реалност. Преди време преведох великолепно „Ноемврийският яростен вятър" от Verharen'а. A. Gide може би да е велик, а може би да е просто жид. Димчо все е в София, но се обажда. Изглежда, че много „страда".

Хиляди привети. Твой Gheo

Обзет от щастия предишни,
стоя под непонятен мост
и чакам блясъците пищни
на моята възторжна злост
– etc.

Тоз странен път отвежда в пълний на моите умори град,
разхвърлян сред безплодна местност, която зли блата
обграждат,
и с химните на злост златиста заливат всяка знойна жад.
Слънца безрадостни захождат над зданията запустели
и всявга звон заупокоен...

– и пр.

Нали не е нищо особено?

Град Стара Загора, 3 артилерийски полк, 2 на специалната служба отдел, III батарея, II дивизия при 21 пехотен полк.

Писмото е публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1963 г., кн. 4.

38

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ
21 май 1917

Драги Николае,

В сегашния момент твойто малко писмо ми доставя особено голяма радост. Защото – вместо да прекарам през страстите си моите „21 мизерни“[1], аз бях прекаран – и то как! – през страстите на 21 просто отвратителни... няма нищо! Тъй се миря и аз на свой ред с реалността, върховна, нелепа и сурова, която е даже повече от сурова: свирепа: и ме мачка безмилостно! Онези големи идеалисти, които бягат от реалността и искат да държат душата си постоянно пияна, да убият смисъла, съзнанието – нека дойдат тук: пълнейшо убийство на съзнанието – не с вино, не с абсент, не с хашиш, не с думи – а по най-прост и груб физически начин, тъй както беше с мене – 6 дена без съзнание! Никакви изкуствени раеве – просто естествени адове... И сега лежа в немска болница с едно око и вързана глава и гледам над себе си сивото скучно платнище на палатката – пфу! скука... И скучно, и груст-

но, и некому ебино мать... Реалността излезе много помощна, отколкото можеше да се вярва: тя е превърнала м е н е на реалност, аз съм ореализиран или просто – орезилен... Пък впрочем всичко друго е фраза – по дяволите! Реалността фрази не търпи и на най-големите фразьори най-зле отмъщава: избалаква им очите... Нерадостно! Но ти бъди радостен и здрав!

Твой Гео

След неделя-две ще бъда препратен към Скопие и надявам се за пълно уволнение след това.

Писмото е публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1963 г., кн. 4.

[1] *„21 инзерни“ е любим израз на Гео Милев.*

39

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Скопие, 27 юни 1917

Таме,

Още завчера след пристигането си ви писах оттук, в българската болница, дето обаче ме лекува пак немски лекар. А днес ходих и при друг **специалист** в немската болница, който ми каза, че раната[1] ще трябва да се заглади във Виена (ако не в София), но не сега, а чак след 5–6 месеца. Значи дотогава ще бъда в отпуска. Всичко е много добре и не вярвам да стоя тук повече от 1–2 недели[2].

Поздрав на всички Георги[3]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Гео Милев е бил ранен на 28 април 1917 г. извънредно тежко. Първоначално е бил пренесен в немска военнополева болница, а по-късно, както се съобщава в настоящото писмо – в българска военна болница в Скопие.

[2] С тези думи Гео Милев само успокоява родителите си. Положението му далеч не е било толкова леко и не се е очаквало толкова скоро да бъде в отпуск.

[3] Подател: Офицерски кандидат Г. Милев, 2-ра местна болница, Скопие.

40

До АНАСТАСИЯ КАСАБОВА – Стара Загора
София, 29 юли 1917

Мамо,

Раната ми изглежда, че до няколко дена съвсем ще заздравее, ще престане да тече всякаква гной, след което ще я оставят да я пече слънце, съвсем открита. Ще видя дали ще мога да се възползвам в това време, за да си взема поне 10–15 дена отпуска; защото ако не си дойда сега, ще рече още 3 месеца да стоя тука, а и без туй ми е догрозняло много в тия болници[1]. Това ще бъде – ако бъде – към 5–6 август може би. Вижте, дано дотогава ми изпратите това, което ви исках – бели дрехи (1 чифт) и лятната куртка или само куртката, защото досега не са ми дали още никаква. Утре ще видя пак за такава, но ако няма, ще трябва да ми пратите лятната непременно. А пък ако не мога да си дойда, тя ще бъде излишна – но за всеки случай пратете ми, както вече писах, и получените от Германия книги с изключение на тази, в която има картини. Но тях може и по-после, когато се разбере, че няма да

мога да си дойда, ако не ще мога. Пишете не си ли е дошъл бати Колю[2] в отпуска и Стефан[3]. Ако Стефан е дошъл и скоро ще се връща, пратете по него куртката. По същия, по когото пращам това писмо, пращам и 3 книги.

Много здраве Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] От Скопската военна болница Гео Милев е преместен на лечение в Александровската болница в София.

[2] Д-р Никола Градецки, лекар, първи братовчед на майката на Гео Милев.

[3] Стефан Христакиев, учител математик, съпруг на Тана Кожухарова.

41

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 3 август 1917

Тате, за препращането по-надалече[1] не ми писахте нищо вече. Д-р Пашев[2] си е дошъл отдавна и Димитър[3] сигурно е говорил с него, но и досега – от 25 насам – нямам никакво писмо.

Както и да е – няма нищо да се загуби: и тук – почнах да се уверявам – всичко може да стане много добре. Докога още ще иде раната, не знам; все уж хамен-хамен че оздравее, а все още не е оздравяла. Но все пак не ще иде още много; останало е само 1–2 см неоздравяло място. След като оздравее всичко, ще трябва да минат *бездруго* поне 2 месеца – тъй че отпуската ми е сигурна.

Пратих ви по един офицер писмо и 3 книги. По-

лучихте ли ги? Пратихте ли ми каквото исках? Книгите (новите) и дрехите.

С поздрав
Георги

Даже ако пратите работите по човек, пратете ми и 10–20 лв., че не ще ми стигнат тия, след като си поръчах и плат.

Подател: Офицерски кандидат Г. Милев, Александровска болница, София.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Става въпрос да бъде изпратен на лечение в чужбина.

[2] Акад. Константин Пашев, специалист по очни болести, който навремето е лекувал Гео Милев в Александровската болница.

[3] Димитър Атанасов, втори братовчед на Гео Милев.

42

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
Ст. Загора, 10 август 1917

Скъпи ми Николай,

Много ти здраве от твоя „на тъмен спомен град“! Писмото ти и устните поръчки до „твоя зет“ предадох; само че се удивиха (и г-на, и г-жата), че за един месец си изял 800 лева! И тук е диво – никого не съм срещнал и няма кого да срещна освен някакви си велелепни пуяци. Но много ти здраве от „тъмнокъдравия крин“. Намерих тук моите хубави нови книги и

искам да те поутеша и поразвеселя малко (сред скуката и неизчерпаемостта на твоята „тежка“ работа!) с неща от гигантския (о, аз „ентусиаст“) Johannes R. Becher. Напр.: „An Zola“. „Um dich gruppieren sich die neuen Stadte. Zementene Quadern. Dacheruberfall“, etc.[1]

Но да не речеш, че е натуралист: на Зола, който казвал: „Hinauf Menschen Heraus aus eueren Schmutz, denn ich nochmals...“ и пр. „Hinauf mit mir... wir sind Bruder“[2] и т.н. Но след това вече: „Verbruderung“[3] (от 12-те строфи само 3)..... и т.н. Още една цяла книга „An Europa“, дето има едно парче „An Franz Werfel“, но да ти препиша неговата „Luzifers Abendlied“[4].....

Вярвам, че това ще ти се хареса повече, отколкото бруталностите на Becher'а, но тук наистина е само огладеност, а отвъде: разпокъсана, но стихийна мощ. Не разбираш: с м и с ъ л ъ т е убит! — но чувствуваш: мощ! Стихия! Ами „Fluch des Wortes“[5] от Werfel.....и т.н.

По памет. Защото го няма в книгата от Werfel, която получих, а тази, която исках, заменили с друга. Ами - Kokoschka

Herr Firdusi: Wie heisst du?[6]

Papagei: Anima, susse Anima[7]

и пр.

Моите най-сърдечни приветствия. Людовик отиде ли в Пловдив?

(Пак ли ще се бие влахът?...)

Поздрав на всички познати там.

Твой Гео М.

Писмото е публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1963, кн. 4.

Печата се със съкращения. Редовете от точки означават пропуснати цитати от стихотворения на немски.

[1] „An Zola“. „Um dich gruppieren“ и т.н. (нем.) - „На Зола“, „Около тебе се групират нови градове. Циментови блокове. Надвиснали стрехи“ и т.н.

[2] „Hinauf Menschen...“ и т.н. (нем.) – „Нагоре, хора! Измъкнете се от вашата мръсотия, защото аз повторно... Нагоре с мене... ние сме братя.“

[3] „Verbruderung“ (нем.) - побратимяване.

[4] „Luzifers Abendlied“ (нем.) - „Вечерна песен на Луцифер.

[5] „Fluch des Wortes“ (нем.) - „проклятие на словото“.

[6] „Heer Firdusi: Wie heist du“ - „Господин Фирдуси: Как се казваш?“

[7] „Paragei: Anima, susse Anima“ - „Папагалът: Анима, сладка Анима.“

43

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София[1]
София, 25 декември 1917

София, 25.XII.1917
(Коледа)

Николай,
Честит годеж, бей![2]

Сърдечно те целуваме
Гео
Мила

Съхранява се в архива на Николай Лилиев.

[1] Честитката е написана на илюстрована картичка, която представлява млад момък (Пиеро), свирещ на китара. На лицевата страна на картичката, под изображението, с ръката на Гео Милев е написано: „Ти си оня смешен Пиеро – Николай." Изразът е от стихотворение на Н. Лилиев.

[2] С тази картичка Гео Милев честити не годежа на Н. Лилиев, а вероятно му съобщава за собствения си годеж с Мила Керанова.

1918

44

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 11 януари 1918

Тате,

Снощи след много време вече получих писмо от вас, от което разбрах, че пак сте вдигнали някаква тревога. Тия тревоги около мене са ми вече толкова омръзнали, че ви забранявам чисто и просто да се обръщате към други, чужди хора, да питате де съм и не зная какво още; дето съм – там съм; ако ще би и в джендема – какво ви трябват другите, аз не зная ли да пиша! Вече няколко пъти ми устройвате такива ненужни и срамни комедии: като че ли бебе някакво се е загубило, та го дирите! Този път пишеш на Подвързачов – не си ли и телеграфирал някъде?

Аз съм си все още в болницата – никакво изписване. Това е само някакво недоразумение с друг някакъв Милев, който е отдавна впрочем изписан[1]. Книгата не съм наистина получил.

За Коледа не можах да си дойда – едно, защото не дадоха отпуска, и, друго, че не ми се искаше твърде, тъй като и тук съм си добре. Чакам да се нареди докрай работата ми със заминаването[2], която е вече в по-горна инстанция (Военното министерство), и тогава ще си дойда за една неделя, преди да замина. Всичките поръчки, за които ми пишеш, не мога да взема и донеса, тъй като не се знае кога ще си дойда и няма как да ги донеса; куфарът ми и така е наблъскан, а освен това имам още и 6 м офицерски плат за вас – по 30 лв., тъмносиньо-зелен като Борисовите дрехи. Не ми пишеш нищо за печатането. Какво ста-

на? Ще се печата ли нещо, или не? Книгата намери ли се? Ако се почне работа, измени името на фирмата и библиотеката от „Меркур“ на „Везни“ или „Пантеон“, което повече ти се харесва.[3]

Работата ми със заминаването – надявам се да се нареди най-много до края на този месец. Повече няма какво да ви пиша; не вдигайте друг път такива празни, глупави тревоги – аз съм в болницата и няма де другаде да ида, нито пък съм изписан. Забравих да пиша по-рано, за което ми бе писал, че Патак[4] няма никаква книга, нито нещо друго. Борис прати ли си ботушите за мене, или не?

Ако не сте ми изпратили повторно „Л. Х. Л.“[5], пратете ми ги пак, и то 2–3 екземпляра даже.

Много здраве на всички.

Честити празници.

Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Едно писмо, изпратено от родителите му до Гео Милев в болницата, се връща с надпис „изписан“. Това силно разтревожва семейството и Милъо Касабов пита с телеграма Д. Подвързачов къде се намира синът му.

[2] Отнася се за заминаването му на лечение в Бераин.

[3] От настоящото писмо се вижда, че идеята да се организира едно издателство, се е зародила у Гео Милев още преди заминаването му за Бераин. Първоначално е мислел да го назове „Меркур“, но после се установява на „Везни“ и под това име то работи.

[4] Самуел Патак, собственик на книжен склад в София.

[5] „Лирични хвърчащи листове“, издадени през 1915 г. в Стара Загора от Гео Милев.

45

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 3 февруари 1918

Тате, след един час заминавам за Берлин. Тук ти изпращам предговорите към „Мъртвият Брюге“[1] и Боало[2]. Недопреведената част от Боало ще ти бъде изпратена отделно след няколко дена. Толкова много време трябваше да тичам вчера и днес, че не успях да видя Екатерина Каравелова[3] и да направя клишетата – везните и колелото[4]. Не зная какво ще стане с това. Може би ще накарам Николай Райнов да ги направи. Ако не – ще бъде на първо време без тях; или – дано някой направи колелото там от дърво. Нека се внимава с печатането (грешките). По 2–3 екземпляра от „Хамлет“[5] и „Брюге“ да бъдат с бели корици – от тези, които има в печатницата, и да ми се пратят, когато бъдат готови книгите. Колетът не е получен още; ще се повърне.

Сбогом, поздрав на всички
Георги

На Екатерина Каравелова можеш да пишеш ти от името на издателство „Везни“ за „Пътуване по Харц“, но чакай малко; ще ти пиша може би друго.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Жорж Роденбах, Мъртвият Брюге, преведе Гео Милев. Излиза в Стара Загора през 1919 г. като №3 на библиотека „Везни“.

[2] Боало, Поетическо изкуство, предговор и превод на Б. Лавров (псевдоним на Гео Милев). Излиза през 1918 г. като №2 на библиотека „Везни“.

[3] Гео Милев е мислел да напечата превода на Е. Каравелова

на „Пътуване по Харц“ от Хайне. Но намерението не се е осъществило.

[4] Отнася се за емблемата на книгоиздателство „Везни“.

[5] Шекспир, „Хамлет“, превел от английски Г. Милев. Издадена през 1918 г. като №1 на библиотека „Везни“.

46

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 9 февруари 1918

Тате, във вторник още, 5 т.м., след като тръгнах от София на 3, пристигнах тук[1], но едва днес успях да се наредя окончателно в една клиника; и то затова, че се предоставих на други – нашия комендант тук, – които обаче не свършиха нищо, докато аз не си свърших сам работата. Настанен съм в една реквизирана частна клиника, та можете да си представите дали и колко ще съм добре там; нещо като разкошна частна квартира. Утре или в понеделник ще срещна и професора, до когото имам препоръка от Голдамер, да видя дали той ще ме оперира; но изглежда той – според коменданта, който чрез друг немски доктор свършил и наредил тази работа.

В тази клиника, дето съм, ще ми трябват (май) дрехи долни, та ако може, изпратете ми 2 чифта (н е п о в е ч е!). Тук ще си купя 1 или 2. Такъв бил обичаят на офицерите в тази клиника.

Нещо повече нямам да ви пиша засега. Поръчките ще гледам после. Не зная какво ще стане с печатането. Писах на Райнов оттук, защото го не видях в София преди заминаването си, за везните и кръга[2] – но, разби-

ра се, ще се забавят; ще се употребят за следните книжки. Много съм добре. После ще ви пиша повече.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] От един „Открит лист", издаден за пътуване в Германия на 23 януари 1918 г., се вижда, че Гео Милев го е заверил на 5 февруари 1918 г. в Бераин и на 8 февруари – в комендатурата на Бераин.

[2] Отнася се за емблемата на „Везни", която трябвало да изработи Н. Райнов.

47

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 17 февруари 1918

Тате, писах ви още по-рано, че се настаних в една много добра (в мирно време частна) клиника с всички удобства и пр. Храната е добра – с малко хляб, разбира се. Затова все пак ми изпращайте всичко, каквото може. Позволителното от дирекцията ще извади Николай[1] и ще ви го изпрати. Пратих му свидетелство, че съм тук. Николай ще ви прати и списък на работите, които могат да се пращат, и количеството, което може да се праща (за офицери, мисля, двойно). Разбира се, и други работи, които са без възбрана. Операциите ми ще почнат след 1–2 недели и ще траят може би 1/2 година. Ще бъда опериран от един холандски доктор[2], голям специалист по пластиката.

Писах ви да ми пратите дрехи и чорапи; не искам,

намерих си и ако не сте ги пратили вече, не пращайте нищо освен 2–3 кърпи за нос. Чрез Тана ще пратя 1 навои за Борис, в случай че не му направят ботуши от полка.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

1. Николай Лилиев действително уреждa въпроса да се изпращат колети на Гео Милев в Бераин.

2. Гео Милев е бил опериран от холандския хирург д-р Есер, един от пионерите в пластичната хирургия, на когото българският поет посвещава стихотворението си „Летящият холандец“, писано на немски в Бераин, 1919 г. Вкл. в I том на настоящото издание.

48

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 20 февруари 1918

Тате, писах ви вече няколко писма за положението си тук, от които сте разбрали, че съм настанен добре и че ще бъда добре лекуван (опериран). Николай ще ви прати от София позволително от Дирекцията (писах му да се погрижи за това), с което да можете да ми пращате позволеното количество хранителни работи; макар че съм доста добре с храната (хляба само...), все не ще е излишно и нещо друго.

Разни работи, които чакате оттук, не ще мога да ви изпратя май – всичко е с купон. Ще видим пак.

Какво стана с печатането?[1] На свършване ли е? Пра-

теме ми 1 екземпляр от моите Л. Х. Л. (заедно) и други 5-те поотделно с лентите (от хубавото издание)[2].

С поздрав на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Отнася се за печатаните в библиотека „Везни“ преводи на „Хамлет“ и „Поетическо изкуство“.

[2] „Лирични хвърчащи листове“, всеки от които е бил издаден отделно, са се продавали и 5-те броя подвързани заедно.

Освен обикновеното издание, разпространявало се е и луксозно издание за библиофили, с хубава корица и сини ленти.

49

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
Берлин, 4 март 1918 г.

Драги Николай,

Писах ти няколко пъти и сигурно си получил писмата ми, но защо не се обадиш още, не зная; или може би много бързам. Чакам нещо хубаво. Пратих ти един алманах на младите поети „Vom jungsten Tag“[1] (вътре, между другото, има най-хубавите стихотворения на Werfel'я). Дали си го получил? Писах ти и за други някои интересни работи: ако не искаш да си ги изписваш оттам чрез немската книжарница, съм на твое разположение; разбира се! Днес ти пратих един идиотски превод на „Les Flaireurs“[2] от великия поет Otto H. Пращам ти го за любопитството: да сравниш своя превод с този немски; разбира се, като вземеш най-напред своите „Те усетиха...“ от Бакалова. След това можеш да го изпратиш (превода си) до издателство „Везни“ в Стара Загора, дето ще бъде незабавно печатан. Същото може (и нека) да стане и с „La

mort de Tintagiles“[3]. Ето що ми дойде наум: това издателство може да свърши една доста голяма работа: да издаде постепенно всички драми на Mauris Maeterlinck или дори и прозаичните му съчинения. Като първа книга готвя „Избрани стихотворения“ и „Interieur“[4] и полека-лека ще следват другите; когато излязат всички, могат да се съберат в 3–4 хубаво подвързани томчета. Но при тази работа твоят „Tintagiles“ е нещо, което не може да се пренебрегне; при наличността на един твой превод мисля, че би било безсмислено да се прави друг – от когото и да било... Затова нека твоят превод влезе в това общо издание: постарай се, моля ти се (знаеш, че от тази работа имам най-голяма полза; also[5] – за мен...). Освен това: не зная дори дали не би могло да се вземе от Йордановия издател Н. Николаев неговият превод на „Аглавен и Селизет“ като готова работа; или не го намираш много добър? А за стихотворенията: ако имаш освен първото печатано и други някои, прати ми ги, моля ти се, за да ги прибавя, включа, към своята книга; авторството ти ще се запази, разбира се!... Или не си съгласен? Във всеки случай бих желал да чуя нещо от тебе по тези въпроси – но нещо по-интимно и откровено, не току-тъй, както си говориш обикновено... Ами Пшибишевски бе, Николай: дали не би могъл някак си да го довършиш сега, ако ти пратя например един нов екземпляр оттук? И така нататък. Ще се надявам да ми се откликнеш някак си добре и подробно по тези въпроси. Аз – тъй изглежда – ще стоя тук цяла една година – и то: в едно такова пустинно съществуване – та си мисля все за такива едни работи, чрез които да се използува времето, т.е. да не се оставя хептен така – времето да ме използува. Например мисля да печатам сбирка тук[6]: разкошно издание с пет цветни холщинита (вместо заглавия на петте части на книгата) в английска кожа и пр. Дано не пропадне само „славната ми идея“ – като твоята сиреч... от глагола „сирене“... Иначе как живея – няма какво да ти се хваля:

можеш да си представиш сам много добре; искам да кажа: много добре! На 8 т.м. ще ми правят първа операция (ou bien[7]: операцийка) и след това се започва пак един доста голям период от чаканя по 1–2 и 3 месеца, сиреч – за да се напълни сумата 12. Но щях да забравя още една бела за тебе, Николай, писах ти още едно време (оттук), ако може Ник. Райнов да ми нарисува едно кръгче с везни[8] в него и един друг кръг, които рисунки да се клишират и тъй нататък... Но сигурно това не е станало: тъй като може би не си ми получил писмото или Райнов не е искал, не е можал и т.н. Пращам ти тук рисунките, за които е дума: нека се направят на две клишета, които изпрати след това с наложен платеж до г. Мильо Касабов в гр. Стара Загора. Нали? Райнов още там ли е? Какво станаха неговите книги: напечатаха ли се, или още се печатат?

Много здраве на всички познати, които биха се зарадвали от моето „много здраве“, ако има въобще такива.

Твой сърдечен
Гео Милев

Публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1963 г., кн. 4.

[1] „Vom jungsten Tag“ (нем.) - „За страшния съд“.

[2] „Les Fraireues“ (фр.) - „Те усетиха“ от Шара ван Лерберг.

[3] „La mort de Tintagiles“ (фр.) - „Смъртта на Тентажил“ от М. Метерлинк.

[4] „L'iterieur“ (фр.) - „Вътре“ от М. Метерлинк.

[5] „Also“ (нем.) - значи.

[6] „Да печатам сбирка тук“ - Гео Милев е мислил да издаде в Берлин модернистичните си стихотворения. Това му намерение не се осъществява. По-късно издава стихотворенията си в сбирката „Жестокият пръстен“ (1920).

[7] „Ou bien“ (фр.) - или пък.

[8] „Кръгче с везни“ - емблемата на книгоиздателство „Везни“ на Мильо Касабов, ръководено от Гео Милев.

50

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 6 март 1918

Тате, вчера получих първата ти картичка. За клишетата няма какво да ме упрекваш, че съм ги оставил на други (които сигурно не са получили писмото ми), а не съм ги направил сам тук и пр. Тук може, но мъчно (и бавно) е изпращането. Все пак завчера нарисувах кръга и емблемата и ги пратих на Николая да ги клишира и ти прати клишетата; сигурно ще сварят; ако не – почакайте ги; или пък – ще бъде и без тях. Боало не разбирам защо не е дошъл още; пиши веднага за това (но сигурно досега си го получил).

Забравих да ти пиша досега, че от София ще ти бъде изпратен 1 ръкопис: „Последният Абенсераж“ от Шатобриан[1], превод от 1 госпожица; не зная дали не е готов вече. Когато го получиш, печатай го веднага като №4. Пратих една руска книга: „Красный смех“ от Леонид Андреев. Ив. х. Христов ще дойде да я поиска от книжарницата – писал съм му; той ще я преведе: №5[2]. Потърсете в книгите в килера (отзад) една книжка (подвързана тъмновишнево) от сп. „Библиотека“[3]. Там има стария превод на „Красный смех“; дайте и него на Иван х. Христов да го има за справка при превеждането. Хамлет защо не излезе 12 коли? Ако до 108 страница са излезли 6, значи – 9. И защо 4 лв.? Няма смисъл. Паскалевата книга[4] е за 3. Ако не искаш цената да бъде все една, тогава Боало трябва да струва 1 лв. Но Хамлет 4 е много.

За рокля на Гина[5] – не зная: може да се купи само коприна. Но как да се прати? Невъзможно. Или чрез немци там? Ще видя. А за стоки: да не става и дума. След 2 дена (8-и) ще ме оперират. Иначе съм много добре. Добре съм настанен.

Поздрав на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Франсоа де Шатобриан, Приключенията на последния Абенсераж, преведе Мила Димова Керанова, Ст. Загора, книгоиздателство „Везни“, 1919, библиотека „Везни“, №4.

[2] Книгата излиза действително в превод на Иван Хаджихристов. Леонид Андреев, Червен смях, библиотека „Везни“, №5.

В ДБКМ – БИА се пази екземплярът на „Красный смех“ на руски език, издание на Ладижников в Берлин, откъдето вероятно е превеждано.

[3] Библиотека – списание за литература, популярна наука и обществени знания. Редактор П. Генадиев. В кн. 1 от 1900 г. е напечатан романът „Червен смях“, превод от руски.

[4] В издаваната от Ал. Паскалев „Всемирна библиотека“ като №219 – 222 излиза „Шекспир. Хамлет, принц датски. Трагедия в 5 действия. Превод от Д. Подвързачов“.

[5] Гина (Евгения), сестра на Гео Милев.

51

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 9 март 1918

Тате, вчера ме оперираха; мина леко и добре (малка операция; както ви писах, главната операция ще бъде след 5–6 месеца). За Боало: тъкмо когато получих твоето писмо и ти писах, че ще пиша в София за това, получих от човека, на когото бях оставил Боало за допревеждане и когото не видях, преди да замина от София, писмо, в което ми пише, че един от листовете на оригинала, които му откъснах и дадох, той загубил, та затова не свършил нищо. За щастие можах веднага да намеря тук друг един Боало, допреведох го и преди да ме оперират, ти го изпратих.

Страниците не са означени, но това е краят, сиреч ще се прибави към онова, което оставих в Ст. Загора. Пратих 1 екземпляр „Красный смех“ от Л. Андреев; ще дойде да го подири Иван х. Христов; дайте му го, за да го преведе. То ще бъде №5. За №4 ще ти бъде изпратен от София „Последният Абенсераж“ от Шатобриан.

Писах, че изпращам една хубава кутия с парфюм (+2 шишета от Танината вода); в кутията ще турите 5 мускалчета с розово масло и ще го изпратите на моя доктор. Адресът му е: Stabsarzt Dr Weyer, Chef d. Feldlazarett 358, D. Feldpost 228.

Пратих чрез Тана писмо до доктора по този случай, което да прибавите към розовото масло. За всичко това писах, но повтарям го пак. Ще видя за рокля на Гина (копринена, друго не може), но как ще я пратя; сигурно чрез Таниния немски войник.

Добре съм. С поздрав Георги

Получих сега затвореното ти писмо от 26.II. Кой ти каза да пишеш на Николая за Боало???![1]

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Гео Милев се сърди на баща си вероятно за това, че той е издал псевдонима му Б. Лавров, използван в изданието на „Поетическо изкуство“ от Боало.*

52

До ИВАН РАДОСЛАВОВ
Бераин, 10 март 1918

Драгий ми Иване, едва снощи – Мила[1] беше при мене – получихме първото ти писмо; най-сетне, много късно. Сега-засега съм в същата болница, в която си отправил писмото си, но то е само поради операцията, която ми направиха преди два дена, иначе, писах ти и по-рано, съм в друга болница, по-право, в друг „пансион"... Затвореното писмо за мене в София не съм получил, но получих една картичка, изпратена в София, която преди 2-3 дена Анюта[2] ми препратила тук... За хубавите пожелания за щастие и радост ти благодаря (им!), (sic), разбира се, безпределно: още повече, че твърде малко хора ни пожелаха искрено щастието – понеже (може би) ни завидяха на щастието... Но всичко наоколо ни интересува толкова малко! Нали така трябва? – Ами какво станаха нашите литературни работи? (Всички писателски кръгове в София погребали предварително таланта ми и литер. ми интереси въобще...) Питаш Анюта за моите издателски планове. Издателство „Везни", което се консолидира на здрави основи – в Ст. Загора, пуща в края на този месец първите си книги и ще продължава. Ти – ако имаш време – можеш да направиш следното, като знаеш, че го правиш за нашето семейство, тъй като чакам за тази работа една крупна сума от 30 000–40 000 лв.; а именно: да прегледаш Бодлера[3], Съкровището[4] и др. каквото имаш. 2 – нещо ново: избрани маски от Le livre (des) masques от R. de Gourmont: напр. Метерлинк, Верхарн, Верлен, Маларме, Самен, Хюисманс и др., които биха интересували България. И друго, каквото намериш за добре от Анатол Франс, Р. Ролан, Maeterlinck, другите му прозаически работи или по-добре драми:

напр. Soeur Beatrice et Barbe bleu пр. Пиши ми за това все пак. Много ти здраве от двама ни.

Твой Гео Милев

Публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1971 г., кн. 3.

[1] Мила е бъдещата съпруга на Гео Милев.

[2] Анюта - Ана Керанова-Радославова, сестра на Мила Гео Милева, съпруга на Иван Радославов.

[3] „Да прегледаш Бодлера“ - отнася се за „Поеми в проза“ от Бодлер, преведени от Иван Радославов, която Милев е искал да преиздаде чрез книгоиздателство „Везни“.

[4] „Съкровището“ - „Съкровището на сиренитe“ от М. Метерлинк.

53

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София[1]
Берлин, 17 март 1918

Тройната ви картичка получих[2]. Райнов напечата ли си книгите[3]? Людмил да не е спаргосан от 1 дивизия[4]? Кажи му, че съм му писал там, в дивизията – да се не сърди. Ти ми пишеш много накратко, и то – „делово“. Защо не пишеш нещо повече? Пратих ти разни експресионистични книжки[5] – получи ли ги? Писах ти за сума мои литературни проекти (напук на твоите и Димитровите[6] пророкувания, че...!). Пиши ми нещо по тези въпроси (за Тентажил и „Les Fleireurs“)[7]. Също и за преводите на Б. М-ва: „Т. Тасо“[8]. Какво стана с Димчовите стихове[9]? Наредихте ли я? Говори, моля ти се, положително на Димитра, че тази книга би се издала на драго сърце от „Везни“, още повече планът

ми е аслъ едно обединение на „epохата“; пък книга има изобилно. Аз мога да направя една гравюра-портрет на дърво[10] (a la...) – но оригинално, сериозно! И т.н. Книгата може да бъде издадена отделно или в серията „Везни“, където (kakто в Insel-Bucherei)[11] смятам да влязат не само преводи, но и оригинални работи. Наесен ще напечатам там 1 том мои разкази („От револвера до Семирамида“)[12]. Пиши ми, моля ти се, по този и други въпроси; знаеш добрите ми и енергични намерения. Преди 1 неделя ме оперираха I път.

Много здраве на всички
Гео Милев

Има още една поема от Kokoшka: „Die traumenden Knaben“, с цветни рисунки, посветена на G. Klimt in Verehrung.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на илюстрована картичка, репродукция на K. Jermann: Sehnsucht. Датата е по пощенския щемпел.

[2] Тройната картичка е от Н. Райнов, Н. Лилиев и Л. Стоянов.

[3] Н. Райнов печата през това време следните книги: „Градът“, „Книга за царете“, „Очите на Арабия“, „Слънчеви приказки“, „Видения из древна България“.

[4] Л. Стоянов е бил военен кореспондент в Първа дивизия.

[5] Става дума за експресионистическия алманах „Vom jungsten Tag“.

[6] Димитър Подвързачов.

[7] „Смъртта на Тентажиа“ от М. Метерлинк и „Те усетиха“ от Шарл ван Лерберг, които по това време Н. Лилиев е превеждал.

[8] „Торквато Тасо“ от Гьоте, преведена от Б. Минчева.

[9] Гео Милев е тоже би първият, който след смъртта на Д.

Дебелянов поставя въпроса да се издадат стиховете му. Той води преписка с приятелите на Дебелянов – Д. Подвързачов и Н. Лилиев, а по-късно и с Мария Дебелянова-Григорова. Гео Милев не получава съгласие „Везни“ да издаде стиховете на Дебелянов. Те излизат през 1920 г. за пръв път под редакцията на Д. Подвързачов, Н. Лилиев и К. Константинов като издание на Ал. Паскалев

[10] Повечето илюстрации на издаваните от „Везни“ книги (портрети, гравюри и винетки) са рисувани от Гео Милев. В НБКМ – БИА, ф. 26, арх. ед. 41, л. 26, се пази портрет на Димчо Дебелянов, нарисуван с туш от Гео Милев.

[11] Известно книгоиздателство в Германия.

[12] Гео Милев не е издал въпросните разкази, нито е известно въобще да е писал такива разкази.

54

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 21 март 1918

Тате, от много време вече не съм ви писал. Писах ви обаче за първата операция, че ми е направена благополучно, успешно, много добре – на окото. С окото ще има да се правят още 2 операции може би, постепенно, но след 1–2 месеца. Засега съм настанен в друг лазарет; може би там ще остана завинаги, но не се знае, тъй като операциите ми се правят в университетската клиника, та при това местене, понеже не може да ми се запази мястото в клиниката, в която съм, трябва да се местя в нова клиника; но надявам се, че този път не ще бъде така. Но има време до тогава.

Завчера пратих работите, които иска Гина, чрез Танина човек Горкс; потърсете ги; дано не се загубят. Те струват 250 + 20 = 270 марки. Тъй че всичко около 300 м.

Тези пари ми изпратете веднага + повече, ако трябва да вземам и нещо друго (за мама), тъй като на мене ми са нужни; но веднага. По пощата може. Пратих и 1 колет (направо) с хубава кутия парфюм + 2 шишета от Таниното „бяло" за Тана; ще пратя още. Писах ви за кутията по-рано: там ще сложите (в 5 хубави мускала) розово масло и ще го пратите на моя доктор; пратих ви и писмо, което да му приложите по този случай; на адрес: Stabsarzt Dr Weyer, Chef d. Feldlazarett 358, D. Feldpost 228.

Моят нов адрес е: Vereinslazarett Cecilienhaus, Berlinerstr. 137, Berlin = Charlottenburg, Leutn. G. Mileff.

Много здраве на всички
Георги

Ботушите на Бориса пращам в колет.

Съхранява се в НБКМ.

55

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 30 март 1918

Тате, вчера – след много време – получих картичката ти от 14.3., тя се е лутала няколко дена по болниците. 1) Колета, който сте пратили, още не съм получил, но ще го получа – ще ви пиша. 2) На Гина пратих всичко, което иска – по Танина немец – потърсете работите. Те струват 290 и няколко марки; изпратете ми ги веднага, защото, разбира се, че ми трябват. Ако искате други работи (мама, Цимерман[1] и пр.), пратете най-напред парите, аз не разполагам тук с хиляди. 3) Рисунки за клишета пратих на Ни-

колая на 5 т.м., трябва бездруго да си ги получил вече. На Хамлет цената да бъде 3, на Брюге 2, Боало 1,50[2]. Остатъка от Боало пратих аз оттук препоръчано още на 8 т.м. Цените на книгите ще бъдат различни, но пак 1 книга 1 (един) №. 4) „Красный смех" пращам да го дадете на Ив. х. Христов за превеждане (№5); той ще го потърси сам – писах му; намерете в книгите в килера една винена „Библиотека", в която има стария превод, и му дайте и него за справка. Не си ли получил още от София „Последният Абенсераж" от Шатобриан (№4)? Ще има вътре и ноти; ако не ти пратят клишето, а нотите, прати ги в София да се клишират. Тези двете книги печатай сега след Великден. 5) Парфюмите + бяло за Тана изпратих в колет. 6) Ботушите на Бориса повърнах с колет. 7) Пратил съм всичко 2 колета по пощата и 2 пакета по немеца. 8) Да не си позволиш да натуряш в „Хамлет" и пр. по кориците обявления за детските албумчета, С. Смайлс, Ат. Илиев и пр. Нищо друго освен за библиотеката!! Това е много важно! Иначе – дигам си ръцете. „Везни" да няма нищо общо с М. Касабов, книжар. Предприятието да има сериозен външен вид. 9) Писах на Кюн за картинки за кубчета.

Много здраве Георги

Брашно, гевречета, песмет не искам, а повече други работи; може и боб. Масло не се ли позволява, защо не пращате?

Съхранява се в НБКМ.

[1] Циперлан – фирма за производство на пиана.

[2] Фактически изброените книги се продават на по-скъпи цени: „Хамлет" – 4 лв., „Мъртвият Брюге" – 3 лв., „Поетическо изкуство" – 3 лв.

56

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 3 април 1918

Тате, твои три писма (от 16, 18, 23) получих днес изведнъж – бавили са се по пощата. Все за едно пишеш и все едно и също повтаряш; няма защо – разбира се: рисунки за клишетата пратих на Николая да ги клишира в София, но изглежда, че писмото ми е пропаднало и той не ги е получил. Пише ми днес – но нищо за това. Значи първите №№ ще бъдат без клишета. Ще направя тук и ще изпратя клишета за следующите. Писах ти за „Последният Абенсераж" от Шатобриан, че ще ти бъде изпратен от София, но приятелката[1], която го превежда, ми го изпрати тук, за да го прегледам и поправя, и по-добре, защото поправих доста – на доверие тази работа не става, макар че момичето и друг път е вършило такива работи; все пак – женска работа, затова начерних превода с доста поправки и днес ти го изпратих препоръчан. Ще го печаташ веднага след първите 3 №№ (три номера) като №4. Така, както е поправен, преводът е добър и ще има успех. Печатай го сега: 1-во, за да излязат повече книги наведнъж, и 2-ро, за да не бъде всичко от мене, да има разни имена, което е важно – иначе ще заприлича май на Шангов вестник[2]. №5 ще бъде преводът на Ив. х. Христов. Чудя се защо не е дошъл да потърси книгата; сигурно и той не е получил писмото ми. Потърсете го, кажете му, че съм му писал за това, и му я дайте. Той живее успоредно с Караманови на следната улица (на изток) на ъгъла. Или: работи в полковото окръжие – може да го потърсиш по телефон от гарата. Но да се нареди и свърши тази работа. На Екатерина Каравелова ще пиша аз оттук; или ще подиря нов преводач.

Изпратих всичко: парфюм, Гининиите работи, Борисовите ботуши и пр. На Цимерман не мога да пиша нищо, защото ако поръчката струва 300 марки, отде да ги взема. И без това дадох за Гина 300 марки, които чакам незабавно да ми върнете. Колета още го няма. Много се забави.

Много здраве на всички
Георги

Прати само на „Мир“, „Заря“, „Пряпорец“, също и *обявления*.

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Приятелката“ е Мила Димова Керанова.

[2] Шангов, Стоян С. (1867–1925), български журналист, организатор на всекидневния печат, редактирал в. „Вечерна поща“ (1900–1909) и други вестници. Гео Милев вероятно намеква за това, че Шангов като редактор сам е списвал вестниците си.

57

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
Шарлотенбург, 6 април 1918

Драги мой Николай, много си рязък и кратък! Зная колко работа имаш, но все пак – зная и това, че можеш да ми пишеш повече. Или искаш да ме отрежеш от нашия свят, без който не мога? Да не би пък да си помислиш, че тук ми е кой знае колко рахат и весело – като на риба във вода; пази, Боже! Каква ти вода – пясък... И т.н. Но пак – както обичаш: аз не

заявявам никакви права. Зная положението на твоите две работи (Tint + Van Lerb)[1], но исках да ти кажа: постарай се да сдобиеш ръцете си с тях. Ниже следующето дай на баща Митя[2] да го прочете, а на тебе най-сърдечно и многобройно много здраве! Много здраве на Райнов и на Асеня[3], и на фон-деня!

Твой
Гео Милев

Публикувано в сп. „Литературна мисъл", 1963 г., кн. 4.

[1] „Tint+Van Lerb" - става дума за „La mort de Tintagiles" от М. Метерлинк и „Les Flaireurs" от Шара ван Лерберг, произведения, които Гео Милев иска да бъдат преведени от Н. Лилиев, за да ги издаде чрез „Везни".

[2] „Баща Митя" - Димитър Подвързачов.

[3] „Асеня" - Асен Златаров.

58

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 6 април 1918

Тате,

Завчера ти писах за всичко, но ще го повторя пак, тъй като изглежда, че някои писма се губят. Книгите сигурно ще бъдат отпечатани вече, когато получиш това: ще ги печаташ тъй, както може, според II чертеж за корица; но ти пишеш, че си сложил и напречни линии – язък, не е добре така! Дано обаче не си насложил обявления по корициите за „Детски живот"[1], Ат. Илиев[2] и пр. По корициите да няма никак-

во М. Касабов. За това писах. Иначе ще трябва да късаш кориците и да печаташ нови. На Николай[3] бях пратил рисунки за клишета, но явно е, че са пропаднали по пощата, тъй като ми пише, че не е получил нищо, и затова нищо не стана с тази работа. Днес ще поръчам тук търкало и везни и ще ти ги пратя за следующите №№.

Приятелката, която превежда „Последният Абенсераж" от Шатобриан в София, не ти пратила превода направо, но го прати предварително на мене, за да го прегледам и поправя; поправен (здравата!), изпратих ти го препоръчан. Веднага ще го печаташ като №4 в 2000. Писах ти, че ще има и ноти, но видях, че не могат да се нарисуват, както трябва, опитах се и аз, но не излиза като печатано, затова ги оставих. Ако могат да печатат ноти в „Светлина", да ти ги пратя. Пък може и без тях, разбира се.

Всичко на Гина изпратих по Танина немец, търсете го: 5 метра копринен плат, 1 копринени чорапи, 1 ръкавици кожени и 1 шише „бяло"; в колета до тебе: парфюма и 2 шишета „бяло", друг колет – ботушите. Днес пращам още едно „бяло" + 1 (едни) черни чорапи, тирени, чрез Танина човек. Всичката сума – повече от 300 марки – на тези работи писах да ми пратите веднага, защото нямам излишни. Дори телеграфически, за да не се забавят като колета по цял месец – още не съм го получил. На Цимерман не мога да пиша, докато не ми пратиш пари. На Кюн писах, но нямам още отговор.

Много здраве на всички Георги

На Хайне „Пътуване по Харц" ще се направи нов превод; няма да пиша на Каравелова.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Детски живот - картинна библиотека, издавана от Мильо Касабов.

[2] Ат. Илиев - става дума за съчинения от стария старозагорски деятел.

[3] Николай Райнов.

59

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 7 април 1918

Тате, едва днес получих колета: сандъчето раздробено на части и нещата изпадали, донесоха ми ги в чувал. Всичко е на мястото си, 2 яйца излязоха развалени, други поизпукани, но сами се залепили и останали здрави. Както виждате – ужасно бавно вървят колетите, затова трябва от по-рано да ми ги пращате, за да не чакам по 1 месец. Ориз, брашно и други такива боклуци не искам... Пращайте ми по-добре масло, яйца, кашкавал, саздърма и песмет. Може да пращате по повече; полагат ми се месечно 4 кг, а сега пращате 2–3.

За всичко друго съм ви писал неведнъж вече. Днес изпратих още 1 чифт чорапи (памучни) на Гина заедно с 1 шише „бяло“ за Тана. Чрез Танина немец търсете нещата. По него пращам вече 3 пакета. За работите, които съм ви пратил, съм дал повече от 300 марки, трябва да ми ги повърнете незабавно, а ако се бавят като колета – телеграфически. За поръчки на Цимерман прати пари, защото знаеш, че нямам излишни 300–400 марки + 300 сега, значи 600–700, които да чакам след това цял месец.

За „Красный смех“ писах: Ив. х. Христов работи

в полковото окръжие; потърси го по телефона от вашата канцелария и му кажи, че съм му писал, пиша му и днес пак за тази работа, т.е. че го моля да я преведе; тя ще бъде №5. Разбира се, ще му заплатиш около 20 лв. на кола, или кръгло около 100 лв. Ако се съгласи – да дойде да вземе книгата от книжарницата. Намерете между книгите в килера 1 № от „Библиотека“, подвързана тъмновишнева, дето има стария превод, и му го дайте за справка.

На Екатерина Каравелова няма да пиша, ще намеря друг преводач. Колко книга има още? Книги имам много готови. Което бях писал на Тана да ми прати, кажете ѝ да го прати. Какви цени сложи на №2 и 3? Не ги скъпи прекалено. Поръчах тук клишета. Ще ги пратя след 1 неделя.

Много здраве
Георги

Адресът ми е: Sanatorium Cecilienhaus, Berlinerstr. 137. Berlin, Charlottenburg.

Може би след 10-ина дена да ме оперират пак.

Съхранява се в НБКМ.

60

До АНА КЕРАНОВА-РАДОСЛАВОВА
Berlin, 10 април 1918

Уважаема М-ме Анѣота,

Добре дошла (най-сетне – Gott sei Dank)[1] във възделената ваша Швейцария. Сега сигурно се чувствувате добре. Не можах да ви благодаря своевременно за услугата (преводите), тъй като не се знаеше сигурно де ще ви намери човек: в София или в Берн. Но сега ви благодаря, а по другия въпрос, към който проявявате трогателна готовност, бих ви казал следното – или по-добре: помолил за следното: „Harzreise“ от H. Heine[2]. Вашият маджарски писател (артък: влюбихте се в тези маджари!) и неговия „глух ковач“ не познавам, може да е много добър – вярвам, — но сега при липсата (!) на книга (печатна) в България издателят ще предпочете нещо друго, напр. „Harzreise“, за което вика с 4 гласа. За да не ви отнемам много време, мога аз да прегледам и поправя превода ви (ако ми имате, разбира се, доверие и ако ми позволите това). Стиховете, които са размесени в текста, ще преведа, разбира се, аз. Съобщете ми вашето съгласие и времето, което ви е нужно за тази работа. Дали ще си намерите там 1 екз. от „H. R.“ от „Универсална библиотека“? Ако не, да ви пратя оттук. Много ви е хубава фотографията, която ни пратихте. Ний и двамата сме много добре. Много здраве на цялото ви семейство и целувка на Лилянчето – поне писмено тя ще ми я позволи, я! Сърдечни поздрави

Ваш Гео Милев

Съхранява се в архива на Иван Радославов в НБКМ.

[1] *„Gott sei Dank“ (нем.) - слава Богу.*

[2] *„Harzreise“ (нем) - „Пътуване по Харц“ от Х. Хайне.*

61

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 10 април 1918

Тате, получих 5-те книги от „Хамлет“. Преди всичко печатът не е излязъл никак хубаво. Струва ми се, грешки няма, но има една безобразна; действие IV, сцена V във II песен (с курсив) – думата „зли“ вместо в 4-тия турена във 2-рия стих и излиза: Боже, ах колко са! (зли). Освен това не видя ли, че идиотът печатар печати някъде и прозата като стихове. А накрая бележката защо е?[1] Нали я изхвърлих, нали ти и писах? Само за да излезе 1 лист по-голяма книгата. По-добре да го изкъсаш навсякъде този лист. Клишетата поръчах; след 2 дена ги изпращам. Печатай веднага „Последният Абенсераж“ (№4).

За плат на Гина дигахте такава гюрултия, а сега ви се вижда скъп. Нали там струвал по 120 лв.? Нямате право да ми натяквате. Той е 5 метра и най-добро качество. Парите си искам, не че съм останал без пари, но защото – *ако ги забавите* – ще остана може би без пари. От чужди нямам нужда. Колета получих цял разчупен; яйца развалени. Всичко друго на място.

Много здраве на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] В края на „Хамлет“ е поместена кратка бележка за Шекспир.

62

До ИВАН ХАДЖИХРИСТОВ – Стара Загора
Бераин, 19 априа 1918

Драги мой поете, писаха ми завчера от Стара Загора, че си взел най-после „Красный смех“, който бях пратил за тебе да го преведеш. Разбира се, за тази работа те моля; бях ти писал за това – не получи ли никакво писмо? Да не си помислиш, че постъпвам с тебе като с „редник“: т.е. „по заповед!“. Ни най-малко. Ако не ти е приятно, можеш да капитулираш. Но надявам се, че не ще е така. Разбира се, ще ти се заплати. Но обади се – по заповед! Разбираш ли?

Твой Гео Милев

Съхранява се в НБКМ.

63

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 20 априа 1918

Тате, получих и „Хамлет“, и Боало. Защо ми пращаш по толкова екземпляри (и от Боало хем! защо ми е?), Боало е почти без грешки, само 1 и другите все запетаи. Но „Хамлет“: писах вече за една голяма. Като го преглеждам тук-там, все нови и нови откривам: 1-во. Навред, дето съм писал „свойто“ и други такива, е поправено от печатаря „своето“; това разваля стиха и на едно място стихът от 11 срички е станал на 14. Трябваше да се коригира с ръкописа пред очи: то-

ва е стихове, ще се печата точно както е писано! За други път да знаете. Друго: на страница 16 стои: „Това са деца, които...“ вместо (10 ред) „Това са неща...“ Тези грешки са ужасни! Но Боало е добър.

С немците (писмото на К. А.) работата ми ще се нареди веднага, затова изпратете ми препоръчано: „Клавиго“[1], Демел („Но любовта...“[2]) и Хайне (стиховете[3]) – намерете ги в чекмеджето на масата ми.

Гина ми пише онзи ден в една картичка, че Ив. х. Христов взел книгата. Какво каза? Скоро ли ще може да я преведе? Николай ми пише, че за „Хамлет“ говорели доста в София, Божан Ангелов[4] намирал, че преводът бил модернизиран и тъкмо това му било ценното. Значи напразно се боеше, че критиката и т.н.

Клишетата изпратих преди 5–6 дена. За следните №№ ще употребиш тях. Дебелите криви букви на корициите (вън и вътре) да се изхвърлят; буквите да бъдат все едни, както е печатано: „преведе и пр.“, само че дето трябва – по-едри; заглавието напр. с по-едри.

Гина ми пише някакви глупости за парите, дадени за плата, и пр.; ако е инспирирано от вас, не вършете такива работи, ами ги пратете, ако не сте още, телеграфически; ето – искам да си направя дрехи, а нямам пари.

Тана да ми изпрати по-скоро, което ù писах. Другите работи получихте ли?

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Гьоте, „Клавиго“, трагедия, преведе от немски Г. Милев. Излиза от печат едва през 1922 г. в София като издание на „Хемус“.

[2] „Но любовта...“ – сборник от избрани стихотворения на Демел, преведени от Гео Милев. В ръкопис антологията се пази в НБКМ – БИА, ф. 26.

[3] Вероятно става въпрос за сборника: Хайнрих Хайне. Избрани песни и романци, на български от Гео Милев, София, к-во „Цвят“, 1919.

[4] Н. Лилиев в едно писмо до Гео Милев от 8 април 1918 г. му съобщава, че преводът на „Хамлет“ бил посрещнат добре. Според Б. Ангелов той бил малко модернизиран, но тъкмо това било и хубавото в него.

64

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 21 април 1918

Тате, вчера получих писмо от тебе, с което ми съобщаваш, че си ми пратил 500 марки, които още не съм получил. Пишеш при това, че ми ги изпращаш за Цимерман, значи моите 300 и 10–15 м., които дадох за Евгения, не ми пращаш. Разбира се, аз ще си ги задържа, защото не мога да чакам още месец, или 2, или 4, докато ми изпратите и тях. Тъй че за Цимерман остават някакви 180–190 м., с които не зная какво може да се направи. Освен това не можах да намеря писмото ти с поръчката (1-вото намерих), но другото изглежда, че съм го загубил. Затова пиши ми пак какво трябва; и ако искаш повече работи, прати повече пари. Намерих в едно писмо, което имам: 4–5 цигулки; ами само те правят 100 м.

Приготвили сте пак брашно и бисквити (т.е. гевречета), с 1 дума, работи, които не вършат работа;

брашното не мога по никой начин да употребявам (кой ще ми прави тук в болницата гевречета?!, и то с 1/2 кг – колкото за беля!). Също и гевречетата са само лигавене, а не храна. Писах ви за песмет – и то не цял колет, разбира се; най-доброто се оказа саздърмата. Яйцата трябва да са съвсем пресни, за да не се развалят по пътя. Масло повече не може ли да се прати? Но брашно не искам по никакъв начин! Пращайте нещо, което може готово да се употребява.

Ив. х. Христов скоро ли ще преведе „Красный смех“? Можеш да му платиш по 15 лв. на кола, или за цялото около 100 лв.; не зная колко голямо ще излезе. Напразно се сърдиш за „Последният Абенсераж“ на „небрежните господиновци“; аз съм ти го пратил вече и сигурно сте го получили. Не зная дали толкова много сте се съсипали с 3-те книги. (Намерете едно момче да помага!) Но нека, ако може, №4 и пр. да се печатат веднага, 1-во, защото повече книги наведнъж дават повече тежест на работата и 2-ро, за да се загуби моето име между другите (както виждаш, не съм само против твоето име „да не загрози“ библиотеката! Криво си ме разбрал: работата е да се даде вид на нещо ново и сериозно започнато). Клишетата изпратих на 16.4. Ако се забави „Мъртвият Брюге“, може би ще сварят. Почакайте ги. №6 би бил готов, ако ми беше изпратила Тана работите, които исках: моите стихове заедно с преведените стихотворения от Метерлинк[1]. Ще бъде №6: Метерлинк – стихове (около 20) и 1 малка драма, която е готова. Ще бъде като 1 книга от „съчиненията на Метерлинк“, които ще издадем последователно с течение на времето. Преди Метерлинк бих искал да излезе „Пътешествие по Харц“, но не зная дали ще бъде скоро готов.

Пратете ми всички портрети, каквито имам, че ми са нужни за рисунка; включително: с Людмила[2], детския с Борис[3] и семейството[4].

„Харц“ ще се превежда в Швейцария[5]. Ако се забави, №6 ще бъде Метерлинк.

Много здраве Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Морис Метерлинк, Горещи цветарници, Сборник от избрани поеми и стихотворения в превод на Г. Милев. Излиза като №4 на „Книги за библиофила“, к-во „Везни“, Ст. Загора.

[2] Л. Стоянов и Г. Милев се снимат заедно през 1914 г. Снимката е печатана в „Гео Милев, Възпоменателен сборник“, 1936.

[3] Г. Милев и по-малкият му брат Борис са снимани като деца.

[4] Семейството на М. Касабов е снето в двора на къщата им в Ст. Загора.

[5] Гео Милев вероятно е имал предвид желанието на Ив. Радославов да участва в издателство „Везни“ със свои преводи.

65

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 22 април 1918

Тате, вчера ти писах в отговор на писмото ти от 11 т.м., но сега ти пиша пак за някои работи, които забравих. 1-во. За Цимерман: от 500 марки, които ми пращаш, остават само 190; с тях ли само да поръчвам – и какво? Повтори си поръчката, защото съм я загубил. 2-ро. На Кюн писах за кубчетата отдавна, но още нямам отговор. Ще му пиша пак, също и за албумчетата, или пък ще подиря друга фирма. 3-то. От Боало, а може би и от „Хамлет“ – възможно е да

се откупи някоя стотица от Министерството на народната просвета. Трябва да се подаде заявление и да се представят известно число екземпляри. Колко, не зная. Поразпитай – напр. Илиев[1], и направи този опит. От Боало освен това можеш да пратиш по 1 екземпляр до директорите на по-културните гимназии с надпис „за учителя по литература за преглед", т.е. за препоръка на учениците. Питай Тана за това. 4-то. Съобщи ми колко книга има още, за колко хиляди коли. Не е ли добре да подиря тук книга, ако може да се намери. Пиши ми обаче колко струваше нашата, за да зная колко да давам. 5-о. Писах ви да ми изпратите преводите на „Клавиго", Демел („Но любовта...") и стиховете на Хайне; всички са в чекмеджето на масата. 6-о. Пратете ми и по 1 портрет от всички, които има, от детски до сега, включително с Бориса, дето сме и семейството. Трябват ми за художническата работа. 7-о. Брашно по никой начин недейте ми праща, защото не мога да го употребявам. Саздърмата най-хваща място. 8-о. Клишетата изпратих на 16. 9-о. Завчера се направиха постъпки за продължение на отпуската ми с 4 месеца още, всичко 8, до септември. Досега ми са правени само 2 операции (на окото). Тана да ми изпрати по-скоро исканите работи.

Много здраве на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Вероятно се има предвид Георги Илиев (1881–1961), писател от Ст. Загора и приятел на Гео Милев.

66

До ИВАН РАДОСЛАВОВ
Berlin, 23 април 1918

Драгий Иване,

Преди известно време се получи от София едно отдавнашно твое писмо до мене, изпратено там; исках да ти отговоря на него и ти отговорих, но днес ми повърнаха писмото, понеже „затворено не се допущало" за странство. Пиша ти го пак – макар че ти вече съвсем замлъкна... Пишеш в онова хубаво писмо за разни литературни работи; това ме радва много – в смисъл, че моят баджанак – слава Богу! – още продължава да мисли за литература, а не е погълнат всецяло от нейните противоположности, политика напр., както е лесно да се помисли и повярва. „Антологията", която изглежда, че продължава да те интересува, смятам да изменя в нещо като „Алманах" на новата поезия, който да излезе наесен и в който да има и непечатани работи и критики, които да манифестират новата поезия (можеш да изобретиш нещо, нали?) – ето средство – да се избегне присъствието на твоя пагубен Яворов... А за другите ми „издателски планове" – аз съвсем „не мисля още" върху тях: те са вече реализирани. Отпечатани са 3 книги: „Хамлет" (мой превод) , „L'art poetique" от Боало и „Bruge en Mort"[1] (пак мой превод). Ще следват непосредствено и други 2–3 готови за печат. Изпратих ти (отдавна) екземпляр от „Хамлет" да го видиш. Външността не е бог знай какво чудо, но в следните книги ще се поправи, ще бъде решително по-добра; за тез първите книги закъсняха (не свариха) клишетата. Твоя „Бодлер"[2], както знаеш, го имам предвид; говорил съм в София и с Анюта за него; тя ще ти го донесе или ти го е донесла вече, ако е дошла: бих те молил дори да го прегледаш и поправиш (колкото се може по-скоро) и ми го

изпратиш, за да може да излезе като №6 на библ. „Везни“. И „Murger“ също тъй бих ангажирал, само че книгата е май голяма, а в сегашното време... хартията е малка, искам да кажа: малко. Затова – нека остане за „по-благоприятни дни“. Пиши ми (както си се бил уж наканил – от толкова време вече!) не би ли се зael, не би ли имал време да се заемеш и с нещо друго – и какво например. Смятам да принудя библиотека (издателството) „Везни“ да започне да издава постепенно, едно след друго, разните съчинения на M. Maeterlinck (най-напред драмите). Твоите „Humbles“[3] ги имам, разбира се, предвид. Първа книжка от Maeterlinck ще бъде: стихове (избрани) и 1. от малките драмички („Les Aveugles[4] „или „Interieur“) , които имам готови; ще бъде №7 или 6, ако не ми изпратиш скоро „Бодлера“. Ти не би ли взел напр. „La princesse Malein“[5] или „Joyzelle“[6], или нещо подобно („Monna Vana“). Писах на Анюта в Швейцария, като смятах, че е вече там, за работи от немски, тя изяви мерак за тази работа: на първо време, ако може да ми приготви „Пътуване по Харц“ от Heine; издателят много рита за тази работа; със стиховете в това съчинение се ангажирам аз. От издателско гледище е твърде важно да се изкарат в самото начало маса книги наведнъж, за да се популяризира издателството с 1 замах; т.е. с всичките тези преводи (искам да кажа, Анютиния) би трябвало да се бърза – желание, разбира се, на което не може да не се отговори с недвусмислено дело. Но както и да е: ако може – добре, ако не – здраве! След това (но яваш-яваш) бих желал да предложа на Анюта и: един избор от „Единственият“ на Щирнера. И т.н. Смятам освен това да влязат в тази библиотека и оригинални работи, както са напр. Немските библиотеки: напр. Димчовите стихове, ако надменният брадел Подвързачов ми ги даде, един том мои разкази и пр.

Тук с Мила си живеем разкошно, ходим по театри и концерти, тъпчем се с опиянение (от щастие,

не от вино!) и т.н. Ами: какво станаха нейните обуща; бедната! Тя все още чака. Мене пък от време на време ме ку като ме режат и порят – няма що: трай, бабо, за хубост. Досега ми са правени 2 операции (на окото); втората обаче, преди 10-ина дена, беше ужасно болезнена. Но нищо: все имам възможност да мисля и за други работи: глася да печатам разкошно издание на стиховете си тук, с цветни гравюри и фронтиспис, подвързана в кожа, тираж 100 екземпляра, и т.н. Пиша освен това една книга за театъра, тъй като за тази работа се глася – ще ти разправям или, по-право: ще се разправяме после с нея... Разказах ти впрочем всичко вече; ще чакам едно по-голямо писмо от тебе. Пратих ти (ви) – на вашето семейство – един предан подарък, който ви дължех: моите „Лирични хвърчащи листове". Ако Анюта е вече там; моите най-сърдечни приветствия с „добре дошли" в Швейцария. Адресът ми е: Frau Милла... — така да пишеш, разбираш ли?

Твой искрен Гео Милев

Писмото се съхранява в архива на Иван Радославов в НБКМ.

[1] „Bruge en mort" (фр.) - „Мъртвият Брюге" от Ж. Роденбах.

[2] „Твоя „Бодлер" - отнася се за „Поеми в проза" от Шарл Бодлер, преведени от Иван Радославов и издадени през 1910 г.

[3] „Humbles" (фр.) - съкратено от „Le Tresor des Humbles" („Съкровището на смирените").

[4] „Les Aveugles" (фр.) - „Слепите".

[5] „La Princesse Malein" (фр.) - „Принцеса Малеи".

[6] „Joizelle" (фр.) - „Жуазел".

67

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 27 април 1918

Тате, днес получих писмото ти, с което ми съобщаваш, че си получил „Последният Абенсераж“. Писах ти, че го изпращам аз, защото преводачката не го изпратила направо, а го прати до мене, аз да го прегледам предварително и поправя, което съм и направил. Според мене – наскоро след като излезе „Мъртвият Брюге“, да се постави и тази книга; 1-во, за да не се натрупва много работа наведнъж, а да върви по малко и постепенно, и 2-ро, да не се губи време с чакане на другите. Писал съм за „Пътуване по Харц“ от Хайне, нов превод, и ще се направи. №6 ще бъде той, но не ми се вярва да бъде тъй скоро готов, или II издание на „Поеми в проза“ от Бодлер, превод от Ив. Радославов[1]; ще ми ги прати след 1–2 недели; или пък: Стихове и драмата „Вътре“ от Метерлинк[2], мой превод, готов: ще видя. За №5 – дано Ив. х. Христов свърши превода по-скоро; писах му. Клишета (везни и кръг) изпратих още преди 10-ина дена. Ноти няма да пратя (за Абенсераж), защото не могат да се рисуват тъй, че да изглеждат като печатани, а може и без тях – не са нужни.

Изпратените 500 марки получих, но от тях остават 190 м. за Цимерман. Какво да поръчвам с тях? Повтори ми и поръчката, защото съм я загубил. За колета писах, че съм го получил отдавна. Но чудно, че моите колети още не сте получили. Тана защо не ми изпрати работите, които ù исках?

Онзи ден ми правиха 3-та малка операция на окото; мина и тя добре. Остава още 1 на окото (клепката, долната). Направиха се постъпки за продължение на отпуската ми с 4 месеца.

За друго, за живота ми тук, писал съм ви, че е доб-

ре; имам си отделна стая, излизам често и т.н. Работата с препоръката на К. А. се донарежда вече. Писах ви да ми пратите превода на „Клавиго“, Демел и стиховете на Хайне – всички в чекмеджето на масата. Кръгът[3] може да се печата и черен. Добре съм.

Много здраве на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] В писмото от Берн, Швейцария, Иван Радославов предлага на Гео Милев да бъде издаден във второ издание на „Везни“ преводът му на „Поеми в проза“ от Шарл Бодлер. Гео Милев е смятал да възложи на Ив. Радославов превода на „Пътуване по Харц“ от Хайне. Но изглежда, че Радославов не е направил исканията превод, а второ издание на поемите на Бодлер се прави не от „Везни“, а от „Хемус“, 1921 г.

[2] В архива на Гео Милев се пази ръкописът на превода на драмата „Вътре“ от Метерлинк. Тя обаче не излиза от печат.

[3] Отнася се за емблемата на книгоиздателство „Везни“.

68

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 15 май 1918

Тате, писах ви, че колета и ръкописите (също и тези от Тана) получих. След това две писма от края на април. Много ви е разтревожила последната операция и както винаги – пак си разсъждаваш: еще тъй, еще инак... Боли, няма що: разбира се, че ще боли, защото операцията беше във вътрешността на окото. С местна упойка – може ли без такава? Тъй че

няма какво да казвам на лекаря да ме упоява.

Печатарят като иска 300 лв. на кола, какво ще правим? Ще фалира ли издателството? Значи – само дето дигнахме тупурдията... Аз съм писал на толкова места за ръкописи и ми са обещани – от Людмил Стоянов, Ив. Радославов, Николай Лилиев[1] и пр. – и сега скръстваме ръце! Писах и на д-р Кръстев[2] за един негов превод на Ибсена. Затова нека да се уреди цялата работа, както трябва, положително, а не да си играем със случайности. Ако продаваш книгата, запази поне 500 листа. Но по-добре за това да не се говори: уловили сме се на хорото и трябва да го играем. И как така от 130 на 300 лв.? Не е ли излязъл „Брюге“ още? Сигурно клишетата са го сварили, щом като сте го получили вече. Чудя се какво е станало с парфюма и ботушите – дали са пропаднали, или още пътуват.

От Кюн нямам никакъв отговор; ще търся друга фирма за кубчета и албумчета. Парите писах, че получих (500 марки), но задържах от тях моите 300 и толкова. С останалите какво да правя? Поръчката ти съм загубил. Писах за това. Пишете на Борис, че ще му изпратя лятна куртка там, на фронта.

С поздрав на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Въпреки желанието на Гео Милев да разшири кръга на сътрудниците на книгоиздателство „Везни“ с известни поети и преводачи, с две-три изключения, и то на неизвестни имена, преводите са правени само от Гео Милев.

[2] Д-р Кр. Кръстев се съгласява да бъдат издадени от „Везни“ неговите преводи на Ибсеновите драми. Обаче намерението не се осъществява.

69

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 19 май 1918

Таме,

Получих писмото ти за пианата. Не пишеш и не мога да разбера какви и защо са тези 2 пиана. Цялата работа ми се вижда съмнителна, тъй като две пиана са голяма стока, а транспортът сега е тъй мъчен, че едва ли ще бъде възможно да дойдат за 2-3 или 4 месеца. Все пак тъй си мисля, не зная нищо положително по този въпрос и ще видя как стои работата. Най-напред – дали е възможно да се изпратят. Освен това и самото избиране не е лесна работа. Ще трябва да намеря човек вещ, а не всеки, който знае да дрънка на пиано, каквито познавам тук 2–3 българки. Ще видя за всичко и цените ще съобщя. Чудно, че едва сега се е отпечатал „Брюге". Дано поне да излезе с нови корици, с клишетата, които изпратих и които са се получили, както ми беше писал. А за №4 „Последният Абенсераж" аз не знам кога го е печатал Атанасов[1]. Има го в „Бисери от чуждите литератури", но те са май изчерпани. Или искаш да кажеш, че сега го е препечатал отделно? То е друга работа, но не ми се вярва да е тъй. Сигурно говори за „Бисери от чуждите литератури", което не значи нищо, тъй като е отдавна и ги няма. А дали това или онова ще има успех, няма защо много да разсъждаваш; аз го зная най-добре. За „Красный смех" е опасно само да не го забрани цензурата, тъй като описва „ужасите на войната"; но не вярвам: то е художествено произведение, литература и там цензурата няма какво да се бърка[2]. А за №6 не зная. Дано преводът на Ив. х. Христов излезе като №5, тогава може да излезе №6 мой. Но дотогава има време. Може би ще бъде друг някой превод, каквито чакам 2–3. А за „Макбет"[3] – то не е тъй лесна работа, както си го мислиш,

и нямам възможност, нито ищах. Затова и дума да не става. Впрочем аз не мисля да се превръща „библиотеката“ на библиотека за ученици, както Паскалевата[4] и пр.

Не разбрах за какви „зетьо-шурьо-баджанакизми“[5] говориш и от какво „се боиш инстинктивно“. Ако се боиш за работата — няма защо, доколкото зависи от мене; опасното е книгата и печатницата. Гледай там да бъде работата наредена добре. Писах за дебелите букви на кориците да се изхвърлят. Изхвърлиха ли се? Въобще всичко да има по-красив вид.

За тревогите ви около операцията ми ви писах вече; тя отдавна мина; скоро ме чака нова, но не тъй болезнена (ще правят долната клепка).

Тук приложено ви изпращам едно Борисово писмо[6]. Вий ли сте го подучили да ми пише такива нахални писма, не нахални, но просто идиотски? И защо е било нужно това? Не разбирам. А ако той сам си е позволил да каже нещо от себе си, опънете му ушите, защото тези нахалства не ми са никак приятни и за да не бъда заставен аз да го изругавам. Просто безсрамие е едно такова писмо, без да се гледа на това, че е неуместно и ненавременно.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Последният Абенсераж“ от Шатобриан в превод на С. А. Излиза през 1918 г. като издание на Ст. Атанасов, приложение на „Маяк“.

[2] Романът „Червен смях“ от Леонид Андреев е насочен срещу жестокостта и безсмислието на войната. В България по това време е съществувала цензура. Гео Милев се е страхувал да не би тя да забрани издаването му. То действително е било забранено временно, но по-късно романът излиза като №5 на библиотека „Везни“.

[3] Ръководен от по-тясно търговски съображения, бащата на

Гео Милев е искал да издаде „Макбет“ от Шекспир, защото щял да се разпродаде бързо между учениците. Обаче Гео Милев е преследвал с библиотеката художествени цели и не се е съгласил нито сам да преведе „Макбет“, нито да бъде издаден в друг превод. По въпроса за подбора на издаваните книги между двамата често възникват разногласия.

[4] Ал. Паскалев издава „Всемирна библиотека“, в която се печатат класически произведения, ползващи учениците.

[5] Вероятно опасенията за „зетьо-шурьо-баджанакизма“ на М. Касабов идват от намеренията на Гео Милев да привлече към по-тясно сътрудничество като преводач Ив. Радославов. Радославов е женен за сестрата на Мила Керанова, съпругата на Гео Милев – т.е. двамата са били баджанаци.

[6] Според сестрата на поета П. Касабова във въпросното си писмо по-малкият брат Борис му писал, че родителите им са много разтревожени от съобщението на Н. Лилиев, че е запинал за Берлин с някаква приятелка, за която щял да се жени. Тази приятелка е Мила Керанова, за която Гео Милев действително се оженва след завръщането си в България. Както се вижда от някои по-сетнешни писма, семейството е било против тази женитба.

70

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 26 май 1918

Тате, вчера изпратих на втория адрес, който ми даде Тана, 1 пакет, съдържащ работи за батюватa Колюва Тинка[1]. Потърсете го, защото може би докторът, до когото е изпратен, да не е вече там, та пакетът да пропадне. И вижте, дано изпратите по някакъв начин работите на Тинка. Ще ги видите, но скъпи са: по 30-40 марки, всичко за 120 и няколко.

За пианата намерих една българска певица, която

разбира и от пиана, а тя ми намери и друга пианистка от консерваторията, с които ще видя утре за пиана и ще съобщя веднага цените. Вдругиден, вторник, ще ме оперират за 4-ти път.

Борис си бил в отпуска; да му опънете ушите за онова нахално и невъзпитано писмо, което ми беше писал и което ви препратих.

На Цимерман няма да поръчам още сега нищо. Защото: 1-во. Ще ме оперират. 2-ро. Парите ми за новите 3 месеца още се бавят, не са дошли, а може да се забавят и повече, та в такъв случай да остана без пари, затова ще пиша на Цимерман, когато ги получа; надявам се това да бъде скоро. За поръчката останаха само 190 м. Много се забави „Брюге". Сега, през лятото, печатарите ще бъдат сигурно без работа – защо тогава се двоумят? За №4 бях писал: Атанасов като отделна книга ли е печатал също нещо, или говориш за това в „Бисери от чуждите литератури". Ако е като отделна книга, тогава няма смисъл наистина и язък за труда[2]. Ако не – печатай я: тя ще има успех и не е малка, не е по-малка от Боало, а може би и по-голяма.

Много здраве на всички
Георги

Какво само, като ме питате за колетите: и двата дойдоха за 3 недели, това им е тарифата. Може да се праща в горещината твърдо месо, шунка и др. Брашно не ща!!! Какво да го правя? С една дума и за последен път, не ща!

Съхранява се в НБКМ.

[1] Тинка – съпругата на д-р Никола Градецки, втори братовчед на майката на Гео Милев, който се е погрижил за лекуването му на фронта.

[2] За изданието на „Последният Абенсераж" – „Везни" издава романа като №4 на библиотеката.

71

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 29 май 1918

Тате, вчера получих 3-тия колет, изпратен на 14 т.м., значи дошъл е за 2 недели. Другите идваха за 3. И този път беше поразчупен. Яйцата – всички изчупени, само 6 здрави. Кашкавалът червясал, почти всичкия – за хвърляне. Другите работи добре. Сладкият песмет е много хубав. Целият колет да бъде само с такъв песмет (пандишпан). А брашно писах вече 5 пъти, че не искам! Няма какво да го правя. Вий недейте разсъждава какво може да се направи от брашно, защото няма кой да ми го направи в болницата. Не съм в частна квартира! Недейте праща и яйца, за да не се трошат, или ги свивайте хубаво и да бъдат в тенекия. Шунката е също много хубава.

Вчера следобед ме оперираха 4-ти път, но пиша ви днес, за да се чудите как мога да пиша; и то – макар че и здравото ми око е замижало и едвам се отваря; тъй като от горната част на вежда ми отрязаха кожица с косъмчета за клепка на другото око, която ще пришият след 1 неделя; сега само отрязаха материала за клепката. Добре съм.

Вчера преди обед свърших работата с пианата и телеграфирах. Две малки от прочутата фирма Krause по 2500 марки, с опаковка и пр. по 2700, с пътни разноски ще излязат 3500 лв. Сега са въобще скъпи. Но в София трябва да са още по-скъпи. Тези бяха най-евтините и най-хубавите.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

72

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 10 юни 1918

Тате, преди 2 дена ме оперираха наново – продължение на по-първата операция. Сега зашиха клепката, която изрязаха от здравата вежда, а двата края на мястото, отдето е изрязана веждата, съшиха заедно, тъй че здравата вежда се дигна по-нагоре наравно с ранената. Сега ще трябва пришитото парче да се срасне с мястото, дето е пришито, а след това ще има още една малка операция – и клепката е готова; тогава ще може да ми се тури и изкуствено око.

Получих писмото ти от края на май: напразно ми описваш как е бил нареден II колет. Мога ли да го помня? А за печатарската мас – ще видя, когато изляза, защото сега, разбира се, не мога да излизам. Но да не би печатарите да лъжат и да гледат да използват и те моето стоене тук и да се снабдят със запаси от мас? Ще видя все пак, но нека да не се спира работата, а да се почне „Последният Абенсераж". За пианата телеграфирах, но никакви не се обадихте. Защо не ми отговорихте телеграфически? Ами ако се продадат избраните? Или ви се видяха скъпи по 2700 марки (netto 2500)? Добре съм.

Много здраве на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

73

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 13 юни 1918

Тате, преди няколко дни ви писах, че ме оперираха наново: отрязаха ми парче от горната вежда (с косъмчета) и я зашиха на раненото око като долна клепка; но още операцията не е довършена. Мястото, отдето отрязаха клепката, го съшиха, тъй че здравата вежда се вдига по-високо, наравно с ранената, която си беше вдигната. Всичко мина добре, само че все трябва да стоя в стаята, тъй като раната ми трябва да стои открита.

Виж с печатарите да се натъкми работата веднъж завинаги и да върви тъй, както е натъкмена. Издателството, ако е издателство, да бъде сериозно издателство. Защото много хора ми дават обещанието си, та да не отивам след това да им връщам обещанието. Д-р Кръстев дава 5–6 Ибсенови драми, които има готови. Намерете в книгите в килера една книжка от „Мисъл", 16-годишнина (1906), в която е печатано „Кога ний мъртвите се пробудим", и я имайте готова като №6; може би сам д-р Кръстев ще пише на адрес: Книгоиздателство „Везни", Ст. Загора (предупреди пощата!), или ще пише до мене: и ако може да се печата тъй, както е в „Мисъл" (без поправки) – печатай. Ще трябва, разбира се, да имаш предвид, че тази работа не ще е без хонорар – аз зная какъв. На печатарите кажи, че ще им намеря мас, само че сега, разбира се, не мога – когато изляза от стаята. Но работата да върви.

Сложи „Последният Абенсераж" под печат. Какъв е успехът на другите, за това не си писал нищо. Струва ми се, че не се постара да рекламираш рабо-

тата добре; видях само веднъж обявление. От работите, които са за ученици, пращай по гимназиите по 1 екземпляр (Боало напр.). Това сигурно не си направил. Поне до по-големите гимназии. Работата е веднъж да се *популяризира* името на „Везни“!

Писах: вижте у Танията д-р Петри за 1 пакет с работи за бати Колювата Тинка. Изпрати ми поне 200 марки назаем, тъй като дневните ми за новите 3 месеца се забавиха ужасно, а парите ми се свършват вече; затова на Цимерман не съм писал нищо.

Много здраве на всички
Георги

В №4 да се употреби кръгът и везните. И най-важното: внимавайте с печатните грешки, да се коригира по ръкописа!

Съхранява се в НБКМ.

74

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 20 юли 1918

Тате, днес получих 2 твои писма отпреди 10 дена. Няма какво да отговарям на тях, защото е безсмислено да дигаме само кавга, без да се разбираме, както трябва. Много голяма тревога дигаш и като че ли искаш да кажеш, че не искаш вече да ме видиш. Защо? Защото не съм искал да ми се дават съвети, ко-

ито не разбирам какво значат, и още по-малко разбирам защо ми се дават. Това като казвам, искам пак да си сложа моята точка, за да не си доставям излишни тревоги, за които нямам излишна сила и търпение, тъй като силата и търпението ми са необходими за други работи, по-важни от тази.

Днес е събота, но не ме оперираха – ще ме оперират идната събота; писах, че до 20 август, значи до един месец, всичко ще се свърши и ще се върна вече – направен. След 2–3 дена ще ми турят око вече. Остава след това челото – инжекция с парафин, защото не искам да ми чупят ребра за кост и т.н.[1], което ще трае кой знае колко.

След колета с песмет, който сте ми готвели сега, друг вече не искам, защото няма да ме свари тук.

Пращам за печатане една моя книга върху театъра[2]. Ще я печаташ само за мене, защото ми е потребно това – чакам театрална командировка след това, та тази книга е нужна като атестат един вид[3]. Ще я печаташ само в 200–300 екземпляра с външността на библиотека „Везни“, но не като № от библиотеката; цената да не е голяма, 1 лв. например. Внимателно и веднага; ако се е почнало друго, да се прекъсне и да се изпечата – бързо – тази книга, защото, както казах, потребна ми е, преди да се върна в България. Да няма грешка, да се внимава с чуждите немски и френски думи и имена.

Поздрав на всички
Георги

Книгата, разбира се, ще се пусне в продажба – не е „за мене само“. 200 екземпляра от книгата за театъра ще се разпродадат рахат, защото има много хора, които се интересуват от тази работа, има само 200 актьори в България.

Съхранява се в НБКМ.

[1] При раняването му на фронта Гео Милев получава многобройни рани. Най-тежката от тях е на главата. Част от черепа е била отнесен и мозъкът откъм дясната страна на челото е бил открит. Макар и да не е искал да се взема кост от реброто, за да се подплати челото, такава операция по-нататък е била направена. Рязано е от реброто, за да се повдигне вежда̀та. Но челото му над дясната вежда остава покрито само с кожа. Със спуснатия кичур коса Гео Милев е закривал тая част от челото си.

Заедно с челото е било отнесено и дясното око. Гео Милев е носел протеза на негово място. Притежавал е две протези. Едната сега се пази в къща музей „Гео Милев“, Стара Загора, а другата – в Националния исторически музей, София.

[2] Книгата излиза под заглавие „Гео Милев, Театрално изкуство“, №1 от Философско-критична серия „Везни“. Макар в книгописа да е отбелязано „1919“, тя е издадена фактически през 1918 г., както е обозначено на самата книга.

[3] Както се вижда от писмото, в Бераин Гео Милев много сериозно се е готвел за театрална дейност, с която е възнамерявал да се занимава в България. Книгата му „Театрално изкуство“ следователно не е плод на дилетантски занимания, а на „професионални“ интереси. Тя е трябвало едновременно да разкрие подготвеността му по театроведските въпроси, както и да представи неговата театрална естетическа програма.

75

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 30 юли 1918

Тате, получих завчера една сума от 2700 марки от Пловдив от някой си Лафчиев; разбирам, че са от Таня за пианото. Днес ходих пак да търся и да избирам пиано, тъй като първите, както е лесно да се разбе-

ре, не стоят. Намерих едно също тъй хубаво и евтино. Сега ще видим да се нареди въпросът с позволителното за износ, а то трае най-много; казват ми 2–3 недели. Значи пианото ще бъде изпратено оттук, когато си замина и аз. Ганю – кажи му – ще трябва да ми даде и една известна комисиона, тъй като не малко труд и бела е тази работа.

Получих и изпратените от тебе 504 марки.

Не са ме оперирали наново. Надявам се утре. Остават още 2 операции.

Много здраве на всички Георги

Съхранява се в НБКМ.

76

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 1 август 1918

Тате,

В отговор на писмото ти от 17. VII за библиотеката ще кажа следното: ще върви, тъй както аз я редя. От д-р Кръстев нямам още отговор за „Кога ний мъртвите се пробудим“ и може да не бъде №6, но после, когато е готов, може да се печата; тя е изчерпана и няма толкова много преводи, колкото си мислиш. Сега ще гледам №5 да се напечата. А за №6, ако няма друго, имам 2–3 мои готови работи. Не ги пращам, защото

докато пристигнат по пощата, аз ще се върна и ще ги донеса сам. Най-напред обаче да се печата моята книга за театъра, която изпратих и за която писах: веднага и бързо. Николай не може и няма да преведе „Тартюф“, а, от друга страна, не мисля да произвеждаме само учебни пособия. Ще видя, ако намеря друг преводач, добре.

Парите – 504, изпратени телеграфически, получих. Получих и 2700 марки от Лафчиев, Пловдив, за Ганювото пиано. Купих го и сега нареждам въпроса с изпращането му (позволението), което ще трае, както ми казват, дълго – 2–3 недели. Като не може по-скоро, ще се чака.

Вчера ми правиха нова операция (малка) – довършване на окото; остава сега само челото. Да видим дали ще свърши до края на отпуската ми (23 авг.)[1], когато се готвя да се върна. Но уж ще се свърши. Може да трябва да лежа малко в София до окончателното оздравяване, но операцията ще бъде направена.

Добре съм. Дневните ми още ги няма. Подадох 2-ри рапорт. Превеждам тук филми (кинематограф), да изкарвам пари за книги.

Много здраве на всички
Георги

Децата не са ли на баните?[2] Пратихте ли нов колет за юли? Повече не ща. Тинкините работи не са получени още?

Съхранява се в НБКМ.

[1] Отпускът на Гео Милев е продължен до следващата година.

[2] Чинакчийските бани, близо до Ст. Загора, където семейството на М. Касабов често е ходело на курорт през лятото.

77

До АНАСТАСИЯ КАСАБОВА – Стара Загора
Бераин, 8 август 1918

Драга мамо, твоето писмо получих завчера – всичко е много хубаво нагласено и парите си пращаш, но не вземаш предвид дали може да се вземе оттук това, което искаш, и дали може да се донесе там. Нали знаеш, че тук всичко е с купони? Аз не можах и не мога да си направя дрехи тук, та къде да донеса нещо там. А чадърите – как да ги изнеса? Пък и те не струват по 20–30 лв., а по 60–70 марки. Така че няма сметка. Ще видя все пак да направя, каквото мога, ако може. Аз все още съм с надежда, че ще се свърши всичко до 22 авг. – пък и нова отпуска не съм искал, тъй че не мога да остана повече тук и ще трябва да си дойда; затова трябва да се свърши всичко дотогава и ще се свърши. Остават ми още 2 операции. Утре ще ми правят едната, другата – на челото – след това, към 15. Може да трябва да стоя в София още малко, докато заздравее операцията окончателно, но тя ще се свърши.

За Ганювото пиано тате пише да било луксозно; а по-рано ми бяхте писали да не бъде голямо и луксозно. Впрочем луксозно ще струва много скъпо, около 4000 марки, затова ще бъде добро и това, което съм взел; то е малко (т.е. невисоко), черно, със свещи и много хубаво.

С поздрав
Георги

Колета още не съм получил. Също и изпратените 200 марки.

Съхранява се в НБКМ.

78

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 10 август 1918

Тате, получих ти днес писмото от 21-ви, в което разсъждаваш де си харча парите; работата беше там, че дневните ми за новите 3 месеца не идваха, но най-сетне дойдоха – едва завчера, след като подадох II рапорт. Получих днес и последния колет с пеметите, които са много хубави, маслото, сладкото и ябълките, някои от които са развалени. Днес не ми направиха никаква операция, но идната неделя ще ми правят едно след друго 3 операции (в понеделник, сряда и събота), тъй че до 16 ще се свърши всичко, значи ще мога да си замина на 23. Всички операции и тези на челото, които ще се правят сега, ще бъдат все с местна упойка. На вежда̀та ще ми се тури хрущялче от долно ребро, а отгоре мас. Веднъж само да се свърши, че ми е омръзнало да стоя в болници – и тук пък...

За №5 мисля, че нямаше нужда да се пита цензурата, тъй като то е литературно произведение, а не политическо. Пък впрочем, както писах, преди това ще се печата моята книга, която пратих на 22 юли (за театъра). За №6 ще видим, ще се намерят работи. Каква конкуренция в избор имало? От моя по-добър избор здраве!

Пишеш за 4-тия колет; отговорил съм, че съм го получил отдавна и съм го изял. На мама надали ще мога да взема нещо.

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

79

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 16 август 1918

Тате,

Завчера (сряда) ме оперираха наново. Това бе първата голяма операция. Срязаха ми гърдите и извадиха ребров хрущял за повдигане на вежда̀та. След това ще се изпълни челото с мас. Боли – на гърдите, но ще мине. Само че няма да мога да се върна на 25 т.м., както смятах. Ще ми се дадат още 3 месеца отпуска.

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

80

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 21 август 1918

Тате, писах ви преди 1 неделя, тъкмо когато ме бяха оперирали – колкото да знаете, че съм опериран и че няма да си дойда, както бях писал. Отпуската ми ще се продължи с още 3 месеца. Направиха ми сега 1-вата голяма операция: срязаха гърдите, взеха хрущялно ребро, което сложиха във вежда̀та, за да се издуе. Мястото над вежда̀та ще се запълни с мас. Тази операция беше болезнена – болката е в рязаните ребра. И досега съм в легло и не мога да се движа. Всяко движение ми причинява болка.

Но ще мине, разбира се. Пък и в I дни се появи отичане и загниване (вследствие кръвотечението), та ми посбута докторът раната (на гърдите) наново и я изчисти. Мина. Тези дни сигурно всичко ще мине. Важното е, че в главата нямам никакви болки и усложнения.

Много се бяхте разтревожили за покупки. А отде и как ще ги взема – хич не мислите! Хем всичко да било вълнено! Ами купони защо не пратите? И как ще ги изнеса оттук? А пък на Димитра все донасят... може, хем и за 100 лв.! Чадърите струват по 50–70 марки. Също и другото е скъпо. Да не мислите, че тук е яма. А на панаира в Лайпциг ще ида друг път. Как ти идат такива на ума? Но както и да е – ще видя какво може. Днес ми паднаха някои работи контрабанда на ръка и т.н. Парите изглежда да са дошли – имам известие от банката, но не мога да ида да ги получа.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

81

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 24 август 1918

Тате, от вас писма вече не получавам, тъй като си мислите сигурно, че ще си дойда. Но писах ви, че оставам още 3 месеца. Операцията, която ми се направи преди 10 дена на челото, премина добре – боли ме още, разбира се (ребрата), и лежа, но след 2–3 дена ще стана вече.

Какво стана с печатането? Не се ли е почнало още? Да излезе №5, че оттам нататък ще се нареди вече, 6, 7, 8 и пр. са готови. Много пречи и това, че не съм в България. Но ще се нареди.

Не забравяйте да ми изпратите веднага моя екземпляр „Богомилски легенди“ (не новото издание!)[1], но препоръчано и бързо.

С покупките пак искам да ви намаля големите надежди отведнъж, за да не се сърдите после; но пак ще видя какво може да се направи.

За септември ще може пак да ми се прати колет, ако има какво.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Богомилски легенди“ от Н. Райнов излизат в първо издание през 1912 г.

82

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 1 септември 1918

Тате, сигурно сте получили вече писмата ми, с които ви съобщавам, че ми се направи главната (голямата) операция и че ще остана тук още 3 месеца. До днес (от 14.8.) още лежа в легло и не мога да стана – боли ме мястото, отдето ми извадиха реброто. Но след 3–4 дена сигурно ще стана вече.

За Ганювото пиано: не можело да се издаде от нем-

ските власти позволително за износ, тъй като българското финансово министерство забранило вноса; затова трябвало да се издейства от нашето финансово м-во позволително за внос, което да ми се изпрати тук, и тогава ще стане; ако може да се издейства позволително оттам. Опитайте. Ако не, ще взема парите обратно. Може би да трябва от Дирекцията – осведомете се от финансовия началник. Но ако е от Дирекцията, да не се помисли в право да обремениш Николая. Ганю да си бере грижата – чрез свой човек в София. Пианото е купено и ще се прати на твое име, затова позволителното от министерството трябва да бъде на твое име.

Пратих 4 страници допълнително към книгата за театъра – разбира се, ако не е отпечатана цяла; ако е отпечатана, значи свършило се е и 4 стр. ще артисат.

С поздрав
Георги

Пианото е от фирмата Krause и има №11576/4140.

Съхранява се в НБКМ.

83

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 2 септември 1918

Тате, вчера писах за Ганювото пиано, а днес повтарям за по-сигурно. Немските власти не издават разрешение за износ, тъй като вносът в България бил

забранен от нашето финансово м-во. Затова трябвало оттам (от м-вото) да се издейства разрешително за внос, което да ми се изпрати тук, и тогава щяло да се издаде разрешително оттук (за износ). Затова Ганю да види, ако може да се издейства разрешително за внос (от София). То трябва да бъде на твое име (М. Касабов, Ст. Загора), защото на твой адрес ще се прати (е купено) пианото. Ако не може да се издейства нещо оттам, ще си взема парите обратно и Ганю ще остане без пиано.

Мисля, че трябва да използваме случая да си доставим оттук книга[1] (дори и за продаване), и ще видя за тази работа, когато стана тези дни от леглото. Но ще трябва да можеш да ми изпратиш пари, които ще са голяма сума (чрез немската банка, Deutsche Bank в София). Парите (500 марки) получих.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Става дума за хартия, която Гео Милев разговорно в писмото нарича книга.*

84

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Берлин, 12 септември 1918

Тате, първото ти писмо от 2.9. получих тази сутрин. Много късно сте получили първото мое писмо от 16.8. (операцията беше не на 16, а на 14). След това ви писах още няколко писма. Писах главно за Ганювото пиано, че не позволяват оттук износ, защото вносът у нас е забранен. Пратих на 28.8. 4 страници допълнение към „Театрално изкуство“, но щом, както пишеш, е било вече готово за печат и не сте получили новия ми ръкопис (допълнителния) – значи не ще сварят тези 4 страници и, както писах, ще артисат, т.е. ще мине без тях, и книгата ще остане тъй, както си беше по-рано.

За цензурата: хич не трябваше да се пита, защото „Червен смях“ е художествено произведение, а старозагорските дъртели не разбират от такива работи, а само от писма. Можеш да се обърнеш към Главната цензура в София, но във форма на оплакване. Няма защо да пращаш ръкописа. Ще кажеш само: това и това художествено съчинение. Те, ако разбират, трябва да го знаят. И ако не са като старозагорските – ще позволят. Пращам препоръчано №6. Отзад на корицата ще напечаташ тъй: Библиотека „Везни“ №1, 2, 3 и пр. и какви са книгите; после №5 „временно забранен от цензурата“, без да пишеш каква е книгата. Това ще е реклама малко нещо, защото е любопитно.

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

85

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 14 септември 1918

Тате,

Завчера получих първата ти картичка и отговорих; писах, че изпращам – и пратих веднага препоръчано ръкопис за №6. Вътре при ръкописа са приложени наставления за печата, но повтарям ги пак накратко: книгата е малка (2 коли), затова трябва да се разпростре, за да стане 3 коли. И то така: всяка ръкописна страница представлява отделна глава и почва на нова страница; но при печатането почва не в началото на страницата (отгоре), а в средата на страницата; ако е малка главичката, каквато има, ще заеме 1 страница, ако е голяма 2 страници. Първата глава (почваща с многоточие и малка буква) ще заеме 1 страница (не от средата, а отгоре да почва), а следната страница ще се остави празна. Въобще наборът да бъде красив. Печатай 1000 или 1500 (както искаш). Ще има успех, като напр. „Рози би трябвало...“ Но да се икономисва книгата[1], защото ще следват обемисти книги (300–400 стр.).

Плати на Ив. х. Христов за ръкописа му, който ще запазиш, под предлог „засега“ 100 лв. Кога да е „Червен смях“ ще се печата, тъй че не губим нищо. Аз все още лежа, бавно върви оздравяването.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.
[1] *Има предвид хартията.*

86

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
Бераин, 21 септември 1918[1]

Таме,

Получих днес писмото ти, с което ми съобщаваш, че сте получили II ми писмо от 31.8; много бавно ги получавате. От религиозните мисли, в които си се впуснал в тази карта, разбирам, че много сте се уплашили и сте си помислили кой знай що за тази ми операция. Аз и досега лежа и не мога да стана, но другояче не може: мястото, отдето ми е изваден ребро, е рана, която трябва да оздравее, а рана не здравее тъй бърже, има, разбира се, и температура; освен това раната ми е отворена на слабо, чувствително място – между гърдите (белия дроб) и стомаха, та ми пречи на дишане, кашляне, движение и пр. (т.е. боли ме). Но всичко вече мина, след няколко дена се готвя да стана вече от леглото – болки вече почти нямам.

Друго: 1-во. От книгата, която изпратих за №6 (Рилке), да се отпечата един хубав екземпляр, на дебела хубава книга или ако няма – на тънка рисувателна; корицата да бъде от попивателна като на Маларме, ако има още от същата. 2-ро. Не забравяйте да ми пишете за Тинкините работи получиха ли се. 3-то. Печатай №5, без да питаш цензурата – нали цензура за художествени произведения няма? Това е художествено произведение! Печатай! „Червен смях“ и без това съществува на български; какво ще го забраняват сега идиотите?

Получих „Богомилски легенди“. Внимавайте с печатни грешки, сравнявайте с ръкописа!

С поздрав
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Годината и датата са по пощенския щемпел.

Писмото е написано на илюстрована картичка с репродукция: E. A. Harta: Der Maler Egon Schiele. Aus dem Egon Schiele – Heft Aktion. (Е. А. Харта: Художникът Егон Шиле. Из книжката на „Акцион“, посветена на Егон Шиле.)

Към репродукцията има приписка с ръката на Гео Милев: „един модерен немски художник: Шиле“. За същия този художник Г. Милев пише кратка бележка в сп. „Везни“, год. I, кн. 3, стр. 72.

1919

87

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 23 март 1919

Тате,

Тук пристигнах завчера, 21-ви сутринта. За завръщането си ви телеграфирах от Видин и сигурно сте получили вече това известие. Оттука не съм ви се обадил още, тъй като смятах да дойда към вас тези дни, обаче имам да уреждам тук известни работи, за които ще разправям, като си дойда, и затова оставам тук още за няколко дена – може би, във всеки случай, да замина още в сряда-четвъртък за Ст. Загора. Но може да се забавя и повече. Сега съм настанен в болницата училище „Т. Минков", клон от Александровската болница, колкото да бъда в болница (както искам и аз по съображения по въпроса за парите); операции няма да ми правят никакви, а ще имам само някакво лекуване с „виолетови лъчи" – лекарят ми е д-р Станишев, който е бил и в Стара Загора при д-р Козаров. Впрочем за това ще разправям, когато си дойда. Аз съм засега много добре и няма какво да се грижите за мене – ако не се върна, преди да получите това писмо. Да ви съобщя и това, че съм тръгнал от Берлин на 1 март, значи пътувал съм 20 дена – с почивка в Будапеща, Оршова и пр. Пътувахме (210 души българи) с български параход от Оршова до Лом. За всички други въпроси, важни и неважни, ще говорим впрочем, когато си дойда. Тъй че довиждане.

Много поздрави на всички
Георги

P.S. Научих се за вас, че сте всички живи и здрави – както и аз – затова няма какво да се грижим едни за други.

Съхранява се в НБКМ.

88

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 17 април 1919

Тате, тъй като работата не ми позволява да си дойда там за Великден, ще остана тук, макар че ми се иска да бъда там. Обаче вижте, дано ми изпратите някои от великденските особености, защото тук май всичко е по-малко и няма го. Също тъй – да ми изпратите, ще повторя пак, свидетелството[1]; ще го чакам идната седмица. Изпратете ми гребенчето и ножчето, които съм забравил там, ако може и шишето за топлия чай, моя ковьор, плата ми и 2 екземпляра от Рилке[2]. Още и рисуваната гаванка в приемната под разпятието (жената с червеното було). Искам всичко това, тъй като няма да мога да се върна скоро към Ст. Загора. А от новия плат искам да си направя поне 1 ново палто. Много здраве на всички за Възкресение Христово.

Георги[3]

Не е ли добре да се рекламира библиотеката пак?[4]
Писах и дано сте ми получили вече „Елга“ от Хауптман[5], издание на Бакалов.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Г. Милев е искал да му пратят вула за венчаване, за да встъпи в законен брак с Мила Керанова.

[2] Райнер Мария Рилке, „Повест за любовта и смъртта на корнета Кристов Рилке", преведена на български от Г. Милев и издадена от книгоиздателство „Везни" като №6 от библиотека „Везни".

[3] Подател: Г. Милев, София, Цар Самуил 14.

[4] Отнася се за библиотека „Везни", издавана от М. Касабов в Стара Загора и редактирана от Гео Милев.

[5] „Елга" – драма от Герхарт Хауптман, превел от руски Ж. Финчев, издава Г. Бакалов, Ст. Загора, 1909.

.

89

До АНАСТАСИЯ КАСАБОВА – Стара Загора
София, 29 април 1919

Мамо,

Днес получих Гининото писмо, а също тъй и пратените книги. Очаквам свидетелството, без което не може. Ако ти го донесеш, добре. Само че: да предупредя още веднаж: ако (може би) ще идваш с недобри намерения[1] и други такива, по-добре хич недей идва. Ако ли не – т.е. ако дойдеш като майка на сватба – добре дошла! Толкоз казвам и разбирайте ме добре. Друго: сваковата работа с пенсията си върви по каналния ред, но, както обикновено, бавно; заявлението му е постъпило в края на март.

Ако дойдеш, телеграфирай.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Гео Милев се е страхувал да не би майка му да дойде, за да го разубеждава да се жени за Мила Керанова. Това са „недобрите намерения“.

90

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, началото на май 1919

Тате, на твойто затворено препоръчано писмо няма какво да отговарям, или по-добре – би трябвало с нищо да не отговарям, тъй като всичко в него са празни приказки[1], с които нямам никаква работа, които не ми влизат в работа. Ти говориш, както винаги, много и за много работи, работи обаче, от които не разбираш нищо, за които нямаш никаква ясна представа. Ако мислите, че театърът е позорене за вас – на добър ви час! Така може да говори само... Също тъй и за футуризма; ти какво разбираш от това, видял ли си футуристически картини, като се произнасяш за тях? И т.н. Всичко, което си надраскал в писмото си, е нищо друго освен – нищо! Приказки на вятъра! Престанете най-сетне да ми се месите в работата, от която нямате хабер. По-добре побързайте да направите онова, за което писах и повтарям – свидетелството.

Много здраве
Георги

Може да ме сметнете пак за много лош син, щом като не се разтревожвам от вашите „тревоги“, но – тъй си е: безсмислени и излишни, за мене те са само смешни.

Свидетелството да ми довтаса телеграфически или поне с първата поща. Иначе –

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Празните приказки“ се отнасят вероятно за упреци на бащата заради ранната му женитба с актрисата Мила Керанова, както и за модернистичните му увлечения.

91

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 15 май 1919

Тате, това, което писах онзи ден за „Китайски новели“, които да се слеят с „Китайски легенди“ (№7)[1], се потвърждава – т.е. ще печаташ само „Кит. легенди“, тъй както ти ги дадох. Впрочем, ако се печата нещо, сега се печата „Манфред“[2] и има още време. Към „Легендите“ смятам да прибавя и няколко илюстрации (китайски гравюри), които ще трябва да се цинкографират; тъй също и №8: Едгар По[3], ще съдържа един портрет; за тези цинкографии трябва да ми пратиш пари: около 300–400 кв. см Х 25 стотинки (= 100 лв.). Прати ли на Стефана книги? Той още не е дошъл да прибере оставените при мене, ако си му писал за това, пък и аз не съм го срещнал. За преводите, които трябва да откупя или да поръчам, трябва да ми депозираш известни суми за хонорар.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Двете въпросни работи излизат в една книга („Китайски легенди и новели“, превели М. Димова и В. Бояджиева) като №8 от библиотека „Везни“.

[2] „Манфред“, драматическа поема от лорд Байрон, превод в стихове от английския оригинал на Гео Милев, е излязла като №9 от б-ка „Везни“.

[3] Едгар По, „Избрани поеми“, издава книгоиздателство „Везни“ като №1 от серията „Книги за библиофили“. Разкошно издание, украсено с лика на Едгар По от френския художник Феликс Валотон и една цветна илюстрация на „Гарвана“ от Николай Райнов. Превод на Г. Михайлов.

92

До АНАСТАСИЯ КАСАБОВА – Стара Загора
София, 23 май 1919

Мамо,

Излезе, че ми е потребно и кръщелното свидетелство[1]. Затова вижте да ми го изпратите веднага препоръчано. Ако искаш да дойдеш, пиши ми, за да ти телеграфирам точно за датата. Ще бъде във всеки случай другата неделя, след една неделя, но кога точно, не се знае. Зависи от това кога ще получа кръщелното свидетелство.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Сватбата на Гео Милев е станала на 13 юни 1919 г. Кумувал е артистът Никола Икономов.

93

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 31 май 1919

Тате, току щях да отивам да нося някои от преводите си на други и получих писмото ти с кръщелното свидетелство. Не е работата там, че не можем да се споразумеем с писма, но че въобще не можем да се споразумеем и разберем. Онзи ден ми повръщаш преводите и ми пишеш едно, а сега – друго. Затова – да си поставим ясно и категорично въпроса и да си отговорим положително: да или не; ще вършим ли някаква работа, или ще сложим точка на всякакво издателство и пр. Ако ще продължаваме работата на „Везни“, трябва да ти кажа следното: 1-во. Мострите от цветна хартия, които ми пращаш, не стават за нищо; то е хартия за корици, но не и за печатане. 2-ро. В такъв случай – няма да започваме никакви „Прочетни библиотеки“, а трябва (ако може и ако искаме) да продължим библиотека „Везни“. 3-то. Никакви правописни и пр. речници не мога да сглобявам; защото не ми е то работа и защото няма нужда от такива (има и у „Глобус“[1], и у Паскалев[2]). 4-то. Трябва да се разберем по въпроса за хонорара: ако тук плащат повече, никой няма да се съгласи да ти превежда за 30 и 50 лв. кола; това беше едно време, но не и сега. Тук плащат средно по 100 и най-малко по 80 лв. кола от 32 малки страници; така че мога да намеря преводи само на тази цена – между 80 и 100 лв. за кола. За стихове по 50 стотинки на стих (така пазарих за Хайне[3] – 350 лв. всичко, 30 стихотворения – 500 стиха, реда). Така че трябва да си направиш тази сметка и да ми предоставиш да намирам преводи на тази цена (80 до 100 лв.), като смятам, че нашата кола е по-малка (и по-едър шрифтът, а не гъст като Паскалевата напр.). 5-о. Цената на книгите можеш и трябва да повишиш, тъй като хартията ни е

по-хубава от хартията на другите издатели и тъй като неотдавна Атанасов[4] напр. пуща в продажба Шопенхауер[5] от размер 3 коли за 5 лв. Така че нашата кола би трябвало да бъде най-малко по 90 ст. – 1 лв. Значи: „Манфред“ – за 4 лв., Хайне – за 3 лв., „Китайски легенди“ (3 коли) – за 3 лв., и пр. Ако ти се вижда, че на такава цена книгите няма да вървят, можем да намалим формата наполовина, т.е. да стане колата двойна по 32 стр., за да изглеждат книгите по-дебели. Но не бих препоръчал това менене на формата.

Така че, виж и разпореди за продължаване на библ. „Везни“ и при пълно съгласие с това, което ти изложих тук, отговори ми телеграфически с едно „да“, за да зная да не си давам преводите другаде. За моя хонорар лично ще гледам да се задоволя най-малко със 100–120 лв. Не мога да пропусна да не ти възразя на последната забележка в писмото ти: че ако не уредиш тази работа (за която пишеш), не знаеш какво бих направил при тази скъпотия. Много се грижиш за мене, а това не ми е потребно. Ако не дам преводите си на тебе, искат ми ги отвсякъде и имам дори две предложения за „Хамлет“[6]. Паскалев ми дава по 200 лв. на кола за него, т.е. всичко 2000. Получих 500 лв. за „Манфред“. Ще чакам отговора ти за продължението на работата ни.

Много здраве на всички
Георги

Печата ли се „Манфред“?
Отговори за всичко незабавно.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Книгоиздателство на Захари Футеков.

[2] Александър Паскалев – известен книгоиздател.

[3] Хайнрих Хайне, Избрани песни и романци, превод на Гео

Милев, издание на книгоиздателство „Цвят“, 1919.

[4] Стоян Атанасов – книгоиздател.

[5] Артур Шопенхауер, „Що е човек, любов, смърт?“, превод на Н. Райнов.

[6] У. Шекспир, „Хамлет“, трагедия, превод от английски на Г. Милев, издадена през 1918 като №1 на библиотека „Везни“.

94

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 2 юни 1919

Тате, колета получихме; получих също и писмото, с което ми съобщаваш, че пращаш „Манфред“. Защо се забави работата досега? Много дълго. Какво става с „Китайски легенди“? Напечатано ли е нещо от тях, или не? Трябва да се работи бързо. Днес пратих още 1 (само 1, а не 2, както бях писал) новела, която ще се прибави към другите – последна поред. Стриндберг[1] щях да изпратя досега, но от завчера съм болен – настинка и гърло, та не мога да работя. Ако не утре – вдругиден ще го пратя заедно с клише: портрет. Той ще бъде 6-7 коли. Само че да се работи по-скоро. Ако съм добре утре, ще подам рекламата.

За хартия: писах да купиш от хартията, която ми беше пратил за образец. Тя ще ни служи за „Книги за библиофили“[2]. 2-ро. Не можеш ли взе за библиотека „Везни“ от хартията, на която бяха коректурите на „Манфред“?

Много здраве на всички
Георги

Утре ще ключа пазарлък за Едгар По[3].

Съхранява се в НБКМ.

[1] Август Стриндберг, „Мъртвешки танц“, II книга от избрани драми на Стриндберг, №11 на библиотека „Везни“. По същия превод той поставя драмата на сцената на Народния театър.

[2] Наред с библиотека „Везни“ Гео Милев започва луксозни издания „Книги за библиофили“, от които излизат няколко номера.

[3] Гео Милев се договаря с известния преводач на западните символисти Георги Михайлов да преведе поемите на Едгар По. Излизат като №1 на „Книги за библиофили“.

95

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 5 юни 1919

Тате, в отговор на твоя отговор относно продължението на „Везни“ няма какво особно да ти кажа; само това: че не трябва да ми се бъркаш в редакционната работа, т.е. ще печаташ всичко, което ти препоръчвам аз, и няма да ми препоръчваш ти това, което си си поставил на ум. Аз зная най-добре какво трябва да се печата, за да се закрепи библиотеката. Засега никакъв „Тартюф“, защото той трябва да бъде в стихове; също тъй и „Шильонският затворник“. А „Китайски легенди“ + приложение „Китайски новели“ ще печаташ като №8, „Манфред“ №9, а №7 ще бъде или една драма от Стриндберга (I от „Избрани драми на Стриндберг под редакцията на Г. Милев“), или Едгар По, ако не провърви работата с „Библиотека за библиофили“, за която ти писах. Обаче: пиши как стои въпросът с печатането, печата ли се №9 „Манфред“? Щом се съгласим за работата, няма да си давам преводите другаде. Но трябва да се съгласим тъй, както каз-

вам аз, а не да предлагаш това и онова.

Поздрав Гео

„Шагреновата кожа“[1] ще започне да се превежда сега, не е готова. По-рано ще бъде готова „Поява на живот“.

Съхранява се в НБКМ.
[1] Шагренова кожа – роман от Балзак. Не е издаван от „Везни“.

96

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 7 юни 1919

Тате, получих „Манфред“. Защо няма на корицата и „София“?[1]

Пазарлъкът за Ед. По възлиза общо на сума 3400. Хартия намерих отделно: грапава канцеларска, която ще получа (надявам се) по 55 лв. топа, 400 листа. Печат: за кола 8 страници 280 лв. = 1680; за цветните клишета (печат и хромова хартия) 400 лв.; за корица мека (но оригинална), черна – 295 лв. Клишетата мисля, че ще струват около 300 лв., т.е. всичко 3400.

Телеграфирах сноши за още пари, поне 1000 лв. Цените на печатницата (Придворната) са същите, които получава акционерът Ал. Паскалев; управителят на Придворната печатница ми е приятел[2]. Хартията струва 660 лв.

Обявление за „Манфред“ не съм дал, понеже не стигат парите.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Макар книгоиздателство „Везни“ да е действало от Стара Загора, където са се печатали и книгите, Гео Милев е имал амбициите изданията му да имат не провинциален, а столичен облик.

[2] Управител на Придворната печатница е бил Борис Анев, познат на поета от Германия.

97

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 12 юни 1919

Таме, получих отворената ти картичка от вчера. С нея ти ми съобщаваш, че си получил I повърната коректура; аз изпратих и II; III не съм получил още. Ще забележа пак: „I действие“, „II действие“ и пр. трябва да бъдат без изключение на отделна страница, а не както ми беше изпратил „II действие“, напечатано на страница, върху която има няколо стиха от I действие[1]. Това е невъзможна и некрасива икономия. По никой начин подобно нещо!! За „Хамлет“ – може и добре е да се сменят кориците. Обаче дали е добре да се пише „II издание“ при грешките на I изд.? А цената да не се увеличава повече от 5 лв. (вм. 4), защото инак може да не се похарчи. Тъй мисля. За „Библиотека на библиофилите“ не съм намерил хартия, но ще потърся още. Цената ще зависи от цената на хартията. Аз съм на мнение да не дирим печалба от нея, а – само за реклама. Парите си ще изкараме, разбира се. И ще се продаде скоро, сигурен съм. Хонорари няма да плащаме за това хубаво издание – уговорих. „Манфред“ не можеш да пуснеш още сега, преди да се дигне възбраната.

Георги

Телеграфирах вчера да дойде мама. Дали ще дойде?

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] Тези наставления вероятно се отнасят за „Опиянение“, трагикомедия в 4 действия от А. Стриндберг, която се печата по това време от издателство „Везни“.

98

До НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ
София, 20 юни 1919

Драги Николай,[1]

Защо да не признаем, че дори и ний, които сме познали вече образа на абсолютното изкуство, сме били някога увлечени и запленени в сантименталния свят на романтиката – в сантименталната поезия на Хайнрих Хайне; някога: в отдалечените години на ранното юношество, когато жадното сърце застава неотклонно върху единствения път на изкушение – да бъдеш влюбен. Поезията на Х. Хайне е била винаги сантиментална съблазън за мечтателни юноши – още повече че тази поезия е примесена с любопитните скокове на остроумието и хумора. Обаче този хумор – знаменитата до популярност ирония на Хайне – нали тя не е прекрачила нито веднъж обикновената лекота на съвременните хумористични листове, не е дораснала нито веднъж до размерите на един ироничен мироглед на презрението? У Хайне няма горчивина; въпреки изобилието от „сълзи, въздишки и скърби“ – неговата поезия е сладка като всяка сантиментална романтика. Една сантиментална безстилност. Обаче –

утеха за влюбените мечтатели и любителите на лековерното остроумие.

И как да не бъдем увлечени от лекотата на тази поезия – някога, когато дори и онзи, в когото сме вплитали всичкото свое доверие на ученици, Пенчо Славейков – увенчаваше пред нашите очи образа на Хайнрих Хайне с привлекателната заря на своето непростимо заблуждение. Защото лириката на Хайне, тъй близка още до примитивната наивност на своите извори – немската народна песен, – далеч не е това, което е лириката на някой друг от немските романтици; нито Хьолдерлин, нито Брентано, нито Новалис, нито Ленау, нито Щорм дори. Хайне е само един сантиментален лекомисленик – нещо като бюфон в поезията. Той лъжеше света със себе си, излъга и лъже и до днес, че е роден на самия „праг на новия век", т.е. 13 декември 1797 г., а така също излъга света, че той – Хайне – е един лирически поет от първа степен. И как да не вярваме на тази лъжа, когато под нея се подписваше и онзи, когото бяхме избрали за учител – Пенчо Славейков?

Днес обаче ний знаем и вярваме това, което казва Стефан Георге: Шилер и Хайне са незначителните немски поети; знаем и вярваме дори и това, което ни казва виенският критик Карл Краус в своята книга „Хайне и последиците": че Хайневата поезия е началото на днешната европейска журналистика, на днешния репортьорски стил. Затова книги като тази на Карл Хенкел „Die deutsche Dichtung seit H. Heine"[2], които поставят Хайне като начало на цялата нова немска поезия, са само плод на едно журналистическо схващане на поезията.

Но нали, драги Николай, ще се съгласим, че ако Хайне притежава някакви качества на добър поет, те не лежат в неговата любовна лирика, а в неговите неоценени *балади*, които са едни от най-хубавите в немската романтика, една от които си превел и ти.

Баладите на Хайне – доволно лирични като балади – биха били единственият оправдан избор от неговата лирика. Но защо да отнемаме една от радостите на нашите мечтателни гимназисти? – каквато радост ще бъде тази книга избрани стихотворения от Хайне.

За мене, Николай, беше твърда нужда да изкажа пред тебе това свое извинение, преди тази книга да изпълни своето предназначение – книга за младежта.

Твой
Гео Милев

:

[1] Хайнрих Хайне. Песни и романци. На български от Гео Милев, София, к-во „Цвят“, 1919“. Това „писмо“ няма лично-епистоларен характер. То е предговор към книгата и е предназначено не толкова за приятеля Николай Лилиев, колкото за читателите. Оттук и неговият стил.

[2] „Die Deutsche Dichtung seit H. Heine“ (нем.) - „Немската поезия от Х. Хайне насам“.

99

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 26 юни 1919

Тате,

Аз очаквам от тебе пари, за да сключа пазарлък с Придворната печатница за Ед. По, а ти пишеш послания – дълги и широки, пълни със съмнения и сметки, като че ли се боиш, че ще те изиграя. Аз казах на мама главното и тя ти го е предала. Няма какво да

ти пращам образец от книгата – защо е нужно това? Щом аз я харесвам, значи хубава е. Дебела като тази отворена картичка (разбира се, не е картон), бяла с кремав оттенък, 56/76, т.е. от 1 лист – 2 коли; колата ще бъде (хартия и печат) по 400–450 лв. Какво повече? Трябва да имаш доверие и да знаеш, че сам аз ще гледам да излезе всичко по-евтино, най-много до 3000 лв. Затова трябваше веднага да ми пратиш пари. Телеграфирам ти днес да ми пратиш предварително за тази работа 800 лв. Дано ги пратиш, ако не: след получаването на настоящето прати ги веднага. Не трябва да се губи време, защото книгата (хартията) в Придворната печатница е в ограничено количество и може да изчезне. А трябва непременно да почнем „Книга за библиофила“.

Още не съм получил ръкописа на другите 2 китайски новели, но чакам го днес-утре.

Георги

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

100

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 28 юни 1919

Тате, получих записа от 1000 за Едгар По. Книгата носи заглавие: „Поеми от Едгар По, на български от Юрий Михайлов“. Цена не мога да ти съобщя. Защо ме питаш за такава? „Китайски легенди“ (№8) ще излязат 4 коли (4 лв.), а „Опиянение“ (преводач няма да се пише на афиша) – 6) 6 1/2 коли.

Може да пишеш на афиша „I книга от избрани драми на Стриндберг“.

Много здраве
Георги

Ед. По ще бъде 3 коли, но ще струва повече от 2100 лв. с подвързията.

Съхранява се в НБКМ.

101

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 3 юли 1919

Тате, получих изпратените циркуляри и пликове. Пликовете обаче са ужасно безвкусни! Какви са тези великански букви? По-добре е да напечаташ нови. Изменил си края на писмото тъй, че е добило всецяло търговски характер; а аз имах намерение то да служи за пращане и на книжари, и на писатели като покана. Разбери от това, че всичко трябва да се печата тъй, както го давам аз.

С Ед. По не съм направил нищо, тъй като хартията, която намерих в Придворната печатница, се е свършила; хората са напечатали на нея акции. Причината е твоето дълго и фатално двоумене, поради което не ми прати парите веднага след като ти е казала мама. Всичко беше на сметка: и качество, и цена. Ще подиря по складовете. Ако не намеря, ще печатам на дебели листове канцеларски формат (8 стр. кола). Пак ще бъде добре. Ясно е, че не можем да се

откажем, след като сме вече обявили в каталога. Днес ще дам обявленията във вестниците. Друг път не обременявай мене с тази работа, а Стефана[1].

С поздрав Георги

Писмото се съхранява в НБКМ.

[1] Стефан Стефанов – син на пътуващия книжар Спас Стефанов, който е помагал на Гео Милев и баща му в разпространяването на библиотека „Везни“.

102

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 8 юли 1919

Тате, днес ти изпратих препоръчано, 1-во, ръкописа на „Опиянение“ и, 2-ро, клише: портрет на Стриндберга. Но не зная до де сте стигнали с печата на „Китайски легенди и новели“. І кола получих и повърнах. Съмненията ти относно изпратения ръкопис от новелите (само 1) са неоснователни: пратих една само и толкова ще бъде. Тя ще бъде на последно място в книгата, т.е. прибавена просто към другите. Никакви вътрешни подразделения на „легенди“ и „новели“; всичко е едно, общо: „Легенди и новели“. Затова при коректурата на първата кола изхвърлих печатаното „Китайски легенди“.

Друго: всяка легенда или новела да почва на нова страница! Нужно е за по-красиво и за да стане книжката по-голяма. Само че работете всичко по-бързо! Няма защо да се забавя работата със „Сребърното звънче“[1], което не съм получил. Трябва да гледаме да изкараме наведнъж повече книги. Писах и повтарям: хубава-

та хартия, която ми беше пратил за мостра, купи я!

Тук няма по-хубава. Ед. По се започна днес (нареждането). Цената му ще бъде 7 лв. Ще пиша по-подробно.

Георги

Ако не си пратил парите – веднага. Телеграфически!

Чакам парите за Ед. По. Трябват, за да купя хартията.

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Стихове за деца от Паула Демел.*

103

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 10 юли 1919

Тате, вчера ти писах подробно в отговор на последната ти отворена карта, а тази сутрин получавам телеграма, с която ми съобщаваш, че не си съгласен със сумата 280 лв. за 8 стр. Такива са цените тук – никъде не работят по-евтино. Аз нямам никакви основания да мисля, че съм измамен, напротив: печатницата смята plus това и 5% увеличение, когато издателят сам си доставя хартията, а това на мене не е сметнато. Нещо повече: сега тук всеки ден печатните цени се увеличават, след 3-4 дена ще бъдат увеличени още с 20%. Така стои тази работа. А 280 не е скъпо още и за това, че е петит, 40 реда на страница.

Но не е печатът, който ще хвърли сумата, а илюстрациите – клишета и отпечатване на хромова хартия. Писах ти вчера, че ще видя за литография, но не излезе,

понеже имат много работа; впрочем клише е по-хубаво.

Според последната ни сметка ще ни струва екземплярът по 4,62. Цена 7–7,50 Ед. По може спокойно да понесе. 800 дори 1000 екз. не са никакъв риск. Ако ти се вижда скъпо 280 лв., можеш да възразиш само едно: че не бива да печатаме при тази скъпотия; обаче, както казах толкова пъти, трябва! Трябва за реклама на самото издателство.

Впрочем нищо не рискуваме, а за достигане на рекламната си цел трябва да печатаме тази книга. Подписал съм условие с Придворната печатница срещу предплата 600 лв. Трябват ми сега пари, за да купя хартията.

Георги

Смятам, че може би всичко ще излезе 5 коли по 8 стр., а не 6, т.е. по-евтино. Знай, че ми е известно как печатат други издатели.

Съхранява се в НБКМ.

104

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 11 юли 1919

Тате, получих днес писмото ти, в което се ужасяваш от скъпата цена на печата. Вчера аз ти писах по този въпрос и повтарям днес, че не мога да предположа нито грешка, нито изиграване от страна на Придворната печатница. Така си е. Скъпо не скъпо, както ти съобщих, аз съм свързал условие за тази работа, която е започната и трябва да се довърши. Ако

ти (както се досещам по тона на писмото ти) въпреки това се откажеш от работата, аз ще я печатам на свой гръб с парите, които ще получа днес от Военното министерство и от които се готвех да изплатя пианото на Ганя. Сметката за книгата е такава: ще ни дойде 1 екземпляр по 4 лв., ако печатам 1000 (и затова ще печатам 1000). Цената ѝ може да бъде 7 или 7 1/2, дори 8 лв., за да остане повече печалба и да може да се плати 100–200 лв. хонорар на автора. За красотата на изданието отговарям аз.

Очаквам да ми пратиш парите, нужни за хартията и пр.

С поздрав на всички
Георги

P.S. Отде си узнал, че съм получил пари от полка?

Съхранява се в НБКМ.

105

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 14 юли 1919

Тате,

Телеграфирах ти да ми пратиш парите, нужни за Едгар По, тъй като 1-во и главно: не е възможно да се развали сключеното условие, срещу което съм внесъл и 600 лв. аванс, 2-ро, че макар и скъпо, пак трябва да изкараме книгата, само за рекламиране името на

издателството. Парите поисках телеграфически, понеже трябва да се купи вече хартията, защото тези дни ще се печата 1-ва кола. При тази скъпотия ще трябва занапред да намалим малко лукса на бъдещите номера „За библиофили".

За „Китайски легенди и новели" писах вече, че това, което изпратих, то е всичкото. Няма да пратя нищо повече. Дали книгата ще излезе 64 стр.? Да се сложи на края „съдържание". Гледай да излезе по-скоро. Колко хартия има още от нашата? Образеца, който ми изпрати, писах, че одобрявам за „Книги за библиофили"; тъй че няма да се печата на нея хартия Стриндберг. Ако няма достатъчно от нашата, купи от тази, на която ми пращаше коректурите. От Стриндберг ще следват още 10-ина книги, но бавно и постепенно. Тъй че хартията не може да бъде все еднаква. Трябва обаче да се запази формата на библиотеката.

С поздрав
Георги

Трябва да се изкара и Стриндберг колкото се може по-скоро, защото е обявен за излязъл. А трябва и други още №№ да се пуснат едно след друго бързо и скоро!

Съм пак в болницата, но спя вкъщи. До края на юли ще се уволня.

Съхранява се в НБКМ.

106

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 22 юли 1919

Тате, получих вчера „Китайски легенди“. Отначало останах възхитен от хубавата корица. Но след това – що да видя! – една ужасна гербова марка; нещо, което е ужасно некрасиво, нехудожествено, недопустимо и което издава провинция!!! Това от липса ли е направено, или от икономия? Сигурно последното! Което е най-лошото в случая. И ний се хвалим с хубави издания и пр., и пр.!! Тежко ни! Не можа ли да вземеш поне чиста бяла канцеларска книга?

Беше ми излязъл 1 сляп цирей на здравата вежда, който вчера трябваше да се оперира. Мина благополучно. Но още не е минал отокът, та не виждам добре.

Много здраве
Георги

Трябва да ми изпратите в сандък книгите, защото ми трябват, особено ако речем да прострем по-голяма преводна работа.

Там е Икономов[1]; пратете ми по него ковьора и боите ми.

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Никола Икономов, артист, приятел и кум на Гео Милев.*

107

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 24 юли 1919

Тате, тъкмо тогаз, когато аз кроя и смятам по какъв начин да се закрепи здраво, издигне и реномира издателството, получавам от тебе картичка, смисълът на която е: че трябвало, вместо да разширим малката си досега работа, да я ограничим; не трябва да забравяш едно обаче: че и 100 книги да изкараме, изкарваме ли ги по едничка в 2 месеца, всяка една ще минава незабелязано и издателството – също тъй незабелязано. А само когато издателството е забелязано, само тогава можеш да налагаш на книжарите книги срещу наложен платеж и те ще ти приемат. А колкото за обезкуражителните писма, които си щял да ми изпращаш, това не трябва да значи за нас нищо: сега е летен сезон, а от септември е пак сезон на книгата. И затова (зная положително това!) никой от тукашните издатели (Паскалев, „Мозайка“, „Цвят“, Атанасов) не прекъсва работата си, а се готви трескаво за наближаващия сезон!

От това, което казвам, следва, че: безсмислено би било да спираме работата, а, напротив, трябва да я усилим; иначе – значи пак да пропуснем още един сезон. Печалбите идат не от една книга, която да чакаш да се изпродаде, а от много едновременно, защото книги не се продават наведнъж.

Аз дори мисля: за популяризиране и закрепване на издателството да започнем едно малко литературно-художествено списание от една кола с име „Везни“, което ще обърне внимание върху името си чрез избраното си сътрудничество. Този въпрос е належащ, тъй като септември наближава. Трябва да се реши и подготви работата. Отговори. Ако хартията ни е свър-

шена, ще трябва да се намери нова; имало тук по 9 лв. Сондирам да видя дали не ще можем да печатаме тук по 200 лв. кола. Получихме крушите. Пратихме помадата.

Георги

Съхранява се в НБКМ.

108

До ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – Дедеагач[1]
София, 24 юли 1919

Людмиле, пиле шарено,

Какво замълча този път? Писах ти отдавна и пратих ти за превеждане „Отрок Линь“ от Ф. Сологуб – но ти не се обади. Сигурно си затънал в някаква афера пак, както впрочем се чува и мълви „че щял си да се жениш“ (радиотелеграфна станция Ст. Загора). Слушай що: обади ми незабавно заглавието на бъдещата си нова книга стихове, за да я обявя като бъдещ № на новата серия „Книги за библиофили“, първата от които „Избрани поеми“ от Ед. По, превел Михайлов Г., излиза наскоро от печат – красиво издание. Здравей и говори най-сетне!

Много ти здраве и от Ботю Савов
Твой Гео

Съхранява се в архива на Института по литература при БАН.

1. Както личи от адреса, Людмил Стоянов е бил по това време делегат на комисията по преселването в Дедеагач, Тракия.

109

До ИВАН ХАДЖИХРИСТОВ – Стара Загора
София, 24 юли 1919

Драги Иванчо,

Докато се мъчех да те издиря – оттук, оттам – де си, ето че ти (сякаш по давление на някаква индукция) ми изпращаш сам ехо. Ами какво правиш в Шипка? Какво те е завлякло тъкмо там? Любов ли, страст ли, отчаяние ли? Изненадай ме с нещо! Нещо ново, неизвестно. Но слушай що: за к-во „Везни“ имам предвид твоите стихове или пък отделно „Гибел“[1] – за новата разкошна серия „Книги за библиофили“, дето излиза Ед. По (не мой превод обаче!) и дето ще следват оригинални стихотворни сбирки от Л. Стоянов, Ясенов, Яворов и пр. Така че – стягай се! Здравей

Твой Г. Милев

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] Гибел – поема от Ив. Хаджихристов. „Везни“ не издава стихосбирка от Хаджихристов, нито отделно поемата му. Обаче по-късно Гео Милев я включва в „Антология на българската поезия“ (1925).

110

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 27 юли 1919

Тате, в отговор на днешната ти отворена карта съобщавам:

1. Няма какво да не харесваш формата 14/19. Той е таман формат за стихове. Още по-малко цената 400 лв.; това е евтино. Очаквам парите, които си изпратил за тази работа.

2. На „Опиянение“ от Стриндберг няма да се пише преводач. Тази и всички следующи „Избрани драми на Стриндберг“ ще бъдат „под редакцията на Г. Милев“[1].

3. На „Китайски легенди“ няма да се пише „от френски или немски“, тъй като не са от китайски. Ii име е В. Бояджиева.

4. 2-те китайски новели ще изпратя заедно с „Опиянение“ след 3-4 дена.

5. Възбраната е дигната от 1 неделя. Не четеш ли вестници! Сега всяко печатане и търгуване с книга е свободно.

6. Пущай веднага „Манфред“.

7. Бързай с „Китайски легенди“ и другата.

8. За Ед. По ще наредя всичко, както трябва. Аз сам по-добре зная тази работа.

Добре сме всички. Много здраве на всички

Георги

Афиша, който пратих, печатай. Също и „циркуляра“.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Намерението на Гео Милев да издаде избрани драми на А. Стриндберг не се осъществява. Излизат само две драми: „Опиянение“, №7, и „Мъртвешки танц“, №11 на библиотека „Везни“, превод от самия него.

111

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 30 юли 1919

Тате, изпращам ти отделно пробен отпечатък от Ед. По + пробен отпечатък от рисунката на Николай Райнов[1]. За цветната рисунка: тя не е хубаво отпечатана от цинкографите, тъй като не е тяхна работа – печатницата ще го направи, разбира се, по-хубаво и както трябва; на хромова хартия, отделен лист (формат на книгата), който ще бъде прилепен към 2-ра стр., като не се смята първият празен лист, който (както и последният празен) ще бъде прилепен към корицата – черна, твърда. Прошнуроването с коприна ще струва не 1000 лв., както мислиш, а 75 или 100, ако сложим повече. До 1 неделя книгата ще бъде готова. Исканите пари 600 лв. ми изпрати веднага, собствено – прати ми 800, защото ще трябва да платя 1/2 от хонорара за следните 3 номера от библиотека „Везни“. За всичко ще ти дам, разбира се, подробна сметка. В отговор на писмото ти (голямото): аз лично не съм на мнение да се ограничава издателството, а напротив – да се разшири, поне в продължение на известно време, за да се популяризира и затвърди, което не може да стане никога със случайни 2–3 книжки от време на време. Затвърдено и популяризирано, издателството само тогава ще може

да носи приходи. За тази цел главно искам и списанието „Везни“. Само че неудобно ще бъде с печатането там, а редакцията тук. Ще намеря и ще ти съобщя адресите на вероятните сигурни абонати, от които ще зависи всичко.

Според сметката ми 700 абонати ще покрият разноските, останалите повече от 700 ще бъдат печалба. Списанието ще бъде месечно[2], 1 кола: за печат 200 лв. + хартия 450 = 650–700 лв. за 1000 екземпляра.

Съобщи ми точно какъв е форматът на оризовата книга.

Ще пиша пак

Георги

Ед. По ще струва 6, –

Съхранява се в НБКМ.

[1] Рисунката на Н. Райнов е илюстрация към поемата „Гарванът“ в книгата „Избрани поеми от Ед. По“, издание на „Везни“.

[2] Първоначално сп. „Везни“ започва да излиза като двуседмично в обем 1 печатна кола. От трета книжка то се превръща в месечно, като увеличава обема си на две коли.

112

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 3 август 1919

Тате, цирейт, който ми беше излязъл и който най-сетне е на оздравяване, ми попречи да свърша досега много работи, които трябваше да свърша и които се забавиха. Работите стоят така:

1. За Едгар По. Отпечатан е вече цял, включително и корицата (черна: отпред подписът на Ед. По, отзад везничките, със златно); утре се доизпечатва цветната илюстрация и скоро ще бъде всичко готово. Само едно: поради някакво недоразумение в печатницата – макар че беше уговорено – отпечатани са 800 вм. 1000 екземпляра, което за нас има това значение, че се намалява печалбата от 1000 на 800 лв., тъй като 1000-та екз. щяха да ни струват почти толкова, колкото и 800. Но свършило се е вече. Ако можех лично да надзиравам печата, това нямаше да стане – но не можех. Всичко друго е хубаво и наред. Книгата ще бъде с много хубав вид – особено я отваря корицата, а също и цветната илюстрация.

Цената ѝ ще бъде 6,50 лв. или 7, –

Приблизително сметката е следната:

Печат – 1400

Клишета – 435

Хартия – 600 (без нещо, понеже ще артиса от купената за 1000 екз., която – артисалата – ще видя да сменя с друга за писане за себе си; това ще може да стане)

Корица – 1295

Тел за подшиване – 80

Червен печат на вътрешната корица (Ед. По) – 75

Шнур – 75

Хонорар – 240 (условил съм 300, но ще видя да го

намали на 240, които съм дал, като туря за причина това, че вм. 1000 излизат 800 екз.)

Всичко — 3200, т.е 1 екз. щеше да струва по 3,20 ако бяха излезли 1000 екз., сега обаче ще струва по 4, — ; ако оставим цена 6,50 (30%, остава печалба на екземпляр 55 стотинки = 440 лв.; ако оставим цена 7 лв., печалбата ще бъде по 90 ст. = 720, — или кръгло 700.

За всичко това (за това изменение на сметката) е виновна печатницата и моят цирей, който не ми позволи да надзиравам работата, както трябваше. Съобщи ми сега — само по-скоро, преди да раздадем книгата тук по книжарниците — каква ще бъде цената и, дали 6,50 или 7, — макар че то е много, но все пак не прекалено много, тъй като това не е обикновена книга, а със златен, червен и цветен печат; още повече, че онези, които ще купят тази книга (която не е за всички), ще дадат и 7, и 6,50 по еднакъв начин.

2. За печат на библиотека „Везни“ тук едва ли ще се намери някъде по-евтино от 300 лв. на кола (правих справка). За хартия не съм имал досега време да видя; но ще видя. Трябва да се намери, щом като нашата се е свършила вече. Имам 4-5 готови превода, които ще трябва да се печатат. Само че

3. Защо се бави толкова печатницата? Ако нареждането с петит на Стриндберг ще трае толкова дълго, оставете го, макар че беше по-добре да бъде с петит (както е „Хамлет“ и „Манфред“. Не се ли усетихте?). Ако не се прередят местата в скоби с петит, ще трябва и следните книги да не бъдат с петит.

4. Тук ми обещаха оризова хартия — надявам се: по-евтина от 15 лв.; ще видя. Важен е форматът, който ще бъде форматът на списанието. Освен това: от тази оризова, която е там, има ли достатъчно, за да се изкара една цяла годишнина, защото е ужасно да се мени хартията на 1 списание. Писах ти да ми съоб-

щиш точно формата. Защото форматът на списанието трябва да бъде по-особен, както ще бъде и самото списание – не като обикновените днешни списания: литературно-политико-финансови и пр. Аз искам списание, каквото днес няма в България; нещо средно между „Мисъл“ и „Художник“, но най-вече прилично на някои модерни европейски списания: вътрешно смислено и дълбоко, външно – семпло, но все пак красиво.

За външността на списанието:

1. Хубава хартия. 2. Особен формат, напр. квадратен. 3. Без корица, една кола. 4. На външната 1 стр. името на списанието (напр. Везни) с червено мастило, бр. 1, год. 1 и под него – съдържанието на книжката. 5. На II стр. почва съдържанието – хубав печат, рядък, ненашибан едно в друго – въобще с вкус. 6. Годишно да се дават 3–4 художествени приложения (цветни и черни) – напр. в кн. I рисунката на Н. Райнов в „Ед. По“, на която клишетата са готови; следующите илюстрации няма да бъдат скъпи, понеже няма да бъдат 3-цветен печат, а може би рязани на дърво от художниците. Въобще тези художествени приложения ще дадат особена цена на списанието и ще го сдобият с повече абонати[1].

За абонатите: чакам да ми дадат адресите на вероятните абонати, читалища, книжарници и др.; от техния брой ще зависи тиражът на списанието. Писах ти, че според моята сметка списанието с 500 или 700 абонати ще си покрива разноските; но ще чакаме, разбира се, повече (минимум 1000) и ще пущаме около 200 в ръчна продажба. Цена 10 лв. годишно, отделен № – 1,50, № с приложение (отделен) – 2 лв. Понеже печатът там е по-евтин, ще трябва да се печата там, макар че това е много неудобно. Списанието ще фигурира обаче като софийско, а не провинциално, тъй че печатницата няма да слага фирмата. Това ми е планът. Сътрудници ще бъдат: Н. Райнов, Н.

Лилиев, Л. Стоянов, Ив. х. Христов, Ив. Бояджиев, Ив. Радославов и др.

Чакам отговора ти по този въпрос. Ще трябва да се бърза, за да излезе списанието на 1 септември или до 10 септември. Съобщи ми: а) твоето съгласие; b) условията на печатницата за 1 кола, половина стихове, половина проза + името с червено мастило; с) формата на оризовата хартия.

Аз ще изпратя скоро числото на вероятните абонати (след 1–2 дена). Това за списанието изобщо.

5. Писах за пари за Ед. По и за закупуване на преводи; още не съм ги получил; след получаването на това писмо, ако не си ги изпратил още – чакам ги телеграфически, понеже Ед. По излиза тази неделя от печат.

6. Аз още не съм си получил парите от Военното министерство, защото всички наши управници са ударени по главата. Ще ми дадат по 40 лв. златни швейцарски, или всичко 12 000, но кой знае кога – сигурно след 12 месеца; тъй вървят работите в нашите министерства. А онези пари, които ми се полагаха от по-раншните наредби (по 600 лв. на месец), също не искат да ми дадат, понеже трябвало да ми се продължи най-напред командировката за времето след погрома, което е една идиотска формалност, която министърът, кой знае защо (защото е идиот), не искал да разреши сега още. Ще получа само 900 лв. за 1 1/2 месеца, която командировка ми бе разрешена преди погрома (септември), а за другите – ще чакам, додето се разреши въпросът с 40-те златни лева дневни[2].

Тъй стои този въпрос и съвестно ми е, че Ганю[3] може би ще си мисли, че умишлено го играя. Разбира се, и на мене ми е зле: тъй като стоя (явно е) без пари.

7. Въпросът с моя режисьорски дебют в Народния театър е разрешен благополучно и много лесно; разреши се завчера и вчера положително, утре ще си подам заявлението до директора (Божан Ангелов). По-

неже преди самия дебют (репетиции с актьорите) директорът иска да направя едно малко писмено изложение на плана си за поставяне на пиесата, която ще режисирам, имам надежда, че само въз основа на това писмено експозе (което ще направя подробно) ще мога да бъда назначен направо за главен режисьор[4]; това значи – още сега до средата на август. Това не е невъзможно за това, че Б. Ангелов иска да повика като рецензенти на експозето ми Боян Пенев и Вл. Василев (критик), които са мои хора[5]; ще им кажа да действат пред директора в смисъл: да се реши дебютът ми за издържан само въз основа на писменото ми изложение и следователно да бъда направо назначен. Ще опитам това, че дано стане! Надявам се!

Тъй стои сега работата с Народния театър: тъй или инак, за мене тя е свършена, понеже в успеха си не се съмнявам ни най-малко. Само че кажете на всякови да не разправят на децата си още отсега, че съм режисьор на Народния театър, защото не съм назначен още за такъв: Евгена[6] ми изпратила 1 сватбена покана на адрес „режисьор на Народния театър", която е стояла 10–15 дена в театъра, и ако са я видели някои хора – остави я: резилник!! Донесе ми я от театъра Икономов.

Много здраве на всички
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Първата година сп. „Везни" излиза почти така оформено, както го е виждал Г. Милев и както го описва тук на баща си.

[2] Отнася се за парите от командировката на Г. Милев по лечението му в Берлин и за сумите, които имал да взема като офицер в армията, но които не получава.

[3] Понеже пианото не могло да се внесе в България, дълги

години въпросът за връщане на сумата остава неразрешен. Изплатена е от баща му.

[4] Надеждите на Г. Милев, че ще бъде назначен „направо за главен режисьор“ в Софийския народен театър, не се осъществяват.

[5] Гео Милев в случая показва младежка наивност към живота. Нито Б. Пенев, нито Вл. Василев са били „негови хора“, както си е мислел. В записките на Б. Пенев, запазени в архива при БАН, се намират бележки за „Жестокият пръстен“, които не са много ласкави за него. Резултатът от кандидатстването му в Народния театър показва, че аспирациите му не са намерили сериозна подкрепа.

[6] Евгения К. Попгеоргиева-Минова, първа братовчедка на поета, му била пратила покана за сватбата си.

113

До ИВАН ХАДЖИХРИСТОВ – Стара Загора
София, 4 август 1919

Драги Иване,

Получих писмото ти, в което ми заявяваш своите хубави желания и надежди; само че напразно си въобразяваш, че коректорството при к-во „Везни“ ще може да бъде доход за тебе; още повече че аз проектирам прехвърляне и на печтарската работа на издателството от Стара Загора в София. Обаче – Ботьо ти е писал, че в Министерството на правосъдието има вакантна длъжност за библиотекар, която можеш да заемеш ти. Не се бави! Защото време е вече да напуснеш провинцията. Почваме списание, чакам материал от тебе за I книжка (оригинален и велик материал!). Изданието обикновено. Какво ти прави булката и бебето?

Твой Гео Милев

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

114

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 6 август 1919

Тате, сигурно си се завърнал вече от Търново Сеймен и затова ти телеграфирах вчера до Ст. Загора да ми изпратиш веднага 1000 лв. за Ед. По, тъй като днес (сряда) излизат вече първите екземпляри – готови. Ще ти изпратя 1 екз. и ще видиш: книгата има изящен вид според някои, които видяха вчера първия готов екземпляр – дори това е най-хубавата българска книга. А когато им казах, че цената ѝ е 8 лв., отговориха ми, че не зная какво правя; по мнението на много сериозни хора цената трябва да бъде 10 лв. и 800 екз. ще се разграбят като топъл хляб. Затова реших и се установих цената да бъде 10 лв. Днес или утре може би ще я разнесем по тукашните книжари.

Нямам от тебе още последен отговор за списанието. Но нека се вземат мерки за печатането, тъй като остава малко време. Както писах, искам към първата книга да има приложение илюстрацията на Н. Райнов към Ед. По[1]. Дали ще могат да я печатат там печатарите? Най-добре беше да се отпечатат тук повече екземпляри от нея – но то се свърши и ний закъсняхме с решението си за списанието; тъй че сега ще трябва да се печата наново. Във всеки случай не трябва да се отказваме от тези художествени приложения, тъй като те ще бъдат една примамка за абонатите.

Обещаните адреси още не са ми ги дали; ще печатаме от бр. I 1500. Дочух за една хартия по 9 лв., ще видя дали ще излезе вярно. Хартията отново е поскъпнала; спаднала била за няколко дена, но когато бях болен. Тук печат на една кола от библиотека „Везни“, гармонд, най-евтино 240 лв. Какво ще кажеш? Ако се

намери хартия тук, няма ли сметка да се печата тук, като се спестят разноските за превоз на хартията от тук до Ст. Загора.

С поздрав
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Илюстрации към книжка I на сп. „Везни“ са Едвард Мунк – „Смърт“, Ваню Бояджиев – „Езда през нощта“.

115

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 18 август 1919

Тате, не зная защо са пак тия съвети и наставления за явашлък. Няма нужда да се грижиш толкова много за моите „разходки и почивки“. Аз зная много добре кое как трябва да правя. А ти трябва да знаеш, ако имаш намерение да вършим работа, че веднъж решено I кн. от списанието да излезе на 15 септември, не остава много време и ще трябва да се бърза, защото няма време за размайване.

Какво ще печатаме поканата там и ще я разпращаме оттам? Това значи списанието да не излезе и на 15 октомври!! Впрочем аз съм я поръчал тук и утре е готова; трябват ми само пари да я платя. Поръчах също и квитанции, които и там да се печатаха, едва ли щяха да бъдат по-евтини. Зная за твоята тактика и твоя начин на действие: винаги бавно до заспалост. Така работа не се върши. Ако ти не можеш вече да работиш бързо, остави това на мене. Двоуме-

нето е порок! И с Ед. По беше работата така, но тук за 2–3 дена са продадени вече 100 екз. Много двоумене и бавност са излишни. Напротив: бързо. Чакам пари, но без двоумене! За всичко отговарям аз.

С поздрав
Георги

Да не би с бавенето да изчезне пак хартията, както при Ед. По? За Пеша[1] съобщете телеграфически. Чакам пари, за да не телеграфирам.

Ако аз оттук карам бързо, а ти оттам яваш, ще стане орел, рак и щука...

Съхранява се в НБКМ.
1. Пеша е сестрата на Гео Милев Пенка Касабова.

116

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 19 август 1919

Тате,

В допълнение и разяснение на вчерашната ми картичка ще прибавя: когато беше тук, даде ли обявление във вестниците за книгите, или не? Такова още не се е появило, а трябва да има, защото все е реклама. Тая работа с бавене не става, защото от бавенето полза няма, а може да има вреда. 2-ро. Говори ли с Николая? 3-то. За Пеша[1]. Тя да не бърза да идва още сега, защото няма какво да администрира още, списанието ще излезе на 15 септември, а за университета е още рано. Тя може да дойде към 10 септ. Още пове-

че че знаете, че у нас сега мястото е малко; ще трябва, от друга страна, да се види окончателно какво ще стане с мене в театъра – кога ще бъда назначен и кога ще можем да си намерим отделна къща, аз и Мила[2]. Тогава за Пеша ще има място. Но сега нека не бърза, защото мястото ни сега е малко.

Друго: тя ще трябва да си донесе дрехи за спане, юрган, дюшек, чаршафи, възглавница, защото ний нямаме излишни. Имайте това предвид. Така че сега Пеша да не идва, а към 10 септ.

За списанието чакам парите. Не печатайте там никакви покани и квитанции – аз ги напечатах тук. Списанието ще го карам аз сам, както знам и както мога – за тази работа не се грижи. Вий там гледайте да изкарате „Опиянение“ по-скоро.

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Уговорено било втората сестра на Гео Милев – Пенка (Пеша), току-що завършила гимназия, да замине за София, за да следва и в свободното си време да се грижи за администрацията на списание „Везни“.

[2] Мила – съпругата на Гео Милев.

117

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 23 август 1919

Тате,

Получих изпратените 800 лв. и картичката по този случай. Задаваш разни въпроси и правиш разсъждения и съвети, когато всичко това е излишно. Нали знаеш положението, нали говорихме тук надълго и широко? Защо ме питаш колко пари трябват? От друга страна: какво трябва да значи: „ще видим след втора книжка дали ще продължим списанието", т.е. ако не намерим до 2-ра кн. достатъчно абонати – ще го спрем! Т.е. една несериозна работа. Нима сам не знаеш, че абонатите ще се намерят тъкмо след 2-ра кн., към 5-6-а кн., т.е. след 2–3 месеца? Е – тогава? Защо да не се ангажираме с печатницата? Аз мисля, че този ангажимент ще бъде повече ангажимент за печатницата, отколкото за нас. Прочее сега са нужни пари за капаро (което аз поддържам) и за първата книжка. Дай ми капитала и аз сам ще се постарая после да покрия другите разноски – не ме е страх. 1000 бр. струват 955, 1500–1205 лв., 2000–1525 лв. При 1000 бр. остава печалба минимум 400 лв. на книжка. Смятам да печатаме I кн. в 2000. В София ръчната продажба може да бъде до 200–300. Така че сега трябват 2500 лв. като начален капитал за I кн. Чакам още 2000 лв., и то по-скоро, за да не закъснеем с I кн.

Вчера и завчера четох работата си в Народния театър; тия дни ще се нареди въпросът окончателно. Вероятно (до назначението ми) ще ми плащат на репетиция.

С поздрав
Георги

Николай се е върнал; говори с него.
Какво стана със Стриндберг?

Съхранява се в НБКМ.

118

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 30 август 1919[1]

Тате,

Получих последните ти писма с коректурите, които повръщам днес, и адресите. 60 адреса в Ст. Загора и 12 в Търново Сеймен – това не е малко. От други градове още не съм получил адреси; чакам ги към 5 септември, както съм писал. Сега се нарежда вече материалът за 1-ва книжка[2]. По всичко изглежда, че ще има успех. Всички тук, които се интересуват от литература, чакат с нетърпение 1-ва книжка. Същите сведения имам и от Варна. Писах в коректурите, които повръщам днес, и пиша и тук: „Пролет“[3] да не се нарежда, няма да се печата, тъй като била отпечатана вече от „Слънце“, както узнах днес. Да не се печата! Ще пратя „Могенс“ от Якобсен[4]. Но не пишеш дали печатницата ще може да го печата бърже. Сега изпращам една част от Якобсен; другата ще изпратя после. За следните №№ ще съобщя кои ще бъдат; не, не е всяко предизвестие излишно, щом като печатарите бавят толкова много работата? Дали 3 №№ ще могат да излязат до средата на октомври? – Друго: мисля, че успехът на Ед. По е насърчителен за „Библиотека за библиофила“ и ще трябва да изкараме нова книга (хартия от същата има). Дори в тази библиотека има повече сметка може би, отколкото в библиотека „Везни“. №2 от „Библиотека за библиофила“ ще бъдат стихотворенията на Дим. Бояджиев[5], има го в „Антологията“ на Подвързачов; разноските ще бъдат максимум 3000–3200 лв., цената 7 лв. (48 стр.). №3 е „Песните на Билитис“ от Пиер Луис[6], автор на „Афродита“. Ще има голям успех – може да печатаме 2000 екземпляра с цена 10 лв.

С поздрав
Георги

Ще се погрижа за превода на „Шильонският затворник“[7].

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

1. Датата е по пощенския щемпел.

2. Отнася се за първата книжка на сп. „Везни“, год. I.

3. Пролет – от Йоханес Шлаф, превел от оригинала Чавдар Мутафов. Издава книгоиздателство „Слънце“, №3 от библиотека „Чужди писатели“.

4. Могенс – новела от Йенс Петер Якобсен, прев. Н. Толчев, излиза като №10 от библиотека „Везни“.

5. Книгоиздателство „Везни“ не е издало стихотворенията на Димитър Бояджиев.

6. Тази книга не излиза във „Везни“. Издава я к-во „Китка“.

7. „Шильонският затворник“ – поема от Байрон. Не е издадена от „Везни“.

119

До ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ
началото на септември 1919[1]

Получих писмото ти и новия м а т е р и а л за списанието. И „Иштар“ не е особено хубаво, но за други път ще имаш предвид, че: понеже сп. „Везни“ ще бъде нещо като списание на бълг. модернисти, което ще ги рекламира чрез техните собствени съчинения, че по тази проста причина бълг. модернисти ще трябва да се явяват в това списание с работи, които наистина ги рекламират, т.е. най-хубавото, каквото те (б. модернисти) могат да измудрят, resp. са измудрили... От друга страна, ред. комитет, който ще се състои почти от всички сът-

рудници (включително и ти, когато дойдеш тук), ще трябва да бъде строг към работите на всекиго от колегите – т. е. тези работи ще бъдат критикувани от всички задружно и в случай на нужда повръщани с приятелски съвет, който авторът трябва да вземе под внимание; с други думи: един вид „другарски съд"... Това е добро, мисля аз, тъй като никой не може да бъде безпристрастен към себе си – включително и аз, който съм уж „главен редактор", но по силата на обстоятелствата, без да изпълнявам тази служба в такава форма и вид, както е било друг път, при други списания; аз съм само технически „главен". Така че – най-хубавото за „Везни"; нека всичко бъде най-хубаво – лошо никой да не пише! Впрочем: трябва сътрудниците да се съсредоточат и з к л ю ч и т е л н о във „Везни" и да не сътрудничат никъде другаде – аман от този навик на безпринципност! Нека в „Съвр. мис." пишат социалисти, в „Общ. подем" – идиоти, а във „Везни" – модернисти; всеки да си знае къщата и мястото.

Сигурно ще получиш покана за участие в някакъв сборник „Жътва" (к-во „Слънце"). Съветвам те да се въздържаш сега-засега. По следните причини: в този сборник ще има всякакъв буламач – та въпрос е как ще бъдем поставени „ний" там. Редакторът му (В. Добринов) смятал да ни тури в главата „Кораби, които скитат през нощта" (така ми разправя Б. Савов). Ще се мъчим да повлияем на „редакцията" в известна благоприятна смисъл и само в такъв случай бих препоръчал и на тебе да участвуваш там; участието е, разбира се, все пак реклама.

Твой
Гео Милев

[1] *Писмото е печатано в „Гео Милев. Възпоминателен сборник, 1936". Там писмото не е датирано, но по съдържанието сочи началото на септември 1919 г.*

120

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 2 септември 1919

Редакция „Везни“, София, 2.IX.1919

Тате, в отговор на последното ти голямо писмо няма какво особено да кажа освен това, че са излишни всякакви големи пререкания, тъй като сега-засега аз не виждам никакви пречки на работата. Списанието се реди в печатницата и вярвам, че ще могат да се намерят поне толкова абонати, с които ще може то да съществува без загуба (minimum 1000), но мисля, че ще се намерят и повече, до 2000, мисля, че тиражът няма да спадне под 2000. А 2000 струват печат 1550 + клишета и пр. едно на друго 1800. Т.е. 970 (1-ва хиляда) + 580 (за 2-ра хиляда).

Адресите още не ми са съобщени, чакам ги тези дни, защото така съм писал на онези, на които съм пратил да събират абонати. Но от Варна напр. очаквам до 80–100 абонати, Людмил е събрал в Дедеагач 15 и пр. Тук в София на първо време ще се намерят не по-малко от 200. Абонатите ще излязат главно след I книжка, когато се види списанието.

Сега сметката е следната: получил съм от тебе 800 + 300 = 1100. Дал съм: капаро в печатницата 500 + за покани, кочани, пликове, печат и пр. 367 + за клишета за I кн. 130, всичко 997, остават още 103. Това са първоначалните разноски заедно с 500 лв. предплата, което не е разноски.

Стефана не съм срещал, за да видя дали има у него пари; но ще трябват още 1500 + за печат на цветното приложение около 200–250. 103-те лева ще дам за реклами на книгите и списанието. Писах да напе-

чатате там афиш за списанието; дали ще дойде днес-утре? Абонаментите ще събирам главно чрез познати лица в градовете (доверени настоятели), а не чрез пощата. Чрез пощата само там, дето нямам познати. В Ст. Загора издавайте квитанции и събирайте след I кн. Читалището в Раднево предплатило ли е 10, – , или ще плаща по 10, – ; издали ли сте му квитанция? В Ст. Загора събират абонати Кертев и Ив. Мирчев, подканете ги да изпратят адресите на събраните.

С поздрав
Георги

Повръщам последната кола от „Опиянение“. Ще се печата ли „Могенс“ бързо и скоро? Прати ли покани по книжарите? (10%).

Съхранява се в НБКМ.

121

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 4 септември 1919

Тате, завчера повърнах последната коректура на „Опиянение“; дано другата неделя книгата да излезе по книжарниците, че много дълго стана вече... Ами дали ще може да се печата „Могенс“ там? Ако за в бъдеще не ще може да върви работата със „Светлина“, както трябва, ще трябва да печатаме тук, т.е. да намерим хартия, а печатът – както ти казах – ще бъде 240–250 лв. кола + корицата (печат). Ти все не искаш бързане, но трябва сега през есента да пуснем поне 4–5 книги, за да не се загубим между другите, които (като Паскалев напр.) ще пуснат по 10–20.

Друго: №2 от „Книги за библиофили“ трябва също да излезе, защото тъкмо тия книги ще ни реномират и рекламират (хубавите!). А от тях няма да загубим никога – защото: публиката дири хубава книга!! Там му е цаката! Досега имаме само преводна литература; трябва (за да заприличаме на издателство) да издадем и оригинални български книги (както едно време Паскалев, който издаде Яворов, Пенчо Славейков и пр.). А книгата на Д. Бояджиев е отлична (един много добър поет) и ще обърне внимание върху издателството. Отговори.

Списанието е под печат. Мисля дали Пеша ще може да води администрацията, или пък – дали не е по-добре да се наеме със заплата опитен администратор, който ще принесе тази полза, че ще събере хем повече абонати, хем абонаментите им. То е важна работа. Тези дни ще излязат обявления във вестниците за книгите и списанието.

Георги

Съхранява се в НБКМ.

122

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, септември 1919[1]

Редакция Везни, София

Тате, получих затворените ти писма с малко закъснение едва днес, също и спестовната книжка. Не аз, а пощата е забавила и последната коректура на „Опиянение“. Видях го днес по книжарите. Сега: 1-во. Защо ми пращаш спестовната книжка? За да изтегля оттам сумата и да я употребя за I кн. на списанието? Ами тези 1706 лв. мога да получа едва след 25 дена, тъй пише в самата книжка; а освен това тя е с име Касабов и аз не ще мога да си удостоверя лесно самоличността. Писах ти, че за I кн. ми трябват 2350 лв. – много, понеже турих художественото приложение на паспарту – за съблазън на абонатите, които биха се отказали, и за да се привлекат и нови абонати; нищо от това – повечето, което ще дадем за I кн., ще го прихванем от другите книжки, които ще излязат по-евтини. Затова: чакам веднага 2350 лв., тъй като I кн. излиза от печат след 2–3 дена. Дано си ми ги пратил вече.

2-ро. За намирането на абонати: още не съм получил от всички градове, отдето чакам. Грешката за това е може би моя, защото не съм писал на някои да изпратят абонатите до 15 т. м. А събирането на абонаментите чрез пощата не зная дали е най-добро. Във всеки случай така ще направя. За първа книжка администрацията ще наредим ний оттук, а Пеша да дойде по-после, когато си намеря своя къща, тъй като тук нямаме място, още повече че завчера Митю, шуреят[2], се годи и след две недели ще се жени. Сега търся къща[3].

Режисьорството в Народния театър (което впрочем още не съм поел) ми открива нови големи доходи:

часни уроци по драматично изкуство; имало много младежи, които искат да им давам аз уроци, готови да платят по 500 лв. на месец; 10 такива ученици правят 5000. Така ще мога да отговоря без страх на сегашните големи наеми. А Пеша ще дойде, когато намеря къща.

Друго: за библиотека „Везни“ и пр. Ако започнеш да ми разправяш: не харесвам „Могенс“, не харесвам това, не харесвам онова, прати ми да харесам, че тогава и др. такива, дигам си ръцете от цялата работа. Аз най-добре зная кое е за харесване! „Могенс“ ще се печата и трябва да се печата веднага. Ако печатарите там не могат да печатат, ще трябва да работим тук: т.е. – да се намери хартия тук (по 15 лв. килограмът) и да се печата (по 250 лв. кола). Отговори веднага по този въпрос и ако „Могенс“ не може да се печата там за 3 недели (3 коли), повърни ми ръкописа да го печатам тук. За печата тук ще събера положителни оферти и ще ти пиша. Колко ни струва 1 кола сега? Паскалев продава вече 1 кола по 1,50 (32 стр., малки). Също и за „Книги за библиофили“; отговори ми да започна ли с Д. Бояджиев? Ти няма какво да го познаваш – аз го зная кой е и какво е. Също и за „Песните на Билитис“[4], няма какво да ги четеш и одобряваш от морално гледище. В изкуството няма морал!

С поздрав
Георги

Чакам 2350 лв. За писмото до книжаря в Кюстендил: то е много наивно и няма защо да бъде от твое име. Ще пратим по 1 покана с молба и с 10% отстъпка.

Защо да не събирате квитанциите (абонаментите) от Ст. Загора вий? Нали ти пратих квитанции? Издавай и събирай. Това може да направи и Пеша, и Мария[5]! И таз добра! Досега да сте събрали половината.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Датата е приблизителна.

[2] Митю, шуреят – брат на съпругата на Гео Милев Мила Керанова.

[3] Семейството на Гео Милев е било първоначално на квартира у родителите на съпругата му Мила на ул. „Цар Самуил“ 14. Но понеже в къщата са се събрали няколко семейства, било е много тясно и неудобно за живеене там. Положението особено се утежнява след женитбата на брата на Мила.

[4] „Песните на Билитис“ от Пиер Луис излиза в превод на Димитър Хр. Велев през 1920 г. като издание на книгоиздателство „Цвят“.

[5] Пеша и Мария – сестри на Гео Милев.

123

До МАРИЯ ДЕБЕЛЯНОВА-ГРИГОРОВА
София, 10 септември 1919

Уважаема Госпожо,

Получих новото Ви писмо и съжалявам, че не сте ме разбрали ясно и недвусмислено, макар че Ви писах доста ясно и недвусмислено. Искам да кажа, че нямаше нужда да пишете на г. Подвързачов какво съм Ви писал аз, защото това без съмнение няма да го зарадва (той е акционер в к-вото „А. Паскалев и Сие“) и може да доведе само до лично недоверие между мене и него – както и стана. Безспорно, моето предложение, направено Вам, ще се види на г. Подвързачов като „издателска конкуренция“ – макар че то няма този смисъл и значение, защото, както Ви писах, к-во „Везни“ не иска да отнеме Димчовите стихове от к-во „Паскалев и Сие“, за да „спечели нещо“, а само поради го-

лямото и искрено уважение към паметта на покойния Ви брат и от желание да даде на неговата книга едно по-хубаво, *разкошно* издание – каквото к-во „Паскалев и Сие“ *няма да даде*. В интерес на това *хубаво издание* аз Ви молих и моля пак да дадете *правото за печатане* (което е Ваше!) на к-во „Везни“, т.е. предварително *да отнемете* това право с две думи от к-во „Паскалев“, което досега (вече 2 години) не намери възможност (макар че я имаше, има я и сега!!) да напечата Димчовата сбирка. А думите на Паскалев, че ще „чакат хартия“, казани пред Вашия мъж, показват, че той н*яма намерение да печата* сбирката! Защото от устата на Д. Подвързачов зная, че хартия имат, а, от друга страна, ако чакат хартия за в бъдеще, тя няма да дойде и до една година! Това е цялата истина и смея да Ви кажа, че всичко, което е казал г. Паскалев на Вашия мъж, е само заблуждение – и то умишлено. Като имате всичко това предвид, мисля, че можете *с пълно право* да отнемете от к-во „Паскалев и Сие“ *правото за печатане* на Димчовите стихове и да ги дадете, ако обичате, на к-во „Везни“, което Ви обещава разкошно издание и без бавене. Процедурата е кратка и проста – нужна е само една отворена карта и смелост от Ваша страна, още повече че правото за печатане е В а ш а собственост! А колкото за доверието Ви в г. Д. Подвързачов, бих могъл да Ви съобщя факти, които са възмутителни, факти, касаещи се до паметта на покойния Ви брат и неговата сбирка. Вярвайте ми, че не клюкарствувам, защото не ми е свойствено. И знайте освен това, че и аз съм не по-малък приятел на Димча, отколкото Д. Подвързачов; приятелството се познава след смъртта – а след смъртта на Димча г. Д. Подвързачов не можа да намери възможност (макар че я имаше!) да издаде работите на покойния... Мисля, че това приятелство е нещо по-друго от приятелство! Това е моето лич-

но впечатление. А ако отнемете от „Паскалев и Сие“ правото за печатане и г. Подвързачов не Ви повърне събраните стихове, нищо от това – те могат да се съберат отново, а непечатаните (оставали още 2 само, предадени от др. командир на Димча) ще ми дадете Вий – вярвам, че имате препис от тях.

С поздрав Ваш
Гео Милев

P. S. За непечатаните 2 стихотворения: г. Подвързачов, след Вашето писмо до него, отказа да ми ги даде за сп. „Везни“, в което – както Ви писах – ще има помен за Димча и снимката на гроба му. Защо? Какво говори това? Пратете ми ги Вий, ако можете. Поменът ще бъде във 2-ра книжка (30.9.19).

P. S. II. Съобщете ми събраните 3 абонати, за да им се изпрати 1-ва кн. от списанието; събраните след това ще ми съобщите после.

Из Димчо Дебелянов, спомени, писма, документи, София, 1956 г.

124

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 12 септември 1919

Тате,

Получих днес едновременно 2-те ти отворени писма от 9 и 10. Няма защо да повтаряш адресите, адресите. По-добре да беше направил това, за което ти писах и за което дори трябваше пак да телеграфирам вчера; пари за 1-ва кн.[1], която е готова у т р е по обяд. А ти вместо пари ми пращаш само писма с излишното „адреси, адреси!". Утре уж ще има пари в Спестовната каса и ще мога да изтегля оттам 1777; ами ако няма пак и не изтегля нищо? От печатницата може би ще ми дадат екземплярите и на доверие; но честно ли е това, търговско ли е? И ний уж сме издатели. Страшно и ужасно е, че никой в този свят не е точен и акуратен като мене!!! Аз казвам едно, а ти си дрънкаш своето – и работата ни е все без ред... Веса[2] не зная дали ще може да върши работа; тя ще има уроци; по-добре Пеша. Ще пратя адресите за преписване.

Георги

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев".

[1] От това писмо се вижда, че първата книжка на сп. „Везни" излиза на 15 септември 1919 г., както е означено на самата книжка.

[2] Веса – сестра на Гео Милев.

125

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 24 септември 1919

Тате, говорих за работата с Бонча; той е съгласен с нашето становище. Остава да поговори днес и утре с другите лица и след това, ако и те са принципиално съгласни, ще ти телеграфирам да дойдеш, за да се уреди работата. Той ще говори между другото и с печатаря Стайков, който бил също тъй наклонен да влезе като акционер в едно ново издателство. Това ще бъде добре – защото ако той влезе като акционер освен с хартия още и с печатарски труд, издателството ще има на разположение една печатница и издаваните книги ще струват на издателството много по-евтино, отколкото ако се печатаха в други (чужди) печатници. Още повече че, след като уплашим Паскалев с работата си, Придворната печатница, в която той е акционер, може би ще повиши цените си.

Пратих ти вчера 10 книжки от „Везни“ и реклами. Пратих и на чича[1] 5 екземпляра „Везни“, а на М. Иванов, Сливен, 10 екз.

В София има продадени на ръчна продажба около 500 екземпляра.

С поздрав
Георги

Бончо има малко собствени издания; повече чужди книги.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Чичото на Гео Милев Христо Касабов е управлявал книжарницата на брат си Миљо Касабов в Търново Сеймен (Симеоновград).

126

До ГЕОРГИ БАКАЛОВ
25 септември 1919

Драги Бакалов,

Пращам ти списанието в замяна и ще очаквам твоето. За обявлението обаче не зная какво да кажа: ако обичаш, можеш да печаташ в твоето списание обявление за моето списание, но аз не мога да ти направя същата услуга, тъй като не печатам в списанието н и к а к в и обявления; мога най-много да пиша в хрониката като „получена книга“, но нищо повече. Ти обаче можеш да сложиш на своите корици (просто от приятелство) следното.

„Везни“
Литературно-художествено списание —
излиза двуседмично, дава лирика,
худож. проза, критика, илюстрации
и във всяка втора книжка по едно
цветно художествено приложение.
Абонамент годишно 30 лв. Урежда
редакционен комитет.

София, ул. Цар Самуил 14

Твой Милев

Писмото е публикувано в сп. „Пламък“, кн. 4, април 1959 г.

127

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 26 септември 1919

Тате,

Бончо още не е говорил с всички заинтересувани лица, тъй че ще почакаме още малко. Печатарят Стайков бил на мнение да влезе в едно издателство на учебници и др. такива. Остават да се сондират д-р Пачев и хаджи Алексов, който (последният) не е дал още положителен отговор, тъй като съдружникът му не бил тук.

Когато дойде време да дойдеш тук, ще ти телеграфирам.

Абонати капят всеки ден на големи партиди; днес експедирам наведнъж 60 екземпляра.

Събран е и нареден материалът за 2-ра книжка[1].

Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Втора книжка на сп. „Везни“ излиза на 30 септември според обозначената дата на гърба на списанието.

128

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 3 октомври 1919

Тате, списанието се забави; днес едва го разпращаме. Нужен е администратор, но ще трябва да му плащаме, а сега още, при непълно число абонати, не зная дали бива. Веса да не идва обаче. Ще видим да я наредим тук сами.

Аз съм занят вече с репетиции[1].

Бончо не е направил нищо още. При сегашното политическо положение всички мънкат; но аз сам търся други хора.

„Могенс“ печата ли се? Ако не съставим дружество, какво ще правим? Ще спрем ли? Какво ще направим с албума на Стоян Райнов[2] и пр.

С поздрав
Георги

Трябва да ми пратиш едно пълномощно, заверено от нотариуса, от което да се вижда, че аз съм представител на к-во „Везни“, което издава сп. „Везни“, за да мога да получавам записите за списанието.

Съхранява се в НБКМ.

[1] На Гео Милев е било възложено от ръководството на Народния театър да постави на сцената „Мъртвешки танц“ от Аугуст Стриндберг.

[2] Албумът от картини на Стоян Райнов излиза като № 2 на „Книги за библиофили“.

129

До ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ
Октомври 1919

Др. Людмиле,

Преди няколко дена получих картичка от теб, в която ми се сърдиш, че съм престанал да ти пиша; но, братко, ако да знаеш колко много работа имам и колко малко време за тази работа – и колко полза от тази работа!... Впрочем – хайде, връщай се по-скоро, за да няма нужда от писмено общение между душите ни; пък и години вече минаха, откак не съм виждал очите ти...

Аз бях две недели в Ст. Загора, с булката; оттам домъкнах Николая, който е сега тук.

Смятаме да обърнем списанието на месечно.

Пратих ти новата 2-ра кн.: там влезе вместо *Аганатис, В отговор и Рамзес*[1]; те бяха намерени за похубави; но ти изобщо си превел от л о ш и т е работи на Валерия... Дали след 10-ина дни ще бъдеш тук?

Чакам те, Гео

Писмото е печатано в „Гео Милев. Въспоминателен сборник, 1936“. Не е датирано. Писано е вероятно около първата половина на октомври 1919 г.

[1] „В отговор на едно признание“ и „Рамзес“ – стихотворения от Валери Брюсов, в превод на Людмил Стоянов.

130

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 10 октомври 1919

Тате, в отговор на последните ти картички: 1-во. Не разбирам защо не е почнато печатането на „Могенс“. Нали хартията, която имаме още, ще бъде представена на акционерното дружество като печатна книга? Печатай. И веднага, и бързо; останалата част от ръкописа ще изпратя.

2-ро. Говорих в печатницата за албума на Ст. Райнов. Върху дебела илюстрационна (нехромова) хартия, формат 63/95, разрязан на 3 части, от които ще се получат 3 коли по 16 стр. формат 15 1/2 (15 1/2 + още 4 стр. = 20 стр. + корица ще струва 2200 лв.; + клишетата 350 лв. (не вярвам повече), всичко = 2550 лв. Ще бъде в 1400 екземпляра и тези цени са за 1400, защото няма повече от тази хартия; има само 600 листа 63/95. Аз я ангажирам, като смятам, че ще се съгласиш с тези цени, защото при цена 3 лв. печелим 1,82 на екземпляр, т.е. всичко 1600, а при 4 лв., което е възможно, защото албумът ще бъде много хубав, 2,82 на екземпляр – всичко 3000 лв.

Освен това: отделно 50 разкошни екземпляра върху хромов картон (за печат същите пари, а само за хартията, картона, по 2,80 на екземпляр), които 50 екз. ще се продават по 100 лв. (и ще се продадат!), те ще бъдат с едно приложение оформ (гравюра върху мед), работен и печатан на ръка от художника, т.е. оригинална картина. Тези екземпляри (50) могат да бъдат и подвързани; ако подвързията струва по 10 лв.!, пак ще ни останат по 90 лв., т.е. всичко 4500 + 3000 = 7500 лв. В случай че художникът предяви някакво искане, смятам да му платим оригиналните 50 гравюри по 10, най-много по 20 лв. екземпляра. Така че засе-

га трябват 2550 лв., а на първо време 350 за клишетата, които ще поръчам в понеделник. За другите книги, за които писах (Роден и стихове от Якобсен), върху хубава хартия (бледокремава), формат 13/17 искат 1170 за 1-ва хиляда и 780 за 2-ра хиляда, кола 32 стр. Мисля да почнем и тях постепенно, докато бъдат готови те, ще изкараме парите и печалбата на албума.

Георги

Аз намерих един акционер с 80 000.

Съхранява се в НБКМ.

131

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 19 октомври 1919

Тате, писах ти преди няколко дена подробно за работите тук. Писах ти, че ще трябва да ми изпратиш пари и за 3-та кн., понеже квитанциите, които предаваме на пощата, не могат да бъдат събрани порано от един месец – тъй казват от пощата; така че пари ще имаме (от квитанциите) за 4-та кн., не обаче за 3-та. Пари обаче още не съм получил, нито за списанието, нито за албума на Стоян Райнов. 3-та кн. ще бъде готова към сряда, четвъртък[1].

За акционерното дружество: намерил съм вече около 4–5 души акционери – Бончо с 50 000 в брой; А.

Панев с 80 000; директорът на „Астра“ Айзенщайбер или самото дружество „Астра“; литография „Росица“ с 50 000 (засега), от които 30–40 000 хубава хартия, 50 кгр. 63/95 и двоен канцелярски, която можем да употребим за „Библиофилски книги“, и други някои с по-малки суми, но тези могат да влязат като основатели. Може би ще се привлече и д-р Лазаров, едър акционер, но не зная още. Мисля, че можеш да дойдеш вече, за да се тури основа на дружеството, да се открие подписка, а после ще се намерят и останалите до 500 000 лв. пари; но сега да се тури начало и да се почне[2]. Знай само, че едва ли ще може дружеството да бъде командитно – всички, тъй усещам, искат акционерно дружество с управителен съвет.

С поздрав
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Финансирането от Милъо Касабов е продължило до спирането на списанието.

[2] Въпреки големите надежди на Гео Милев акционерно дружество не се е основало.

132

До ИВАН РАДОСЛАВОВ
Октомври, 1919

Драги баджанак,

И ти нямаш време да пишеш и не пишеш! И аз нямам време да пиша и не пиша! И най-сетне! Получих днес хаир-хабер от тебе. Радвам се, че всички сте добре, но не се радвам много, че ще стоиш там още година. Ами ти поне не ще ли можеш да прехвърлиш насам като куриер? И ний сме криво-ляво добре, но все още не сме се наредили. Едва тия дни ни е оживила надеждата, че ще можем да си намерим квартира – евтина и без предплата за една година или 6 месеца. (От тия ми думи можеш да разбереш какъв епитет заслужава квартирният въпрос в София!) Режисьорството ми е почти наред: сега „дебютирам" в Народния театър... т.е. режисирам една чудесна модерна пиеса „Мъртвешки танц" от Стриндберг (участие: Кр. Сарафов, Огнянов, Будевска и др.) и чакам въз основа на резултатите от този дебют да бъда назначен (по представление на директора Б. Ангелов), което може (и надявам се) да стане преди края на репетициите; само че сега съм още в началото им. С Б. Ангелов съм, разбира се, много добре – той се отнася с уважение дори към моите модерни идеи... А освен това и секретарят на театъра е наш – Ботю Савов. Ще се нареди всичко. — Сега се занимавам с репетициите, от една страна, а от друга — с новото сп. „Везни", издание на к-во „Везни". Първата му книжка ти е изпратена. Пращам ти и 2-рата. След няколко дни излиза и 3-та (месечно вече, а не полумесечно, както беше досега).Предвиден си и ти като сътрудник. Можеш да пратиш по куриера някакъв материал, напр. критика върху общи литер.-естетически теми или пък кореспонденция за нещо ново във френската литература. Или

пък – да не е унищожила политиката литературните ти интереси? Но писмото ти не ми дава право да мисля такова нещо... Николай[1] е добре. Ще му кажа да ти прати книгата си „Птици в нощта“. Гьончо[2] пие – днес е спал до 12 ч. в Копривщица[3]. Людмил[4] беше досега в Дедеагач делегат в комисия по преселването на бежанци, но тия дни – пише ми – пристига тук. Всички други са живи и здрави. Хр. Ясенов печати книга стихове „Рицарски замък“, наше издание, в разкошната серия „Книги за библиофили“, от които е излязъл №1 „Избрани поеми“ от Ед. По, превод на Джорето[5]. Въобще издателството вирее и се сдоби с име на най-хубаво издателство в България. Успехът му е толкова голям (моралният), че мнозина предлагат да влязат като акционери в него. С една дума, модерното почва да се проявява по-интензивно в България: и издателството, и списанието – което буди интерес, но и вражда, разбира се, от страна на тъпоумните; не можели да ни разбират – особено моите поезии. Но ще почнат да ни разбират полека-лека! Трябва само упорство в начинанието – нали? Пък аз съм анджък за упорство! Чакам само да се върнеш ти, за да се дигне по-усилена критическа кампания в защита на новото, чистото изкуство. Виж, сега, дано можеш да изпратиш нещо за списанието, както казах: на обща тема. – Мила е добре, оправена ужасно и мъти бебе, което ще провряка след 3 месеца (...) Ами, Иване, не ще ли можеш да ми изпратиш по куриера френските ми книги, които стоят у тебе? Също тъй и другите вещи? И преди всичко и винаги, когато имате възможност, 3–4 кутии „Нестле“, които ще трябват за бебето. Всички сме добре, живи и здрави. Старият[6] е в Козлуджа при Жорж. Митьо[7] се ожени за Надя Ненова. И т.н. Обаждайте се, бъдете здрави и весели и – ще чакам „материал“ и от тебе.

Много здраве
Твой Гео Милев

Писмото е публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1971 г., кн. 3. Не е датирано. Датата е приблизителна.

[1] Николай - Николай Лилиев.

[2] Гъончо - Гъончо Белев.

[3] „Копривщица“ – известна кръчма, в която се събирали бохемстващи творци.

[4] Людмил – Людмил Стоянов.

[5] Джорето – Георги Михайлов.

[6] Старият – тъстът на Гео Милев и Иван Радославов, Димо Керанов.

[7] Митю – Димитър Керанов, брат на Мила Гео Милева и Ана Керанова Радославова.

133

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 13 ноември 1919

Тате, на новите абонати (Кравачев) пратихме 1-ва, 2-ра, 3-та книга. Ще пратим и на книжарите, които съобщаваш, от албума, тъй като, както ти писах, не върви тъй, както го смятахме. Сметката беше да забавя плащането и от събраните от албума пари да го платя, но не става. Албумът стои още неплатен, а трябват всичко 3400 + 150 = 3550 лв. Имам налице 3000. А не мога да давам от своите. От квитанциите парите още не са пристигнали. Очаквам първите от София и Варна – около 1500 лв. От друга страна, завчера Ганю ми пише за парите си, впрочем не съм му чел писмото.

Направен е доклад да ни се дадат по 40 лв. швейцарски, но министерското постановление не е излязло още, а и Стамболийски (военният министър) за-

мина за Париж. Ще взема 13 000, но ще се забавят. Ако можеш, плати на Ганя за моя сметка 2000 лв., като му кажеш, че съм ги пратил чрез тебе – за да не дига повече глурултия.

Днес си намерихме хубава квартира, мобилирана (р а з к о ш н о), 2 стаи и кухня, 1000 лв. Ще се местим в събота[1].

С поздрав
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Гео Милев наема квартира у Н. Калпакчиева на ул. Ломска №26. В НБКМ – БИА, ф. 26, арх. ед. 2, л. 2, се пази адресната карта за нанасяне в новата квартира, попълнена от Н. Калпакчиева на 18 ноември 1919 г. От данните на тази „адресна карта" се вижда, че писателят Гео Милев отива да живее на ул. Ломска 26 от ул. Цар Самуил 14. Като отличителни черти е отбелязано: „Ръст – среден, лице – обикновено, очи – зелени, уста – обикновени, нос – правилен, коса – черна."

134

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 18 ноември 1919

Тате, получих голямото ти писмо от 4 листа, което показва, че пак не можем да се разберем. Писмата вървят със закъснение и изглежда дори, че някои мои не се получават.

1-во. По въпроса за Пеша: все много разсъждавате и само надувате оттам. Мила писа, че е намерила

временно пансион другаде, доде си намерим ний къща; вий това не сте разбрали и почвате: „Тъй не може, кажете подробно и пр.“ Но най-сетне – намерихме си квартира – 2 стаи и обща кухня, мобилирани, 1000 лв. месечно. Сега Пеша може да дойде и живее при нас. В този смисъл телеграфирах вчера да дойде веднага. А дали ще може да кара и списанието – то е друг въпрос; тя ще има почти цял ден уроци!... Ще видим.

2-ро. По въпроса за квартирата ни. Пеша ще трябва да ни плаща 500-600 лв. или приблизително толкова – ще видим колко ще ни излезе. Предплатил съм за 3 месеца – намерих назаем, за сметка на бъдещи приходи, каквито очаквам - 13 000 от Военното министерство, театъра, после театър „Ренесанс“, дето искали да ме викат, както се говори, и пр. Стаите ни (2) са мобилирани разкошно и за 1000 лв., съобразно със сегашните наеми, е евтино; гледахме до Руския паметник 4 стаи, немобилирани – искаха 2000, т.е. 2-те за 1000, но немобилирани; а тук са мобилирани и в центъра се казва, близо до Постоянната комисия по прехраната, между Цар Симеон и Кирил и Методий. Добре сме сега.

3-то. За дружеството: работата съвсем не се е развалила още, напротив, реди се. Чакам тези дни отговор от стопанина на сп. „Земя“, който иска да слее своето списание с нашето, понеже и двете били с еднаква тенденция. Казах му, че това е възможно само ако влезе като акционер в дружеството, т.е. да погълнем списанието му, а не да се слеят. Той има пари и хартия. Но бил обещал да го подари на поетите и художниците (наивен човек!), та сега щял да види как да им откаже. Тия поети и художници впрочем (Ник. Райнов, Сирак Скитник и пр.) са сами на мнение да се слеят 2-те списания; Н. Райнов ми говори това преди 1 1/2 месеца още; също и С. Скитник и Тр. Кунев, та и тази работа ще стане; днес този господин (Абрашев) сигурно ще ми даде отговор.

След това ще свикам събрание за приемане на устава, нашите условия и съставяне на протокол, който ще ти се изпрати за подпис. Уставът е готов.

4-то. За албума на Стоян Райнов: Ако той не върви тъй, както смятахме, значи, че сметката ни е крива. Т.е. пред вход на изложба не могат да се продават книги. Цената му не е голяма (5 лв.), но хората просто не са научени да купуват, когато отиват на изложба. Казах впрочем да се продава по 3 лв. Ще видим дали ще върви по-добре. Разбира се, и от него ний няма да имаме загуба – пак ще го продадем (за Нова година особено, като подарък), но работата е там, че пред входа на изложбата не се продава; досега са продадени около 200 екземпляра и около 25 от разкошните, заедно с 4–5 от провинцията. Е, как тогава да платя в печатницата? Как да му прибера парите, когато не се прибират?? Сметката (3550 лв.) стои още неплатена и ме е страх и срам да ходя в печатницата. Парите, които имам, държа за списанието. Е, ами за албума? Ти все бързо и лесно, и остро отсичаш: точка, и се боиш от телеграми; но тъй или инак – оставяш ме да върша една работа, като ми казваш: ще я продадеш, ще вземеш парите и тогава ще платиш; добре, но хората не могат да чакат – и не е търговско; ето вече 10 дена и сметката на печатницата стои неплатена. Рискувам всеки ден, когато ида в печатницата, да ми кажат: „Кога ще платите за албума?“ Това, слава Богу, още не са ми казали. Ето това е положението на работата, на което не се помага с „точка“!

Веднъж да се направи това дружество, че и аз да се отърва от тия главоболия! Разпънал съм се като грешен дявол и не зная за кое по-напред да мисля!...

6) (5) По въпроса за Николая ще видим; той ми казваше, че може да бъде свободен към Нова година. Ако не, ще намерим друг – Ив. Радославов[1].

7) (6) Писах и телеграфирах: пратете ми кожух-

чето (с Пеша) и книгите. Те ми трябват за списанието! Също пратете моя ковьор.

8) (7) Уреди ли нещо с Ганя, както ти писах – да му дадеш за моя сметка, която ще ти платя до 1 месец, 2000 лв. Пиши ми това, за да му пиша на този тапир!, който ми иска и някакви 12% лихви, като че ли съм го молил да му купувам пиано! Идиот такъв!

Списанието 4-та книжка (месечна) ще излезе тази неделя от печат.

Роден се реди и тази неделя ще са печата 1-ва кола. За тази книга много не се боя, понеже смятам, че ще я продадем за изплащане на дружеството. Смятам всичко около дружеството (подписка, устав и пр.) да се свърши вътре в 2 недели, така че в началото на декември то да функционира вече.

Пратете ми, 1-во, книгите в сандък, 2-ро, кожухчето, защото нямам друго палто освен малкото тънко пардесю – а Борис ми е взел тужурката, която смятах да направя късо зимно палто, 3-то, ковьора.

Много здраве на всички
Георги

Излезе ли „Могенс“? Цената му? За да го пишем в списанието.

Ще ти дам днес-утре подробна равносметка. От квитанции пари (от пощата) още не съм получил!

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Вероятно е ставало въпрос да се привлече за платен администратор към издателството Н. Лилиев или Ив. Радославов.*

135

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 26 ноември 1919

Тате, просто нямам време да ти пиша и затова едва днес ти пиша в отговор на няколко твои писма.

1-во. Сметката ти за парите, които имам, е крива, защото това, което ти писах, че имам, имам го заедно с парите от продадените албуми. Затова: платил съм 2000 лв. на печатницата за албума (3-та кн. от списанието съм платил отдавна), платил съм и клишетата, подвързията на албума, също и клишетата на 4-та кн. на списанието с едно 3-цветно клише 500 лв. Сега остава да платя още 1500 лв. за албума, които ще намеря (от албума, имам ги), но за 4-та кн. на списанието нямам. А с квитанциите въпросът е отвратителен – много ги бави пощата! Получил съм само 200 лв. от квитанции. Четвърта книжка ще струва 2500 лв. Белята е главно там, че се бавят квитанциите, затова ще трябва да ми пратиш още 2000 лв.

2-ро. За дружеството. Всеки ден гласим събрание, но не можем да срещнем д-р Лазаров, за да го поканим. Но днес-утре ще бъде.

3-то. Тия дни ще дам ултиматум на директора на Народния театър да разреши веднага въпроса за назначението ми. Работата ми е напреднала и имам право да искам това. Какво мога – това е вече налице.

4-то. Сказките, за които пишеш – за тях аз съм се досетил вече. Но двоумя се дали не ще повредят нещо на дружеството – да не би да кажат акционерите: „Ах, този ли ултрамодернист!?“ Но ще ги започна в началото на декември (5 конференса върху съвременната литература в Западна Европа).

5-о. Списанието почва да се печата днес.

6-о. Пращам мой превод на „Мъртвешки танц“,

който да се печата незабавно, веднага!!! Понеже д-р Малеев дал своя превод на „Цвят“, а те са наредили вече 2 коли, та не можеше да ми го отстъпят. Ако се нареждa в Стара Загора бързо, форца, ще успеем да изпреварим „Цвят“, тъй като те ще печатат сигурно и 2-те части на пиесата наведнъж. А сега ще се играе само първата. А моят превод ще има може би повече успех, като пишем на афиша и във вестниците, че е от режисьора на пиесата. Бързо!! Веднага да се почва работата в печатницата!!! До неделя ще изпратя целия ръкопис.

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

136

До ИВАН РАДОСЛАВОВ
ноември 1919

Драги Иване,

Получих ти и новото, второ писъмце, в което изказваш големите си възторзи от „Везни“ – списание на българските модернисти. Писах ти и по-рано и пак ще кажа, че добре би било да дадеш (да пратиш) нещо оттам – някакви критични работи на обща тема или някаква кореспонденция за забележителни литер. факти из френската литература или въобще из френското изкуство. Твоите поздрави се предадоха на всички страни – и за тях ти се връщат други подоб-

ни: много здраве от всички. Стойно Стойнов пита често за тебе — и все по един и същи начин: какво прави онова магаре в Берн? - Той е страшен болшевик. А също и Ясенов, който получи преди 1–2 месеца бой и рани в едно бунтовно събрание, щяха да му избият лявото око - ходи цяла неделя превързан. Колкото за книгите, издадени от „Везни“, пратил съм ти почти всички. Сега ти пращам 3-та кн. от сп. „Везни“ и новата, 2-ра книга от серията „Книги за библиофили“ — албум от Ст. Райнов (Цанко) - брата на Ник. Райнов, който открива на Димитровден изложба. Сега ще се печатат „L'art“ от Роден и „Рицарски замък“, стихотворенията на Ясенов. — След 2–3 дена ще бъде най-сетне и Людмил тук. А колкото за Ем. П. Димитров - неговото отсъствие дразнеше Людмила - работата стои така: съмнително беше неговото участие в модернистичното списание „Везни“, тъй като от 1–2 години той се е обявил май за реалист; пише за някакво здраво, незабулено с мистични пари изкуство и пр. Известно ли ти е това? Но все пак надявам се, че за в бъдеще и той ще влезе като сътрудник. — Ще чакам от тебе обущата, едни малко носени дрехи и материал.

Хиляди поздрави на тебе и на всички.

Гео

Писмото е публикувано в сп. „Литературна мисъл“, 1971 г., кн. 2. Не е датирано. Датирането е приблизително по съдържанието му.

137

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 3 декември 1919

Тате,

Хилядата лева телеграфически получих със забележката „няма повече“. Списанието от печатницата взехме и днес разпратихме част и разпращаме още. Но тази тактика на навременно плащане бих желал да предоставя на тебе за изпълнение.

Утре в 3 часа след пладне свикваме събрание[1] на основателите за одобрение на приготвения устав и подписване протокол, който ще ти бъде пратен за подпис. За резултата ще ти телеграфирам, разбира се. Дано стане по-скоро!!

Трябва да ми пратиш подробен инвентар; аз ще искам 100 000. Но мисля, че стоката ни ще бъде не 30 000, а 40 000 с албума Стоян Райнов и другите. „Могенс“ и бъдещата хартия сметнати ли са в 30 000?

Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Въпреки категоричния тон събранието не се е състояло, и дружеството изобщо не се е основало.

138

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 9 декември 1919

Тате, изпрати ми веднага клишето от портрета на Стриндберг; трябва ми за програмите на моята пиеса, която ще бъде поставена към 20–25 т.м.[1]

Няма да излезе никаква книжка от списанието на 15 т.м. Няма да си играем само. Обърнахме го на месечно и така ще го караме. 4-та книжка закъсня по вина на печатницата – натрупа им се много работа, понеже им спряха тока. Платил съм албума изцяло вече. 4-та книжка обаче не.

С поздрав
Георги

Съхранява се в НБКМ.
[1] Премиерата на „Мъртвешки танц“ се е състояла по-късно.

139

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 31 декември 1919

Тате,

Стачката[1] прекъсна съобщенията та със закъснение ще ти съобщя туй, което следва: платил съм всичко в печатницата, с изключение на новата кн. 5[2], която излиза днес. От това ти може би пак ще се ядосваш, като не вземаш предвид, разбира се, че съм платил целия албум[3] + плат и подвързия за разкошните екземпляри; 2-ро, клишетата на албума; 3-то, хонорари за „Могенс“, „Изкуството“[4] (900) и др.; 4-то, като живеят 3-ма души (с Пеша[5]) от списанието. Така че без разноските, които не принадлежат към списанието, аз бих имал пари най-малко за още 2 книжки. А сега освен това имам да плащам и за клишета за „Изкуството“, около 500 лв. – това е то!

С поздрав
Георги

Надявам се да бъда назначен скоро с помощта на новия началник на културното отделение Тр. Кунев.

Стачката забави и „Мъртвешки танц“. В събота ще се играе (3 ян.).[6]

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“.

[1] На 27 декември 1919 г. била обявена обща стачка от транспортните работници. Железопътните, телеграфните, телефонните и пощенските съобщения в страната били парализирани. Стачката завършила неуспешно на 19.II.1920 г.

[2] Книжка 5 на сп. „Везни“.

[3] Стоян Райнов, Албум от картини, №2 от „Библиотека за библиофили“, издание на „Везни“.

[4] „Изкуството“ от Огюст Роден. Беседи, събрани от Пол Гсеа. Авторизиран превод от Любен Пинтев. Издателство „Везни“.

[5] Тримата души са поетът, съпругата и сестра му Пенка.

[6] Премиерата на „Мъртвешки танц“ всъщност е на 11 януари.

1920

140

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 20 януари 1920

Тате, спрените пощенски съобщения, които има надежда да се възстановят тези дни, ни разбъркаха съвсем сметките. С изключение на 200–300 лв. не съм получил никакви записи от квитанции, нито други пари срещу абонаменти. Сега, разбира се, пари нямам на ръка никакви и ако не бе донесъл Борис 1000 лв., нямаше може би какво да ядем... Борис ще ти разправи и устно как стои работата. Именно: имам да плащам за 5-а кн. печат плюс 600 лв. от 4-та кн. Всичко около 3000 и 100–200 лв. Други повече нямам да плащам. Трябва да имаш предвид, че от парите, които съм имал досега на ръка (от списанието), съм плащал и за: клишета за Стоян-Райновия албум; клишета за „Изкуството“ (около 500 лв.); за печат на албума; а други приходи освен от списанието съм получил 900 от Стефана и 1200 от албума, собствено 2000, но Ст. Райнов задържа 800 лв. за хонорар, с които 800 лв. ликвидираме с него.

Общата сметка, както ще ти я каже Борис, гласи:

разход общ – 17 843,35

приход общ – 20 185,55 заедно с получените от тебе. Само за списанието похарчени около 10 000.

След прекратяването на стачката очаквам да получа от провинцията (от един ревностен абонат) още няколко стотици абонати, може би 1000; ще трябва да печатаме 2-ро издание от досегашните книжки. Общият баланс на списанието в края на годината ще бъде, разбира се, приход. Както казах, имам

да давам на печатницата още 3000 и няколко лева.

Освен това скоро се привършва, излиза от печат „Изкуството“ в обем от 9 печатни коли и 1 кола илюстрации. Ще струва 9 Х 1170 лв. + 800 за илюстрации и около (400) – 500 за корица. Ще трябва да се плати. Аз имах предвид, ако се състави и...[1]

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Краят на писмото липсва.*

141

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 27 януари 1920

Тате,

Неудобно е да събирам поръчки за бюстовете[1] и после да се изпълняват. Обаче разбрах, че ще могат да се пласират (взех поръчки по 20-30 от Чипев и „Златолира“). Затова ти телеграфирам да ми пратиш 150 (по 50 от 3-те вида). Ибсен и Ленин недейте почерня отстрана (ръба) на главите им, защото главите им са бели. Пиедесталът на Ленин да не е червен. Телеграфирах да пратиш на Ф. Воднянска в Лом 10 Роден с наложен платеж, понеже, колкото имах (30), продадох ги на Чипев, за да платя на печатницата. Пари за списанието има доволно у книжарите. Тия дни пиша квитанции за недоборите от II годишнина.

С поздрав
Георги

Сега печатам списанието в 1000.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Според Пенка Касабова издателство „Везни“ изработвало от дърво малки (около 20–25 см) бюстове на Ибсен, Ленин и др. по идея на Гео Милев.

142

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 4 март 1920

Тате, в твоите писма има или съвети, или сръдни – и все на вятъра. Защо не съм писал досега? Защото бях болен и едва от завчера съм станал и защото – просто не зная за кое по-напред да мисля... Бих желал изведнъж, в 1 момент, да си разменим ролите и да дойдеш ти на мое място да се разправиш и да се оправиш между залисиите, които имам тук; главно с печатницата... Идва Пеша и ми съобщава: „Казаха... тъй и тъй... „ Идва Людмил[1]: „Разни сметки в печатницата и т.н.“ А на всичко отгоре изглежда, че ти оттам съвсем и не мислиш за това. И дори ми пишеш днес да видя да намеря пари и да платя... Отде?

„Изкуството“ не може, разбира се, да се продаде в 1 ден, за да взема и да платя веднага останалите срещу него 6118 лв. дълг на печатницата. Аз чакам всеки ден поне 3–4000, ако не 6000; и тия 1500, които имам в джеба си – докато чакам да станат повече – съвсем ще хвръкнат. Така че просто не зная що да мисля, що да правя – а до печатницата хич и не смея да припаря... Хората чакат вече цял месец!!

С поздрав
Георги

За Пена въпросът е ясен: сега се хранят от списанието 3 души![2] Изядохте ушите на това списание!

Съхранява се в НБКМ.

[1] Людмил Стоянов.

[2] Семейството на Гео Милев се е било увеличило с още един член. На 5 февруари 1920 г. се ражда първата му дъщеря Леда-Евгения.

143

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 31 март 1920

Тате, от писмото ти чрез Стефана разбирам следното положително: 1) че искаш да се печатат не 2000, а 1200 екз. и 2) че ти се вижда скъпа дадената цена. По първия въпрос мисля, че може би печатницата ще се съгласи да печата 1200 за 1000 лв. вместо 1030 – т.е. хартия, печат, брошуровка – но не и корица. По 2-рия въпрос: скъпо е наистина, но това са сегашните цени. Може би ще стане по-скъпо. Г. Христов („Цвят“[1]), който постоянно взема и дава с хартия и има своя печатница, отива да печата на същата цена в Придворната печатница; той е страшен спекулант и все пак отива там; значи по-евтино от това не може да се намери другаде. При 2000 тираж колата ще ни струва по 70 стотинки, или 73–74 ст. с корици и хонорар. Друга по-евтина хартия няма. Ти пресмяташ с разни големи и малки формати, но форматът е един и аз ти го съобщих: 55/80; от този формат не може да се получи малка кола, защото той

е малко по-малък от нашия. Реши и ми съобщи. Можем да направим опит с тези цени.

С поздрав
Георги

Джорето[2] иска да прави другаде второ издание на Ед. По. Съобщи ми: продадени ли са всички екземпляри от Ед. По, или са на консигнация, т.е. можем ли да правим II издание?

Съхранява се в НБКМ.

[1] Книгоиздателство „Цвят“.

[2] Джорето – Георги Михайлов, преводач на стиховете на Едгар По и Бодлер.

144

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 29 април 1920

Тате, получих вчера 3000-те и изплатих остатъка за хартията. А 170-те? Трябваше да ги взема от другаде, защото Стефана не мога да срещна веднага, а трябва да го чакам да дойде при мене.

Както говорихме тук, уговорих с Джорето 900 лв. хонорар за 2 издания по 1000 екземпляра, като второто трябва да се появи след 2 години. В такъв смисъл ще напиша и контракт с него. Той иска, а ще трябва и да му изплатиш тия 900 лв.; ако може това да стане – според неговото желание, защото няма пари – по-скоро.

Говорих, че печатането на новото издание няма

да стане амен сега веднага, а по-после.

Дали няма в Стара Загора няколко екземпляра от 3 брой „Везни"? Тук нямаме от него, а трябват за новите абонати. Предадохме колетите за С. Василев и му пиша.

Пена се пренесе при Кларк[1]. Получена ли е там хартията? Сигурно да.

Много здраве
Георги

Вижте там добре дали няма 3-та книжка. Трябва за новите абонати, които пращаш, и други, които имаме, 6-7 души; а явяват се от време на време и нови.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Елисавета Кларк, директорка на Американската детска градина (и на двегодишния педагогически курс към нея) в София, при която Пена (Пенка Касабова) е следвала за детска учителка.

145

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 30 май 1920

Тате, вчера изпратих – вследствие телеграмата ти – още една част от ръкописа, до 50 страница включително. Но коректури не съм получил никакви освен до 29 страница печатна, т.е. II кола непълна. Забавих ръкописа, понеже изхабих време със сказките, а след тях трябваше да бързам списанието, защото и то закъсня (ще излезе към четвъртък-петък). Сказките се свършиха с изкарани разноски + 6 лв. печалба. Другата неделя ще

говоря в Кюстендил. След това може да дойда (или дойдем) към Стара Загора, отдето ще продължа нагоре.

Да сложим ли моите стихове[1] под печат? Само че тук на друга хартия, не на филтровъчната, която е там и която ще употребим за друго в малък формат 32 стр. кола, който формат за моите не уйдисва. Моите стихове искам да бъдат издадени най-разкошно, т.е. на хубава холандска хартия (кремава, 51/65, сгъната на 16 стр.). С две бои текста. Ще струва – набор и печат 2 коли 1616 лв. + 3176 за хартия (2000 листа) = 4792 лв. всичко, без корици и без една рисунка (цветна), която смятам да сложа като приложение. Но с кориците и пр. не ще бъде повече от 5500 лв. – 2 коли, но луксозно, така че ще носи цена и до 15 лв. Съобщи ми съгласието си.

Ръкописа на „Полска душа“[2] смятам, че ще изпратя тази неделя. Понеже нашата хазайка се изсели, не се знае дали ще останем в досегашната си квартира. Искал да я вземе някой си бъдещ министър Караджов. Ще видим.

С поздрав
Георги

Купи ли аптекарската хартия? Тя е скъпа впрочем, защото тук 1 лист 50/65 струва 1,50–1,70, а тази идва по 1,60.

С 1 боя само (черна) 200 лв. по-малко за двете коли.

Пена не иска да пише квитанции и пр., а трябва.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Става въпрос за стихотворенията му, които издава в сбирката „Жестокият пръстен“.

[2] „Душата на Полша“ от Ст. Пшибишевски. Излиза като №12 на библиотека „Везни“.

146

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, около 15 юни 1920

Тате, след 2-неделното чакане за отговор едва вчера получих отговор на въпроса за печатането на моите стихове, и то – както очаквах – обикновения отрицателен отговор[1]. Обаче книгата е вече наредена и ще се печати. Ще се печати в 1000 екземпляра, но разкошни в пълния смисъл на думата: хартия кремава, големичък формат, холандска, дебела, с 2 цвята текста – резедавозеленикав (заглавията) и тъмновиолетов (останалото). Макар и 2 коли, тя ще заслужава цената си 15 лв. и съвсем не е опасно, че ще стои „на склад". Аз зная колко почитатели имам и как би се продала книгата. Впрочем сега се продава всяка книга в 1000 екз.; а още повече такава една явно разкошна книга и от един човек, който дига най-много шум днес. Има модни писатели и такъв съм аз тъкмо сега. Впрочем ще напечатам около 100 покани за записване на абонати, които същевременно да предплащат, и съм сигурен, че от тия покани, пратени до познати и някои книжари, ще излязат не по-малко от 4-500 души. Ще обявя също тъй и във вестниците, че излиза наскоро книга „Жестокият пръстен" – само за записали се абонати и т.н. Оня ден „Цвят" е пуснал нова книга (уж разкошна), преводна, 40 стр., грозна външно и вътрешно, и пак с цена 15 лв., като не се бои, че не ще се харчи, защото я печата в 3000 екземпляра; а тая книга няма да се продаде толкова лесно и скоро, колкото моята.

Но защо ли се мъча да те убеждавам? Ти и за Иван-Радославовата книга не ми позволяваше да я печатам, а излезе, че трябвало да я печатам в 2000 екз., защото тия дни Военното министерство откупува цялото издание.

Щом ти не си съгласен да се печатат моите стихове, макар че не рискуваш нищо и макар че аз имам нужда от бързи активи, ще я печатам на свой риск и отговорност, а парите ще подиря отнякъде сам. Ще струва 4800 лв. + корица 5500.

С поздрав
Георги

Подирете тия 2 абонати. Прибран ли е абонаментът от Девическата гимназия? Дали си ми напечатал афиши за сказките?

Съхранява се в НБКМ.

[1] Поради модернистичния характер на стихосбирката „Жестокият пръстен“ бащата се е опасявал, че тя няма да се разпродаде. Стихосбирката се приема от критиката отрицателно, но поради модния ѝ експресионистичен характер и поради популярността на Гео Милев като борец за „ново“ изкуство се разпродава бързо.

147

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 14 септември 1920

Тате, съвсем не ме зарадва известието, че досега не е записан нито един абонат в Ст. Загора. Впрочем до днес не съм получил още никакви абонати, т.е. сума, но имам от по-рано съобщения от мнозина, че желаят да бъдат абонати за II год. Имам съобщение също тъй, че в Габрово има записани вече 20 души,

но не съм ги получил; разбира се, че и другаде трябва да има записани, но във всеки случай желаното число 2000 едва ли ще се получи.

Решавам: в случай че до края на месеца не получа повече от 200-300 абонати, ще печатам 1000 екземпляра, 500 от които ще пущам в ръчна продажба тук и в провинцията чрез книжари, цена 10 лв. и 20%, както прави „Златорог“[1]; затова прати ми адресите на по-важните книжари. 1000 екземпляра – 3 коли – ще ми струват всичко най-много 4000 лв., по 4 лв. екземпляр; netto продажба 8 лв., значи пак ще остава печалба по 4 лв., нека бъде 3, нека бъде 2 – значи пак ще имаме месечно по 2–3000 или 4000 лв. Ще печатам не в Придворната печатница, защото борчът там не ми позволява, а, от друга страна, искат да им предплатя хартията за цялата година; а ще печатам в една нова печатница, която ще конкурира Придворната печатница – бившата Балкан-Цайтунг; там нямам тия тежки условия с хартията, а понеже хората ми са познати, ще имам кредит[2].

Изглежда, че големият абонамент, 80 лв., не ще ни донесе много абонати – тогава ще държим ръчната продажба; така ще върви.

Ний сме добре; Леда има зъбче. Надявам се да си намерим постоянна квартира.

Петър[3] да не се учудва на своя приятел Омарчевски, комуто подадох едно остро изложение[4].

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Сп. „Златорог“ (1920–1944), редактори Вл. Василев, С. Скитник и Н. Лилиев, списание за художествена литература.

[2] Първоначално сп. „Везни“ се печата в Придворната печатница, а по-късно в Дружествената печатница „Меркур“ – София.

[3] Петър Минов, земеделец, народен представител, съпруг на братовчедката на Гео Милев Евгения Попгеоргиева-Минова.

[4] „Изложението", за което става дума, не е открито. Вероятно то е първото изложение за състоянието на Народния театър.

148

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 24 септември 1920

Тате,

Книжарят Ст. Попов в Твърдица иска с наложен платеж всички наши книги – по колко неизвестно. Прати му ги. Събра ли абонати в Ст. Загора или нито един?

Много здраве
Георги

P.S. Маларията повтори Леда отново завчера и днес. Даваме ѝ хинин. Изпратеният ръкопис ще излезе 48 стр. Ако не печаташ него, имам за луксозни издания работи (М. Метерлинк: стихотворения[1]).

Ще ми трябват 3–4000 лв. за корици, които да купя предварително от другаде.

Другата събота излиза 1-ви брой[2].

Съхранява се в НБКМ.

[1] Морис Метерлинк, Горещи цветарници, Избрани поеми и песни, преведе от френски Гео Милев, Ст. Загора – София, 1920, „Книги за библиофили", №4.

[2] Отнася се за първи брой на втората годишнина на сп. „Везни".

149

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 26 октомври 1920

Тате, най-сетне твоите големи страхове за моето заборчляване със списанието не се осъществиха и аз намерих изход из тежкото положение, което толкова те тревожеше.

Намерих издател на списанието, т.е. човек, който да финансира изданието сега в началото, когато не са събрани още абонаменти, а трябват пари. Това е едно младо еврейче с любов към литературата – особено модерната – и е готово дори да жертва оня капитал (около 10 000 лв.), който ще внесе като подкрепа за издаването на списанието. Сключихме преди няколко дена контракт с него: той става издател и администратор, а аз оставам като редактор. На мене ще плаща месечно около 1500–2000 лв., той няма да взема нищо, а ще води цялата административна работа – така че съм спасен и от нея. Досегашната сметка ликвидирахме тъй: той ми поврьща това, което съм платил за първа книжка (5466 лв.), а аз му поврьщам (т.е. приспадаме от разхода) прихода 3056 лв. без 1500, които задържам за себе си като заплата за месец септември; остава да получа 3910 лв. (на 2 пъти). С първата част доплатих в печатницата I кн. Другите ще получа след няколко дена заедно със заплатата си за октомври. Това е то – не вярвам да не ти се хареса. Името му е Данон[1] – а за компенсация може да печатаме нещо от него (поправено от мене) – колкото да си види името. Така че от паричните грижи съм освободен, ще си имам отделна заплата, към която смятам да прибавя и други приходи от уроци по драматическо изкуство (за каквито ме молят) и по немски език – (от тях мога да имам доста пари)[2]. Ос-

това само да намеря квартира – това е най-голямата ми болка и мъка засега. А и уроците не мога да водя без квартира. Сега водя борба за 1 квартира, за която искат да ме изиграят от комисията – но ще си послужа с полиция. Дано се нареди!

За Гаврийски: работата е опечена; само че не ще стане по-рано от Нова година. Това ще бъде кооперация на едро и естествено не могат да се заловят най-напред с книгоиздателството, преди да имат складовете с продукти, уредена доставка от Европа и главно – широка покрита подписка. Но за самия Гаврийски главното е книгоиздателската работа – издание, книжарница (всемирна), печатница и пр. На всичко това аз ще бъда директор. А със сто хиляди дял ний ще можем да влезем, като пресметнем и авторското право за около 60 коли (проза и стихове) Х 500 лв. (завинаги) = 30 000 най-малко – стока и фирма „Библиотека Везни", „Книги за библиофили", сп. „Везни" – все ще излязат 100 000. Разбира се, нашето влизане още сега е прибързано; ще влезем, когато кооперацията „Обединени народни сили" започне да действа.

Клишетата за М. Метерлинк ще изпратя утре. Също и дървото за корица с 2 цвята от Валентина. Корицата трябва да бъде на бяла хартия (може от нашата бяла, но ако има по-дебела – по-добре).

Боите на корицата ще бъдат: листата с черно, цветчетата с ултрамарин (малко по-синкаво от цвета на този молив). Вътрешните илюстрации с черно, разбира се.

Чакам коректури.

Мила иска да ни пратиш 1 сандък за багаж (празен) – че няма де да си държим дреболиите. Прати го до „Цар Самуил" 14[3].

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Буко Данон – Боян Дановски, театрален деец, през двайсетте години на двайсети век увлечен от модернизма. И от тази комбинация нищо не излиза.

[2] Гео Милев не е предавал уроци по театрално изкуство и по немски език.

[3] Поради това, че апартаментът на ул. Ломска 26 е бил купен от други лица, семейството на Гео Милев остава без квартира и се връща отново при родителите на съпругата му Мила Керанова на ул. Цар Самуил 14.

150

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 2 ноември 1920

Тате, днес ти изпращам с колет клишетата на дърво за корицата на М. Метерлинк. При печатането да се има предвид следното: 1. Боята е – за листата и стеблата черна; за цветчетата – ултрамарин, т.е. тази на приложените отпечатъци, примесена с малко червена, за да стане по-виолетова – ще се получи от синя (2/3), червена (1/4) и бяла (1/5). 2. Клишето №1 (цветчета) ще трябва да се отреже от горната страна с 1/2 см, защото е малко по-дълго; въобще да се гледа фигурите цветчета и стебла (листа) да се съвпадат – и да се нагласят добре на машината. Заглавията вътре в книгата ще бъдат със същия ултрамарин цвят на цветчетата. Очаквам коректури на целия материал, за да го наредя. Книгата ще бъде №4 от „Книги за библиофили“, затова, макар и 40 страници, не е скъпа за 10 лв. – има цветен печат, илюстрации, особена корица и пр. Клишетата изпратих вече.

С поздрав
Георги

Съхранява се в НБКМ.

151

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 4 ноември 1920

Ред на материала по страници:
Заглавие – страница 1
На гърба „Книги за библиофили: първа“ – стр. 2
Предговор – стр. 3-4
Из „Горещи цветарници“ заглавието е на стр. 5, а на гърба: 2-ме мота с френски букви – стр. 6
Дотук 3 листа = 6 стр.
Редът на стихотворенията е означен с римски цифри (червени).
Първото стихотворение („Горещ цветарник“) носи № II; то идва на стр. 7-8.
№ III стр. 9
№ IV „ 10
№ V „ 11–12–13
№ VI „ 14
№ VII „ 15–16
№ VIII „ 17
№ IX „ 18
№ X (Амин) „ 19
№ XI (Водолаз) „ 20–21
№ XII „ 22
Заглавието *Песни* на стр. 23
На стр. 24 почва
песен I стр. 24–25
„ II „ 26
„ III „ 27–28
„ IV „ 29–30
„ V „ 31
„ VI „ 32–33
песен VII стр. 34
„ VIII „ 35–36

„ IX „ 37–38
„ X „ 39

Стр. 40 остава празна, т.е. всичко 2 1/2 коли.

При това разпределение в 40 стр. (2 1/2 коли) портретът и рисунката трябва да се печатат на отделни листове и да се турят като приложения – портретът между стр. 2 и 3, рисунката между стр. 16–17 (между 1-ва и 2-ра кола)[1].

Може да се направи друго: емблемата на издателството (цветна) да бъде на 1-ва стр. горе вдясно, 2-ра – празна, а чак на 3-та стр. идва заглавието на книгата, на 4-та стр. „Книги за библиофили“ и пр., а на стр. 5 (6 празна) – портретът; стр. 17–18 – рисунката.

В такъв случай ще имаме цели 3 коли, като стр. 47-48 ще бъдат празни, а песен I ще почва не на гърба на отдела, а на нова страница. Но иначе ще бъде пò на сметка и ще бъде хубаво, защото илюстрациите (портрет и рисунка) ще бъдат на друга хартия. Тя да бъде по-дебела, хубава. Всичко подчертано със зелен молив да бъде цветно напечатано (ултрамарин).

За *Куриер*[2]: те ми отказаха не преди 9-и, а преди 10-и брой; 9 брой им е даден за разпространение. Уравниха сметката по 6-и брой с 981,50 заедно с взетия аванс (т.е. всичко 981 лв. от 3 до 6 брой). Остава да уравняваме още за 7, 8, 9. Казах им да изискат всички останали книжки.

С комунисти, симпатизиращи, говорих да разпространяваме списанието чрез частните настоятели на „Работнически вестник“. Ще опитам тази мрежа чрез един циркуляр; може би да може. Зависи дали всички настоятели на „Работнически вестник“[3] ще вземат разпространението присърце. Ще опитам.

Главно – абонати обаче. Иван Мирчев да подкани своите хора с 1 картичка.

Борис пита за някакво дърво – какво дърво? За бюстовете? Нали намерил там? Клишетата сте получили; не се ли работят вече?

Съхранява се в НБКМ.

[1] Между наставленията на Гео Милев за художественото оформление на „Горещи цветарници“ от М. Метерлинк и самата излязла от печат книга има някои различия. Общо взето, редът на подредбата на материала е същият, но в книгата е включен и портретът на автора, емблемата на книгоиздателство „Везни“, вътре в страниците – заглавието на книгата с обозначение на преводача и вместо 6 страници материалът преди стиховете заема 10 страници без корицата. Стиховете в изданието започват от 11-а страница.

Всъщност книгата се печата по втория даден в писмото вариант.

На стр. 7–8 е поместен кратък предговор, написана в есеистичен стил бележка за поезията на Метерлинк.

[2] „Куриер“ – дружество за разпространение на периодическия печат.

[3] „Работнически вестник“ (1897—1924) – орган на Българската комунистическа партия (тесни социалисти) – се е разпространявал главно чрез местните партийни организации и определените за това от тях партийни членове. Под „комунисти, симпатизиращи“ Гео Милев има вероятно предвид близките до списанието Хр. Ясенов, Н. Хрелков и др.

152

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 5 ноември 1920

Таме, вчера изпратих обратно коректурите с бележка вътре за разпоредбата на страниците. Забравих обаче да пиша следното: 1-во. Страниците ще бъдат по 30 реда, но предговорът да се събере непременно само на 2 стр.; 2-ро. Разстоянията между кур-

летите да се направят по-големи с 1 ред, т.е. да бъдат по 3 реда. 3-тият куплет на стихотворението „Зимни желания“ да се коригира и измени така:

В душата ми стръкнала съзират,
с очи през миналото впити,
кръвта на агнета, които
отдавна връх леда умират.

Заглавията на стихотворенията с ултрамарин мастило.

За корици изпратих вече клишетата с колет. Ако може да ми се прати проба. Внимавай да се нагласят правилно на машината. Корицата ще бъде така: 2-те коли и 1/2 обвити с една чиста корица (може от зелените), по-плътна, а върху нея тънката, печатана с шарките и етикета; краищата на тази шарена корица ще се прегънат върху долната дебела също както Едгар По. Тази долна, вътрешна корица може да бъде и от същата хартия, на която е печатан текстът. Така че корицата ще бъде двойна. Въобще трябва всичко да бъде красиво (да оправдае името „Книги за библиофили“). 2-те илюстрации на отделни (по-дебели) листове като приложения.

Цена 10 лв.

Единственият ми кахър (освен квартирата) сега е Придворната печатница. Какво да се прави? Изложен съм на неприятности!

Много здраве
Георги

Ст. Атанасов и „Хемус“ искат да разпространяват наши книги.

Във II кн. на „Везни“ ще видиш откъслеци от поемата „12“[1]. Искам да я печатам. Цялата (2 коли) ще има голям успех — тесни социалисти и разни други.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Откъси от поемата на Ал. Блок „Дванадесетте“ се печатат в превод на Гео Милев в кн. 2 на сп. „Везни“, год. II. В отделно издание излиза на 16.XII.1920 г.

153

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 11 ноември 1920

Тате, вчера, преди да получа твоето писмо с полицата, получих друго от Придворната печатница. Ултиматум: ако до 1 неделя не уредя сметката, ще се обърнат към съда. Занесох им полицата – и наполовина ги убедих да се съгласят на изплащане чрез полици. Обаче – искат следното: сега да им внесем изцяло 1/2 или поне 1/3 от целия дълг, т.е. около 5 хиляди, а остатъка – в полици със срокове до 20 декември, тъй като до Нова година трябва да се приключи тази сметка. На първо време даже искат една полица с по-близък срок до 5 декември – за успокоение на управителния съвет. От друга страна, искат, ако може, полиците да бъдат платими в София. Полицата за Търново Сеймен във всеки случай приеха. Това е положението. Аз оттук ще мога да им внеса след няколко дена 1400 лв. от 200 екз. „Под знамето на България“, откупени от Постоянната комисия.

За печата на Метерлинк: нека бъде материалът нареден така, както си го наредил ти; само че последните страници няма ли да бъдат много гъсти – именно: „И към двореца иде тя“ и „И ваште лампи тук горят“. Освен това – не е добре, дето материалът свършва на 40-а страница; трябва да остане 1

лист празен накрая – иначе не е красиво.

Емблемата да бъде също с ултрамарин. Под портрета ще пише само „М. Метерлинк“, но може и без това – по-добре да го няма!

Хартията: по никой начин тънката бяла, защото е тънка; ако може – канцеларска 10–12 кгр. Не слушай печатарите! Изданието трябва да бъде к р а с и в о. Корицата вижте да нагласите добре. Етикетчето отгоре да бъде оранжево или жълто[1]. Цената най-малко 8 лв.

Много здраве
Георги

Уравних Чипевата сметка с 300 лв.; албуми не иска.

Имам орден гражданска заслуга V степен[2].

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Етикетчето“ на корицата е бяло каре, останало незапълнено от виолетовите квадратчета, а хартията е тъкто „тънката бяла“, която Гео Милев поръчва да не се използва.

[2] По случай 50-годишната литературна дейност на народния поет Иван Вазов наред с много културни дейци е бил награден с ордена „За гражданска заслуга“, V степен, и Гео Милев.

1921

154

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 5 октомври 1921

Тате, коректурите на Пшибишевски[1] повърнах веднага. Ще се печата тъй, както съм коригирал, заедно с критическия каталог на 2-те по-раншни книги на Пшибишевски, ръкописа на който пратих преди това. Ще бъде 32 стр. (2 коли, а не 2 1/2). За списанието работата спря при хартията – въпрос, за който ти писах. Утре ще се разреши и той; ако не можем да вземем от Придворната печатница хартия, ще възприемем може би същата, каквато бе миналата година. С „Елит“[2] не съм говорил за премахване на тяхното условие за „6-месечна гаранция“, понеже: 1-во, те няма да се съгласят, понеже ще закупят за нас хартия за цяла година; 2-ро, ако ще го спираме по средата, хич да го не почваме. „Курие“ с контракт не можем да обвържем, но базирайки се на това, че можем да изискваме „специално“ нужните нам артисали книжки, мисля, че можем да си изискваме по този начин почти всички.

Гео

Съхранява се в НБКМ.

[1] Отнася се за книгата: Ст. Пшибишевски, Афоризми и прелюдии, превел Гео Милев, София, к-во „Везни“, Философско-критична серия №5, 1921. Другите две книги от Пшибишевски са: „Душата на Полша“ и „Шопен и Ницше“, и двете издания на к-во „Везни“. Втората е в превод на Дим. Велев.

[2] „Елит“ – печатница в София.

155

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 17 ноември 1921

Тате, получих от Ив. Мирчев от Ст. Загора писмото, което ти препращам тук. Срещни се с него и виж какви намерения има той. Предполагам, че може би има предвид по-крупни хора (готови да внесат пари за издателска работа). Говори с него. Аз му пиша да се яви при тебе и надявам се да дойде. Той предлага акционерно дружество само за списанието, но пиша му, че това дружество би могло да бъде въобще за книгоиздателството и затова ще се срещне с тебе[1].

Този брой 6 ще бъде 32 стр. на проста хартия.

Пишете за Леда[2].

Много здраве
Георги

Съхранява се в НБКМ.

[1] Иван Мирчев – поет от Стара Загора – дава идеята да се създаде едно акционерно дружество „Везни“, което да набере средства от ценителите на хубавата книга.

[2] По това време Леда, дъщерята на Гео Милев, е на гости у дядо си и баба си в Стара Загора.

1922

156

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 30 март 1922

Тате,

Хартия купих 40 кгр., само че по 16 лв., а не по 15, – , както ми бяха казали по-рано. Казах ти, че вследствие на закъснението ни възможно е да повишат цената. Освен това тази хартия излезе малко по-друга, по-малка на формат (70/108), а не 70/112, каквато беше хартията на последните броеве от „Везни“, каквато е и тази, която взех от Чипев (и от която пращам останалите 250 листа). Днес чрез бюро „Експрес“ ти изпращам в един сандък купените 40 кгр. + останалите 250 листа от Чипевата хартия. От друга страна, хартията, която купих от Котев, понеже е по-малка (70/108), е и по-лека. Теглих я – излиза 34 или 35 гр. листа; т.е. в тия 40 кгр., които взех, има не 1000, а 1400 или 1500 листа. Плюс тях пращам значи още 250 листа от по-голямата. Значи имаме повече, отколкото ни трябва. Употреби колкото е нужно, а другата нека остане за друга някоя малка книжка (2 коли в 1000 екз.). Така поне мисля аз.

Сметката е:

40 кг Х 16 лв. =	640 лв.
за пренос	10, –
– - – - – - -	
всичко	650 лв.
от тебе взех	400, –
– - – - – - -	
	250, –

от будките събрах 219, —
— - — - — - -
дадох от себе си 31, —
За сандък от Чипев, с който изпращам
хартията — 50, — не съм ги платил
— - — - — - -
81, — да вземам

II. За хартия за луксозни екземпляри: такава намерих пак у Чипев и пращам ти тук приложено мостра. Гледах и в Придворната печатница, но е по-скъпа и е неподходяща по формат (или не стига, или ще трябва много да се изрязва). Тази, която намерих у Чипев, е подходяща по формат — малко по-дълга, но нищо: може така да остане — за различие от обикновените екземпляри.

От 1 лист хартия излизат 2 коли, значи за 100 екз. в 5 коли ни трябват 250 листа. За тях иска 650 лв. Мъчих го да отстъпи на 600 лв., но не ще. Така листът идва по 2,60. В Придворната печатница ми искаха по 4—5 лв., а най-слабата по 3 лв. (много по-слаба от Чипевата!).

Смятам да не печатаме 100 луксозни екземпляра, а само 50; тогава ще ни трябват 125 листа = 325 лв.

III. Хартията за корици (100 листа) Чипев ще даде срещу екземпляри от Верлен[1]. Обаче не я изпратих със сандъка, понеже нямаше повече място. Ще чакам да ми отговориш на горния въпрос (хартията на луксозните екземпляри), т.е. да ми пратиш нужните пари и тогава ще изпратя и двете хартии заедно в пощенски колет (до 10 кгр. Х 1 лв. = 10 лв.).

Тук ти пращам на отделно листче списъка на абонатите, предплатили за III год. Отбелязано е кой колко е дал.

Там, дето е писано 70 или 100 лв., значи, че абонатът е платил толкова за цялата III год., т.е. има да

взема (след като е получил до 20 книжка) още 30 или респ. 60 лв. (понеже от 1–20 книжка правят 40 лв.).

Там, дето е писано още 40, – , значи, че абонатът е от миналата II год. (платил е за II год. 80 лв. и сега е доплатил още 40 за III год.); следователно има да взема тия 40 лв.

Бистра[2] изглежда, че ще се шари. За шапките: ще се боядисват ли и с каква боя?

Много здраве
Георги

P.S. Сега форматът на Верлен ще бъде точно като тоя на бр. 12 от „Везни" – хартията точно същата.

Мострата от корицата е 1/16 от целия лист. От 1 лист излизат 11 корици. Мострата от луксозната хартия е 1/2 от целия лист (= 1 кола).

Съхранява се в НБКМ.

[1] Пол Верлен, Избрани стихотворения, превод на Гео Милев, Ст. Загора, к-во „Везни".

[2] Бистра е втората дъщеря на Гео Милев, родена на 17 април 1921 г.

157

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол
София, 3 април 1922

Млади приятелю,

Драго ми е, че има младежи като Вас, които си задават някои от големите въпроси на изкуството. А техният отговор е следният:

Думите на Верхарна съвсем не опровергават моите[1]. Тъкмо душата (или Духът, ако обичате) е ядката на този пантеизъм, за който говори Верхарн. Новото изкуство (и изкуството въобще) – в противоположност на науката – отрича материята, като я подчинява на духа. Цялото човешко развитие до днес е одухотворение на материята от духа. Материята е материализиран дух. Духът изпълва, крепи, движи целия всемир. Това е пантеизъм: пантеизмът не е материализъм. Вашето внимание към новото изкуство ще бъде може би полезно, като се постарае да съберете абонати за III годишнина на сп. „Везни", редактирано от мене. Ще Ви пратя покани.

Гео Милев[2]

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев", Стара Загора.

[1] В бележките си към това писмо, които предава в Къща музей „Гео Милев", Стара Загора, К. Кръстев обяснява: „Отговор на мое запитване за някакви противоречия между писанията на Верхарн и Гео Милев по въпроса за пантеизма и спиритуализма."

[2] Подател: Гео Милев, ул. Сан Стефано 30. Всъщност Гео Милев не е живял на този адрес, нито редакцията на сп. „Везни" се е помещавала там. Адресът е на Стефан Спасов Стефанов.

158

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 4 април 1922

Тате,

Писах ти подробно по въпроса за хартията (обикновената), която купих и изпратих, и за луксозната, която трябва да се купи и от която пратих мостра. Очаквах да получа пари за тази цел, но пращаш ми бюстовете, които да съм продадял и пр. Де ще ги продам? Дал съм по-рано на Чипев и „Златолира“[1] и те още не са ги продали, за да мога да ги накарам да купят нови. Мога най-много да дам 5-10 Ибсен на „Златолира“, понеже от тях не им дадох – но с това нищо не става... Как тогава ще купя хартия за луксозни екземпляри; поне 125 листа, които струват 325 лв.? Затова чакам да ми пратиш пари. Утре ще изпратя допълнително ръкописа и предговора.

С поздрав
Георги[2]

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.
[1] „Златолира“ – книгоиздателство в София.
[2] Подател: Гео Милев, „Мария Луиза“ 23.

159

До ГУСТАВ КЮН – НОЙРУПИН (Германия)
София, 2 май 1922

Ich bestätige Ihnen den Empfang Ihres Schreibens vom 11 April. – Leider jedoch, bei der Absage, uns 10 900 St. 1/4 Tierbilder, auf ganzem Boden (4/4) gedruckt, zu dem von Ihnen zuletzt ausgebotenen Preis zu liefern, haben Sie es unterzuteilen, zu welchem Preise konnten Sie nun die gewünschten Bilder abgeben.

Es ist Ihnen ja wohlbekannt, daß wir die Titelbilder „Hahn" in Zusammenhang mit den übrigen Tierbildern bestellt haben, so daß wir die (schon erhaltenen) Titelbilder ohne die Tierbilder nicht gebrauchen konnen; die letzten sind ja die Hauptsache für uns. – Deshalb bitte ich Sie uns sobald wie möglich mitteilen zu wollen zu welchem Preis, bei einer b e s t i m m t e n Valuta der Mark konnten Sie uns die in Frage kommende Zahl (10 900 St.) der Tierbilder abgeben – und dies so schnell wie möglich um die Bilder noch v o r dem Herbstsaison hier eingetroffen zu haben.

Ich hoffe, daß diesmal endlich werden wir klar und richtig verstanden sein und die ganze Sache, nach einer jahrelangen Korrespondenz, erledigt.

Hochachtungsvoll G. Milew
i. S. der Firma M. Kassaboff – St. Zagora

(Превод)

Потвърждавам получаването на писмото Ви от 11 април. За съжаление в отказа си да ни отпечатате 10 900 броя 1/4 картини на животни на цял лист хартия (4/4) за предложената напоследък от Вас цена

пропуснахте да ни уведомите на каква цена бихте ни предали исканите картини.

На Вас Ви е добре известно, че картината за корицата „Петел“ е поръчана във връзка с останалите картини за животни, така че същите (вече получени) картини за кориците без картините на животните не бихме могли да употребим; последните са даже по-важни за нас. Затова Ви моля да ни съобщите колкото Ви е възможно по-скоро на каква цена при *установена* валута на марката бихте могли да ни предадете въпросното число (10 900) броя картини на животни – и това колкото е възможно по-скоро, за да можем да получим картините *преди* есенния сезон.

Надявам се, че този път най-после сме се разбрали ясно и точно и че цялата работа, след едногодишна кореспонденция, е уредена.

С отлично почитание: Г. Милев
За фирмата на М. Касабов – Ст. Загора

Съхранява се в НБКМ.

160

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол
София, 8 май 1922

Драги Кирило,

Благодаря за поздравлението на Гергьовден[1].

Тук изпращам едно пиянско стихотворение от Рихард Демел[2] (из сборника избрани стихотворения, който готвя сега)[3] като подарък и спомен от мене за жителите (пияниците) на „Yellow Hall“[4], ако не се е разтурил вече: да си го турят в рамка и да го окачат на стената. Същевременно: много здраве на всички тях.

За моя инцидент със стражаря[5] било писано в ямболския вестник „Тунджа“[6]. Кой го е писал – и какво е то? Изпрати ми твоя брой да го видя.

За *сказките*, за които говорихме и за които Тончо особено настояваше: след 2 недели тръгвам в обиколка из Южна България – Чирпан, Казанлък, Ямбол, Сливен, Бургас. В Ямбол ще бъда на 21 май (неделя) и ще говоря 2 сказки:

1) 21, неделя, 6 ч. след пладне: „Символизмът в изкуството“;

2) 22, понеделник, 6 ч. сл. пл.: „Футуризъм, кубизъм, експресионизъм“.[7]

Във вторник (срещу Кирил и Методий) ще бъда в Сливен, на Възнесение (25) в Бургас.

Наредете всичко необходимо за тая дата (21 и 22 май), като разгласите усърдно, особено между учениците, т.е. се постарайте да разпродадете билетите (както говорихме) и изобщо да подготвите един по-добър успех.

За парите, които сте изпратили в Ст. Загора (абонамент за сп. „Везни“) и след това сте искали книги – питах, когато бях там, но въпросът е малко объркан. Кой е пратил парите? Колко? и пр. Пишете в Ст. Загора и се обяснете.

Много здраве на всички познати, на тебе и домашните ти!

Гео Милев

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] Гергьовден е именният ден на Гео Милев, чието кръщелно име е Георги.

[2] „Пиянското стихотворение от Рихард Демел“, както съобщава Кирил Кръстев, е „Вакханалана песен“, печатано за пръв път в ямболското списание „Crescendo“ (редактор К. Кръстев) през 1922 г.

[3] „Но любовта...“ от Рихард Демел.

[4] „Yellow Hall“ – „Жълтият салон“. Кръстев обяснява това място от писмото така: „Жълтият салон“ е тогавашният клуб на ямболските интелектуалци, където Гео Милев държи интимна сказка върху същността на експресионизма, последвана от голяма пиянска сюита до сутринта.“

[5] За този инцидент Кръстев дава следните подробности: „Разхождайки се из Ямбол, Гео Милев бива заподозрян от един полицай като странна личност и отведен при подначалника на участъка. Извикаха ме веднага. Заварих го ожесточен от деянията на полицията, настояваше, че полицията трябвало да го „свърже“ с афишите и да разбере веднага кой е: „Български писател, който държи сказки.“

[6] Гео Милев е бил в Ямбол около 18 април 1922 г. и е изнесъл две сказки в читалището. По това време става и „инцидентът със стражаря“. За неговите сказки и за въпросния инцидент в хрониката на местния вестник „Тунджа“ се появява следната бележка:

„Гео Милев пред ямболци.

Г-н Гео Милев, известен млад писател, даде на 18 т.м. в читалище „Съгласие“ две сказки на теми: „Борбата против материята“ и „П. К. Яворов“. И двете сказки на софийския гост, един от проводниците на новите литературни течения у нас, бяха изпълнени със смели, оригинални мисли и останаха възнаградени от заинтересуваното внимание на посетилата ги просветена аудитория.

Към горната бележка прибавяме с неудоволствие и следната около пребиваването на Г. Милев в Ямбол. Някой си полицейски стражар посред бял ден задържал със свойствената на българския стражар нежност и откарал писателя в участъка под предлог, че го намерил „съмнителна личност". Полицаят бил подведен от вида на буйните коси на външния човек. Янгълшлъкът (грешката) бил, разбира се, лесно отстранен, но не знаем каква награда е получил стражарят за показаната от него прозорливост." (В. „Тунджа", бр. 15–16 от 28.IV.1922 г.)

7. Въз основа на горното писмо във в. „Тунджа" се появява, вероятно написана от самия К. Кръстев, следната бележка за предстоящото ново посещение на Гео Милев в Ямбол:

„К у л т у р н о-х у д о ж е с т в е н а с е д м и ц а.

През текущите дни ямболци ще имат голямото щастие да се запознаят с неколцина от най-видните представители на научната и литературната мисъл у нас. (След като се съобщава за предстоящото идване на Асен Златаров, бележката продължава:)

Предстоят литературните конференси на г-да Чавдар Мутафов, известен естет модернист, майстор на гротеската, и Гео Милев, помолени от многобройните си почитатели в града да го удостоят с посещението си. И двамата ще говорят също в читалището: първият на 19 и 20 т.м. на теми: „Новите проблеми в модерното изкуство" и „Бъдещите очертания в изкуството", вторият на 21 и 22 за „Символизмът в изкуството" и „Футуризъм, кубизъм и експресионизъм".

Гео Милев, един от най-видните проводници на експресионистическото направление, редактор на сп. „Везни", орган на това направление у нас, автор на „Жестокият пръстен", ще конферира вече за втори път в Ямбол." (В. „Тунджа", бр. 20 от 21.V.1922 г.)

Гео Милев действително отива в Ямбол и изнася споменатите беседи. По този повод във в. „Тунджа" отново се появява бележка.

„Из читалище „Съгласие".

(След като се отбелязва големият успех на беседите на Ас. Златаров и Методи Попов, бележката продължава:)

„Не можем, от друга страна, да не скърбим, гдето гражданството не се притече достатъчно охотно на беседите на г-да Чавдар Мутафов и Гео Милев, устроени помимо инициативата на читалището. Не притежавайки официалните качества на гореотбелязаните лектори (Ас. Златаров и М. Попов), те допринесоха не по-малко за осветляването на материите, избрани за предмет на беседите им. Трудно би могло да се помисли по-съвършено конферирание от това на г. Ч. Мутафов: тъчнодостъпен, поради естеството на предмета, сказчикът даде два истински chef-d'oeuvre'а на академическо красноречие. Колкото за Г. Милев, тоя блестящо изнесе защитата на експресионизма пред своите слушатели – немногобройни, както и у предшественика му – без съмнение поради липсата на общежитейски интерес у третираните от тях въпроси и поради предубеждението на масата спрямо непонятните за нея тежнения на застъпваното от тях модерно изкуство.“ (В. „Тунджа“, бр. 21-22 от 4.VI.1922 г.)

161

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол[1]
София, 25 юни 1922

У група досегашни сътрудници на „Везни“ зрее идеята да се превърне досегашното книгоиздателство „Везни“ със седалище в София – в кооперативно дружество „Везни“ със седалище в София. Непосредната цел на това превръщане е:

1. Да се увеличи издателският капитал.

2. Да се свържат по-тесни връзки между писател, читател и издател, като се създаде една обща организация на ония хора в България, които милеят и радеят за хубавата и съдържателна българска книга.

По моя начин се стремим да организираме една

книгоиздателска работа, която ще позволи да се реализират всички хубави намерения, които досега поради липса на необходимите по-големи средства са били и останали само намерения: така например ще се даде възможност на първо време да се поднови списание „Везни“ във вида на първата му годишнина, дори в един по-хубав (черни и цветни илюстрации), нещо, което – както е констатирано – е дълбоко и живо желание на сериозните български писатели. Редом със списанието ще се направи възможно издаването на ценни и изящни по вид книги (преводни и оригинални) при сътрудничеството на всички, които вземаха участие във „Везни“ през изтеклите досега три години. Това са общите ръководни мотиви при развиването и осъществяването на идеята за едно кооперативно дружество „Везни“.

Предстоящо е учредителното събрание за изработване на устава, след което ще се открие подписката за записване на дялове.

Дяловете ще бъдат по 50 лв. За записването на дяловете ще се апелира към всички читатели и съмишленици на „Везни“, защото, както се казва по-горе, целта е да се създаде една организация от читатели, писатели и издатели, т.е. като сами читателите станат свои издатели, ще апелираме към всеки, който съчувства на тази идея, да внесе колкото може и обича – един дял само (от 50 лв.), ще бъде също така полезен и също така дава право на членство в кооперацията. Членовете ще се ползват с особени права – отстъпка в изданията[2].

Познавайки и ценейки Вашата симпатия към „Везни“ и надявайки се на Вашата искрена ревност за създаването на нещо хубаво, поверяваме Ви идеята, която ни занимава в този момент, като Ви молим да ни съобщите в най-близко бъдеще какъв брой дялове се надявате да се запишат чрез Вас във Вашия град.

Сведението Ви да бъде по възможност точно и сигурно. Съобщете на адрес: София, Мария Луиза 23, „Везни“.

С искрен поздрав:

Здравей
Гео Милев

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на пишеща машина и представлява циркуляр. Отгоре на листа е написано: „Поверително.“ Един екземпляр, адресиран до К. Кръстев, се пази в Къща музей „Гео Милев“, Ст. Загора.

[2] Идеята за създаването на замисленото кооперативно книгоиздателство не се осъществява.

162

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол
София, декември 1922[1]

Драги Кирило,

Никак не се обади и не благоволи да ми изпратиш „Кресчендо“[2]. Но нейсе. Аз все пак дадох за II брой непечатани мои стихове[3], които може би си получил вече.

Тук имаш новия брой на „Sturm“[4] и 20 екземпляра от моето последно съчинение[5] с молба да ги разпоредиш между моите ямболски приятели. Струват по 10 лв. екземпляра. Изданието е бенефис[6] за автора – така че по-скоро ги пласирайте, та за Нова година да им получа парите.

„Sturm“ следната година, която почва от януа-

ри, желаеш ли да го получаваш[7]? Редакцията приема само абонаменти за I годишнина; абонаментът за I е 50 лв. Кога ще ме викате да ви дойда на гости?

Много здраве на всички
Гео Милев

P.S. Екземплярът от „Яворов“ вътре в „Sturm'a“ е надписан за тебе. Внимание!

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] Писмото не е датирано, но по съдържанието личи, че е написано в края на декември 1922 г.

[2] Сп. „Кресчендо“ излиза в Ямбол през 1921–1922 г. под редакцията на Кирил Кръстев. Направлението му е модернистическо.

[3] Изпратените непечатани стихове от Гео Милев, както си спомня К. Кръстев, са две стихотворения от „As dur“.

[4] „Щурм“ – немско модернистично списание, излизало в Берлин. Свързано с експресионизма.

[5] Отнася се за поемата на Гео Милев „Панихида за поета П. К. Яворов“, писана през 1914 г., но издадена в края на 1922 г. от „Везни“.

[6] Бенефис – театрално представление, доходът от което е в полза на чествания артист. Оттук и бенефисно издание, т.е. целият доход от него щял да бъде в полза на Гео Милев, автор на книгата.

[7] Гео Милев е бил официален представител на сп. „Щурм“ в България. Той е записвал абонатите и разпространявал списанието, бил е застъпник на авторските права на писателите от „Щурм“.

1923

163

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол
София, 30 януари 1923

Любезни редакторе,

Моето безкрайно съчувствие към сполетялото те нещастие, усилено с обидата, нанесена от г. Милев, като не поместил от „лявата“ страна на рубриката в Алманаха[1] Crescendo-то[2].

Няма какво, жестокост!

Кр. Мирски

Не разбирам, дали сериозно съм длъжен да обявя за „ляво“ изкуство Израил Кемалов, Лео Коен, Петър Спасов и т.н.?[3] ...?

Гео Милев

Купи ли 8-и брой на „Маскарад“?[4]

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] Алманах Везни (1923), съставил Гео Милев.

[2] В „Алманах Везни“ Гео Милев представя списък на списанията на „лявото“ изкуство. В този списък редакторът на алманаха не поставя сп. „Кресчендо“. За повода на картичката К. Кръстев пояснява: Редакцията на сп. „Кресчендо“ се бе много засегнала, че Гео Милев не е упоменал „Кресчендо“ между списанията на „лявото изкуство“ в списъка, публикуван в „Алманах Везни“ (1923).

[3] Български писатели, тогава модернисти, сътрудници на сп. „Кресчендо“.

[4] „Маскарад“ – седмично художествено-хумористично списание (1922–1923), създадено по инициатива на Хр. Смирненски и Т. Измирлиев. В бр. 8 от 21 януари 1923 г. в рубриката „Литературен живот“ има бележка за сп. „Кресчендо“. В нея се осмиват модернистичните позиции на списанието и се загатва за връзките на Гео Милев с него, „който и тук, в това „Crescendo“ е нещо като водач“.

164

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол[1]
София, 5 юли 1923

Моля, внесете веднага чрез мене абонамента за III тримесечие на сп. „Der Sturm“ = 42 лв. български, а ако обичате и за IV = също 42 лв., всичко 84 лв. С това ще имате списанието редовно до края на годината. С тия 2 книжки (май и юни) свършва II тримесечие.

Правя Ви освен това бележка, като редактор на сп. „Crescendo“, че не можете без мое позволение да превеждате и печатате работи от „Der Sturm“. Аз съм представител на „Der Sturm“ в България и застъпник на авторските права на писателите от „Der Sturm“ – съгласно с международната литературна конвенция, в която влиза и България съгласно Ньойския договор. За публикуваното от Вас стихотворение „Анна Цвете“ (Anna Blume) от K. Schwitters ще трябва да заплатите чрез мене на автора авторско право от 100 лв., което, моля, изпратете ми заедно със стойността на абонамента за III и IV тримесечие на сп. „Der Sturm“.

Като се извинявам за неприятната изненада, която ще Ви причини може би горесъобщението, съжалявам крайно за това, че трябва да Ви припомня още веднъж, че превеждането на произведения из „Der Sturm“ не е безрезервно позволено и че за това ще трябва да искате разрешение от мене – представителя на „Der Sturm“ и застъпник на авторските права на неговите автори.

Гео Милев

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“.
[1] Писмото е написано на бланка на „Везни“.

165

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол
София, 1 август 1923

Уважаеми г-да редактори,

Поканвам Ви още веднъж незабавно уреждане на въпроса за авторското право за стихотворението „Anna Blume“, без този въпрос да се превръща в спор, както изглежда, че желаете Вие. Като редактори Вам би трябвало да е добре известно, че според Ньойския мирен договор България влиза в така наречената Бернска конвенция, според която са запазени авторските права на чуждите автори. Колкото за това, че аз представлявам „Der Sturm“ в България – това Ви е, струва ми се, твърде добре известно, та всички други приказки са само отводи от Ваша страна, т.е. напълно неуместни. Моля и настоявам да се уреди въп-

росът за 100-те лв. авторско право, за които ще получите, разбира се, разписка. Също и за абонамента на „Der Sturm“. Новата книжка от списанието излезе, но не Ви е изпратена.

С поздрав Г. Милев

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

166

До КИРИЛ КРЪСТЕВ – Ямбол
София, 11 септември 1923[1]

Кириле,

„Sturm'ът“ продължава да излиза. Интересни приложения в последните книжки.

Не желаеш ли да го получаваш?

Абонаментът до края на годината 84 лв. + разноски по чека и писмото = 16 лв., всичко 100, –

Много старателно ме избягна, когато беше тук.

Чакам и 100 лв. за „Der Sturm“, Herr. Всичко друго беше много детинско.

Много ти здраве
Г. Милев

По-скоро да уредим тия въпроси.

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“.

[1] *Датата на писмото е поставена по пощенския щемпел.*

167

До БОРИС ГАЙДАРОВ – Лом[1]
1923

Г-н Гайдаров[2],

Постарах се да изпълня желанието Ви, доколкото можах, бързо: последните три изпратени ми от Вас песни Ви връщам тук преведени. За другите (12) дано не бързате толкова. Обаче едно нещо: трябва да ми изпращате не само текста, а и нотите. Защото, макар и преведени точно по с т и х о т в о р н а т а мярка на оригинала, текстът може да не съвпада с музикалната мярка на песента. Напр. в песента „Полевой цветок“[3]: третият ред от началото аз съм превел:

„Скоро ще се разделя.“

Ами ако музиката е използвала двете „скоро, скоро“ на оригинала в смисъл да ги отделя, да ги подчертая с паузички? Т.е. ето как:

СкороII, скороII мне с тобой... и т.н.

Или още повече в „Родимый край“[4]. В оригинала всеки два реда дават завършена мисъл; у мене не излезе така. Ами ако *музикалната фраза* (която аз не зная, понеже нямам нотите) завършва след всеки два реда? Както виждате, в такъв случай моят превод не ще уйдиса напълно към музиката. Ето защо при превод на музикален текст добре е да има човек на ръка...

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е без дата. Краят му липсва.

Наред с поетически преводи Гео Милев е превеждал и текстове на музикални произведения. Както съобщава Борис Гайдаров в писмото си до Леда Гео Милева (от 15.III.1946 г.), поетът превеждал доста текстове на песни и по-големи работи (орато-

рии и др.) за Еврейското певческо дружество с диригент Цадиков. Съпругата на Гео Милев, Мила Г. Милева, си спомня, че той е превеждал либрета за Кооперативния оперетен театър.

[2] Борис Гайдаров е бил издател на песенни сборници в Лом. Както съобщава в писмото си до Леда Г. Милева, Гео Милев му е превел доста текстове на песни. Това се потвърждава и от самото писмо на Гео Милев

[3] „Полско цвете“ – песен от Фр. Зихер (1789–1860).

[4] „Роден край“ – песен от Фр. Шуберт (1797–1828). Не е много ясно защо цитираните стихове на песни от немски композитори, които в оригинала са на немски, тук са на руски (превод). Очевидно изданието, от което Гео Милев е превеждал, е било руско!

1924

168

До АНГЕЛ КАРАЛИЙЧЕВ – Гара Стражица
София, 14 август 1924

Драги Ангеле,

Мога ли да очаквам от тебе нещо подходящо за специалния септемврийски (двоен – 7–8) бр. на „Пламък"? От което се разбира, че „Пламък" ще продължава да излиза и занапред, въпреки разиграната му преди месец и половина мизерия[1]; само 6 бр. артиса – другите ни повърнаха...

Така че: това е предметът на настоящето ми послание: ако обичаш и ако можеш, изпрати[2] нещо такова, каквото казах. Срок: краят на август.

Здравей
Гео Милев

P.S. Подобна покана отправям до всички пр. [олетарски] поети[3]; надявам се, че всички ще бъдат застъпени.

Съхранява се в архива на Ангел Каралийчев.

[1] Гео Милев говори за конфискацията на бр. 6 на сп. „Пламък" от полицията.

[2] Ангел Каралийчев не изпраща свой материал за списанието. След много години в краткия си спомен за Гео Милев ще признае, че новопъпци по „стар навик гледаха на списанието с големи червени цифри с подозрение и недоверие." - „В ония тревожни дни", възпоминателен лист „Гео Милев, 1895–1960" - Стара Загора, 1960 г.

3. По всяка вероятност Гео Милев е изпратил сходни писма и на други пролетарски писатели, но те не откликват на поканата му по същите причини, които изтъква Каралийчев. А и сп. „Нов път“ и неговите сътрудници по това време са повече критично и подозрително настроени към „Пламък“.

169

До МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
София, 15 октомври 1924

Тате, писах ти вчера и днес за „Панихидата“[1]. Корица литографирана не може – скъпо е. Пращам 80 листа черна хартия (от 1 лист 8 корици) = 640 корици. Остава да намериш допълнително за 300 екз. там някоя хартия, ако не черна, поне т ъ м н о с и в а, тъмносиня или тъмнокафява. В краен случай може и бяла, по-дебела, и върху нея заглавието ще се печата черно. Заглавието е рисувано с дебели букви – клишето ще бъде утре вечер готово. В краен случай може да печатаме и само 640 екз. + 8 с по-хубава корица (черна, по-дебела, пращам 1 лист). За всичко ми съобщи телеграфически веднага: в колко екземпляра, и парите прати телеграфически. За портрета: поръчах да се изработят *фотографически*, формат 6 на 9 см. Така ще бъде много по-хубаво – и, разбира се, книгата ще носи по-голяма цена. Портретите ще бъдат по 70 стотинки парчето, значи 1000 за 700 лв. Сега ти телеграфирам и затова да ми пратиш нужните пари телеграфически, за да ги платя навреме и да не се забави работата: ще бъдат готови в събота. За корицата писах, че ще бъде сребърно на черно (като „16 поеми от Верхарн“)[2]. Клишето ще бъде утре готово[3].

Цялата сметка е

80 листа корица черна	X 3,50	=	280 лв.
1 лист „ „	X 7, —	=	7, —
клишето заглавие		=	50, —
1000 портретчета	X 0,70	=	700, —
— - — - — -			
Всичко			1037, —

Тук прилагам образец от формата на портретчетата — но хартията е малко по-тънка. Ще се лепят на празна страница. Ще се лепят нависоко по левия ръб, т.е. ето как (на стр. 5). Лепилото (с к о р б я л а) ще се маже на мястото, дето е червената черта (а не отгоре).

Сметката на страниците:

1—2 стр. празни
3—4 заглавие
5—6 портрет
7—14 текст
15 — гледай приложения лист
16 — празна

Коректури *да ми се пратят*. Правопис: най-стар, с „ъ“ и „ѧ“ навсякъде[5].

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Поемата „Панихида за поета П. К. Яворов“ е написана през 1914 г. В първо издание тя излиза през 1922 г. В писмото се говори за нейното второ издание, което излиза през 1924 г. по случай 10-годишнината от смъртта на Яворов.*

[2] *Емил Верхарн, Поеми, авторизиран превод на Гео Милев. „Книги за библиофили“, №7. Издава к-во „Везни“, Стара Загора – София, 1923.*

[3] *Книгата се печата точно по указанията в писмото.*

[4] *Книгата е отпечатана по обикновения тогава правопис*

с ъ и ь, но не най-стария, т.е. църковнославянския правопис.

5. Вероятно краят на писмото не е запазен, защото липсва подписът на Гео Милев.

170

До ЛАМАР
2 декември 1924

Др. Лальо,

Получих ти двете картички относно готвената сбирка „Железни икони“ (заглавието много добро!), но не можах да разбера добре какво смяташ да правиш. Смяташ там да печаташ въпросната сбирка? Това е жива глупост. Ще бъде язък за барута! Затова ето що: сбирката можем да ти издадем тук, като номер от библиотеката на „Пламък“, същия формат, същата външност, но ако искаш по-добра хартия, също и 1–2 илюстрации (ако искаш, но аз мисля, че са излишни), така че изпрати сбирката (ръкописа) и до Н. Г. може да излезе. Ще получиш и хонорар за тази работа.

„Пламък“, който закъсня малко, излиза най-сетне. Закъсня по печатарски причини.

Здравей:
Гео Милев

Писмото е публикувано във в. „Литературен фронт“, бр. 44 от 1 ноември 1973 г.

1925

171

До ЛАМАР
Януари 1925

Др. Лальо,

Ти отдавна не си се обадил. Какво стана с твоята сбирка? Нали през януари щеше да бъде готова. — Както ти писах, ще я издадем в библ. „Пламък". Така че изпрати си ръкописа.

Утре излиза 1 кн. от год. II на „Пламък".

Очаквам от тебе стихове за следния брой, който ще излезе към края на февруари.

Стана дума за тебе в администрацията на списанието: записаните от тебе абонати не били си доплатили абонамента за I годишнина. Така че би трябвало да се погрижиш малко за тази работа; бъди добър.

Прочее, здравей - много здраве на цялото ти домочадие —

Твой Гео Милев

Публикувано в „Гео Милев. Възпоминателен сборник, 1936". Писмото не е датирано. Вероятно е писано през месец януари 1925 г.

172

До ЛАМАР
краят на януари, началото на февруари 1925

Др. Лальо,

Получих ти „Желез. икони“. Разбира се, че може да бъде издадена сбирката ти от издат. „Пламък“. Обаче ще ти направя следните забележки по отношение съдържанието на книгата: 1. „Война“ трябва да се извади и издаде отделно, тя си е готова отделна книга. 2. Всичко останало ще трябва да се пресее, т.е. някои работи, писани в стария ти маниер (с правилни стъпки и рими), да се поизхвърлят... най-добре е да се откажеш съвсем от тях - включително и „Мойсей“. Вместо тия - 2–3 стихотв. — да се вземе печатаното във „Везни“ III г. („Америка). Но тая работа, вярвам, ще имаш доверие да предоставиш на мене, като не се съмняваш ни за минута в моите симпатии към тебе, което значи, че ще се постарая да дам такъв вид на сбирката, какъвто дори и ти не си ù дал! 3. Сега има нов Зе; вземаш ли това предвид, че е опасно да се печатат някои работи (напр. „Война“ и краят на „Вика на Роб“). Вземи всичко това предвид, прочети и реши - и ми пиши своето становище към Зе-то. Чакам писмо от тебе и веднага се слага под печат първата част на „Жел. икони“. Ще излезе 32 стр., а може би и 40 стр.

Твой Гео Милев

Писмото е публикувано в „Гео Милев. Възпоминателен сборник, 1936 г.“. Не е датирано. Отнася се към началото на 1925 г.

173

До ОТО РЮЛЕ – Германия
София, 11 април 1925

Werter Herr,

Durch einen mir unbekannten Herrn erhielt ich dankend Ihre w. Adresse und freundliche Grüsse – von einem dergleichen unbekannten Freund, der wie mir mitgeteilt wird, gute Erinnerungen von mir habe, dessen aber ich mich – meinerseits – gar nicht erinnern kann, ihn je in meinem Leben getroffen zu haben. Der Name Otto Ruhle ist mir an der Zeitschrift „Die Aktion" bekannt. Jetzt schreibe ich nicht mehr; möchte nur die erwähnte Identität festgestellt wissen, bevor wir weiter zum schriftlichen Verkehr übergehen.

Mit bestem Gruss
Ihr Gheo Milev

(Превод)

Уважаеми господине,

Чрез един непознат за мене господин получих с благодарност Вашия скъп адрес и приятелски поздрав – от един също така непознат приятел, който, както ми се съобщи, пазел добри спомени от мене, с когото обаче – от своя страна – не мога да си спомня да съм се срещал някога в живота си. Името Ото Рюле ми е познато от списание „Акцион"[1]. Засега повече няма да пиша, бих искал да съм сигурен в упоменатата идентичност, преди да преминем към по-нататъшно писмено общуване.

С най-добър поздрав
Ваш Гео Милев

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Акцион“ (1913–1933) – немско списание, издавано в Берлин от Франц Пфемферт. Заема опозиционна позиция против Вилхелмовата монархия. През Първата световна война се изказва против шовинизма и милитаризма. На страниците му са печатали Карл Либкнехт и Роза Люксембург. В областта на изкуството е бил орган на експресионизма. Негови сътрудници са били Й. Бехер, Л. Рубинер, Е. Мюзам, Ф. Верфел, Х. Ман и др. Съставът на литературната група около „Акцион“ е бил разнороден. Мнозина от сътрудниците му по-късно се оформят като представители на революционната поезия в Германия.

И през време на престоя си в Берлин, и след завръщането си в България Гео Милев е бил свързан със списанието, печатал е в него свои работи и преводи, а по-късно препечатва материали от него във „Везни“ и „Пламък“.

Б. ПИСМА ДО ГЕО МИЛЕВ

1913

174

От ГЮСТАВ КЮН – Нойрупин (Германия)
Нойрупин, 25 ноември 1913

GUSTAV KÜHN
NEU-RUPIN
gegründet 1445
Telegramm-Adresse: Gustav Kühn
Fernsprecher 76
Reichbank
Giro-Conten: F. W. Krause § C. Bankgeschäft
Berlin S. W. 19

Ihre gef. Karte vom 22. d. M. habe ich erhalten und bin ausnahmsweise bereit, fur Sie die kleine Auflage von 5 000 Stück eines Buches kombiniert aus 291 und 301 herzustellen. 291 ist zwar in 8 Farben, 301 nur in 5 Farben gedruckt.

Der Preis für 1 000 Bücher nach Ihrem Vorschläge beträgt 120 M, bei Abnahme von 5 000 Stück. Falls Sie sich entschließen konnen, gleichzeitig je 5 000 Stück von 2 v e r s c h i e d e n e n Kombinationen aus 291 und 301 zu bestellen – also im Ganzen 10 000 Bücher, so werde ich Ihnen den Preis auf 100 M. pro 1 000 Bücher erniedrigen.

Aus Ihrer Karte kann ich nicht genau ersehen, welche Bilder aus 291 und welche aus 301 Sie in das Buch aufgenommen haben wollen. Ich bitte Sie deshalb mir ein Buch einzusenden, in welches Sie die von Ihnen gewünschten Bilder aus den Mustern, die Sie dort haben, einkleben. Auch würde es sich empfehlen, daß Sie die Bulgarischen Schriften in dieses Probebuch einkleben.

Die Schriften auf Umdruckpapier mußen Sie ebenfalls einseden.

Bezahlung ist – wie die meinen früheren Leiferungen – vor Absendung der Waare nach Bulgarien zu leisten.

Hochachtungsvoll:
Gustav Kühn

(Превод)

Вашата любезна картичка от 22 т.м. получих и по изключение съм готов да доставя за Вас малкото издание от 5000 броя на една книга, комбинирана от 291 и 301. 291 е в 8 бои, 301 само в 5 бои отпечатана.

Цената за 1000 книги е според Вашето предложение 120 марки при спадането за 5000 парчета. В случай, че решите своевременно да поръчате по 5000 броя от 2 различни комбинации от 291 и 301 – значи всичко 10 000 книги, – тогава ще Ви намаля цената на 100 марки за 1000 книги.

От картичката Ви не мога точно да заключа колко картини от 291 и 301 искате да бъдат вместени в книгата. Затова Ви моля да ми изпратите една книга, в която да залепите исканите от Вас картини от образците, които притежавате. Също би било желателно да налепите в тази пробна книжка българския шрифт.

Шрифтовете, отпечатани на хартията за печатане, трябва също така да изпратите.

Заплащането ще става както при моите по-раншни доставки, преди изпращането на стоката за България.

С голямо уважение:
Густав Кюн

Съхранява се в НБКМ.

1915

175

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ – София
28 януари 1915

Бях малко болен, милий Милев, та затова не ти отговорих навреме. Получих и портретчето, и писмото до Верхарна[1], заедно с писмото до мене. Още на другия ден изпратих първото на великия му адресант, а второто четох и препрочетох много пъти. Благадаря за всичко. Стихотворението на Молберта сега нò ми се хареса, отколкото Демеловото. Пиша ти от „Цар Освободител“[2]. По това можеш да разбереш, че в моя живот, както и в живота на моите приятели не е станала никаква промяна. Каква впрочем може да стане? Удивителна или въпросителна трябва да се туря след такова....., не зная. Пиши ми, когато почнеш да печаташ „Хвърчащите листове“[3]. Дано намерят разпространение. Много лоши са времената, особено за литературата, та затова не мога да мина без това благопожелание... „Звено“[4] сам не зная ще излезе ли. Уж правим материал за двойна книжка, но кой знае какво ще стане. На всеки случай ти прати нещо. Пиши по-често – ти си по-свободен.

тв[ой] Д. Дебелянов

За посвещението – лесна работа[5]. Направи както ти знаеш. Поздрави от всички тука.

Съхранява се в НБКМ.

[1] През август 1914 г. Гео Милев, по това време студент в Лайпциг – посещава Лондон. Там се запознава с големия белгийс-

ки поет Емил Верхарн. Между двамата се създават по-близки отношения. Гео Милев, който още преди това е бил във възторг от Верхарн, смятал го е за свой учител, е превеждал много произведения от белгийския поет. След раздялата между двамата се разменя кореспонденция. Писмото, което споменава Д. Дебелянов, ще да е изпратено през януари 1915 г., защото в картичка от 21.II.1915 г. Верхарн отговаря на Гео Милев, че е получил неговото писмо.

[2] Известна по онова време кафе-сладкарница, в която се е събирала литературната общественост в София.

[3] След завръщането си от Германия Гео Милев започва да издава в Стара Загора една поредица малки стихосбирки на свои преводи от изтъкнати западноевропейски поети модернисти: №1 Стефан Маларме, №2 Рихард Демел, №3 Емил Верхарн, №4 Пол Верлен, №5 Фридрих Ницше, които озаглавява „Лирични хвърчащи листове“.

[4] „Звено“ е месечно литературно списание, първият орган на модернистите. Отговорен редактор е бил Д. Подвързачов. Първата книжка излиза в София през януари 1914 г. Излизат всичко пет книжки (май 1914 г.). Двойната книжка, за която говори Дебелянов, не излиза от печат.

[5] Всеки брой от своите „„Лирични хвърчащи листове“ Гео Милев посвещава на един от своите приятели поети символисти: Николай Лилиев, Теодор Траянов, Димчо Дебелянов, Людмил Стоянов и Николай Райнов.

176

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ
София, 3 февруари 1915

Милев,

Писмо, с което да ми съобщаваш някакъв адрес (чрез твоя братовчед или нещо подобно) не съм получавал. Сигурно е пропаднало някъде. „Панихида"-та[1] не съм дал в „Демокр[атичен] преглед[2], защото не ми се случи да намеря Влайкова през свободното си време и защото мислех, че би могла да остане на „Звено", ако излезе. Пак се заплете работата. Няма книга, Йор. Йовк. [Йордан Йовков] отиде на обучение като запасен поручик, Николай[3] нямал нищо готово, аз също почти нямам и пр., и пр. Но пак ще видим. Аз чакам поголямо успокоение, за да ти напиша дълго писмо върху някои работи. Иска ми се да поспорим — ей така, от любов към спора само. Пиши и ти повече.

тв. Димчо Дебелян

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Отнася се за поемата на Гео Милев „Панихида за поета П. К. Яворов", написана още през 1914 г., но излиза от печат едва през 1922 г.*

[2] *„Демократически преглед" е списание на Радикалната партия, излизало под редакцията на Т. Г. Влайков.*

[3] *Николай Лилиев.*

177

От ЕМИЛ ВЕРХАРН
началото на март 1915

Драги поете и приятелю,

Получих Вашето писмо. Отговарям Ви само с една картичка, защото искам да дочакам Вашия отговор, който да ми каже, че сте я получили. Тогава ще бъда сигурен във Вашия адрес.

Ваш Е. В.

Публикувано в Алманах Везни, Литературен сборник под редакцията на Гео Милев, 1923 г. Не е датирано.

В писмо до Верхарн от 9 март 1915 г. Гео Милев пише, че е получил картичката, и веднага му отговаря.

178

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ - София
15 февруари 1915

Бях ти написал дълго и широко писмо, но то пропадна с цялата ми джобна архива през една страхотна нощ, когато с пламенна ревност изпълнявах една от заповедите на един от моите учители: „не отрекайся от любови, бросайся в пропасти греха, пятнай себя священной кровью во имя лиры и стиха...“ И аз не искам да го пиша отново, защото това би било ропщение против волята на боговете. „Звено“-то по много причини не ще може да излезе скоро. И да се намери материал, няма книга – да се намери книга, няма да

има материал. Върху цялата тая работа изобщо лежи печата на едно голямо безволие. – Не зная, право да ти кажа, как да уредя въпроса за „хонорарчеца“. Повечето от книгите, които искаш, ще трябва да се купят, защото Паскалев[1], от когото би могло да се вземат на кредит, е на обучение в Хасково, а ти навярно не би се усъмнил в искреността ми, ако ти кажех, че нито Митьо[2], нито аз, нито който и да бил от „редакцията“ не е, уви!, достатъчно богат да купи макар и две-три от поръчаните книги. Се пак, аз ще се постарая да наредя някак си работата. – Доста много се смях на твойто, така шумно изразено нежелание да те титулувам „студент“[3]. Та това са дребни работи, драги мой! И струва ми се, има голяма доза поза в такова едно възмущение. Впрочем по такъв въпрос ние с теб хептен не можем се разбра, защото аз се още държа за реализма... вън от изкуството напр. аз бих могъл да бъда реалист, но по чисто реалистичен начин бих си дал обущата на поправка. Не може всичко да бъде изкуство, както и науката си е наука, била тя стара или нова. Напр. анатомията не може, уви! да стане реалистична лирика.

тв. Димчо

Не е до „безволие“ въпроса. Това е един предразсъдък за моята персона. Въпросът е в това: да хвърли ли на въздуха „Звено“ няколкостотин лева в тия размирни времена, или да почака до по-благоприятни времена. Това е всичко.

Д. Подвързачов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Паскалев Ал. е известен наш книгоиздател в София.

[2] Димитър Подвързачов.

[3] По това време Гео Милев е студент в Лайпциг. В адреса на писмото си от 3 февруари 1915 г. Д. Дебелянов титулува Гео Милев „студент“. По този повод Гео Милев изразява нежеланието си да го титулуват „студент“. Причината вероятно е самочувствието му на писател, а може би и във факта, че вече у него е назрявала мисълта да се откаже от науката.

179

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ
6 март 1915

Много се зарадвах, като намерих тая заран на масата си писмото ти и втория от хв.[хвърчащите] листове. Защото разбрах, че ти си недоволен от мене. Мина ли ти вече? И Николай някога ми се понасърдваше за тия работи. Какво да правя? Аз не живея — аз горя, не, аз се пържа. Страдам от „ненужна любовь („безсильные строки ненужной любви“) и пиянствувам неистово. По всички по-големи книжарници и будки в София са изложени Хвърчащите лирични листове. Видях ги у няколко души, студенти. Изглежда, че стотина екземпляра ще се продадат в София. Може и повече. Пак ти обещавам, че ще опитам да драсна в някой вестник няколко реда. Зная, че това не би било без значение, за продажбата особено. Клишето навярно е вече изпратено от цинкографията направо тебе. Ще отида на обед да проверя. Слушай! Колкото и да ми е неудобно за тия работи, моля ти се, ако поставяш посвещение на №3, пиши цялото име, а не съкратено (на „ян“)[1]. Като прочитах преди малко „Преображенията на Венера“[2], сякаш повторно живях прекараните заедно с тебе вечери в Со-

фия. О, тази малка и зла София. Вчера и завчера времето беше пролетно и аз едва се сдържах в своята зимна, тясна, прашна канцелария. Люлееха ме спомени за онез дни, прекарани миналото лято тамо – хей далече и високо в планината, и ми се иска да тръгна пак за там, без да се обръщам назад. И когато дойде време да се сбогувам с платежните заповеди[3], ще изляза през прозореца, а не през вратата – за да се разбере, че бягам и че ме е страх да ме не върнат. По Великден ще бъда на село, при сестра си.[4] Тъкмя се да искам отпуск десетина дена. Ако ми дадат, ще бъде великолепно. Е-хее, колко хубаво се мечтае тука за тъмните клисури, дето при връщането на месеца някой глас пее при някой водопад... Ще пиша пак. Не се сърди, когато се забавя. Поздрави от Митя.

Твой Димчо Дебелян

Страшно ме интересува какво ти е писал Верхарн и какво си му писал ти пак. Ще бъдеш ли добър да ми кажеш? На Николай адресът е: Николай Михайлов[5], у-л в Търговската гимназия, в Свищов.

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Пиши цялото име, а не съкратено (на „ян“) – Приятелите наричат Дебелянов „Дебелян“. И той самият така се подписва в писмата си до тях, както и в някои до Гео Милев. В писмо Гео Милев му съобщава, че №3 от „Лирични хвърчащи листове“, в които влизат четири поеми от Емил Верхарн („Бунт“ и др.), ще бъдат посветени нему. По този повод Дебелянов го моли в посвещението да постави цялото му име, а не „Дебелян“. №3 от „Лиричните хвърчащи листове“ излиза през пролетта на 1919 г. с посвещение „На поета Димчо Дебелянов“.

[2] „Преображенията на Венера“ – Поема от Рихард Демел.

Излиза като №2 на „Лирични хвърчащи листове“, посветена на Николай Лилиев.

[3] „Да се сбогувам с платежните заповеди“ – По това време Дебелянов е бил чиновник в Сметната палата.

[4] „Ще бъда на село при сестра си“ – Отнася се за село Долна Баня, където сестра му Мария Григорова е била учителка.

[5] Николай Михайлов – Николай Лилиев.

180

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – София
9 март 1915

Драги мой Милев,

Идущия месец април ще бъда в Ст. Загора, на гости у доктор Козаров. Ще се видя с добрия Ботю[1] и с теб. Туй малко пътешествие ще бъде за мен „якорь спасения“ от скуката, която взима образа на единствен и най-страшен враг – както казваше авторът на „Parallelement“[2] – и като червей разяжда сочните плодове на моя живот.

Ще кажеш, душата остава... Да, тя е бездънна и, казано математически, тя е като вечността – всяка частица е равна на цялото; тя е равноценна като златото и неуязвима като адамант[3], и тя е неизчерпаема, защото нейните извори са непресушими. Да, всичко това е тъй, но има нещо, печално до смърт!

Защото времето минава – tempi passati! – и както е написано за часовете на една италианска кула „раняват всички, последният убива“, тъй и стрелките на времето звучат в моя мозък зловещо и застрашително. И колкото аз съм по-спокоен, толкова повече тая ръжда расте, убива волята и прави пътищата на

душата все по-безизходни. Стоицизмът у мене е маска – и нима няма умни хора да прочетат това върху лицето ми? – макар че аз в нищо не вярвам, освен в невероятното. Тук, струва ми се, ний се схождаме с теб на почвата на ирealното, т.е. когато съзнанието лети по най-високите върхове на мисълта, заплашена всеки миг да се срине в бездънна пропаст. Тази възможност поне за мен е твърде вероятна...

Впрочем подобно състояние е напълно естествено. Художникът – особено когато той носи орисията на превъзходството – е бил винаги безсъзнателен (а понякога и съзнателен) „враг на народа“[4]. Дори да би скривал това свое проклятие – това съзнание за превъзходството над своята раса – враждата не би била по-малка, а и за него ще бъде още по-зле. У такъв човек силата на ума се взема за слабоумие и на всяка негова рицарска постъпка ще гледат като на най-последна низост. Такава чудна работа!

А тези твърде посредствени мисли излагам пред теб, не за да бъда оригинален, а защото *откъснат от великото лоно на живота, в това най-д и в о от всички възможни общества, и устремен към своята звезда, ти ще бъдеш също такъв злощастен Икар*[5]*, каквито сме всички ний*.

Колкото до мен „на медленном огне“ горя и не изгарям – намирам се в положение на най-плачевен декаданс. Призрак е вече онова, което е било, и онова, което очаквам, не ще дойде. Спомни си Мойсея, който умира, преди да види обетованата земя, или спомни си Агар в пустинята...

Ще попиташ какво прави „плеядата“[6]. С нея аз не съм добре – тия хора не ме обичат. Отде произхожда тая студенина, не зная. Може би аз я нося в себе си, твърде, твърде възможно. Това, разбира се, никак не ме наскърбява, защото аз зная, че винаги съм прав, и във всеки случай изпитвам много по-малко ра-

зочарование от всеки друг. А сам аз как прекарвам? Моето положение може да се определи с две думи:

„Сижу за решеткой в темнице сырой“[7]

Хиляди поздрави.
Винаги твой Людмил Стоянов

P.S. Днес съм „не в духе“ и тия нерадостни редове ти пиша в отговор на твоята любезна картичка. Прощавай!

Съхранява се в НБКМ.

[1] Ботю Савов.

[2] Авторът на стихосбирката „Parallelement“ е Пол Верлен.

[3] Остаряла форма на „диамант“.

[4] „Враг на народа“ – израз, конструиран по заглавието на Ибсеновата драма „Народен враг“.

[5] Според древногръцката митология Икар, син на Дедал, избягал с баща си от пленничеството на остров Крит върху крила, скрепени с восък. Тъй като се устремил високо към слънцето, восъкът се стопил, крилете се разпаднали и той загинал в морето.

Л. Стоянов използва образа на Икар, за да изтъкне обречеността на стремленията към духовна висота.

[6] „Плеяда“ – група от изтъкнати писатели (личности), свързани в своята дейност с общи възгледи, задачи и пр. По подобие на великата френска плеяда от XVI в., представлявана от поетите Ронсар, Дьо Беле, Баиф, Бело, Дора, Жодел, Понтюс дьо Тиа, в шеговит тон Л. Стоянов нарича „плеяда“ приятелската група на писателите Т. Траянов, Д. Дебелянов, Н. Лилиев, Н. Райнов, Г. Райчев и др.

[7] Стих из стихотворението „Узник“ („Затворник“) от Пушкин.

181

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – Свищов
11 март 1915

Уважаеми г. Милев,

Не от някакво лошо чувство към Вас и към Вашето творчество забавих да Ви благодаря за честта, която сте ми направили. Аз съм зает доста много со своите делнични грижи на учител в провинцията[1] – и ако знаехте това, бихте ми простили. При това, мисля да ходя след седмица в Стара Загора и си казах, че ще мога да Ви срещна там.

Ще бъдете ли Вие още дълго в Заара?[2]

Сърдечен поздрав
Ваш Николай Михайлов[3]

Съхранява се в НБКМ.

[1] От 1913 до 1915 г. Лилиев е учител в Свищовската търговска гимназия по търговски дисциплини: икономическа география, търговско счетоводство и др.

[2] Стара Загора.

[3] Навсякъде в писмата Николай Михайлов е Николай Лилиев.

182

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ - София
27 март 1915

Големи благодарности и големи извинения.

Милий Милев. На 14 т.м., когато ти си пратил книгите от Ст. Загора, аз отпътувах за Долна Баня на почивка при свои хора. Завърнах се завчера и едва днес ми връчиха пратката. С истинска радост разгърнах листовете, с истинско възхищение четох великолепно сложения на български Верхарнов „Бунт“ и с истинско съжаление съжалих, че не успях да ти се обадя до днес. Впрочем не знаех и де да те диря – в Ст. Загора ли, дето си минал празниците с Николая навярно, или в София, дето се готвиш да идваш. Се пак аз мислех за тебе на село, дето поради много безобразни реалности, както знаеш, и вечер, като скитосвам из улиците, се ми се струва, че ще срещна някой ненадеен драг гост на София и на мене, който ще внесе малко услада и тишина в нашите (на всички от „компанията“) горчиви и пълни с гръмогласие дни. Ти как живееш там, у дома.

Не мислите ли с Николая да дойдете заедно насам. Жадно се надяваме – и аз, и Митьо.

Много поздрави ще пиша пак
Д. Дебелянов

Съхранява се в НБКМ.

183

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ
7 април 1915

Чудя се какво да ти пиша, драги Милев. Чувствувам почти пълна притъпеност – и физическа, и душевна. Не ме бива, значи, ни за реализъм, ни за иреализъм. Николай Райнов си получи екземпляра с преводите из Ницше[1], благодари за честта и в един случаен разговор каза, че преводът бил верен. Какво друго? Радвам се, че Николай е бил толкова дълго време на гости на Стара Загора и че ти си останал с хубави впечатления за него. После? После бих ти казал, че е време вече да се прошетнеш до София, макар и за малко. Ще измрем от скука в София, дявол да го вземе! Много подли времена! Аз чакам със стиснати от нетърпение зъби и юмруци настъпването на велики събития по нашенско. Омръзна ми всичко, особено сам на себе си много омръзнах. Не ми се ни гледа, ни слуша, ни мисли, ни желае, ни люби, ни мрази, понякога не ми се диша, особено като си помисля някога, че за 28 години аз съм издишал въздух, който би могъл да върти всички ветрени мелници на света – за една величайша нелепост.

Твой Д. Дебелян

Съхранява се в НБКМ.

[1] № 5 от „Лирични хвърчащи листове“, с преводи от Ницше, е посветен на Николай Райнов.

184

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – Свищов
7 април 1915

Сърдечна благодарност, др. Милев, както за 2-те книжки[1], така също и за общата карта. Ако Людовик[2] е още в Заара – предайте му моите далечни приветствия.

Случайно съм разтворил книгата на Ем. Верхарн „Les rythmes souverains“ и в „Le peuple“ намирам следното:

Et plus loin, du côté bassins et du port,
tous les navires
Hissaient leurs pavillions, leur bord
Et, doucement,
Leurs cordages vibraient au vent
Comme des lyres.[3]

Какво ще кажете – не напомнят ли горните стихове – „де ветрове свирят на мачти от лири“?[4]

Много поздрави Н. Михайлов

Много здраве на Раша, ако е в Ст. Загора.
Н. Михайлов.[5]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Вероятно се отнася за първите две книжки от „Лирични хвърчащи листове“.

[2] Людмил Стоянов.

[3] „И по-нататък към доковете и пристанището всички кораби вдигаха флаговете си и украсяваха своя борд, и въжетата им нежно свиреха на вятъра като лири.“

[4] Стих от стихотворението на Емануил Попдимитров „Буря“.

[5] Подател: Н. Михайлов, ул. Черневска №42, Свищов.

185

От ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ – София
22 април 1915

Драги Милев,

Не ти отговорих навреме, защото бях зает с много важна работа: мъчех се да убедя себе си и другите, че е време вече да познаем своето нищожество и между другото – и по твой съвет – да устроим на столичани невиждано досега зрелище – да се избесим всички по електрическите стълбове[1] на бул. „Цар Освободител". Но какво да правиш, о камък удариха увещанията ми: ни мене, ни на другите не им се иска да погинат още млади и зелени, и то по литературни причини, което би било най-смешното. – Питах Димитра за Берлинската работа. Нищо не е станало. Не се е срещал с Коларова и изглеждало, че не бързат много с назначаване на такъв чиновник. Пак ще питам и ще ти пиша. Ти какво правиш, как живееш. Обаждай се по-често. Ние тука караме по стария път. Чакаме някакво невероятно чудо и т.н., и т.н.

Много поздрави и на тебе
Д. Дебелян

Съхранява се в НБКМ.

[1] Своите иреални схващания за литературата и живота по това време Гео Милев споделя „сериозно" и с останалите си приятели – най-вече с Николай Лилиев. По всяка вероятност в писмо, недостигнало до нас, Гео Милев „предлага" на Димчо Дебелянов своя „проект" за несъгласие, съпротива и бунт срещу социалната жизнена логика, която пречи на литературата, с идеята млади поети да се „избесят" по електрическите стълбове на булевард „Цар Освободител". Явно Димчо Дебелянов е направил опит да „развие" проекта

на приятеля си, но в крайна сметка – с чувство за хумор – признава, че ни на него, ни на приятелите му (им) не се ще да „погинат още млади и зелени, и то по литературни причини...“ Предложението на Гео Милев обаче и породилите го причини – очевидно повече литературни, отколкото жизнени – са любопитни за изследване на оригиналните идеи на младия все още Гео Милев.

186

От ЕМИЛ ВЕРХАРН
краят на април 1915

Драги поете и приятелю,

Това е третото писмо, което Ви изпращам. В първите две аз Ви писах за Вашите преводи, чийто избор ми хареса и които (преводите) ще накарам да ми преведат тук. Аз съм Ви твърде благодарен за тях, но, разбира се, не мога да съдя за тяхното качество на български. – Но аз имам голямо доверие във Вас и Вашия талант. Ако бихте превели още някои от моите поеми – аз ще бъда щастлив. Във Вас – уверен съм в това – е жив пламъкът и поривът.

Изпратих Ви една съвременна книга върху войната в Белгия; тя съдържа статии, публикувани тук и там.

Благодаря Ви пак и оставам Ваш Е. В.

Писмото е публикувано в Алманах Везни, Литературен сборник под редакцията на Гео Милев, 1923. Не е датирано.

В писмо от 19 април 1915 г. Гео Милев пише на Верхарн, че му е изпратил „Лирични хвърчащи листове“ с преводи на поемите му.

187

От ЕМИЛ ВЕРХАРН
краят на май 1915

Драги поете,

Закъснях да Ви пиша – а трябваше да сторя това отдавна. Извинение? Понеже работих извънредно много, от което пострада цялата ми кореспонденция. Преди всичко благодаря Ви за преводите на мои стихотворения, които сте издали. Помолих един приятел русин да ми ги преведе, но той не можа да стори това така, както би желал. Във всеки случай той ме увери, че чувствува моя ритъм във Вашия. Защото – за мене ритъмът е най-важното в поезията. – Сега пиша поеми върху войната: те ще бъдат издадени след една година от „Mercure de France". Аз ги обагрям с всичките мои въжделения, но същевременно ги и почерням с омразите си. От тези последните аз не мога да се запазя: моята искреност ги разпалва и проявява. След като Ви видях в Лондон, през зимата аз ходих на боевия фронт между Ипр и Диксмюд. Там вдъхвах и поглъщах войната почти с опиянение. Не мога вече сам да се позная – същият ли съм какъвто бях преди десет месеца. Чувствувам се едновременно и много малък, и много голям. О, тия страхотни часове, които ние живеем!

Моите живи приятелски чувства и
Вам предан Е. В.

Писмото е публикувано в Алманах Везни, Литературен сборник под редакцията на Гео Милев, 1923 г. Не е датирано. Отнася се към края на май 1915 г.

188

От ЕМИЛ ВЕРХАРН
средата на юни 1915

Драги мой поете,

Аз отговарям на всичките Ви писма и картички. Тази картичка дали ще стигне до Вас?

Също така за втори път Ви изпращам „Окървавена Белгия“. Изпращам Ви я „препоръчано“.

Понастоящем съм малко болен – вследствие преумора – но почивам си и мисля приятелски за Вас.

Ваш Е. В.

Писмото е публикувано в Алманах Везни, Литературен сборник под редакцията на Гео Милев, 1923 г. Не е датирано. Отнася се към средата на юни 1915 г.

189

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
5 октомври 1915

Велик иреалисто[1],

От полето на върховната реалност ти праща сърдечен поздрав един от многото, за които реалността беше може би кошмар.

Н. Михайлов[2]

Съхранява се в НБКМ.

1. Писмото е адресирано: „Ст. Загора, Книж. на М. Касабов, г. Г. Милев, поет символист.“

2. Подателя: Н. Михайлов, 8 тунджанска дивизия, III бригада, 56 полк, I рота.

190

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
6 ноември 1915

Проверил:
поручик: (п)

Драги мой,

Пиша ти от 1700 м над морското равнище[1], където ни духа ужаснейшият Верхарновски вятър[2] и където природата носи застрашителната грозота на праисторическите епохи. Ти даже не вярвам да помисляш за мен, излегнат в топлата стая[3] с Демеля в ръка – за мен, който вече не приличам на човек. Ако можеш, прати няколко „кадра“ от ония, софийските, за да се видя, преди да изгубя окончателно човешки образ. Също прати – моля те! – Верлена и Ницше от „Хвърчащи листове“[4]. С това моите претенции се изчерпват до дъно. Ожидаю!

Твой Людмил[5]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Л. Стоянов се е намирал тогава на връх Кел над Неврокоп.

2. „Верхарновски вятър“ – по поемата на Верхарн „Вятърът“.

3. Гео Милев тогава още не е бил мобилизиран във войската и затова писмото е адресирано до Стара Загора.

4. В началото на 1915 г. Гео Милев започва да издава в Стара Загора серията „Лирични хвърчащи листове“, в които помества свои преводи на изтъкнати западноевропейски модерни поети. № 4 и 5 (последните излезли) са посветени на поезията на Пол Верлен и Фридрих Ницше.

5. Адрес на подателя: III батарея, II нес. с. отделение, III арт. полк, II дивизия.

191

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
6 декември 1915

Разбирам твоята голяма скръб, скръбни корнет[1], и ако тя може да даде един великолепен превод на „Мъртвият Брюге“[2], да бъде благословена! Аз съм здрав – живея засега като писар от щаба на полка – и ако ти си вече „под знамената“ – навярно си узнал, че туй не е още най-лошото.

Ами ти какво правиш?

Най-сърдечни поздрави
Николай Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Изразът „скръбни корнет“ е по творбата на Р. М. Рилке „Повест за любовта и смъртта на корнета Кристов Рилке“,

която по-късно Гео Милев превежда на български. Скръбта, за която говори Лилиев, вероятно иде от предстоящото мобилизиране на Гео Милев.

[2] Мъртвият Брюге – роман от белгийския поет и романист Жорж Роденбах. „Мъртвият Брюге“ излиза като №3 на библиотека „Везни“ в превод на Гео Милев.

192

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
7 декември 1915

Драги мой Милев, твоето писмо беше голяма радост за мен – то е първото и единствено писмо, което съм получавал от България. Засега не може да се каже, че прекарвам много зле. Длъжността ми е батареен наблюдател, имам си кон, въобще не чувствам тежестта на походите. Сега, след като войната е към края си, възможно е да се срещнем в школата[1]. Поздрави когото можеш от приятелите; тук, в тая обстановка на най-първобитното човечество, всичките ми мисли са за тях.

Твой най-добър брат Людмил

P.S. Пиши на М.[2], че не съм получил ни едно нейно писмо, или просто прати тази картичка за сведение.
Он-же

И от мен безчет привети. К. Кнауер

(От ръката на Гео Милев има приписка):

„Тия дни ще тръгна да пропътувам някои български земи; най-напред София и пр. Тъй че отсъствам. Милев.“[3]

(Друга приписка с друг почерк):

Чувствам се задължена да върна писмото – тези безчет целувки на Кнауер ме малко смущават.

Не просто получих. Много по-хубаво. М (п)[4]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Гео Милев е трябвало скоро да постъпи в Школата за запасни офицери в Княжево. Л. Стоянов също се е надявал за там. Но той е бил пратен в офицерските курсове при Военното училище, където е престоял 1–2 месеца. Бил привлечен за военен кореспондент на „Военни известия“ и прикрепен към I дивизия. Надеждата да се срещнат с Г. Милев в школата не се е осъществила.

[2] Мара Карловска, първата съпруга на Л. Стоянов.

[3] Гео Милев е осъществил намерението си „да пропътува някои български земи“. На 15.II.1916 г. той изпраща до Дебелянов пощенска картичка от Одрин. Тази картичка, както и картичката, изпратена до Дебелянов на 18.II.1916 г. от Ст. Загора (и двете са печатани от Н. Лилиев в сп. „Изкуство“, 1946, стр. 602), показват, че Гео Милев е постъпил в Школата за запасни офицери в Княжево не по-рано от 20 февруари 1916 г.

[4] Подписът е на Мара Карловска. Вероятно Гео Милев, както поръчва в писмото си Л. Стоянов, ѝ е предал картичката и след като я прочела, тя я е върнала с горната приписка.

193

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
16 декември 1915

Драги мой,

Получих портрета, който е компроментирующ документ за мен – толкова лошо съм излязъл. Моля те, пиши ми някои новости от София, прати ми някоя книга, съобщи ми адреса на Тодор[1], с една дума, зарадвай ме с нещо, тъй като тук умирам от невъобразима скука. Как отива Антологията?[2]

Твой Людмил

P.S. С Коста Кнауер писахме писмо на Димчо[3]. Бяхме пияни, Коста настояваше, тъй че, ако на Димчо му е станало неприятно, не съм аз виновен.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Теодор Траянов.

[2] „Антологията“ е серията „Лирични хвърчащи листове“.

[3] Димчо Дебелянов.

194

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
26 декември 1915

Драги мой,

Ти не знаеш колко ме зарадва твоята любезност. Никога не ще забравя един такъв рядък сюрприз пред Коледа. Той е израз, без съмнение, на твоето прекрасно сърце. Аз изведнъж се почувствах не съвсем изоставен от света, още повече че се нуждаех твърде много. Не ще те излъжа, ако кажа, че за миг се пренесох в света на Андерсеновите приказки, особено като имаш предвид, че аз съм на 2000 м близо над морското равнище сред водовъртежа на стихиите и хорото на най-ужасната зима.

Често даже ми се струва, тъй дълго трае вече моя живот! – често ми се струва, че вековете са някакъв сън и човечеството пребивава още в своята първобитност, щом даже и аз, отблясък уж на висока култура, който нося в душата си величието на времената, седя вечер до огнището в землянката, подпрял глава на ръцете си, по подобие на своя далечен праотец, човека на Огъня!

Ти не можеш да си представиш всичката трагичност на моето положение, всичката дълбока безсмисленост на моя живот, чужд на всеки разум.

Впрочем Morituri te salutant, Caesar! – Тия, на които предстои да умрат, те поздравяват, Цезар! – казваха римските гладиатори, минавайки край ложата на Цезаря. Същото или почти същото трябва да кажа и аз, за да бъда угоден Богу – и на почитаемия цензор[1].

Сега друго.

От Димчо[2] получих малко писъмце с няколко любезни думи. Предай му, моля ти се, моята благодар-

ност. Аз вярвам, че той съжалява за изгубените часове на дружеска радост не по-малко от мен[3]. Но сега всичко се поправи, слава Богу!... Накрай, ако можеш, ми изпрати някоя книжка, макар и четена, ще те разцелувам. Сега е затишие, нашите топове мълчат и времето минава страшно скучно. Поздрав на твоите благоверни родители.

Винаги твой приятел
Людмил Стоянов[4]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмата от фронта се проверявали от военните командири.

[2] Димчо Дебелянов.

[3] По това време Дебелянов не е бил взет във войската и не се е намирал на фронта. „Писмцето“, за което споменава Л. Стоянов, ще да е изпратено от София. Следователно съжаленията за „изгубените часове“ се отнасят не затова, че и Дебелянов е на фронта, а затова, че се е разпръснала дружеската компания и че когато са били заедно, е имало някои излишни недоразумения, които са им пречели да изживеят напълно „дружеската радост“.

[4] Адресът на Л. Стоянов е бил: III нес. с. батарея при 21 п. полк, II дивизия.

1916

195

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
17 януари 1916

Mon cher Gheo, получих ти писмото и се радвам, че ти си жив и здрав. И аз съм добре и се мъча да живея. Докога?

Поздрави Людовика[1], – де е той – в тия снежни зими?

Бъди винаги здрав
Николай Михайлов[2],

който няма нищо общо с Н. Михайлов от „Отечество“[3].

Съхранява се в НБКМ.

[1] Людмил Стоянов.

[2] Подател: Николай Михайлов в щаба на 56 полк, 3 бригада, 8 тунджанска дивизия.

[3] Н. Михайлов от „Отечество“ е бил някой си офицер, сътрудничещ в списанието.

196

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
18 януари 1916

Драги мой,

Получих новогодишната ти карта, която обаче никак не ме разсмя. Аз изобщо отвикнах да се смея. Разбира се, не искам да ме представляваш настръхнал, с облика на строгостта върху лицето. Аз просто прекарвам една мечешка летаргия, съзерцавайки своя пъп, яко Буда. Всичко в мене спи дълбок зимен сън.

Само твоите писма ми напомнят – като някой далечен камбанен звън, някой мистичен Angelus[1], – че аз имам и друг живот, живот на душата, на любовта, на мистичното страдание. Някакъв вихър отнася глупостта на деня – странно, неизпитано чувство свива сърцето ми – безутешното се прегръща с безнадеждното – и душата пролива сълзи над някакви дълбоки, глухи долини, едвам усмихнати с усмивката на пролетта... Чувстваш, че си от друг свят, далечен, нереален и все пак действителен, защото душата с нейните печални борби е най-великата реалност. Ако бях посантиментален, бих плакал в такива минути...

Пишеш, че си писал нещо за Димчо, но такова писмо не съм получил. Също не съм получил и книгите. Да-ще Бог занапред. Аз чакам от ден на ден – един прилича на друг – сякаш махалото на часовника е спряло неподвижно.

Поздрави Николаевците[2], ако им пишеш, също и Димчо, също и мадам Х. С една дума, в твоите ръце предавам духа си.

Винаги твой
Людмил Стоянов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Л. Стоянов има предвид творбата на френския художник Жан Франсоа Миле (1814–1875) „Анжелус“ (анжелус – молитва в чест на Въплъщението; биене на камбаните в чест на тази молитва).

[2] Николай Лилиев и Николай Райнов.

197

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
29 януари 1916

Tout se comporte-t-il là-bas comme il te plaît?[1] – Besten Dank[2] за картата. Защо мислиш, че не пиша, от скромност? Но кажи ми какво бих можал да ти кажа аз, който животувам – как нельзя лучше – от месеци вече? Димчо[3] не се е обаждал. Още в София ли е? Ами Людовик[4] де е – и как би могло да му се пише?

Бъди здрав и весел и пр.!
Николай Михайлов

Благодаря също за „сърдечния поздрав“. – Какво правят твоите книги? Сигурно си превеждал нещо ново – и не обаждаш. Gide чете ли? Какво ще ми кажеш за него? Виждаш ли – аз още не съм му забравил името, а се има надежда – повярвай ми![5]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Всичко там така ли е, както ти харесва?

[2] Много ти благодаря.

[3] *Димчо Дебелянов.*

[4] *Людмил Стоянов.*

[5] *Подател: Николай Михайлов в щаба на 56 полк, 3 бригада, 8 тундж. дивизия.*

198

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
20 февруари 1916

Уви, mon cher Ghéo, аз не мога да се позная или, за да се приближа още повече до твоя израз, аз сам не се чувствам – не само в писмата, които пиша на близки и далечни, но и в живота си!

Бих искал да прочета твоя превод на „Le vent, le vent sauvage de novembre“[1] – ще ми направиш ли това удоволствие? От мене не чакай нищо! – По цял ден пиша „рапорти“ и „заповеди“ и едва имам време да мисля само за своите ненаписани „стихи“[2]. Прочее за мене „Das ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu!“[3] Как ми е мъчно, че при себе си нямам никакви книги! Но само това ли ми липсва, Господи?! „Seigneur, vous m'avez blessé d'amour et la blessure est encore vivante.“[4] „Bien a toi.“[5]

Димчо бил вече в 22-ри п. полк[6], а Райнов[7] – кореспондент в 9-а дивизия[8].

Съхранява се в НБКМ.

[1] *„Вятърът, вятърът, ноемврийският яростен вятър“ – стих от поемата на Емил Верхарн „Вятърът“, преведена от Гео Милев.*

[2] *„Стихи“ – стихове, стихотворения.*

[3] „Това е стара история, но тя остава винаги нова.“ (нем.)

[4] „Господи, ти ме нарани с любов и раната е още жива“ – стих от Пол Верлен.

[5] „Винаги твой.“

[6] Димчо Дебелянов се явява в своя полк на фронта на 29.I.1916 г.

[7] Николай Райнов.

[8] Подател: Николай Михайлов в щаба на 56-и полк, 3-а бригада, 8-а п. тунджк. дивизия.

199

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
20 май 1916

Mon cher Gheo,[1]

Заминавам за нашия град. Ще се върна скоро и тогава ще дойда при тебе.

Довиждане
Николай Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е адресирано до Георги Милев Касабов, 5-а рота, 4-ти взвод, Школа за запасни офицери, Княжево.

200

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
30 май 1916

Драги Г. Милев,

Бях в Заара. Виждах твоя баща. От него разбрах, че ти ще останеш за няколко месеца в „школата“. Утре заминавам за 2-ра дивизия. Жално ми е, че не можахме да се видим. Ще повярваш ли?

Много здраве Николай Михайлов[1]

Съхранява се в НБКМ.
[1] *Подател: Николай Михайлов в щаба на 2-ра дивизия.*

201

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
8 юни 1916

Mon cher Gheo,

Напразно се гневиш! Ако знаеш колко много бях... – но защо да се извинявам. Моята „страждуща“ душа живее същите ужаси; да ти повтарям и аз това, което знаеш сам или което би лесно отгатнал, ще бъде излишна услуга.

Бъди здрав и понасяй с коравината на българина всички несгоди!

Николай

Съхранява се в НБКМ.

1917

202

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – фронта
28 април 1917

Mon cher Gheo,[1]

Може би скоро си се завърнал от своите „21 мизерни“[2] и се радвам, че най-после ще получиш няколко думи от един стар другар, който много често мисли за тебе и ти съчувства искрено...

При нас е студено, кално, глупаво и макар да е спокойно, чувстваме, че живеем есента на своята последна пролет – аз и оня, който е винаги с мене.

Ще ми бъде особено драго, ако получа едно по-дълго писмо от тебе, за да видя и аз как се мириш с делничната „реалност“, която властва в тия тревожни дни над всички ни и бавно се настанява в последното съкровище, което ни остава – душата.

Сърдечни приветствия
Николай Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е адресирано „Ст. подофицер Г. Милев, чрез щаба на 34-ти п. полк, 9-а дивизия“.

[2] Любим израз на Гео Милев.

203

От НИКОЛАЙ РАЙНОВ – фронта
28 май 1917

Драги Гео,

Чух, че станало с тебе нещо недобро[1], но подробности не знаех. Твоето писмо ми уясни. Баща ти ме запита за тебе; с малкото, което знаех, успокоих го. Добре, че тогава още нямах твоето писмо! Дохожда днес г. д-р Градецки, замоли ме за твоя багаж. Ще се загрижа и ще го намеря: бъди спокоен, братко! Жал ми е от сърце за тебе. Ала – ще ти мине скоро, па ще те евакуират по-назад и ще оздравееш съвсем: недей скърби! Хората живот дадоха, братко: живот – за химера[2]! Радвай се, че и ти даде най-скъпото, което ти поискаха!

Ще гледам да дойда към тебе и ще те повидя тези дни: много ми се ще да те видя. И така не сме се виждали отдавна!

Желая ти от сърце всичко добро, а най-вече – скоро оздравяване. Жалко е да боледува зле човек като теб. Но нищо! Ще мине, скоро ще мине!

Поздравя те и ти желае скоро привдигане

твой Николай Райнов[3]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е по повод раняването на Гео Милев на фронта. След раняването е бил откаран в Deutsches Feldlazarett 358, Zelt №3, докъдето е адресирана и картичката.

[2] Същия този израз Гео Милев използва после в своя „In memoriam“ за Дебелянов, за да характеризира безсмислието на неговата гибел.

[3] Подател: Nik. Rainov, Stab 9, Bulgar. Division.

204

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
19 август 1917

Дорогой Г. Милев, твоето писмо, твоите пари, твоята карта ме намериха на VI етаж – малко с мъка наистина, но все пак ме намериха. Говорят хора, които могат да говорят, че не е мъчно да стане това, което искаш. Но Григор Василев не бил тука и нему не е казано още нищо.

Моите големи благодарности за двата стиха – Und ich bin Mensch im Leben dem Schein ein Sein, dem Unsinn Sinn zu geben[1].

Чакам те да дойдеш, чакам да донесеш и някои от книгите, за които ми говори, за които ми писа.

Най-сърдечни поздрави Н. Михайлов[2]

Людовик замина за някъде.

Съхранява се в НБКМ.

[1] „И аз съм човек – в живота на светаината битие, на безсмислието смисъл давам."

[2] Подател: Николай Михайлов, бул. Фердинанд №138, София.

205

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
10 октомври 1917

Драги Георги Милев,

Получих всичко. Ръкописите се пазят и ще ти се предадат, щом дойдеш („Хамлет“[1] и пр.). Плодовете се изядоха с голяма благодарност. „Немските балади и песни“ се предадоха на ф. д. Щайнер[2]. Ако работата дойде до печат, разбира се, ще се коригира с внимание и любов от „нашата скромност“, както пишат хуморист. писатели в страната.

Н. Райнов замина днес за своята дивизия. Поздравите се предадоха на всички страни.

Най-сърдечни благопожелания
Николай Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Има се предвид преводът на „Хамлет“ от Шекспир, направен от Гео Милев.

[2] Фон дер Щайнер, общ познат на Гео Милев и Н. Лилиев – бил е човек с литературни интереси.

1918

206

От ИВАН РАДОСЛАВОВ – Берн
6 февруари 1918

Мило момче и баджанак,

Навярно си получил вече и писмата ми, и телеграмата – поздравите и благопожеланията ми за вашето щастие. Разбира се, особено ми е приятно, че „наш човек", както се казва, литератор ми става близък. Значи много повече от обикновеното ще ме свързва с него.

И сега искам да ти пиша малко литература. Тук е наводнено с Бодлера, т.е. с нови издания на съчиненията му, монографии за него, спомени и т.н. Иде ми на ум за твоите литературно-издателски проекти. Ако продължаваш да мислиш върху тях, не би било зле да се преиздаде моят превод на „Поеми в проза", който е изчерпан вече[1]. Нищо не значи, че сега е война – мисля даже, че светът, изморен и отвратен от тия ужасии, с удоволствие би се спрял на този голям индивидуалист. Изданието, разбира се, да бъде много по-хубаво от това, което аз направих преди осем години. Хубаво – т.е. семпло, но елегантно. Ами какво стана със замислите ти за една „Антология" модерна?[2] Тя е също една хубава инициатива.

Мене, както виждаш, като по-улегнал човек ме интересуват такива работи, които сигурно едва ли сега те занимават! Пък и може да не си вече в София. Но ако един ден се повърнеш над тия проекти, а аз бих желал това да станеше по-скоро, напиши ми.

Хайде сега сърдечни, мили привети на двама ви.

Ив. Радославов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Радославовият превод на „Поеми в проза“ от Бодлер излиза в първо издание през 1910 г. Гео Милев не го е преиздавал в книгоиздателство „Везни“.

[2] Има се предвид започнатата през 1915 г. от Гео Милев серия „Лирични хвърчащи листове“.

207

От НИКОЛАЙ РАЙНОВ – София[1]
4 март 1918

На линия, отново на линия! Берлинът ми е още далечко, драги Гео. Поздрави Ханс Кукла (от корена „див“) – и себе си от твоя обожател (в любовна смисъл).

Николай Райнов

Храна ще може да ти се изпраща до 4 кг месечно, стига да има кой да изпраща. Много здраве.

Н. Михайлов

Откакто ти ме забрави, аз често мисля за теб. Но докога?

Твой Людмил

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на илюстрована картичка. Картичката е отрязана в ъгъла и началото на текста липсва.

208

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
13 март 1918

Leiber Georg,

Ти знаеш как безцветно и сиво живея аз и ще ми простиш, задето не мога да ти пиша по-надълго. При нас, тук, няма нищо особено. Николай Райнов не е заминал още за пустинята[1]. Неговите книги се печатат полека-лека. Благодаря ти от сърце за изпратения „алманах“[2] и за превода на Ван Лерберга[3].

Бъди здрав и честит:
Николай

За „колетите с хранителни припаси“ ти писах вече, че съм изпратил, каквото трябва в Стара Загора.

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Пустинята“ е село Фурка, Дойранско, където е била дивизията на Райнов.

[2] „Алманахът“ е стихове от млади немски поети: „Vom jungsten Tag“.

[3] „Те усетиха“ на Шара ван Лерберг, в немски превод от Ото Х.

209

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
24 март 1918

Драги Гео Милев,

Пишеш ми за писма, които не съм получил. Мисля, че ще бъде хубаво да се преведе наново „Аглавена“[1]. Ти знаеш, че моят превод на „Смъртта“[2] е у Бакалов[3], а той не е тука. По мое мнение „Смъртта“ не е от първите пиеси на Метерлинка, та може да се мине и без нея.

Аз не мога да работя нищо сега – а може би никога да не може да се заловя за нещо. По тая причина не ти пиша нещо за това, което би могло да те интересува.

Райнов е все още тука. Неговите книги все още се печатат. Ако можеш да издадеш своя сбирка в Берлин[4], ще бъде великолепно. Тука няма никаква свясна хартия.

Поздравявам те сърдечно
Николай Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Аглавен и Селизет“ – драма от белгийския драматург символист Морис Метерлинк.

[2] „Смъртта на Тентажил“ – драма от Метерлинк.

[3] Георги Бакалов.

[4] Гео Милев не успява да издаде стихосбирка в Берлин.

210

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
30 март 1918

Скъпи Гео Милев,

Не зная, как бих можал да ти се отплатя за хубавите книги, които ми пращаш. Аз получих вече „Die Aktion“ и „Resurrection“[1] и имах вече малката радост да прочета: „Chaque jour nous voila prostitues, haineux et ivres“[2]...

Бих ли можал да очаквам и 2 брой на „Resurrection“, дето ще продължи статията на Pansaers'а – „La jeune Allemagne“[3] или „Autour de la litterature jeune Allemande“[4]?

Какво станаха твоите операции? Започнаха ли вече? Хайде, да се свършват, та да се върнеш пак при нас!

Райнов е все още тука и ти праща много здраве, разбира се.

На стария адрес ти писах няколко пъти – получи ли моите „скучни карти“.

Бъди възторжен и млад
Н. Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] *„Възкресение“.*

[2] *„И ето как всеки ден ние се покваряваме, ставаме озлобени и пияни.“ (фр.)*

[3] *„Млада Германия“.*

[4] *„За младата немска литература“.*

211

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
8 април 1918

Leiber Gheo,

Не съм още видял първата книжка на библиотека „Везни“, но чух вече да се говори, че на Хамлета бил даден „модерен дух“. И това било ценното на превода. Тъй казал и г. Божан Ангелов.

По „литературните въпроси“, които си повдигнал, отговорих на стария адрес. Навярно си получил картата.

Сега уреждам книжата, за да ти се прати втори колет от Ст. Загора.

Сърдечно те поздравява
Николай Михайлов

И от мене здраве

Ас. Златаров

Белгийското и немското списание получих, но алманаха, за който споменаваш, още не съм. И той ще дойде навярно.

Ако не ти струва нищо, пращай ми сегиз-тогиз по едно уверение от болницата, което да се прилага към износния лист. Думата ми е за твоите „колети“ с „хранителни предмети“.

Може ли да се (нечетливо) така.

Николай

Съхранява се в НБКМ.

212

От д-р КРЪСТЮ КРЪСТЕВ – София
10 април 1918

Любезни г-н Милев,

Сигурно отдавна са Ви оперирали, но аз като не Ви се обадих по с време, не можех да очаквам да ми се обадите втори път и да ми кажете какво става. Пък и Подвързачева не съм видял много отдавна. Пишете ми докога ще останете там. Това лято и мен много ми се иска да изляза малко от България, че аз съвсем ще забравя немския. Но в Берлин не смея да дойда – страх ме е от глада.

Искрени поздрави
Ваш К. Кръстев[1]

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Подател: (проф. К. Кръстев), ул. Аспарух 63 (София). Д-р Кр. Кръстев е оказал сериозна помощ в изпращането на Гео Милев на лечение в Германия след раняването му на фронта.*

213

От ИВАН ХАДЖИХРИСТОВ – Стара Загора
17 април 1918

Драги Георге,

Повече от месец има, откакто получих писмото ти. Не можах да отговоря досега, че бях претрупан с много работа, а и една пролетна болест прекарах, обаче веднага взех книгите, които ми изпрати, и вече пристъпих към работа[1]. – Няма ли нови и хубави книги, дошли из Русия в големия град[2]? Много благодарен ще ти бъда, ако би могъл да ми изпратиш още книги, защото тука е много пусто.

Какво правиш там? Здрав ли си вече и скоро ще си дойдеш ли?

Райнов печата „Виденията“ си наред с други „големи кристали“[3] – както каза Ботю Савов.

За Вашите издания нищо не знам.

Ще поздравиш ли Демел от мен?!

Сърдечни поздрави
Иван х. Христов

„Хризантеми“[4] (pardon) излезе от печат – не сборника – там е интересна само малката бележка на Б. Савов за младия Ив. Мирчев.

Същият

Съхранява се в НБКМ.

[1] Отнася се за превода му на „Червен смях“ от Л. Андреев. Хаджихристов превежда повестта и тя излиза от печат като издание на книгоиздателство „Везни“ – М. Касабов в Стара Загора.

[2] След революцията в Русия Бераин става важен книгоизда-

телски център на руската литература – не само класическа, но и съвременна. Там се е издавало почти всичко значително, което е излизало по онова време в Съветска Русия. Освен това там са се пласирали и много съветски издания. Бераин и по-късно е един от пътищата, по които Гео Милев и българската общественост се е запознавала с новостите в съветската литература.

[3] „Видения из древна България". Другите „големи кристали" са книгите, които по това време печата Н. Райнов.

[4] „Хризантеми" – списание за художествена литература. Излиза през 1916–1919 г. в Ст. Загора.

214

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
25 април 1918

Драги Гео,

На връщане от отпуск намерих твоята карта и сега ти пиша, без да зная дали си още в Берлин. Наистина минаха вече няколко дена, но аз съм все още зает с тази глупава книга за дивизията[1]. А какво е това книгоиздателство в тия скъпи времена? За „здрави художествени начала" вярвам, но за „солидно предприятие"... Може би бащата? Във всеки случай можеш да разчиташ на мен напълно, макар че засега нямам нищо готово. С Паскалев имам лоши сметки, мога без страх да си взема ръкописите в случай на упорство. – А ти бодърстваш значи и благополучно здравствуваш? Радвам се. Писма не получавам никакви – приятелите ме забравят един по един. На теб особени благодарности! А що да мисля за това „с моята Мила К."[2]? Ей Богу, прощавай, но ти си луд!

Твой сърдечен Людмил

Съхранява се в НБКМ.

[1] Книгата е „I софийска дивизия“. Л. Стоянов е завършил тази книга, но тя не е излязла от печат. Пази се във Военно-историческия музей.

[2] Мила Керанова, бъдещата съпруга на Гео Милев.

215

От ДИМИТЪР ПОДВЪРЗАЧОВ – София
7 май 1918[1]

Гео, колкото и да мислих, не можах да реша въпроса за Димчовата книга в полза на твоето предложение. Ще я издадем ние тука, и то много скоро. Работата около нея се почва. И безспорно е, че само тука книгата ще има по-добър изглед. Защото, ще прощаваш, но твоят „Хамлет“ – въпреки вътрешните си достойнства – никак не ме задоволява откъм външност: букви, печат, общ вид. Стара Загора – уви! – си остава Заара, която „нийде га няма“ –

Много поздрави и пожелания
Д. Подвързачов

Mon cher Gheo, полека-лека получавам всичко, що ми пращаш, и не зная как да ти благодаря. Бих искал да ти пиша по-надълго, ала съм така погълнат във всекидневието, че се боя да пристъпя към себе си... Радвам се, че поне ти си добре и можеш да живееш по-висок духовен живот.

Правя постъпки да ти се изпрати скоро колет, но изглежда, че по-рано от 9 май не ще подпишат „искането“.

Бъди здрав и бодър
Николай Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Картичката не е датирана. Датата е поставена по пощенския щемпел, който обаче не е много ясен.

216

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
9 май 1918

Дорогой Гео,

Току-що изпратих „разрешението". За „цигарети" – не позволяват. Ще прощаваш.

Да почна сега отговора на зададените въпроси:

1. Ако може, ще взема от Бакалов преводите. Но „този мъж" не е в София.

2. Димитър ти писа вече какво мисли за издаването Димчовите стихове.

3. Зает съм с работа повече, отколкото можеш да допуснеш; при това не се знае дали ще мога да остана на сегашното място; за „школата" искат „строевите" до 35 год. и „нестроевите" до 40 год. При това положение бих ли можал да превеждам? За мене моя въпрос е решен – не мога. Защо да те лъжа?

4. При първа възможност ще ида, ще взема и ще ти изпратя исканото – „Егмонт"[1] и „Epipsychidion"[2].

5. Идеята за „алманах" е хубава, разбира се. Райнов замина за пустинята. (Неговата книга „Видения" и пр. излезе.) Людмил е в щаба на 1-ва дивизия. Щом се срещна с тях, ще им предам твоите думи.

Получих доста работи от тебе – и съм ти благодарен, разбира се. Неловко ми е – но бих те помолил да ми обадиш – какво ти дължа, за да ти се изплатя.

Най-сърдечно те поздравява
Н. Михайлов

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Егмонт“ – трагедия от Гьоте, преведена по-късно от Гео Милев.

[2] Epipsychidion – лирическа поема от големия английски поет Шели.

217

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ – фронта
29 май 1918

Драги Гео,

Твоята очарователна сръдня ме трогва.[1] Не, мойто момче, не съм искал да те обидя. Виждам, че си влюбен до уши. Не помня точно фразата, която те е засегнала, но вярвай, работата не е тъй ужасна. Никога не съм мислил да те пращам в „лудница“, прости ме, Боже! Вярно е, че останах изненадан от твоето съобщение: „Тук съм с моята Мила К.“ Нямам ли право да се учудя? Признай, че и друг на моето място не би останал равнодушен. Най-после това е тъй неочаквано, тъй романтично, че да наречеш един романтик „луд“ е, ако не извинително, във всеки случай обяснимо. Нали помниш у Хорация (ако не се лъжа): „Този там е или поет, или луд.“ Една фраза, която употребяваме тъй често, когато сме двама, написана, прави фурор и е способна да ни скара – не е ли странно това? И тъй ти разбираш, че не те обвинявам в болестта на Хамлета, макар че за твоя чест голяма трезвост не ти е присъща. Драги, драги Гео, колко си пленителен!

Но стига за „лудите“. Повече бих се интересувал за теб, за здравето ти и за твоето душевно настроение. А за това ти нищо не пишеш. Как излезе опе-

рацията? В първото си писмо беше ме оставил да те съзерцавам „клан-недоклан, дран-недодран“. Не дай, Боже, това ужасно деяние да е отишло докрай... Колкото до „Везни“[2], поздравявам! Жал, че не съм виждал още излезлите номера. При първа възможност ще гледам да застана до теб – това ще бъде за мен една чест. Сега-засега – уви – аз трябва да съзерцавам суровата фигура на бай Марс (той отдавна не е между боговете) и в погледа му да диря вдъхновения от рода на „Бае Марин от село Аврен“ – ех!

Тук в щаба е Т. Кунев. Той завежда яхниите, пачите, салатите и пр., т.е. гастрономическия отдел[3]. Както и трябва да се очаква, ний не сме добре с него. Убедих се нагледно, че умът не е свойствен на атлетите. Тия дни навярно ще замина за София да подготвя печатането на моята „книга“ – „Първа дивизия на пет бойни полета“ или нещо подобно. Също да видя и своето семейство (хо-хо-хо-хо!).

Предай на Мила моите поздрави и извинения.

Твой сърдечен Людмил Стоянов

Съхранява се в НБКМ.

[1] Повод за сръднята на Г. Милев са думите на Л. Стоянов „Ей Богу, прощавай, но ти си луд!“, изказани от него в писмото от 25.IV.1918 г.

[2] Има се предвид книгоиздателство „Везни“.

[3] Трифон Кунев е завеждал офицерския стол.

218

От д-р КРЪСТЮ КРЪСТЕВ – София
6 юни 1918

Любезни г-н Милев,

Нямам нищо против да издадете „Wenn wir Toten erwachen“[1], но не само него, а и преводите на други 4–5 отдавна преведени Ибсенови драми! Призраци (вече издадени), Розмерсхолм, Дивата патица, Подпорите, Съюз на младостта. Може да се прибавят още 2–3.

И на мен често ми минава през ума да дойда на-татък, но причините, които ме отпъждат и отблъскват, са много повече от тия, които ме викат там.

Ако би се случило – Ваш познат, немски или български офицер – да пътува за Мюнхен и обратно за Берлин или за тук, задължете го да се обади на дъщеря ми: Arisstr. 44, Pansion Thirber. Ще му поиска малка услуга.

Вий как сте – има ли изгледи да намерите там това, заради което отидохте.

Искрен поздрав от Вашия К. Кръстев

Съхранява се в НБКМ.

[1] *„Когато ние, мъртвите, се пробудим“ – драма от Х. Ибсен.*

219

От НИКОЛАЙ РАЙНОВ – фронта
25 юни 1918

Добре, че се обади. Бях ти записал адреса, па го изгубих. Телеграфирах веднага на Атанасов да ти прати книгите, макар да „не ме молиш". Какво прави Дойчланът? Ръга ли се? Дано твоите хирургически ужаси престанат и те видя цял и здрав, за да пия за здравето на Б. Лавров[1] (ама си гявол, бей! – от корена „шмекерия"). Ще ти пиша утре-другиден що правя, т.е. ще ти поверя в словеса известната тебе скука на фуркунстването. Боря се с малария (от корена „Маларме") и с комари. От Йоканаана[2] (от корена „мръсник") получих сумата...[3]

Сърдечно те приветствам
твоят Николай Райнов

Много здраве на Ханс Кукла и на Оскар Кокошка.

Съхранява се в НБКМ.

[1] Под името Б. Лавров Гео Милев издава своя превод на „Поетическо изкуство" от Н. Боало през 1918 г. В писмо до баща си от 9.III.1918 г. той се сърди, задето псевдонимът му е разкрит.

[2] Николай Лилиев.

[3] Нечетливо.

220

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
11 юли 1918

Драги Гео Милев, Ризов ходи във военно-санитарната част. Твоят капитан бил в отпуск. Друг любезен капитан направил справка и намерил, че ти не си между ония, на които се продължава командировката. Той казал, че навярно Главната квартира не е съобщила още за това. Трябвало да подадеш рапорт – работата се усложнява, както виждаш – до военно-санитарната част или до Глав. квартира – не важи до кого – и да донесеш, че въз основа решението на Гл. квартира ти оставаш още месец-два-три-година в Берлин. След това да молиш да ти се изпрати сумата.

Така стои тая работа, за която си се сетил да пишеш най-сетне.

Аз съм добре и те поздравявам
Николай

Поздравявам те, драги Гео, и желая по-скоро да получиш парициите, за да има за кафе. Поздрави г-ца Мила[1] от мен, Цвета[2], Райна[3] и т.н.

Дим. Ризов[4]
Кольо[5]

Сърдечно Ви поздравявам

Съхранява се в НБКМ.

[1] Официално Гео Милев сключва брак с Мила Керанова на 13 юни 1919 г. в София, след завръщането им от Берлин. (В къ-

ща музей „Гео Милев“, Ст. Загора, се намира свидетелството за венчаване.)

[2] Цвета Атанасова, приятелка на Мила Г. Милева.

[3] Райна Кузманова, приятелка на Мила Г. Милева.

[4] Не се отнася за Димитър Ризов, по това време дипломатически представител на България в Берлин, а за друг познат на Гео Милев със същото име.

[5] Подписът не се разчита сигурно.

221

От НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ – София
24 юли 1918

Драги Гео Милев, не ти остава нищо друго, освен да подадеш нов „рапорт“. Инак тая работа няма да се уреди. От Райнова са излезли досега 4 книги – другите две, за които питаш, са под печат.

Много поздрави Н. Михайлов

Поздравя теб и г-ца Мила

Дим. Ризов

Съхранява се в НБКМ.

222

От РИХТЕР – Берлин
25 юли 1918

Sehr geehrter Herr Leutenant, bestätige Ihnen hiermit, dass Sie das Bild „Akrobatin" von mir künftlich erhalten haben.

Mit vorzuglicher Hochachtung
Ihr ergebener Richter – Berlin

(Превод)

Многоуважаеми г-н лейтенант, удостоверявам Ви с настоящето, че ще получите от мен книгата „Акробатката".

С отлични почитания
Ваш предан:
Рихтер – Берлин[1]

Съхранява се в НБКМ.
[1] *Адресът на подателя е: Friedenau, Wiesbadenstr. 12.*

223

От ФРАНЦ ПФЕМФЕРТ – Берлин[1]
16 август 1918

Sehr geehrter Herr Milew,
Die Legenden gefallen mir absolut!Danke, bald will ich mit dem Drick in der Aktion beginnen. Und noch vier Legenden – dann kann auch der Band werden.

Ihnen ergeben
bin ich:
Franz Pfemfert

(Превод)

Многоуважаеми г-н Милев,
Легендите[2] ми харесват изключително! Благодаря, скоро ще започна отпечатването в Акцион[3]. И още четири легенди – тогава ще може да стане том.

Оставам Ваш предан
Франц Пфемферт

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на илюстрована картичка, издадена от „Акцион“ под названието „В древната гора“. Изобразява древна гора. В дъното се появява човек. Гиганът, тигърът, пантерата, полярната мечка и лъвът се разбягват. Към изображението надпис: „Лъвът: човекът идва.“

[2] Отнася се за Гео-Милевия превод на „Богомилски легенди“ от Николай Райнов.

[3] Някои от легендите в превод на Г. Милев са печатани в сп. „Акцион“.

224

От СТЕФАН ЦВАЙГ – Швейцария
20 декември 1918[1]

Sehr geehrter Herr, ich hatte gerne Ihren Wünschen entsprochen, Ieider habe ich in der Schweiz selbst meine Bücher nicht zur Hand: sie Iiegen in Wien, verschlossen und verpackt, unerreichbar für mich selbst.

Ergebents Ihr
Stefan Zweig

(Превод)

Многоуважаеми Господине, с удоволствие бих задоволил Вашето желание, за съжаление тук, в Швейцария, самият аз нямам книгите си подръка: заключени и опаковани, те лежат във Виена, недостижими за самия мен.

Ваш предан:
Стефан Цвайг

Писмото се съхранява в НБКМ.
[1] *Не е датирано. Датата е по пощенския щемпел.*

1919

225

От СТЕФАН СВИЛАРОВ[1] – София
27 октомври 1919 *г.*

Уважаеми господине,

Изпращам настоящето[2] не толкова поласкан от надеждата, че то ще бъде одобрено и поместено[3] – това би било премного за мене и, струва ми се, мъчнодостижимо – колкото от желание да чуя няколко думи от един по-вещ ценител. Може би тия няколко листа съвсем не са за пред хора. – Затова именно се обръщам към Вас, защото вярвам, че Вие най-правдиво ще ми кажете[4] истината. Ако в тая малка работа намерите само отделни недостатъци, които могат се поправи – сторете, моля Ви, това. А ако ли счетете за най-уместно да смачкате всичко и го хвърлите в панера, аз ще ви бъда еднакво благодарен и за това.

С почит Стефан Свиларов

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев", Стара Загора.

[1] Млад човек, пишещ стихове, не оставил име на поет.

[2] С писмото Свиларов изпраща кратка поема – изцяло в духа на символизма – за сп. „Везни".

[3] Поемата на Стефан Свиларов не е поместена от Гео Милев във „Везни".

[4] Няма сведения дали редакторът е отговорил на младия човек, но тонът на писмото подсказва авторитета и влиянието на Гео Милев сред модерно мислещата младеж.

1920

226

От МАКС МЕЦГЕР – Рим[1]
8 май 1920

Leiber Herr Milev!
Wie Sie sehen, bin ich schon in der heiligen Stadt angekommen. Am meisten moderne Kunst weisen auf: Frankreich, Deutschland, Russland und Belgien.Wollte von den Belgien eine interessante Reproduktion schicken. Karten vergriffen. Brief folgt. Viele Gruße an die Familie!

Ihr M. Metzger

(Превод)

Мили г-н Милев,
Както виждате, пристигнах вече в светия град. Най-много модерно изкуство показват Франция, Германия, Русия и Белгия. Исках да изпратя една интересна белгийска репродукция. Картичките разпродадени. Следва писмо. Много поздрави на семейството.

Ваш:
М. Мецгер[2]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Писмото е написано на илюстрована картичка на Seconda bienale romana – изобразява седнал работник пред стена – „Адолф Федер – работник". Същата репродукция Гео Милев препечатва в сп. „Пламък" (год. I, кн. 6, стр. 192, от 26 юни 1924 г.). Пис-

мото не е датирано. Датата е по пощенския щемпел.

[2] *Адресът на подателя е: M. Metzger, Roma 27, Via Ancona 21, int. 17.*

227

От КОНСТАНТИН СТЕФАНОВ[1] - Плевен
9 септември 1920

Господине,

Прочетох „Жестокият пръстен". Жестокият пръстен на Вашата мисъл сковa чувствата ми и душата ми — един кръг в кръга на страшна пустота — разпери мъчително, но безплодно криле за полет...

Видях неясни отражения на предмета без очертания; черни пламъци и звън от падащи кристални здания; пътища — хиляди, неизброими — заключени в лабиринта на едно съзнание, неогрени, оббързани с черна печал; безсърдечни хризолитови пламъци на самотна издихвающа — на прага на чие ли съзнание? — луна; разрушение на стихийно развили се сили (кой би измерил техните действия!) и моя гигантски неврастеничен сплин, наред с топлото органично чувство, породено при вида на умиращия Нарцис! Не е ли странно! — това съзнание, избодено, разрушено — аз усещам острието на стъклените му парчета — може да почине с леката въздишка на „благодаря ви, лебед мой!..." Къде е човечното? Къде е стихийното?

...

Красотата никога не е била достигната по един разумен път — от началото на творчеството.

Изкуството винаги е било ирационално. Форми-

те на красотата са били всякога абстракции, защото ще допуснем действителността да ни внушава, но не и да ни диктува. Всичко, което е постигнато в творчеството, постигнато е по свръхразумен нерв. И повече – в изкуството, отколкото във всяка друга проява, важи правилото, че идеята най-настойчиво предопределя опита.

Вие вярно избирате пътя. Всичко, що разказвате, е едно вярно отражение на еволюцията на душата.

Вашето поетично дело – без да измествате задачата му – трябва да прокламира на българския свят, че изкуството не е действителност, а обективация на мистичните откровения на чувствата и че ако действителността е отразена в него, то е само с цел – както говори Ницше – да се покаже нейната негодност.

И не важи, Господине, че Вашата книга слага една тежка умора на душата: най-сетне ние трябва да Ви благодарим, че тя не е от тоя род книги, които, като разгърне някоя сантиментална дама, да намери предлог леко да въздъхне...

Може би и Вие ще си останете от ония жреци на страданието, разбрали, че само в огъня на личната мъка се твори истински. Какво важи тогава останалият свят?

Господине, приветствувам появата на Вашата книга. Тя събужда виденията на душата. Тя почти донася пред вътрешното ни зрение онова, за което нашите чувства само са бленували.

Господине, аз бих се радвал, ако имам Вашия отговор[2].

Приемете уверение за почитта
ми към Вас -
Константин Стефанов,
Текийска улица, Плевен

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] *Константин Стефанов е млад адвокат по онова време. Писмото свидетелства за влиянието на Гео Милев върху писещата млада интелигенция.*

[2] *Няма сведения Гео Милев да е отговорил на горещия си почитател, но е запазил в архива си писмото.*

228

От ХЕРВАРТ ВАЛДЕН – Берлин
19 ноември 1920

Der Sturm – B e r l i n W 9
Postdamerstrasse 134-a Fernruf Amt Lutzow 4443
Direktion Herwarth Walden

Kunstausstellung (Buchhandlung) Verlag
Monatschrift (Kunstschule) Verein für Kunst
Geschaftszeit: 10-6 (Sprechstunden von Herwarth Walden:
Dienstag) Sonnabend von 4-5 Uhr
Berlin, den 19.II.20

Sehr geehrter Herr Milev!

Besten Dank fur Ihren Brief und das neue Heft Ihrer Zeitschrift. Die bulgarischen Zeichnungen sind noch zu illustrativ, es fehlt ihnen noch an organisatorischer Gestaltung.

Abzüge und Klichees Chagall konnten wir nur in der Grösse des Formats des Klichees It. Beilage liefern, Papier wie Muster. Sie mussten die Drucke in die Zeitschrift einkleben, wie wir es auch tun, es wäre am einfachsten und am schnellsten, wenn Sie hierzu die fertigen Sturmkarten verwenden, die wir Ihnen bei Abnahme von 1,000 Stück noch für 500 M überlassen konnten. Ein neuer Druck wurde jetzt erheblich teurer stellen, da alle Herstellungspreise sehr gestiegen sind.

Mit gleicher Post sende ich Ihnen das Programmheft der Aufführung von „Trieb“ im Albert-Theater zu Dresden. Auf Wunsch bin ich gern bereit Ihnen das Buch zu übersenden. Eine Aufführung würde mich natürlich sehr interessieren.

Hochachtend grüssend:
Herwarth Walden

(Превод)

Многоуважаеми г-н Милев,

Най-голяма благодарност за писмото Ви и за новия брой на Вашето списание. Българските рисунки са все още твърде илюстративни, липсва им все още художествено (организаторско) оформление.

Извадките и клишетата на Шагал можехме да доставим само в големината на формата от клишетата на литературното приложение, хартия, както и мостра. Вие трябваше да залепите отпечатаното в списанието, както правим и ние, би било най-просто и най-бързо, ако можехте да употребите готовите Щурм-картички, които при спадането до 1000 броя Ви преотстъпихме за 500 марки. Едно ново отпечатване би струвало много по-скъпо, тъй като всички разноски по отпечатването са се покачили много. Със същата поща Ви изпращам програмата от премиерата на „Импулс“ в Алберт театър в Дрезден. При желание съм готов с радост да Ви изпратя книгата. Едно поставяне, разбира се, би ме интересувало твърде много.

С отлично почитание
Ви поздравявам:
Херварт Валден

Съхранява се в НБКМ.

1921

229

От ИВАН МИРЧЕВ – Стара Загора
8 ноември 1921

Драги Георге,

Получих 3-та и 4-та книга от „Везни“. Благодаря. Надявам се да има успех и в този формат, при все че за предпочитане би бил форматът на I годишнина. Аз мисля, че трябва да се положат усилия за постигане техниката на I годишнина. В това направление ще помогна и аз: предлагам да се направи акционерно дружество „Везни“, което ще издаде например 2000 акции по 100 лв. номинални, платими в два срока, и с получения капитал 200 хиляди (изпърво 100 хиляди) ще може да се почне четвъртата годишнина на списанието в по-голям формат, художествена изработка, каквато бе първата годишнина. Напечатването на акциите няма да стори много пари, а пласирането им ще е много по-лесно от записване абонати. Ако по принцип си съгласен с това предложение, веднага ми пиши, да зная. Купувачи на акциите ще се намерят.

Сърдечен поздрав
Ив. Мирчев

P.S. Изпращам ти две стихотворения. Ако ги харесаш, напечатай ги заедно; ако ли не – върни ми ги, моля ти се, с отговора.

Съхранява се в НБКМ.

1922

230

От МИЛЬО КАСАБОВ – Стара Загора
17 февруари 1922

Георге,

Получих по Б. Савов писмото ти – сметка. Показаните пера, приход – разход, минаха по воденaта от мене сметка. Намирам сметката ти нередовна: току си гледал да я подравниш.

Пари аз със записи съм ти пратил		6398,30
От Стефан си взел		500, –
От продажба на книги на Чипев на два пъти и бюстове		1173,20
Аз съм броил всичко		8071,50
От „Куриер“ получено вс.		1825, –
„абонаменти“		1310, –
„ръчна продажба“	2276,40	5411,40
Предадено ти е всичко приход		13 482,90
Разходвано от тебе всичко		10 975,10
У тебе остатък		2507,80

Това е сметката.

В дадените от мене пари влизат, разбира се, и изпратените ти 600 лв. за хонорара 1–4 кн. и 300 лв., които ти дадох лично, когато бе тук през ноември.

Получените 1825 от „Куриер“ са: за 1 и 2 бр. 642, аванс 500 и сега съобщените 683 = 1825.

Получените от ръчна продажба в София са:

Първо 114,- – 545,50 и сега съобщените 1617,40 = 2276,40.

Гледах, прегледах, никакви грешки няма, това е сметката.

Пишеш за 11, 12 и пр. бройки по 400 лв. Разбирам, че това е печатът с хартията. Защото никъде не пишеш броени за хартия. Сега дребните задължения: на „Хемус“ и пр., ги оставям така открити, когато ги разправиш, ще минем в разход. Доста е да бележиш редовно това, което харчиш, и това, което получаваш (разход – приход). Какво ще направим занапред? Отгде ще вземеш тези 2507 лв. да ги внесеш? Или за твоя труд? Почти! Нъ на Ганя? Па какво материално има за тебе от тази главоболна работа? Не сме ли по един амбициозен нагон, пред който жертваме? Струва ли си жертвите? Такива въпроси и друг път съм ти задавал и ти на тях нищо не отговаряш.

Сега за II част на сметките:

1. Прибра ли от „Куриер“ книжките и какво още има за прибиране оттам.

2. Накарай Пеша да преброи по брой всичко останало у тебе и ми съобщи по брой количеството на останалото, също и по колко екземпляра е получено от печатницата от всеки брой и по колко е изпратено на абонати (стари и нови) от всеки брой.

Сега за организацията! Книжарите са ненадеждни: на така категоричните ми писма са се отзовали 10-ина души и са изпратили около 1000 лв., в които има пари и срещу сметка за книги. Какво направи ти за организиране момчетата. Вчера мина Ас. Кавaев от Ески Джумая и казва, че могъл да събере 10–15 абонамента. Той не е само. Такива само могли биха да вършат тая работа, но трябва да ги знаеш, да си във връзка с тях, да им пишеш, да ги задължиш, организираш и пр. Ето защо да се оповести, че се открива подписка само за абонати от №21 до №50, сиреч за

30 броя, с намалена цена 40, — лв., на настоятелите 10%. Това като се оповести в 19 и 20 брой едновременно, да се пише по една картичка до момчетата да съберат такива абонати. И този резултат само ще ни покаже какво да се прави. Книжарите са ненадеждни. Ще ги дирим един ден, мисля, това лято ще направим обиколка да приведем всичко в изправност — книжари, абонати...[1]

Съхранява се в НБКМ.
[1] Краят на писмото е изгубен.

231

От ДРУЖЕСТВО ТЕАТЪР – Стара Загора.
16 май 1922

Съобщава Ви се, Господине, че настоятелството в заседанието си на 12 май т.г. се занима с даденото от Вас изложение[1] за сформиране на една постоянна драматична трупа при Дружеството и реши:

1. Предвид това, че Общото годишно събрание на Дружеството не разреши кредит за организиране на трупа,

2. И че Дружеството не разполага с никакви суми за субсидия,

3. Че е необходим общ ремонт на театралното здание и специално на сцената, а средства за това няма

4. И благодарение на това, че гражданството не е отзивчиво и не оценява жертвите, които Дружес-

твото прави за издържане на трупа, настоятелството въпреки своето желание остава изложението Ви без последствие.

Председател:
Секретар:

Съхранява се в Държавен архив, Стара Загора.

[1] Гео Милев по идея на близки и приятели от Стара Загора прави писмено предложение пред Общината и пред Настоятелството на Дружество Театър за сформиране на постоянна театрална трупа, като предлага помощта си като режисьор. Тази идея не се реализира.

232

От РУДОЛФ БЛУМЕР – Берлин
8 юни 1922

Sehr geehrter Herr,

Wir empfingen Ihr Schreiben vom 17. Mai und haben uns entschlossen, für Ihre 5 Abonnenten unsere Zeitschrift zu dem früheren Preis vom Mk 100 – zu liefern. Wir wollen dies erstens deswegen tun, damit Ihre aufopfernde und sehr anerkennenswerte Tätigkeit nicht vergebens sei, und zweitens, weil wir diese Lieferung dann eben als eine Propaganda fur unsere Zeitschrift betrachten müssen. Leider sind jetzt hier die Herstellungskosten so grob, daß wir mit 100. – Mk nicht einmal diese Kosten bezahlt bekommen. Wir bitten Sie also, die gezahlten Beträge uns einzuzahlen. Vielleicht versuchen Sie Ihren Kunden begreiflich zu machen, daß es nicht zuviel verlangt ist, wenn Sie bei unserem Entgegenkommen wenigstens die Portospesen

übernehmen. Wir warten also Ihre Nachricht ab und werden Ihnen dann nach Einsendung des Betrages die Heften zu gehen lassen. Wir nehmen an, daß wir alle bisher erschienen Hefte und auch die noch erscheinenden nicht an Ihre einzelnen Kunden, sondern stets an Sie senden.

Hochachtungsvoll:
Rudolf Blumner

(Превод)

Многоуважаеми господине,

Получихме писмото Ви от 17 май и решихме да доставяме списанието[1] за Вашите 5 абонати на по-ранишната цена от 100 марки. Това искаме да правим, първо, за да не отиде напразно Вашата пожертвователна и достойна за висока оценка дейност, и второ, защото ще таксуваме тази наша доставка като пропаганда на списанието ни. За съжаление разноските по издаването са сега така големи, че 100-те марки едва ли ще могат да заплатят тези разноски. Ние Ви молим следователно платената стойност да ни изплатите. Може би ще се опитате да изясните на Вашите клиенти, че искането ни не е голямо, ако при нашата отзивчивост те приемат поне пощенските разноски. Ние ще изчакаме отговора Ви и след изпращане стойността ще Ви изпратим брошурите. Предполагаме, че всички досега излезли броеве и още неизлезлите ще изпращаме не на Вашите клиенти, а винаги на Вас.

С отлично почитание:
Рудолф Блумер

Съхранява се в НБКМ.
[1] *Отнася се за сп. „Щурм“.*

233

От НИКОЛАЙ РАЙНОВ – Пловдив
21 декември 1922

Драги Гео,

Получих и благодаря твърде много. Само че Верлена исках за директора, *г.* Борис Дякович, който желаеше да го има, дадох му го; той пита колко трябва да ти прати за него. Затова пиши с една карта или нему (в библиотеката), или мене колко струва книгата, за да ти се издължи.

„Панихидата“[1] е много хубава; благодаря за подарька. Не бях я виждал досега; тя нова книга ли е? И в библиотеката я няма. Понеже библиотеката разполага с малко държавни пари, не е зле да съобщиш какви разкошни книги[2] имаш за продан от твоите издания и какви им са цените; ще ги доставим и ще си прибереш парите веднага.

С много здраве на тебе и на дошчадието
Твой Николай[3]

Съхранява се в НБКМ.

[1] „Панихида за поета П. К. Яворов“ от Гео Милев.

[2] Става дума за серията „Книги за библиофили“, изд. на „Везни“.

[3] Подател: Николай Райнов, главен библиотекар на Народната библиотека, Пловдив.

1923

234

От ФРАНЦ ПФЕМФЕРТ – Берлин
10 март 1923[1]

Werter Genosse, ich habe Ihren Botenbrief erhalten und mich gefreut, von Ihnen zu wissen, daß Sie die Aktion nicht vergessen haben. Ihre Zeitschrift habe ich nie erhalten.

Ich sende Ihnen die ersten Hefte dieses Jahres und hoffe, von Ihnen bald mehr zu hören.

Ihr
Franz Pfemfert

(Превод)

Уважаеми другарю, получих Вашето писмо и бях радостен да узная за Вас, че не сте забравили Акцион. Вашето списание[2] не съм получавал никога.

Изпращам Ви своевременно първите книжки от тази година и се надявам скоро да чуя за Вас повече.

Ваш Франц Пфемфферт

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Писмото е написано на илюстрована картичка, издадена от „Акцион"; представлява репродукция на картината „Рур" от Феликс Мюлер. Същата тази репродукция по-късно Гео Милев печата в сп. „Пламък", год. I, кн. 3, стр. 112 от 25.III.1924 г. Писмото не е датирано. Датата е по пощенския щемпел.*

[2] *Отнася се за сп. „Везни".*

1924

235

От ЛЮБОМИР МИЦИЧ – Белград
15 януари 1924

Sehr geehrter Herr Milev,
heute in der Früh, habe ich Rc. Rachel mit Bilder bekommen. Nach der Reihe und nach der Nummer am Rückseiten der Bilder, fehlt № 3.

Ich kann es gar nicht bestimmen, weil im Packet kein Brief oder Zettel war, nach welchem ich das feststellen konnte. Vielleicht haben Sie ein Brief geschrieben. Ich werde Nachmittagspost warten.

Viele Grüsse
Ваш
Любомир Мицич

(Превод)

Многоуважаеми г-н Милев,
Тази сутрин получих Р. Рахел[1] с картините. По реда и по номерата на гърба на картините липсва №3.

Със сигурност не мога да определя, защото в пакета нямаше писмо или листче, по които да можех да установя това.

Може би сте писали писмо. Ще чакам следобедната поща.

Много поздрави
Ваш: Любомир Мицич[2]

Съхранява се в НБКМ.

[1] Името е нечетливо.

[2] Любомир Мицич е сръбски модернист, създател на школата „зенитизъм“. В архива на Гео Милев (НБКМ – БИА, ф. 26, арх. ед. 31, л. 1–9) се намират няколко броя от неговия вестник „Зенит“. В „Зенит“ се печатат преводи от съветската поезия: Маяковски, Еренбург и др. Броеве от „Зенит“ има и в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

1925

236

От АУГУСТ АЙГНЕР – Виена[1]
28 февруари 1925

Euer Wohlgeboren!

Gestatten Sie mir eine höfliche Bitte.

Mein Buch „Drei Sonaten“ wird gegenwärtig in mehrere Sprachen übersetz und ich würde auch gerne eine ins Bulgarische sehen. Möchten Sie nicht die Liebenswürdigkeit haben und mir Adressen solcher Schriftsteller angeben, die aus dem Deutschen ins Bulgarische ubertagen.

In ausgezeichneter Hochachtung
August Eigner

(Превод)

Ваше Високоблагородие!

Позволете ми една учтива молба.

Моята книга „Три сонати“ понастоящем се превежда на няколко езика и аз бих бил радостен да видя превод и на български език. Не бихте ли имали любезността да ми дадете адресите на писатели, които биха могли да направят превода от немски на български.

С отлично почитание:
Август Айгнер

Съхранява се в НБКМ.

[1] *Адресът на подателя е: Wien, XII, Schonbrunnerstrasse 262.*

В. ДРУГИ ПИСМА

1916

237

От ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ
до ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ[1]
Фронта, 30 януари 1916

Драги Димчо,

Едва днес получих картата ти (от 28.XII. м.г.) с трикратното „лошо, лошо, лошо“, което повтаря и Милев, когото ти си заразил с песимизма си. Трябва обаче да призная, че като се преизпълваш с отчаяние, губиш от своята словоохотливост: тъй малко думи ти се откъснали от сърцето! А аз тъй много, тъй дълго чакам писмо от вас, приятели мои, от вас, чиято безконечна цена узнах сега, когато останах сам!

Ето, аз пиша доста подробно за себе си и бих бил безкрайно доволен да чуя нещо за скъпите за сърцето ми хора. За теб, който си на свобода[2], но без съмнение би желал да се махнеш „де да е другаде, само подалеч от земята“, да бъдеш камък, да не мислиш, да не чувстваш („зная твоя сплин метежен, Хамлете!“[3]), с една дума за теб, който ликуваш от отчаяние; за Н. Лилиев, за когото не знам защо мисля с особено умиление и с една болезнена жалост – може би защото си представям всичката трагичност на неговото положение[4]; за Н. Райнов, чиито „Легенди“ чета тук с удивление и възторг (благодарение на Коста Кнауер) и чийто образ ми се представлява в светлината на някакво величие; за Йордан Йовков, чиято наивна хитрост ме кара и сега да се усмихвам с усмивката на най-чисто разположение и даже любов; за Хр. Ясенов, който тъй скоро дочака да се сбъдне неговият

„погром“[5] (дългите онези ямбове) и сега може би почива в някоя долина вечен сън: всички тия хора, които имат към мен такова недоверие, а някои даже неприязън, сега ми са особено близки и аз искам да зная нещо за тях. Единствен само Милев ми пише и аз съм му безкрайно благодарен за това. Едно писмо, то е като вест от миналото, от живота на свободата, на любовта, на изкуството.

...Снегът, който вали от три дни, е покрил планини и долини и те гробно мълчат. Това мълчание, вятърът, който свири из гората, мъглите, които се влачат тежки и неизчислими – всичко тежи на душата като един леден сън. Седнал при огнището, струва ти се, че си погребан и че не ще дочакаш възкресение во веки веков...

А животът в София си тече както преди, ако се съди по вестниците. Глупостта шества безгранично и безразделно и тържествува свободно своето победно – Фалкус Трисмегист...

Святий Боже, святий крепкий.

Твой Людмил

Съхранява се в НБКМ.

[1] Л. Стоянов е изпратил писмото на Мара Карловска, за да го предаде на Димчо Дебелянов, за когото е било писано. Но Карловска, било че не е могла да намери Дебелянов, или поради някои други причини, го изпраща на Гео Милев с молба последният да го предаде на адресата му. Гео Милев съобщава на Дебелянов за писмото, обаче го задържа у себе си. Ето и писмото, с което съобщава това на Дебелянов:

Др. Димчо,

Днес се върнах от Одрин и заварих тук едно Людмилово писмо до тебе (в отговор на нашата картичка с „лошо, лошо,

лошо“-то); праща ми го М. К. със следната бележка върху едно парче лоша хартия: „Ако обичате, услужете му – това поне не е за мен. Благодаря и извинете. М. К.“ Писмото на Л. задържам, а този нищожен факт ти съобщавам за знание и те питам откъде произхожда това „стечение на обстоятелствата“; Ти ли си ѝ го пратил? Пиши де, най-сетне. Защо се погребваш тъй в безмълвие?...

Твой Гео Милев

Н. Лилиев ти се сърди, че не му пишеш. Изглежда, че ти си еднакво сфинксово безмълвен и към него.

Н. Райнов какво прави; обажда ли ти се? Какви са тия фейлетони от него – наред с Ел. Пелин, Ант. Страшимиров, Н. Михайлов и пр.

Какво ще кажеш? Как му беше, моля ти се, адресът.

Г. М.

(Писмото му е отпечатано в сп. „Изкуство“, 1946, стр. 602.)

[2] Дебелянов още не бил отишъл на фронта.

[3] Стих от Н. Лилиев.

[4] Трагичността на положението на Н. Лилиев се е състояла в това, че той, нежен поет, е бил твърде непригоден поради своя непрактичен и стеснителен характер за грубата действителност на фронта, където е бил изпратен.

[5] Отнася се за стихотворението на Хр. Ясенов „И аз отново ще заспя, и аз отново ще погасна...“ от цикъла „Приказно царство“ (първоначално в цикъла „Погром“), написано в деветстъпен ямб.

1917

238

От ВЕСА КАСАБОВА до БОРИС КАСАБОВ
Стара Загора, 28 май 1917

Драги бате Борисе,

Получихме ти писмото заедно със снимките преди два-три дена. Най-хубаво бяха фотографирани тримата офицери. Всички от нас искат да знаят ти ли си фотографирал, понеже са много хубаво фотографирани. Завчера имахме писмо от бати Георги. Той ни пише, че най-късно след два-три дена ще го изпратят в Скопие. В същия ден, когато имахме от бати Георги писмо, имахме и от бати Колчо писмо. Той ни пише, че намерил на бати багажа и му го изпратил. Пише ни и той, че ще изпратят бати в Скопие и че няма да го държат много, понеже е напълно оздравял.

С поздрав Веска[1]

Съхранява се в НБКМ.
[1] *Подател: Веска М. Касабова, ул. Генерал Гурко 173.*

1919

239

От МИЛЬО КАСАБОВ
до ИВАН ХАДЖИХРИСТОВ
Стара Загора, 24 юли 1919

Драги Ив. х. Христов,

Няколко пъти съм питал и пращал за Вас, докато най-сетне Ви пратих циркуляр на „Везни“ с бележката. Получих писъмцето Ви и разбрах где сте. Когато бях в София, стана дума за хонорара на „Червен смях“[1] и Георги намира, че поне още 70 лв. да Ви се заплати, или по 40 лв. на кола за онова време. Сега се плаща по-скъпо, но и издателите се одрямаха вече. Ний ще караме полека-лека. Имам незначително да поговоря с Вас, но като се видим. Днес Ви изпратих с пощенски запис сумата 70 лв. и 1 връзка „Манфред“ и „Китайски легенди и новели“, №№ 8 и 9 от библ. „Везни“, които имахме готови, а № 7 „Опиянение“ от Стриндберг, както и I кн. от „Книги за библиофили“ са под печат и тези дни ще излязат.

С поздрав
Ваш М. Касабов

Съхранява се в Къща музей „Гео Милев“, Стара Загора.

[1] Отнася се за преведената от Хаджихристов повест на Леонид Андреев „Червен смях“ и за хонорара от нея.

1921

240

От МИЛЬО КАСАБОВ до ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ
Стара Загора, 9 март 1921

Г-н Л. Стоянов,

На писмото Ви отговорих своевременно и исках някои подробности и Вашето мнение за действие, обаче до днес не съм получил отговора Ви. Писах на Георги[1] за 4–5-а книжка[2]. Каква пречка има, та я не изпраща, и от него нямам отговор. Зная, че той загази пред мене и не смее да ми пише, но Вие трябваше да се споразумеете неотложно и да ми явите предложенията си за доизкарване на II годишнина.

Ще чакам по-скорошния Ви отговор.

С поздрав
М. Касабов

Съхранява се в архива на Литературния институт към БАН.

[1] *Гео Милев.*

[2] *4–5 книжка на сп. „Везни“, год. II.*

241

От МИЛЬО КАСАБОВ до ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ
Стара Загора, 10 април 1921

Уважаеми г. Л. Стоянов в София,

Не ми се отговорихте, не ми пишете вече. Види се, че не сте се споразумели с Георги, може би не се срещате. Г-н Зл. Чолаков ми отправи две писма, та изостри въпроса, да взема крайни решения, които може да научите от писмото ми до Георги и от последното ми до г. Чолакова. Милостта му е направил лоша услуга в случая. Аз съм много разтревожен за Георги. Вие сте отдавнашни в София и в този живот, Вие го понасяте стоически, Вие имате опитност и план. Георги е загазил зле. С труд и енергия, каквито не му липсват, мъчно ще преодолее. Нему се налага да смени София. А той не ме слуша дори до издаването на списанието, което право си запазва. Ако обаче действа от името на книгоиздателство „Везни", заявих му, че ще опровергая публично.

С поздрав: М. Касабов

Съхранява се в архива на Литературния институт към БАН.

1925

242

От НИКОЛАЙ ХРЕЛКОВ
до МИЛА ГЕО МИЛЕВА
София, май 1925[1]

Мила,

Благодаря ти безкрайно много за цигарите[2]. Съжалявам те искрено за Гео и дълбоко вярвам, че на него няма да посегнат — И... се ползвам от случая да ти искам прошка за прегрешенията ми към теб лично, които, и да не са много тежки, все пак са прегрешения[3].

Николай Хрелков

Съхранява се в НБКМ.

[1] Бележката не е датирана, датата е поставена по съдържанието ѝ.

[2] През априлските събития Н. Хрелков се е криел от полицията в един хотел до централната баня, близо до квартирата на Гео Милев. С храна са го снабдявали негови близки. Мила Г. Милева му е изпратила цигари, по повод на което той ѝ праща горната бележка.

[3] „Прегрешенията", за които става дума в бележката, са от приятелско естество, за непринудени приятелски недоразумения.